

Bringing Organisations & Network Development
to higher levels in the Farming sector in Europe

BOND Jogi Jó Gyakorlat Tanulmány

**készítette a Kisléptékű Termékelőállítók és Szolgáltatók Országos
Érdekképviselőinek Egyesülete, Magyarország**

lezárva: 2019. november 30.

THIS PROJECT HAS RECEIVED FUNDING FROM THE EUROPEAN UNION'S HORIZON 2020 RESEARCH AND INNOVATION PROGRAMME
UNDER GRANT AGREEMENT N° 774208

Szerkesztette:

Szabadkai Andrea
Major Ágnes
Kujáni Katalin

Szerzők:

Szabadkai Andrea
Kujáni Katalin
Lámfalusi Ibolya
Kajner Péter
Major Ágnes
Orosz Flóra
Szabó Dorottya

A II. fejezetet szerzője: Lámfalusi Ibolya

Közreműködők:

Abonyi Dávid
Jancsó Gézáne

A tanulmány anyaggyűjtése lezárult 2019. november 30-án.

A tanulmányban ismertetett információk és nézetek teljes egészében a szerzők nézeteit tükrözi.

Ez a tanulmány a BOND projekt keretében készült jelentés alapján készült, amelyet az Európai Unió Horizont 2020 Kutatási és Innovációs Programjának 774208 számú Támogatási Szerződése finanszírozta.

Tartalomjegyzék

I.	Vezetői összefoglaló	6
II.	Bevezető.....	12
II.1	Együttműködések segítése családi gazdaságok és a mezőgazdasági tevékenység fogalmának széleskörű meghatározása által	13
II.2.	Könnyített adózási feltételek a mezőgazdasági tevékenységhez kapcsolódóan	19
II.3	Kezdő vállalkozások segítése	27
III.	A piacra jutást segítő jogi szabályozás.....	29
III.1.	Szövetkezet.....	29
III.3	A mezőgazdasági termelők értékesítési együttműködésére vonatkozó egyéb jó gyakorlatok.....	39
III.3.1	Ausztria.....	41
III.3.2	Franciaország.....	41
III.3.2	Olaszország	42
III.3.4	Románia.....	44
III.4	Együttes fellépések a helyi, tradicionális élelmiszerekért.....	44
III.4.1	Ausztria.....	45
III.4.2	Cseh Köztársaság	46
III.4.3	Hollandia	46
III.4.4	Olaszország	46
III.4.5	Románia.....	47
III.4.6	Spanyolország.....	47
III.5	Higiéniai rugalmasság	47
III.5.1	Cseh Köztársaság	54
III.5.1	Horvátország	54
III.5.3	Franciaország.....	56
III.5.4	Magyarország.....	61
III.5.5	Norvégia	63
III.5.6	Lengyelország	64
III.5.7	Portugália.....	65
III.5.8	Románia.....	65
III.5.9	Szlovákia	67
III.5.10	Spanyolország	68
III.5.11	Egyesült Királyság.....	70
IV.	Környezeti fenntarthatóság.....	72
IV.1	Élőhely megőrzés	72
IV.1.1	Hollandia	72

VII.2 Közétkeztetés	73
V. Egyéb jogi jogyakorlatok	76
V.1 Szociális gazdaság, szociális farmok a közjóért	76
V.1.1 Olaszország / Szociális gazdaság a mezőgazdaságban	78
V.1.2 Norvégia / Szociális farmok	78
V.1.3 Románia	79
V.1.4 Spanyolország	79
V.1.5 Szlovákia	79
V.2 Norvégia – udal law	80
V.3. Románia - Közbirtokosság	80
V.4 Valencia – huerta	81
MELLÉKLET	84
A. Melléklet: Mezőgazdasági adózás	85
A.1. melléklet: Ausztria	85
A.2. melléklet: Horvátország	90
A.3. melléklet - Horvátország	92
A.4. melléklet: Cseh Köztársaság	94
A.5. melléklet: Magyarország	95
A.6. melléklet: Lengyelország	96
A.7. melléklet: Románia	99
A.8. melléklet: Szlovákia	101
A.9. melléklet: Szlovénia	103
B. Melléklet: Szövetkezeti jogszabályok	105
C. Melléklet: CUMA	107
D. Melléklet: norvég szövetkezeti szabályok	109
E. Melléklet: Szövetkezetek BOND	110
E.1. Olaszország:	110
E.2. Románia:	114
E.3. Cseh Köztársaság	115
E.4. Norvégia	117
E.5. Lengyelország	119
F. Melléklet: Versenyjog	124
F.1. Hollandia:	124
F.2. Ausztria:	124
F.3. Németország:	124
F.4. Finnország:	125

G. Melléklet: Higiénia	126
G.1 melléklet: Horvátország.....	126
G.2 melléklet: Lengyelország.....	129
G.3 melléklet: Szlovákia	131
H. melléklet: Családi gazdaság jogszabályok	133
I. Melléklet: Beszámoló az “Együttműködési Megállapodások lehetséges partnerei (országok) és tématerületei” c. felmérés eredményeiről	135
J. Melléklet: Jogi kérdőív	149
K. Melléklet: Szövetkezeti kérdőív	161

I. Vezetői összefoglaló

A tanulmányban az egyes európai uniós országok eltérő jogrendszerében a mezőgazdasági szektorban létező jó jogi gyakorlatok, és támogató eszközök kerültek összegyűjtésre, amelyek a gazdálkodókat abban segítik, hogy javaslatokat fogalmazhassanak meg európai példákon keresztül, amellyel a különféle jogi akadályokat leküzdhetik, és amelyeket mind a gazdák és az őket segítő civil szervezetek a mindennapjaikban használni tudnak.

A mezőgazdasági szektort érintő kereskedési szabályok, a mezőgazdasági tevékenységre, értékesítésre és a szövetkezetre vonatkozó szabályozás képezték a vizsgálat tárgyát. Egyes esetekben a mezőgazdasági adózási szabályok is tárgyalásra kerültek. A versenyjog a tanulmány külön részét képezi, de nagy jelentősége van a gazdák együttműködésének elősegítése esetében.

A tanulmány kifejezett célja, hogy a marginális, kisléptékű mezőgazdasági termelők szemszögéből is vizsgálja meg az ösztönző megoldásokat. Ennek oka, hogy csak gazdaságilag működni és előrelépni képes egyéni gazdálkodó lesz képes arra, hogy együttműködést kívánjon kialakítani más gazdálkodókkal együtt. A gazdák közös fellépése végső soron ezen jogi jó gyakorlatok segítségével lehetőséget ad maguk és szervezeteik részére arra, hogy a döntéshozatal aktív részesei lehessenek.

Ez a vezető összefoglaló a tanulmányban kifejtett jogi jó gyakorlatok legrelevánsabb elemeit mutatja be, amelyek hozzájárulnak a "collective action", a termelői együttműködések fejlődéséhez különös tekintettel a közép-kelet-európai régióban.

Javaslatok:

- A termelők fenntarthatóságának egyik feltétele a diverzifikáció, amely biztosításához tagállami szinten szükséges támogató adózási szabályozó keretek megalkotása, amelyek ösztönzik a feldolgozást és a mezőgazdasághoz és élelmiszerelőállításához kapcsolódó szolgáltatásokat, a falusi turizmust, valamint a szociális farm szolgáltatást.
- A családi gazdaságok elősegíthetik a fiatalok gazdálkodásba való visszatérését, ott maradását, a generációváltást. A generációváltást és modernizációt (KAP 2020 célkitűzések) ösztönző programok alapvető feltétele, hogy az öröklési, földszerzési szabályok segítsék a fiatal gazdák földhöz jutását, kezdő vállalkozásokra könnyített feltételeket biztosítsanak.
- A kistermelők piacra jutása sokszor a rövid ellátási láncok által valósítható meg sikeresen, azonban azok részletszabályozása még nem kiforrott a legtöbb tagállamban. Ezért a európai és nemzeti jó gyakorlatokat figyelembe vevő, az innovatív értékesítési formákat elősegítő szabályozásra van szükség. Nagyon fontos, hogy az EU előmozdítsa az innovatív rövid ellátási láncok létrehozását a jövőben. Mindazonáltal megfelelő intézkedésekre van szükség annak érdekében, hogy a rövid forgalmazási csatornák számára kedvező rendeleteket semmilyen szabadkereskedelmi megállapodás ne sértse meg, sem EU-s, sem nemzeti szinten.
- A formális szövetkezeti keretek mellett már megjelentek innovatív, jelenleg inkább informális formában működő együttműködési formák (collective action). Ezeknek a működését lehetővé tevő jogi keretek megteremtése és támogatási politikák hozzárendelése javasolt.

- A mezőgazdasági és nem mezőgazdasági tevékenység elhatárolása és eltérő adóztatása bonyolulttá teszi a gazdálkodó számára az adminisztrációt, ezért javasoljuk ennek feloldására a bizonyos méltányos mértékű bevételi értékhatárig megengedő, a másodlagos és kiegészítő tevékenységek bevallását a mezőgazdasági tevékenység keretében.
- Javasoljuk az Európai Unió Bizottságában, vagy háttérintézményeiben (KFI munkacsoport, EIP AGRI munkacsoportok) külön munkacsoport létrehozását a marginális, kézműves, és a mezőgazdaság egyéb diverzifikációs termékeihez kapcsolódó jogszabályok integrált kezelésére, szakmai képviselőre, útmutatások nyújtására.
- Európai Unió és az arra épülő nemzeti útmutatók és jó gyakorlat példák készüljenek (EIP AGRI és ENRD hálózaton keresztül publikálva), amelyek megkönnyítik a tagállami jogalkotást és hatósági jogalkalmazását:
 - a Higiéniai Rendeletcsomagban található rugalmassági higiéniai szabályok egy útmutatóban való összegyűjtése, amely bátorítja a hatóságokat, hogy ennek megfelelően segítsék elő ennek alkalmazását;
 - útmutató közös feldolgozó kisüzemek, mobil feldolgozó és -vágóhíd kialakítására és működtetésére a könnyített higiéniai és adminisztratív feltételek alkalmazásával;
 - környezeti és társadalmi szempontokat magába foglaló közétkeztetési beszerzési és szolgáltatás útmutató;
 - útmutató az állati melléktermékek kézműves szintű, helyi alkalmazására (pl.: gyapjúfeldolgozás nemezeléssel, fonással, ill.
 - útmutató kozmetikumok előállítása élelmezés célú termelői alapanyagokból (pl: tej, uborka, méz stb. felhasználásával).
- Javaslatok a Közös Agrárpolitika 2020 utáni programozására vonatkozóan:
 - A KAP II. pillérében olyan támogatási intézkedések kidolgozására van szükség, amelyek lehetővé teszik a kistermelők együttműködését, ezen belül a legkisebb termelőket is és a helyi élelmiszerláncok fejlesztését (REL)
 - A 2014-2020-as Vidékfejlesztési Programban egyes tagállamokban alkalmazott "csoportos támogatási forma" lehetővé tétele a REL szereplők és kistermelők, szociális vállalkozások számára (pl.: AKG Hollandiában és EIP Írország);
 - A beruházási támogatások esetében a versenyképességi célokon túl javasoljuk a társadalmi pozitív hatások figyelembevételét (pl.: környezeti fenntarthatóságnak, társadalmi közjónak, közösségfejlesztési hatásnak, etikus magatartásnak való megfelelés szempontjai szerint).
 - Az élhető vidéki körülményeket támogató intézkedésekbe javasoljuk ösztönözni diverzifikációs mezőgazdasági tevékenységeket, benne a szociális farmszolgáltatásokat.
 - Javasoljuk a diverzifikációs támogatások, a kis gazdaságok beruházási támogatásai, és a szociális gazdaság mezőgazdasági, élelmiszer feldolgozó és értékesítő területeinek részelőfinanszírozásos, átalányalapú támogatást javaslunk,

logi szabályozásra vonatkozó jó gyakorlatok

1. Ha egy tevékenység költsége nagyobb, mint a várható bevétel, úgy a gazdálkodás ökonómiai szempontból nem fenntartható, nem nyújt megélhetést. A megélhetés a bevétel nagyságán túl, – főleg kis volumenű előállítás esetén – nagyban függ a termelési költségektől, az adó és járulékterhektől. Sok esetben a költségek azért túlzottan nagyok, mert egy kis egyéni termelőnek is olyan higiéniai, környezetvédelmi stb. előírásoknak kellene megfelelnie, üzemi infrastruktúra és beruházás által, amit a kis volumen nem tesz lehetővé. Kutatásaink során (nemzeti workshopok, kérdőíves felmérések során) bebizonyosodott az a hipotézisünk, miszerint **a rugalmas segítő szabályok**, amelyek a mezőgazdasági tevékenység definiálását, kezdő vállalkozás segítségét, az adó könnyítéseket, együttműködési formák elősegítését és a családi gazdaságok formáit érintik, **valóban hozzájárulnak a termelők gazdasági és társadalmi fenntarthatóságához.**

2. **A mezőgazdasági és nem mezőgazdasági tevékenység elhatárolása és eltérő adóztatása többféle módszer és nyilvántartás egyidejű alkalmazását vonja maga után, ami bonyolulttá teszi a gazdálkodó számára az adóadminisztrációt.** Ennek feloldása valósul meg az osztrák szabályozásban, amely bizonyos bevételi értékhatárig (33 000 EUR) megengedi a másodlagos és kiegészítő tevékenységek bevallását a mezőgazdasági tevékenység keretében. Ugyancsak az adózási adminisztrációt könnyíti meg, hogy Ausztriában a házastársak közösen adhatják be adóbevallásukat, csakúgy, mint Romániában.

3. A mezőgazdasági tevékenység az európai országok többségében kis méretű családi gazdaságokban folyik, ezért **jó gyakorlatnak tartjuk, hogy a tagállamok jelentős részében az adózás az üzemmérettel összefüggésben került kialakításra.** A vizsgált tagállamok zömében az adórendszer elismer egy olyan alacsony méretet/volumet (ezt általában a bevétel, vagy a jövedelem bizonyos nagyságrendjében határozzák meg), amely alatt nem kell adót fizetni (pl. Magyarországon – 4 M HUF bevétel, Romániában termékkörönként naturáliában megadott határokig, Szlovákiában – 4035,84 EUR, Ausztriában – 11 000 EUR, Horvátországban – 85 000 HRK, Norvégiában 6580 EUR). Azonban nagy figyelemmel kell lenni ezen értékhatárok megalkotására, mivel **a sokszor csábító adókedvezmények miatt a termelők elesnek támogatási és agrár hitelezési, finanszírozási lehetőségektől.**

4. Az egyedi könnyített adózási formák jellemzően a magánszemélyek adózásához kapcsolódnak, de ettől eltérő gyakorlat is előfordul. **A kis méretű (több esetben újonnan alapított) vállalkozások adóztatására** jó példa Romániában a mikrovállalati adó, amely mezőgazdasági tevékenység esetén is alkalmazható, amellyel a társasági adót váltható ki. Az adó alapja a nettó árbevétel, mértéke pedig az alkalmazottak számától függően legfeljebb 3 százalék.

5. Az együttműködések egyik első, de nagyon fontos szintje **a család**, a család tagjainak együttműködése. A családi gazdaság tevékenységének ösztönzésére több tagállamban

látunk gyakorlatokat pl.: Horvátország, Portugália, Ausztria, Franciaország. Ezek a szabályok többnyire érintik a rokonsági szintek meghatározását, a közös tulajdon kezelését, az öröklést, a folytatható mezőgazdasági tevékenységek formáit és a támogatások, ill. adó kedvezmények igénybe vételét. Azonban az is látható a kutatások és projekt workshop eredmények során, hogy **az előállítás mennyiségére, vagy bevételre vonatkozó szabályozás során túl szűken értelmezett szabályok a családokat egy amatőr** (csak felesleg értékesítése) **termelési közegbe kényszerítheti, ami a fejlődésük legnagyobb gátjává válhat** pl.: Portugália, Magyarország.

6. A kistermelői piacra jutás egyik legnagyobb lehetősége az Európa minden pontjában jelentős fejlődésnek indult rövid ellátási lánc (REL). **Azonban a REL fogalma se európai, se tagállami szinten nem tisztázott, nem egységes, így az értékesítési csatornák sokszínűségében, innovációjában rejlő lehetőségek nincsenek kihasználva ((EIP AGR Focus Csoport, 2015, JRC tudományos és policy jelentések, 2013, SKIN jelentés 2017))¹.** A közösség által támogatott mezőgazdaság, online értékesítés, közétkeztetés, közös értékesítés, szövetkezeti értékesítés, mind olyan közös együttműködési tevékenységek, amelyek a termelők gazdasági fenntarthatóságához járulnának hozzá. **A legtöbb vizsgált tagállamban hiába vannak meghatározva jogszabályban a REL és néha kapcsolódó fogalmak, a kereskedelmi formákra vonatkozó részletszabályok** (pl.: közbeszerzés, értékesítés formája, szereplői és helye, bizonylatolása, pénztárgép kötelelem, szállítmányozása, hulladékgyűjtés), **továbbá a köztes szereplők formái, személyei nem kidolgozottak.** Ami azt is jelenti, hogy az újszerű REL kereskedelmi formákat nem tudják alkalmazni a termelők és hatóságok értelmezni. Ugyanakkor az is kijelenthető az elvi támogatás a legtöbb országban létezik. Jó gyakorlat az olasz és norvég példa, ahol a szövetkezeti forma nem köztes szereplőként jelenik a REL-ben, annak ellenére, hogy megvásárolja a tagjai termékét és továbbértékesíti közös fellépés formájában. Másik jó gyakorlat valenciából származik (201/2017 decreto és 134/2018 decreto), amely a REL és szereplőinek fogalmát meghatározva, higiéniai könnyítéseket biztosít a helyi erőforrásra épülő, társadalmi és környezeti közjót előállító kistermelői feldolgozáshoz.
7. A piacra jutás témakörében az **élelmiszerfeldolgozás köztes szereplőinek definiálása különösen fontos kérdésként merült fel több nemzeti workshopon és az általános kérdőívben adott válaszban.** Sokszor nem tisztázott és a hatóságok által nem egyértelműen kezelt, hogy a feldolgozás köztes szereplőként vagy csak egy szolgáltatásként értelmezhető. Franciaországban például létezik a termelőknek olyan közösen irányított feldolgozó pontja, amely a tagi termelőknek szolgáltatást nyújt, így a termelő az így feldolgozott terméket saját feldolgozott termékét értékesítheti. Ez esetben nem szükséges minden gazdának ehhez a magas költségű beruházás és élelmiszerüzemi feldolgozó szakképzettség. A közös feldolgozó pont pedig élelmiszer

¹ Kneafsey, M., Venn, L., Schmutz, U., Balázs, B., Trenchard, L., Eyden-Wood, T., Bos, E., Sutton, G. and Blackett, M., 2013. Short food supply chains and local food systems in the EU. A state of play of their socio-economic characteristics. JRC scientific and policy reports, 123.

Kneafsey, M. "EIP-AGRI Focus Group Innovative Short Food Supply Chain management." Final report, Brussels: European Commission (2015).

De Pascale, Gianluigi, et al. "Economic sustainability in Short Food Supply Chain. The case of the Horizon 2020 project" Short Food Supply Chain Knowledge and Innovation Network (SKIN)." RIVISTA DI STUDI SULLA SOSTENIBILITA' (2017).

higiéniai szempontból kisüzemi kategóriában marad, ami lehetővé teszi a rugalmasság elvén előállított, a helyi erőforrásokra alapozott kistermelői kategóriába eső termék előállítását több termelő együttműködésben.

8. Többször azonosítottuk azt a problémát, hogy **a kis- és nagytermelőkre, kis- és nagy élelmiszerfeldolgozókra és vidéki szolgáltatókra nincs differenciált szabályozás.** Mind alap-, mind feldolgozott termék kategóriában hiányzik a kisüzemi kategória (kisüzemi pékség, kisüzemi húsfeldolgozó, lekvárelőállító, kézműves sajtműhelyek stb.), amely méretének és gazdasági potenciáljának megfelelő jogi környezetben tudna működni (higiénia, adminisztráció, szakképzettségi elvárások, infrastruktúra, környezetvédelmi szabályozások, adózás, stb.). Ez a hiány kiemelten érinti a szociális gazdaságban élelmiszerelőállítással foglalkozókat.

9. A közétkeztetés a termelők piacra jutásában erős potenciált jelentő REL csatorna több országban. **A közétkeztetés, mint piaci lehetőség és helyi erőforrásokra épülő gazdaságfejlesztési eszköz nagy jelentőségű szociális gazdaság területén is.** A közbeszerzés során jól lehet alkalmazni a környezeti és társadalmi irányelveket pl.: hulladékminimalizálás, helyi erőforrás alkalmazása. A 2014/23/EU és a 2014/24/EU irányelvek célként megfogalmazták, hogy a közbeszerzés odaítélési szempontjai nem tisztán gazdasági szempontúak lehetnek, hanem környezetvédelmi, társadalmi és innovációs szempontokat is tartalmazhatnak. Ennek a célnak az elősegítésére már létezik szociális beszerzési és zöld közbeszerzési uniós útmutató (építőiparra, bútorgyártásra, - beszerzésre stb). **Azonban a közétkeztetési beszerzés során környezeti és társadalmi szempontokat figyelembe vevő, útmutatóra még szükség lenne,** amely figyelembe tudja venni az agroökológiai és helyi/regionális beszerzési szempontokat is. Jó gyakorlatként említhető itt a francia nemzeti workshop keretében bemutatott (Mezőgazdaságról és Élelmiszerről szóló törvény 11. cikkének módosítása) önkormányzati példa Sain-Laurant-des-Vignes-ben, ahol igyekeznek megvalósítani a nemzeti célt, miszerint 2022-re a közétkeztetésnek 50%-ban helyi szintű, ökológiai termékeket kell felhasználnia. A kis faluban a helyi CUMA (termelői géptársulás) segítségével a helyi termelők szolgáltatják az élelmiszerek 80%-át a közétkeztetésben, amely komoly szervezési előkészületeket és civil együttműködést igényelt. Franciaországban az is elhangzott, hogy sok önkormányzatnak komoly kihívást jelent a kitűzött cél megvalósítása, amennyiben nincs a háttérben olyan közösségi együttműködés, mint a bemutatott településen. Másik jó gyakorlat a valenciai közétkeztetési és szociális gazdasági jogszabály együttes kezelése, ami külön figyelmet szentel a közjó megteremtésének, a társadalmi és környezeti fenntarthatóságnak, ugyanakkor hátránya, hogy nagy adminisztratív teherrel jár.

10. A tagállamok kisebb eltérésekkel alkalmazzák a szövetkezeti alapelvek szerinti általános szabályokat. Jó példákat hozunk a tanulmányban Norvégiából, Franciaországból (gépkörök) és Angliából, Hollandiából. A szövetkezeti alapelvek és működési sajátosságok és az ebből származó előnyök nem ismertek, illetve nem elfogadottak a közép-kelet-európai országokban. Ezért a szövetkezetekre és egyéb együttműködési formák (termelői csoport, más jogi formák) vonatkozó tudásátadásra van szükség tagállami szinten. Ennek a formája lehetne **szövetkezeti, szövetkezési szaktanácsadás és mentorálás,** amely segítséget nyújt a megalakuláshoz és az azt

követő működtetéshez, a nyomonkövetéshez (üzleti terv, szabályzatok a nyereség elosztásról, a szövetkezeti kölcsönös segítségről, szavazati jog gyakorlásának módjairól).

II. Bevezető

A H2020 BOND² WP3 munkacsomagjának célja: Pozíció megerősítés a politikai döntéshozatalban – kapcsolatok és szövetségek elősegítése. A különböző országok jogszabályi környezetének vizsgálatával, valamint a fő akadályok és jogi jó gyakorlatok azonosításával foglalkoztunk a tanulmányban ahhoz, hogy acélok megvalósulását segíthessük. A feladat végrehajtásában a KLT vezetésével 12 partner (FAO, CEDA, CAN, LWA, ECO, NAC, COAG, SL, SIE, AMPI, CUMA, LEGA) vett részt.

A tanulmányban az egyes európai uniós országok eltérő jogrendszerében a mezőgazdasági szektorban létező jó jogi gyakorlatok, és támogató eszközök kerültek összegyűjtésére, amelyek a gazdálkodókat abban segítik, hogy javaslatokat fogalmazhassanak meg nemzetközi példákon keresztül, amellyel a különféle jogi akadályokat leküzdhetik és amelyeket mind a gazdák és az őket segítő civil szervezetek a mindennapjaikban használni tudnak.

A mezőgazdasági szektort érintő kereskedési szabályok, a mezőgazdasági tevékenységre, értékesítésre és a szövetkezetre vonatkozó szabályozás képezték a vizsgálat tárgyát. Egyes esetekben a mezőgazdasági adózási szabályok is tárgyalásra kerültek.

A tanulmány kifejezett célja, hogy a marginális, kisléptékű mezőgazdasági termelők szemszögéből is vizsgálja meg azokat az ösztönző megoldásokat. Ennek oka, hogy csak gazdaságilag működni és előrelépni képes egyéni gazdálkodó lesz képes arra, hogy együttműködést kívánjon kialakítani más gazdálkodókkal együtt. A gazdák közös fellépése végső soron ezen jogi jógyakorlatok segítségével lehetőséget ad a gazdák és szervezeteik részére arra, hogy a döntéshozatal aktív részesei lehessenek.

² bondproject.eu

II. Fenntartható gazdálkodás a mezőgazdaságban

Ha egy tevékenység költsége nagyobb, mint a várható bevétel, úgy a gazdálkodás ökonómiai szempontból nem fenntartható, nem nyújt megélhetést. A megélhetés a bevétel nagyságán túl, –főleg kis volumenű előállítás esetén – nagyban függ az adó és járulékterhektől. Sok esetben a költségek azért túlzottan nagyok, mert egy kis egyéni termelőnek is olyan higiéniai, környezetvédelmi stb. előírásoknak kellene megfelelni, üzemi infrastruktúra és beruházás által, amit a kis volumen nem tesz lehetővé. Így ebben a fejezetben a termelőket érintő terhek könnyítéséhez adott rugalmas segítő szabályokból mutatunk be jó példákat, amelyek a mezőgazdasági tevékenység definiálását, az adó könnyítéseket, együttműködési formák elősegítését és a családi gazdaságok formáit érintik.

Ezeknek a szabályoknak az áttekintése során a termelőkre, kistermelőkre vonatkozó rendelkezések mellett, sokszor szinonimaként használva a családi gazdaság fogalmával is találkozunk. A családi gazdaságokra vonatkozó jogszabályokat a H. melléklet³ sorolja fel.

Ugyanis az együttműködések egyik első, de nagyon fontos szintje a család, a család tagjainak együttműködése. Így nem véletlen, hogy az 2014 évi Családi Gazdaságok Nemzetközi Évét követően ENSZ meghirdette a 2019-2028 évekre a Családi Gazdaságok Évtizedét⁴. Célja, hogy a családi gazdaságokat a mezőgazdasági, környezeti és szociális politikák központjába állítsa. Az Európai Parlament 2013/2096(INI) számú a mezőgazdasági kisüzemek jövőjéről szóló határozatában is megállapított, hogy „a mezőgazdasági kisüzemek szociális jellegű mezőgazdasági modellt testesítenek és működésük megőrizendő a piacorientált agrobizniszek mellett, továbbá a kisüzemek számának csökkentése nem növeli az agrobizniszek versenyképességét. Európai Parlament 2015. szeptember 8-i az európai családi vállalkozásokról (2014/2210(INI)) szóló jelentésében megállapítja, hogy a családi gazdaság gazdasági tevékenysége lehetőséget teremt a gazdaság tulajdonosa, a család többi tagja, esetleges alkalmazottai illetve idénymunkásai számára a helyben történő foglalkoztatáshoz.

II.1 Együttműködések segítése családi gazdaságok és a mezőgazdasági tevékenység fogalmának széleskörű meghatározása által

Az, hogy az egyes országokban hogyan definiálják a mezőgazdasági termelő fogalmát és tevékenységeit, kihat az adózásra, illetve sok esetben a támogatási jogcímekre, és a támogatás igénylési feltételekre. Több országban például akadályozó tényezőként jelenik meg, hogy azok a termelők, akik a mezőgazdasági termelés mellett, de a mezőgazdasági tevékenységhez valamilyen módon kapcsolódó kiegészítő, vagy diverzifikációs (pl. vidéki turizmus) tevékenységet végeznek, az ilyen tevékenységük után nem jogosultak egyes vidékfejlesztési vagy más fejlesztési pályázatokra. A széles körben meghatározott mezőgazdasági tevékenység fogalom lehetőséget teremt a gazdák számára, hogy minél több lábon álljanak, bevételeik forrását minél tágabb körben biztosítsák és ezzel stabil megélhetést biztosítsanak maguknak, családjuknak. Akadályként jelenik meg ennek a széleskörű fogalom meghatározásnak a hiánya Magyarországon, ahol a kistermelői tevékenységek körébe beletartozik ugyan a vendégasztal szolgáltatás, de nem tartozik bele sem agroturisztikai szolgáltatás (szállásadás, ismeretátadás, rendezvényszolgáltatás, sem más termelő alapanyagának feldolgozása. Jelenleg folynak tárgyalások a szabályok módosításáról a nemzetközi jó példák figyelembevételével. Hasonló esetet találtunk az Egyesült Királyságban is, ahol az elsődleges mezőgazdasági termelésen kívül a hatóságok a kiegészítő, vagy melléktevékenységet nem tekintik mezőgazdasági

³ Megtalálható www.kisleptel.hu PUBLIKÁCIÓ/BOND PUBLIKÁCIÓ

⁴ <http://www.fao.org/family-farming-decade/en/>

tevékenységnek, és emiatt egyéb hatósági engedélyek beszerzést kérnek a gazdától. A Millington ügyben⁵ hozott döntés 1999-ben új utat nyitott a mezőgazdasági diverzifikációs tevékenységek irányába, amely esetben az állapították meg, hogy „a borkészítési tevékenység a szokásos mezőgazdasági tevékenység kiegészítő tevékenysége”.

A vizsgált országok közül több esetben azonosítottuk, hogy a mezőgazdasági tevékenységek körébe sorolják az alaptervékenységek mellett a kiegészítő tevékenységek több fajtáját, amelyek kapcsolódnak a gazdálkodáshoz, a termékekhez, a vidéki hagyományokhoz, a gazdaság erőforrásaihoz. Ami azt jelenti, hogy több tagállam jogalkotói felismerték, hogy a kis gazdaságok csak alaptermék termelésből – a kis birtok méret miatt is – nem tudnak fenntartható módon gazdálkodni. Ilyen széleskörű fogalom meghatározással találkozunk Horvátországban, Ausztriában, Olaszországban és Franciaországban is. Akadályként jelenik meg ennek a széleskörű fogalom meghatározásnak a hiánya Magyarországon, ahol a mezőgazdasági kistermelői tevékenységek körébe beletartozik ugyan a vendégasztal szolgáltatás, de nem tartozik bele sem agroturisztikai szolgáltatás (szállásadás, ismeretátadás, rendezvény-szolgáltatás, sem más termelő alapanyagának feldolgozása.

A tevékenységek meghatározása mellett, sok esetben a saját termék definíciója is segíti a fenntarthatóságot azáltal, hogy a termelő saját termékének tekintik azt is, ha más termelőtől szerez be alapterméket meghatározott hányadban és azt feldolgozza a saját termelésű alapanyagokkal együtt. Ezen esetekben a kézműves helyi termék jelleg megmarad, és magasabb áron értékesíthető. Ilyen támogató jellegű definíciókat találhatunk a horvát, osztrák és olasz szabályozásokban.

II.1.1 Ausztria

A mezőgazdasági tevékenységeket a kézműves, kereskedelmi és ipari tevékenységek szabályozásáról szóló törvény (GewO)⁶ szabályozza. A GewO törvény megkülönböztet elsődleges termelést, a mező- és erdőgazdasági melléktevékenységeket és a házi mellékfoglalkozást. Külön említésre méltó, hogy az alábbi termékek is az elsődleges mezőgazdasági termékeknek minősülnek⁷:

- tejből készített termékek hozzáadott ízfokozó nélkül, így, többek között a vidék hagyományos sajtféléi;
- egyes feldolgozott növényi termékek (aszalt gyümölcs, savanyú káposzta, tea, gyógynövények); gyümölcsbor, préselt zöldség-, és gyümölcslevek mézsör, a szörp;
- dísznövény, fatermékek

⁵

https://www.isurv.com/directory_record/4841/millington_v_secretary_of_state_for_the_environment_transport_and_the_regions

https://www.falcon-chambers.com/images/uploads/articles/Agricultural_Seminar_May_2002.pdf

⁶ BGBl. Nr. 194/1994

⁷ A teljes terméklistát a 40/2008 rendelet határozza meg

(<https://www.ris.bka.gv.at/eli/bgbl/II/2008/410/20081124?ResultFunctionToken=867edce0-33f2-44dd-9235-1cb5e0d69cbb&Position=1&SkipToDocumentPage=True&Abfrage=Gesamtabfrage&SearchInAsylGH=False&SearchInAvn=False&SearchInAvsv=False&SearchInBegut=False&SearchInBgblAlt=False&SearchInBgblAuth=False&SearchInBgblPdf=False&SearchInBks=False&SearchInBundesnormen=False&SearchInDok=False&SearchInDsk=False&SearchInErlaesse=False&SearchInGbK=False&SearchInGemeinderecht=False&SearchInJustiz=False&SearchInBvwg=False&SearchInLvvg=False&SearchInLgbl=False&SearchInLgblNO=False&SearchInLgblAuth=False&SearchInLandesnormen=False&SearchInNormenliste=False&SearchInPruefGewO=False&SearchInPvak=False&SearchInRegV=False&SearchInSpg=False&SearchInUbas=False&SearchInUmse=False&SearchInUvs=False&SearchInVerg=False&SearchInVfgh=False&SearchInVwgh=False&ImRisSeitVonDatum=&ImRisSeitBisDatum=&ImRisSeit=Undefined&ResultPageSize=100&Suchworte=410%2f2008>)

- tojás, gyapjú.

A mezőgazdasági tevékenység körében a melléktevékenységek közé tartozik (GewO 2 § (4) bekezdés):

- más termék feldolgozás;
- más termelőtől vásárolt alaptermék feldolgozása azzal a feltétellel, hogy a saját alaptermék mennyiségének és minőségének többségében kell lennie. Ezen felül megvásárolt terméknek is ugyanannak a típusú és fajtájú alapterméknek kell lennie, mint amit a termelő állít elő. Pl. egy gyümölcszel foglalkozó gazda, aki barackból készít likört, nem vehet cseresznyét egy termék készítéséhez.
- Egyéb tevékenységek, melyeket mező- és erdőgazdasági kereskedelmi vagy iparszövetkezetben végeznek, feltéve, hogy ezek a szövetkezetek alapvetően a tagok általi kereskedelmet vagy gazdálkodást támogatják (GeWo 2 § (1) 3. és 4. pont),
- Meghatározott mennyiségű bor és gyümölcsbor, must és gyümölcslé, kimérése; illetve hideg ételek, ásványvíz és szénsavas üdítők felszolgálása is engedélyezett azzal a feltétellel, hogy ezek a tevékenységek megfelelnek az egyes régiók hagyományainak. Meleg étel felszolgálása nem lehetséges.

Házi mellékfoglalkozás: minden háztartásban gyakorolhatók külön működési engedély nélkül, melynek egyik fő tevékenységi területe a szobakiadás. A házi mellékfoglalkozás nagyrészt a saját házban (udvaron, lakásban) történik és alárendelt szerepű más házi tevékenységekhez képest, a saját háztartás tagjaihoz tartozó háztartásban élő családtag, a tartósan családhoz tartozó személy (pl. otthoni segítségnyújtó) végzi. Ha ezek közül egy vagy több kritérium nem valósul meg, az már kereskedelmi tevékenységnek minősül.

A GewO törvény rendelkezései a mezőgazdasági tevékenységet tehát igen széles körben határozzák meg, de emellett igen lényeges, hogy kedvezményes adózási szabályok is társulnak ehhez. Ezeket az adózási szabályokat a V.2. pont alatt ismertetjük.

II.1.2 Horvátország

A családi agrárgazdaságokat szabályozó NN 29/2018 (585) törvény⁸ egy önálló szervezeti formát hozott létre, az ún. családi agrárgazdaságokat (horvátországi rövidítéssel OPG = Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo).

Az OPG olyan természetes személyek gazdasági egységének regisztrált szervezeti formája, akik jövedelemszerzés céljából önállóan és tartósan mezőgazdasági és kapcsolódó kiegészítő tevékenységeket végeznek termelési erőforrásaik felhasználásával, a családtagok munkájára, ismereteire és készségeire építve. Az OPG létrehozásának szaktudási feltétele nincs és alaptőkére sincs szükség. Az OPG-ben dolgozósegítő családtagok nem kötelesek munkaviszony létesíteni az OPG-vel. Az OPG Azok a családtagok is alapíthatnak közös OPG-t, akik nem egy háztartásban laknak.

Az OPG a következő kiegészítő tevékenységeket folytathatja:

- Mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek előállítása;
- Nem élelmiszer termékek előállítása;
- Vendéglátó ipari, turisztikai szolgáltatások nyújtása;

⁸ Hrvatski Sabor Zakon o Proglašenju Zakona o Obiteljskom Poljoprivrednom Gospodarstvu, 29/2018 (585) https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_03_29_585.html

- Egyéb kapcsolódó tevékenységek.

Az OPG által előállított saját mezőgazdasági termékeket az OPG tulajdonosa, tagjai és munkavállalói értékesíthetik.

A Horvát Mezőgazdasági Minisztérium NN 76/2014 (1437) számú rendelete⁹ meghatározza a családi gazdaságban végezhető **kiegészítő tevékenységek** típusát, módját és feltételeit. Eszerint

- az elsődleges mezőgazdasági tevékenység közé tartozik a növénytermesztés, az állattenyésztés és a kapcsolódó szolgáltatások, valamint a jogszabály mellékletében felsorolt mezőgazdasági termékek elsődleges feldolgozása.
- Az OPG kiegészítő tevékenységei a következők:
 - Mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek legalább részben saját termelésű nyersanyagból; a nyersanyag legfeljebb 50%-a megvásárolható más mezőgazdasági termelőtől (kivéve a tej és a hús).
 - Az OPG a gazdaság tevékenységi körében a hagyományos szakmák és/vagy a hagyományos tudás területéhez kapcsolódó – természetes anyagokból (pl. szalma, fonott fatermékek, méhviasz, szappanok, agyag, üveg, szövet) készülő nem élelmiszeripari termékek és általános használatú áruk, játékok, ékszerek, dísz tárgyak, ruhaneműk, kozmetikai termékek gyártását végezheti.
 - Mezőgazdasági, idegenforgalmi és vendéglátó-ipari szolgáltatást is végezhető a családi gazdaságban (pl. borospincékben, kirándulóhelyeken, vidéki nyaralókban, táborokban), sőt a vendéglátás céljára felhasználható a család konyhája, ebédlője. A felkínált élelmiszernek/italnak túlnyomórészt az OPG saját termeléséből kell származnia, vagy más OPG-ből kell beszereznie.¹⁰
 - a családi gazdaság különféle szolgáltatásokat nyújthat: mezőgazdasági és erdészeti gépekkel, berendezésekkel, szerszámokkal és állatokkal, földmunkák, stb.), valamint olyan szolgáltatásokat (beleértve a szaktanácsadást is), amelyek a vidéki szokásokkal és/vagy hagyományos tudással kapcsolatosak.
 - **Egyéb tevékenységek, mint** a növény- és állattenyésztés ismereteinek átadása; hagyományos termékek és kézműves foglalkozások biztosítása; oktatási gyakorlatok tanfolyamok, megszervezése.
 - A biomassa, a trágya, a hígtrágya, trágyalé, a biomassa, a víz, a szél és a napenergia termelése és megosztása a **megújuló energiaforrásokból származó energiaforrásokból 1 MW névleges teljesítményig lehetséges**; A **biomassa energiatermelés** során a **nyersanyagok aránya legalább 20%-ban** az OPG tevékenységből kell származzon.
 - Végezhet az OPG még **vadgazdálkodást**, gyűjthet rákot, békát tenyészthet édesvízi **halat** a családi gazdaságban;

⁹ 76/2014 (1437) Mezőgazdasági Miniszter rendelete a családi gazdaságok kiegészítő tevékenységéről
eredeti címe: Ministarstvo Poljoprivrede pravilnik o prodaji vlastitih poljoprivrednih proizvoda proizvedenih na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu, NN 76/2014 (1437)

https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_06_76_1437.html

¹⁰ 54/2016 Turisztikai Miniszter rendelete a családi gazdaságok étkeztetési szolgáltatásairól

Pravilnik o razvrstavanju i kategorizaciji objekata u kojima se pružaju ugostiteljske usluge na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu

https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2016_06_54_1408.html

- szervezhet olyan eseményeket, amelyek a családi gazdaság tevékenységeivel és a vidéki szokásokkal, a hagyományos szakmák hagyományával és/vagy a hagyományos tudással kapcsolatosak.

II.1.3 Olaszország

A mezőgazdasági vállalkozó¹¹ alaptermékek termesztését, erdőgazdálkodást, állattenyésztést és kapcsolódó tevékenységeket végezhet. Az olasz mezőgazdasági szektor irányelveiről és modernizációjáról szóló 228/2001-es jogszabály módosítás¹² vezette be az új, szélesebb értelemben vett mezőgazdasági vállalkozó fogalmát, amelybe beletartozik

- az elsődleges termelői tevékenység,
- a kapcsolódó tevékenységek, azaz termékek kezelése, feldolgozása, és kereskedelmi forgalomba hozása, valamint
- a gazdálkodó feldolgozhat olyan terméket is, amelyet más termelőtől szerzett be. A saját terméknek meghatározó mennyiségűnek kell lennie. A gazdának a saját termelésből/tevékenységből származó bevételeinek többnek kell lennie, mint a más által megtermelt értékből származó bevételi érték. Feltétel, hogy ugyanabból a régióból származzon a másik gazda terméke, illetve az adott önkormányzat előírásának meg kell felelni ebben az esetben.
- Lehetővé vált az új szabályozás bevezetésével a mezőgazdasági tevékenységhez kapcsolódó szolgáltatásnyújtás, ideértve a terület, a vidéki és erdőszeti örökség fenntartását, vagy
- a törvény által¹³ meghatározott vendégfogadási és vendéglátási tevékenységeket. A mezőgazdasági termelőknek megengedték, hogy fogyasztásra kész termékeket is értékesítsenek, amelyeket helyben fogyaszthatnak el.
- A 228/2001 szabály tette lehetővé az e-kereskedelmet is, mint a mezőgazdasági termékek közvetlen értékesítésének egyik formáját.

II.1.4 Lengyelország

Lengyelországban a Lengyel Köztársaság 1997. évi Alkotmányának rendelkezései szerint a családi gazdaságok jelentik a mezőgazdasági rendszer alapját. Ez azonban nem jelent elkülönült szervezeti formát, hanem egy családi tulajdonközösséget. A „családi gazdaság” kifejezés két alapelemet foglal magában:

- a gazda (tulajdonos, földhasználó) és családtagjainak saját munkáját, illetve
- a jövedelem felhasználását termelési, gazdálkodási célokra, valamint a család társadalmi-gazdasági szükségleteinek kielégítésére. (Potori et al., 2014¹⁴).

¹¹ Az olasz Ptk. 2135 cikk

¹² 228/2001. számú rendelet a mezőgazdasági szektor irányelveiről és modernizációjáról. Decreto Legislativo 18 maggio 2001, n. 228 "Orientamento e modernizzazione del settore agricolo, a norma dell'articolo 7 della legge 5 marzo 2001, n. 57 <http://www.camera.it/parlam/leggi/deleghe/01228dl.htm>

¹³ Legge 20 febbraio 2006, n. 96 "Disciplina dell'agriturismo" <https://www.camera.it/parlam/leggi/06096l.htm>
<https://www.reterurale.it/agriturismo/normativa>

¹⁴ Potori, Norbert ; Chmieliński, Paweł ; Karwat-Woźniak, Bożena (2014): A comparison of the agro-food sectors in Poland and Hungary from a macro perspective. In: Norbert, Potori; Andrew, F Fieldsend; Paweł, Chmieliński (szerk.) Structural changes in Polish and Hungarian agriculture since EU accession : lessons learned and implications for the design of future

2016. november 16-i rendelet¹⁵ szabályozta a gazdák élelmiszer értékesítését. E szerint a gazdák közvetlenül értékesíthetnek a fogyasztóknak friss árut, és feldolgozott terméket is (ez korábban nem volt megengedett). A feldolgozott termék legalább felének a gazda saját gazdaságából kell származnia (felhasználhat többek között vizet, lisztet, olajat is), ugyanakkor csak olyan feldolgozott terméket értékesíthetnek, amelyet a saját gazdaságban állítottak elő alkalmazott bevonása nélkül (kivéve pl. a saját állatok levágását és darabolását, a gabona őrlését, az olaj- vagy gyümölcsle sajtolását és a kiállításokon történő értékesítést. A gazdák sokféle módon értékesíthetik a termékeiket, például gazdaboltban, termelői piacon, vásárokon/fesztiválon, kiskereskedelmi boltban, közétkeztetésnek, étteremnek, agroturizmuson és interneten keresztül.

II.1.5 Portugália

Családi gazdaságról szóló törvényt egészen új keletű Portugáliában, 2018-ban¹⁶ került elfogadásra. Eszerint családi gazdaság olyan mezőgazdasági üzem, ahol az éves munkaegységben mért **családi munkaerő** a gazdaság teljes munkaerejének több mint 50%-át teszi ki. A családi gazdálkodás magában foglalja a családi gazdálkodási tevékenységet és a táj gondozását, valamint a vidék szociális életének támogatását. A család fogalma szélesen értelmezett, így beletartozik a háztartás, azaz a házastárson és másodfokú le-, és felmenőkön túl a sógorság és az élettárs, valamint olyanok is, akik a tulajdonossal közös gazdaságban élnek, és rendszeresen részt vesznek a gazdaság tevékenységében, de a családi munkaerőnek gazdaságban foglalkoztatottak összes munkaerőt alapul véve 50 %-ot meghaladónak kell lennie.

A családi gazdasági törvény csak az alap meghatározásokat és a nyilvántartásba vétel feltételeit határozta meg, de a részlet szabályok, végrehajtási rendelkezések elfogadására még várat magára, amely alapján a várakozások szerint a családi gazdaságok kedvező működési feltételekben és támogatásokban részesülhetnek.

A jogszabály megjelenése óta azonban világossá volt, hogy a családi gazdasági státusz (és reménybeli támogatások) a gazdák igen szűk körére vonatkozik, ugyanis csak azok a családi gazdaságokat veszik a családi gazdaságok nyilvántartásba, amelyeknek az éves bevétele nem haladhatja meg a 25.000 eurót.

II.1.6 Románia

Romániában keretében mezőgazdasági tevékenységet a természetes személyek az alábbi formák valamelyikében végezhetik:

- önálló mezőgazdasági vállalkozó
- bejegyzett PFA (persoana fizica autorizata) – önfoglalkoztató személy, maximum 3 hivatalos munkaszerződéssel foglalkoztatott alkalmazottal. Legfeljebb öt féle tevékenységet végezhet¹⁷.

agricultural policies. Budapest, Magyarország : AKII, (2014) pp. 9-32., 24 p. -

http://repo.aki.gov.hu/283/1/ak_2014_02_STRUCTURAL_CHANGES_2014_07_15_web.pdf

¹⁵ Az 1961/2016 számú 2016. november 16-i rendelet egyes jogszabályok módosításáról az élelmiszerek mezőgazdasági termelők általi értékesítésének megkönnyítése érdekében

<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20160001961/T/D20161961L.pdf>

¹⁶ 64/2018. Rendeleti törvény a családi gazdaságról - Consagra o estatuto da agricultura familiar Decreto-Lei n.º 64/2018 de 7 de agosto <https://dre.pt/home/-/dre/115933868/details/maximized>

¹⁷ Caen kód=TEÁOR kód (44/2008 sürgősségi kormányrendelet 16. cikk. 1 bekezdés alapján)

- I.I. (Intreprindere individuala) önálló, egyéni vállalkozás (nincs jogi személyisége). Lehetnek alkalmazottai (legfeljebb 8 fő). A TEÁOR tevékenység osztályozási rendje szerint legfeljebb 10féle tevékenységet végezhet.
- I.F. (intreprindere familiala) családi vállalkozás, tagjai kizárólag családtagok lehetnek. Családi vállalkozás külső munkaerőt nem alkalmazhat, de vállalkozási szerződéssel megbízhat más vállalkozót. A családi vállalkozásnak sincsen elkülönült jogi személyisége. A család az alábbiakat jelenti: férj/feleség fel- és lemenők harmad íziglen.

A családi gazdaság fogalmát és méretét támogatási szempontból határozták meg, a KAP támogatásokhoz jutás jogosultjainak körét ezzel szűkítve, azaz: 8.000-250.000 standard termelési érték között (2-50 UDE, azaz a gazdálkodás szokásos bruttó árérése)¹⁸ és amely szabályozás egészen 2017-ig volt érvényben, azt követően a családi gazdaságokra vonatkozó szabályozást kistermelőkre alkalmazzák.

II.2. Könnyített adózási feltételek a mezőgazdasági tevékenységhez kapcsolódóan

A mezőgazdaság, valamint az ahhoz szorosan kapcsolódó elsődleges termékfeldolgozás adóztatása a vizsgált országok többségében az általános tevékenységektől eltérő szabályok vonatkoznak, jellemzően kedvezményesebb formában, amely jobban illeszkedik az agrár-termelési sajátosságokhoz.

A kistermelői, családi vállalkozások tevékenységüket egyénileg, önfoglalkoztatóként végzik, így a bevételük a személyi jövedelemadó hatálya alá tartozik. Abban az esetben, ha a mezőgazdasági tevékenységet gazdasági társaság formájában végzik, úgy a tevékenység adóztatása már a társasági adó hatálya alá tartozik.

A mezőgazdasági tevékenység az európai országok többségében kis méretű családi gazdaságokban folyik, ezért a jó gyakorlatok egy jelentős része az üzemmérettel összefüggésben került kialakításra. A vizsgált tagállamok zömében az adórendszer elismer egy olyan alacsony méretet/volumet (ezt általában a bevétel, vagy a jövedelem bizonyos nagyságrendjében határozzák meg), amely alatt nem kell adót fizetni (pl. Csehországban – 20.000 CZK (780 euro) bevétel, Magyarországon – 4 millió HUF (12.700 EUR) bevétel, Romániában termékkörönként megadott határokig, Szlovákiában – 4035,84 EUR, Ausztriában – 11 000 EUR, Horvátországban – 85 000 HRK (11.400 EUR), Norvégiában 6.580 EUR).

A már adókötelesnek számító mérethatárok felett is számos ország kínál egyszerűsített nyilvántartási és kedvezményes adózási feltételeket – többnyire valamilyen jövedelem- vagy költségátalány alkalmazásával (pl. Ausztria – 42% jövedelemhányad 400.000 EUR bevétel, Szlovákia – 60% költséghányad évi 20.000 EUR-ig, Franciaország – 87% költséghányad 82.800

¹⁸ 43/2013 sürgősségi rendelet a családi gazdaságok támogatásáról

<https://lege5.ro/Gratuit/gm3tcnbyg4/ordonanta-de-urgenta-nr-43-2013-privind-unele-masuri-pentru-dezvoltarea-si-facilitarea-accesului-la-finantare-al-fermierilor-al-beneficiarilor-pn-dr-2014-2020-si-popam-2014-2020-precum-si-pentru-dezvol>

amelyet 2017-ben módosítottak https://www.legalis.ro/legalis/chapterview-document.seam?toCId=nvxxv6mrqge3v6mbsgazf64br&documentId=nvxxv6mrqge3v6mbsgazf64brl5xxkz27m52xmzlsnz2wyxzsgiptembrg4wtamzng3a&utm_medium=link&utm_campaign=acte-mo&utm_source=stire-legalis&utm_content=OUG-22-2017&utm_term=MO-202-2017

A román Mezőgazdasági Minisztérium családi gazdaságokról szóló kiadványa: <http://madr.ro/docs/dezvoltare-rurala/rndr/buletine-tematice/PT18.pdf>

EUR-ig), vagy valamilyen naturális mutató figyelembevételével. Ez utóbbira példa Lengyelország, ahol a családi gazdaságokra vonatkozó speciális adó alapját a hasznosított mezőgazdasági földterület nagysága alapján határozzák meg, figyelembe véve annak típusát és osztályát, valamint az adott gazdasági adóterülethez tartozó konverziós rátát. Az adó összege hektáronként évente 2,5 mázsa rozssal árával azonos. Bár a rozs ára a piaci viszonyok függvénye, mégis egyszerűnek, világosnak és kiszámíthatónak tekinthető ez a fajta adózás. Másik példa az egyszerűsített és előre tervezhető adózásra Románia, ahol a mezőgazdasági tevékenységből származó bevételek adóztatása előre (megyéenként különböző összegben, évente) meghatározott jövedelemnormák alapján történik. Az adóalapot a jövedelemnormák és terület szorzata adja.

A kis méretű és akár újonnan alapított vállalkozások adóztatására (nem csak mezőgazdasági tevékenység esetén) jó példa Romániában a mikrovállalati adó, amellyel a társasági adó váltható ki. Az adó alapja a nettó árbevétel, mértéke pedig az alkalmazottak számától függően legfeljebb 3 százalék.

A mezőgazdasági és nem mezőgazdasági tevékenység elhatárolása és eltérő adóztatása többféle módszer és nyilvántartás egyidejű alkalmazását vonja maga után, ami bonyolulttá teszi a gazdálkodó számára az adóadminisztrációt. Ennek feloldása valósul meg az osztrák szabályozásban, amely bizonyos bevételi értékhatárig (33 000 EUR) megengedi a másodlagos és kiegészítő tevékenységek bevallását a mezőgazdasági tevékenység keretében. Ugyancsak az adózási adminisztrációt könnyíti meg, hogy Ausztriában a házastársak közösen adhatják be adóbevallásukat, csakúgy, mint Romániában.

További jó gyakorlatnak tekinthető a horvát adószabályozás rugalmassága, ami abban nyilvánul meg, hogy a gazdálkodó családi gazdaság (OPG) lényegében az összes adózási mód közül választhat, függetlenül attól, hogy milyen gazdálkodási formában működik. A mezőgazdasági bevételek keletkezésének időzítését veszi figyelembe a román gyakorlat, ahol az éves adót két részletben kell megfizetni, október 25-ig az első felét, illetve december 15-ig a másik felét.

II.2.1 Ausztria¹⁹

A kisgazdaságok, családi gazdaságok hosszú távú fennmaradása érdekében az adójogszabályok az üzemek mérete függvényében egyszerűsített adószámítást tesznek lehetővé. Ez a rendszer egyben egyszerűsített adminisztrációt is jelent a gazdáknak, ugyanakkor kizárja bizonyos méret felett az adóelkerülést.

¹⁹ LKÖ (2016): Teilpauschalierung für nichtbuchführungspflichtige Land- und Forstwirte ab dem Jahr 2015.

<https://ooe.lko.at/gewinnermittlung-teilpauschalierung-ab-2015+2500+2261936>

LKÖ (2016): Vollpauschalierung für nichtbuchführungspflichtige Land- und Forstwirte ab dem Jahr 2015.

<https://ooe.lko.at/media.php?filename=download%3D%2F2015.02.26%2F1424936027500678.pdf&rn=Vollpauschalierung%20ab%20dem%20Jahr%202015%20-%20A5%20Brosch%FCre.pdf>

napi.hu (2019): https://www.napi.hu/nemzetkozi_gazdasag/ausztria-szja-ado-csokkentek.683356.html

Darvasné et al. (2016): Az osztrák élelmiszer-gazdaság működésének és sikereinek elemzése. AKI. Budapest sISSN 1418-2122 http://repo.aki.gov.hu/1501/1/2016_01T_Az_osztrak_elelmiszergazdasag_web_pass.pdf

Landwirtschaftskammer österreich (2018) Rechtliches zur Direktvermarktung

https://www.gutesvombauernhof.at/uploads/media/intranet/DV_A-Z_Recht/Rechtliches_zur_Direktvermarktung_Druckversion_low_II-2018.pdf

Orosz F. (2018): A szociális gazdaság jogi környezetének vizsgálata a Kárpát-medence országaiiban. Ausztria.

Nemzetstratégiai Kutatóintézet EFOP-1.12.1-17-2017-00003.

Herich et al. (2016): Adózás Európában. Ausztria, Ciprus, Horvátország, Magyarország, Románia, Szerbia, Szlovákia. Penta unió, 2016. 248p.

Umsatzsteuerpauschalierung <https://ooe.lko.at/umsatzsteuerpauschalierung+2500+2756251>

Rendkívül fontos tényező, és egyben jó gyakorlat a mezőgazdasági adózásban az, hogy átalány adózási összeget alkalmazhatnak a kisebb termelők, amely átalány többek között a gazdaságának földrajzi, környezeti, társadalmi, infrastrukturális és talajadottságán alapszik. Ezért ezt a rendszert részletesen is bemutatjuk.

Mindemellett a mezőgazdasági tevékenység meghatározása rugalmas, és egy bizonyos szintig nem jelent külön vállalkozási kötelezettséget. Mezőgazdasági tevékenység az alaptevékenységen túl a **mező- és erdőgazdasági melléktevékenység, feldolgozás, paraszt-vendégasztal, mustkimérés, szobakiadás 10 ágyig, és egyes üzemek közötti együttműködés.**

Fontos kiemelni még, hogy egyes feldolgozott tradicionális termékeket (pl. sajt) elsődleges termékként definiálnak, és nem feldolgozott termékként.

A részletes szabályok az A. melléklet²⁰ 1. pontja alatt találhatók.

II.2.2 Horvátország²¹

A horvát adórendszerben az adóterhek EU-s összehasonlításban magasnak számítanak (OECD, 2019), a GDP 37,8 százalékát tették ki 2016-ban. Előnye ugyanakkor a rendszernek, hogy a gazdasági szereplők jellemzően többféle adózási mód közül is választhatnak, illetve, hogy a kisebb méretű vállalkozásokat kedvezményezi a rendszer, és a mezőgazdaságra vonatkozóan is létezik egyszerűsített adózási forma. (Herich et al.) Az adórendszer további előnye, hogy a gazdálkodási formától részben függetlenül választhatók az adózási módok, tehát nem kell feltétlen gazdasági társasággá alakulni ahhoz, hogy nyereségadót fizessen a termelő.

Horvátországban a mezőgazdasági termelés jellemzően családi gazdaságban folyik, és a családi gazdaságok üzleti célú mezőgazdasági tevékenységüket 2018. óta külön vállalkozási formában a családi agrárgazdaság (OPG) vállalkozási formában folytathatják. A családi gazdaságokra (OPG) az általánosnál kedvezőbb adófizetési kötelezettségek vonatkoznak, illetve 80.500 HRK éves bevétel alatt nincs jövedelemadó fizetési kötelezettségük. A részletesebb szabályok az A. melléklet²² 2. és 3. pontja alatt találhatók.

II.2.3 Cseh Köztársaság²³

Cseh Köztársaságban nem az egyéni gazdaságok, hanem a szövetkezetek és korlátozott felelősségű társaságok (jogi személyek) játszanak jelentős szerepet a mezőgazdaságban, így a

²⁰ Megtalálható www.kisleptel.hu PUBLIKÁCIÓ/BOND PUBLIKÁCIÓ

²¹ <http://taxsummaries.pwc.com/ID/Croatia-Individual-Taxes-on-personal-income>

OECD (2019): Reviews of Regulatory Reform Regulatory Policy in Croatia 2019.

https://books.google.hu/books?id=j0idDwAAQBAJ&pg=PA129&lpg=PA129&dq=croatia+85+000+HRK+agriculture&source=bl&ots=qyOD3IHDP_&sig=ACfU3U1BU0xbn1EhlZBaQUqTgGbjUvmHA&hl=hu&sa=X&ved=2ahUKEwjD0fycq77jAhVBxosKHfBtC0oQ6AEwAHoECAgQAQ#v=onepage&q=croatia%2085%20000%20HRK%20agriculture&f=false

<https://saldokiado.hu/assets/res/download/adozas-europaban-2016-ausztria-ciprus-horvatorszag-magyarorszag-romania-szerbia-szlovakia.pdf>

<https://www.porezna->

uprava.hr/HR/publikacije/Prirucnici_brosure/Oporezivanje%20djelatnosti%20poljoprivrede%20i%20sumarstva.pdf

²² Megtalálható www.kisleptel.hu PUBLIKÁCIÓ/BOND PUBLIKÁCIÓ

²³ <https://business.center.cz/business/pravo/zakony/dph/>

Accace (2019): <https://accace.com/tax-guideline-for-the-czech-republic/>

Cnossen, S. (2018): VAT and agriculture: lessons from Europe

<https://link.springer.com/article/10.1007/s10797-017-9453-4>

Mielczarek, M. (2017): Taxation of agricultura holdings in Poland with personal income tax.

<http://ojs.wsb.wroclaw.pl/files/journals/4/articles/325/submission/layout/325-1936-1-LE.pdf>

társasági adó bír kulcsfontosságú jelentőséggel a mezőgazdasági üzemek jövedelemadóval történő adóztatása szempontjából. Ez abból fakad, hogy a mezőgazdasági földterület nagyságrendileg 70-75 százaléka jogi személyek, illetve szövetkezetek tulajdonában van (Pawłowska- Tyszkó 2013: 101-104 In: Mielczarek, 2017).

Az egyéni kis gazdálkodóknak a 20 000 CZK mezőgazdasági bevételig nem kell jövedelemadót fizetni.

A Cseh Köztársaság adózásának részletesebb szabályai az A. melléklet²⁴ 4. pontja alatt találhatóak.

II.2.4 Franciaország²⁵

A mezőgazdasági tevékenységeket a speciális adórendszer vagyis a mezőgazdasági bevételek rendszere szabályozza 3 különböző szinten:

- Mikro szintű szabályozás: ha a bevétel átlaga az elmúlt 3 évben kevesebb, mint 82.200 euro. Ennek a szintnek a könyvelése a legegyszerűbb: a bevételt és a kiadást kell dokumentálni nyugták és számlák leadásával.
- Egyszerűsített normál adózási szabályozás: ha a bevétel átlaga az elmúlt 2 évben kevesebb, mint 82 200 euro és 352 000 euro között volt. A könyvelés ez esetben tartalmazza a mérleget és az egyszerűsített eredménykimutatást.
- Normál adózási rendszer: ha az átlagos bevétel elmúlt 2 évben meghaladja 352.000 eurot. Ez esetben részletes elszámolás szükséges (mérleg, eredménykimutatás, amortizációs ütemterv, tőkenyereség).

A napelemek, ill. a szélenergia berendezésekből származó bevételt, illetve kisegítő tevékenységeket (a falusi turizmus, nem a gazdaságban előállított viszonteladós áruk) mezőgazdasági típusú bevételnek számítanak a normál adózási rendszerben, amíg a kiegészítő tevékenységek elszámolásából adódó elmúlt 3 éves átlagos bevétel nem haladja meg a mezőgazdasági bevételek 50%-át és legfeljebb 100 000 eurot.

II.2.5 Magyarország

Magyarországon a mezőgazdasági termelés kisebbik fele a társas gazdaságokban, nagyobb és növekvő hányada az egyéni gazdaságokban valósul meg. Előbbiek alapvetően a társasági adózás, utóbbiak a személyi jövedelemadózás keretében tesznek eleget adófizetési kötelezettségüknek.

Személyi jövedelemadó²⁶

Magyarországon a személyi jövedelemadózás keretében a mezőgazdasági termelők tevékenységüket őstermelőként vagy egyéni vállalkozóként végezhetik.

KPMG (2019): Czech Republic - Other taxes and levies

<https://home.kpmg/xx/en/home/insights/2014/01/czech-republic-other-taxes-levies.html>

VAT in the Czech Republic <https://www.yourtaxes.cz/en/czech-vat>

²⁴ Megtalálható www.kisleptel.hu PUBLIKÁCIÓ/BOND PUBLIKÁCIÓ

²⁵ Code général des impôts, <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006069577>

Le livret fiscal du créateur d'entreprise - bénéficiaires agricoles Précis de fiscalité, www.impots.gouv.fr

²⁶ 1995. évi CXVII. törvény a személyi jövedelemadóról <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99500117.TV>

Az őstermelő a saját gazdaságában az szja törvény 6. számú mellékletében²⁷ felsorolt hagyományos mezőgazdasági termékek előállítását végzi (akadály, hogy ezek között nincs kézműves vagy hagyományos non-food termék, nincs agrorurisztikai szolgáltatás), és ennek igazolására őstermelői igazolvánnyal rendelkezik.

Az őstermelők adózása tekintetében az árbevétel a meghatározó. A rendszer bonyolultságát jól érzékelteti, hogy hétféle adózási mód közül választhatnak.

Őstermelők által választható adózási formák:

- Évi 600 000 forint bevételig a mezőgazdasági őstermelőnek nem kell jövedelmet figyelembe vennie és adót fizetnie.
- 600 000 Ft felett, de 4 millió forintot meg nem haladó (támogatás nélkül számított) mezőgazdasági bevétel mellett nyilatkozhat arról a termelő, hogy nem keletkezett jövedelme, ezáltal adófizetési kötelezettsége sem. Ennek feltétele, hogy rendelkeznie kell legalább a bevétel 20 százalékát kitevő számlákkal igazolt költséggel.
- 8 millió forintot meg nem haladó bevétel esetén a mezőgazdasági kistermelő költségátalány alkalmazásával élhet, ami azt jelenti, hogy a számlával alátámasztott költségek mellett a bevétel 40 százalékáig számla nélkül igazolt költséget számolhat el.
- Ugyancsak 8 millió forintot meg nem haladó bevétel esetén az átalányadózást is választhatja, ami azt jelenti, hogy a bevételből a mezőgazdasági kistermelő 85 százalék, illetve a bevételének azon részéből, amely állattenyésztésből vagy állati termék előállításából származik, 94 százalék költséghányadot vonhat le, a fennmaradó 15, illetve 6 százalékot tekinti jövedelemnek.
- 8 millió forint felett tételes költségelszámolással állapíthatja meg jövedelmét, ami azt jelenti, hogy mind a bevételeiről, mind pedig a költségeiről számlát gyűjt, nyilvántartást vezet és ez alapján számítja ki jövedelmét.
- Amennyiben nem kíván a költségeivel tételesen elszámolni, akkor a 10 százalékos költséghányadot választhatja. Utóbbinál a bevétel 90 százaléka tekintendő jövedelemnek.

A személyi jövedelemadó mértéke Magyarországon 15%. Az egyéni gazdaságok adózását tovább bonyolítja, hogy ugyanazon magánszemély egyszerre lehet őstermelő mezőgazdasági tevékenysége tekintetében, miközben egyéni vállalkozó más, az őstermelő tevékenységi körébe nem tartozó tevékenység vonatkozásában, és választhat azonos vagy különböző adózási módot.

A társasági adó²⁸ mértéke Magyarországon 2017 óta 9 %, amelyet az éves jövedelem után fizet meg vállalkozás.

Általános forgalmi adó²⁹:

Magyarországon az áfa standard mértéke magas, 27 százalék, amely mellett két kedvezményes kulcs van érvényben. A magasabb kedvezményes kulcs 18 százalék és olyan termékkörökre vonatkozik, mint a tejtermékek, pékáru, cukrászsütemény, kereskedelmi szálláshely

²⁷ Mezőgazdasági őstermelői tevékenységnek minősül a saját gazdaságban történő növénytermelés, ültetvénytelepítés, állattenyésztés, termékfeldolgozás, ha az a saját gazdaságban előállított alapanyag felhasználásával történik, a saját gazdaságban egyes mezőgazdasági termékek jogszabályba nem ütköző gyűjtése, a saját tulajdonú földterületen végzett erdőgazdálkodás, mindezekre nézve akkor, ha az előállított termék vagy a tevékenység az e melléklet II. pontjában felsoroltak valamelyikébe beletartozik, ideértve a saját gazdaságban termelt gyümölcs felhasználásával bérfőzés keretében történő párlatkészítést is.

²⁸ 1996. évi LXXXI. törvény a társasági adóról és az osztalékadóról

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99600081.TV>

²⁹ 2007. évi CXXVII. törvény az általános forgalmi adóról <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0700127.tv>

szolgáltatás, étkezőhelyi vendéglátás és internet stb. Az 5 százalékos kulcsot lehet alkalmazni többek között a mezőgazdasági termékek közül a baromfi élőállat és -hús, sertés élőállat és -hús, szarvasmarha-, juh- és kecske élőállat és -hús, tej, tojás, hal esetében.

Alanyi adómentesség értékhatára 2019-től 12 millió HUF, ami azt jelenti, hogy ennél alacsonyabb árbevételű vállalkozások élhetnek ezzel az opcióval. Alanyi adómentes vállalkozás mentesül az áfa megfizetése alól, de ez esetben áfalevonási jogát sem érvényesítheti.

A részletesebb szabályokat az A. melléklet³⁰ 5. pontja alatt mutatjuk be.

II.2.6 Moldova³¹

A mezőgazdasági vállalkozások és a gazdálkodók kilencféle adót és díjat fizetnek. A részletes szabályok az alábbiak³²:

- a) önálló szakmai tevékenységet gyakorló természetes személyek, egyéni vállalkozók, jogi személyek - az adóköteles éves jövedelem 12%-át;
- b) a mezőgazdasági háztartások (gazdaságok) esetében - az adóköteles jövedelem 7%-a;
- d) azon gazdasági szereplők, akik a 225 és 2251 cikknek megfelelően becsült jövedelemmel rendelkeznek - a becsült jövedelem túllépése esetén a különbözet 15% - a gazdasági szereplő által elszámolt bruttó jövedelmet alapul véve.

A magánszféra munkáltatói által fizetett társadalombiztosítási járulék mértéke 18%, a mezőgazdasági munkáltatók 12%-ot fizetnek, az egyéni hozzájárulási ráta pedig 6%. A kötelező egészségügyi biztosítási díjak összegét 9%-ra állapították meg - 4,5%-ot a munkavállaló és 4,5%-ot a munkáltató fizet.

II.2.7 Norvégia³³

Jövedelemadózás

Mezőgazdasági bevételnek minősül minden olyan tevékenységből származó bevétel, ami élelmiszer vagy takarmányt állít elő a föld vagy az állatállomány hasznosításával és ebbe a tevékenységbe beletartozik az elsődleges termékek feldolgozása és értékesítése. Ugyancsak ebbe a körbe tartozik a mezőgazdasági tevékenységből származó másodlagos jövedelem, az energetikai célú biomassa termelést is, beleértve a faanyag termesztést is.

Személyi jövedelemadót 6.580 EUR (63 500 NOK) bevétel alatt nem kell fizetni. E bevételi határ felett a jövedelem 38%-a levonható az adóalapból 166 400 norvég korona bevételig. A levonást csak az a felhasználó igényelheti, aki az év több mint felén a mezőgazdasági tevékenységet végzett. Az adómentességi minimum érték felett 38% az adó, egészen a 17.250 EUR-os határig. A maximális adóteher 34.650 EUR felett kezdődik.

A farmboltból történő értékesítést bizonyos bevétel határig mezőgazdasági tevékenységnek tekintik. E szint fölött (nincs konkrét határ) pedig rendes vállalkozásként értékelik. Ez az eredmény sokkal inkább gyakorlati szempontú, mintsem pénzügyi. Amíg a tevékenységet

³⁰ Megtalálható www.kisleptel.hu PUBLIKÁCIÓ/BOND PUBLIKÁCIÓ

³¹ <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=6061>

³² LEGE Nr. 238, din 08.07.2004, privind impozitul unic în agricultură <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=312800>

³³ A vagyon- és jövedelemadóról szóló törvény <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-03-26-14>
<https://www.skatteetaten.no/rettskilder/type/handboker/skatte-abc/2018/>

egyszemélyes jogalanyként végzi valaki, a bevételt személyes jövedelemként kezelik és akként adóztatják. NDI kérdés.

II.2.8 Lengyelország³⁴

A lengyel mezőgazdaságot a nemzetgazdaság speciális szektoraként kezelik, ezért más adózási megoldások vonatkoznak rá, mint a többi vállalkozásra. Személyi jövedelemadó alóli mentességet élveznek az egyéni gazdák a lengyel mezőgazdaságban. Ez nem zárja ki a gazdaságokra kivetett egyéb adókat.

Lengyelországban a mezőgazdasági tevékenység után elsősorban mezőgazdasági adót fizetnek, amely egy helyi jellegű ingatlanadó. (Janczukowicz 2015: 345, In: Mielczarek, 2017). Mezőgazdasági adót a Mezőgazdasági Adótörvény³⁵ alapján kell fizetni. A mezőgazdasági földterület adóalapját kizárólag a hasznosított mezőgazdasági földterület nagysága alapján határozzák meg. Kiszámításának részletes szabályait az A. melléklet³⁶ 6. pontja tartalmazza.

Többször felmerült már a személyi jövedelemadózásra való áttérés gondolata, mivel:

- a mezőgazdasági adó tisztán sem nem vagyoni, sem nem jövedelem típusú adó;
- az adó meghatározása a rozs átlagos vételára alapján történik, amely már nem számít a legfontosabb terménynek;
- a mezőgazdasági adó helyi adó, ugyanakkor a települések csak közvetett módon befolyásolják az adóteher mértékét, mivel a jogalkotó az adómértéket jogilag kötelező módon határozta meg;

II.2.9 Románia³⁷

A Romániában az összes fizetendő adót a 227/2015. évi költségvetésről szóló törvény szabályozza, amelyet 2019. július 25-én módosítottak utoljára³⁸.

Leginkább jó gyakorlatok a szabályozásban:

³⁴ Ado.hu (2018): Így adóznak Lengyelországban <https://ado.hu/ado/igy-adoznak-lengyelorszagban/>
 EC (2019): VAT rates applied in the Member States of the European Union
https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources/documents/taxation/vat/how_vat_works/rates/vat_rates_en.pdf
 Janda, G. (2016): Lengyelország és Magyarország adózásának, adórendszerének összehasonlítása
http://moklasz.hu/wp-content/uploads/2016/01/Janda_Gabriella_szakdolgozat.pdf
 KPMG (2019):
 Forrás: <https://home.kpmg/xx/en/home/insights/2011/12/poland-income-tax.html>
 Mielczarek, M. (2017): Taxation of agricultura holdings in Poland with personal income tax.
<http://ojs.wsb.wroclaw.pl/files/journals/4/articles/325/submission/layout/325-1936-1-LE.pdf>
 Potori, N., Chmielinski, P. and Fieldsend, A. (szerk) (2014): Szerkezeti változások a lengyel és a magyar mezőgazdaságban az EU-csatlakozás óta: tapasztalatok és tanulságok a jövő agrárpolitikájának alakításához. <http://docplayer.hu/1166461-Szerkezeti-valtozasok-a-lengyel-es-a-magyar-mezogazdasagban-az-eu-csatlakozas-ota-tapasztalatok-es-tanulsagok-a-jovo-agrarpolitikajanak-alakitasahoz.html>
<https://www.strength2food.eu/wp-content/uploads/2019/03/D7.2-Quantitative-assessment-of-economic-environmental-and-social-impacts-of-SFSC-compressed.pdf>
³⁵ Mezőgazdasági adóról szóló törvény - USTAWA z dnia 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19840520268>
³⁶ Megtalálható www.kisleptel.hu PUBLIKÁCIÓ/BOND PUBLIKÁCIÓ
³⁷ Ado.hu (2018): Tíz százalék lett az szja Romániában <https://ado.hu/ado/tiz-szazalek-lelt-az-szja-romaniaban/>
<https://agointel.ro/107849/impozitare-agricultura-cod-fiscal-lista-culturilor-agricole-scutite-de-impozit/>
³⁸ Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/legislatie/Cod_fiscal_norme_12062019.htm

- jogszabályban meghatározott mezőgazdasági növényi termékek 2 hektárt meg nem haladó területen történő termesztése esetén nem kell személyi jövedelemadót adót fizetni, illetve bizonyos állat egyedszám alatt;
- a mezőgazdasági adó összege nem az adott évi jövedelemtől függ, hanem jövedelemnormától, így az kiszámítható, tervezhető;
- a kisvállalkozásokra mikrovállalati adó vonatkozik, amelynek mértéke a foglalkoztatott számának függvényében változik;
- kezdő vállalkozások is választhatják a mikrovállalati adót;
- a személyi jövedelemadó-bevallásokat a házastársak együttesen is benyújthatják

A szabályok részletes kifejtését az A. melléklet³⁹ 7. pontja tartalmazza.

II.2.10 Szlovákia⁴⁰

Szlovákiában is bevezették a természetes személyeknél az adózatlan jövedelem fogalmát, illetve többféle adóalap csökkentő lehetőséget biztosítanak. Az együttműködéseket segítő szabályozás Szlovákiában még az, hogy a mellett, hogy a gazdasági társaságok adójuk 1,5%-át adhatják civil egyesületek, illetve közhasznú szervezetek számára, az az önkéntes munkát végző magánszemélyek adójuk 3 %-át, illetve akik nem végeznek önkéntes munkát, azok az adójuk 2%-át ajánlhatják fel ilyen szervezetek számára.

A részletes ismertetőt az A. melléklet⁴¹ 8. pontja tartalmazza.

II.2.11 Szlovénia⁴²

Szlovéniában a legfontosabb adónemek az általános forgalmi adó, a társasági adó, a személyi jövedelemadó ezek részletes szabályait az A. melléklet⁴³ 9. pontja tárgyalja.

A mezőgazdasági tevékenységgel foglalkozók mentesülnek az áfa kötelezettség alól, amennyiben a gazdaság összes tagjára számított együttes kataszteri jövedelem nem éri el az utolsó naptári évben a 7500 eurót (ÁFA tv.94 §/Zakon o DDV 94. člen). Ezek a termelők

³⁹ Megtalálható www.kisleptel.hu PUBLIKÁCIÓ/BOND PUBLIKÁCIÓ

⁴⁰ Herich et al. (2016): Adózás Európában. Ausztria, Ciprus, Horvátország, Magyarország, Románia, Szerbia, Szlovákia. Penta unió, 2016. 248p.

Kiss, Zsófia (2018): Így adóznak Szlovákiában, <https://ado.hu/ado/igy-adoznak-szlovakiaban/>
Létminimum 2019. július 1. – 2020. június 30. közötti időszakban

<https://www.podnikajte.sk/uctovnictvo/zivotne-minimum-od-1-7-2019-do-30-6-2020>

⁴¹ Megtalálható www.kisleptel.hu PUBLIKÁCIÓ/BOND PUBLIKÁCIÓ

⁴² Mazars (2019): Mazars in Slovenia.

https://mazars-tax.webdream.hu/country_list/18

Ministry of Finance (2018): Taxation in Slovenia

http://www.mf.gov.si/fileadmin/mf.gov.si/pageuploads/Davki_in_carine/Angle%C5%A1ki/Taxation_in_Slovenia_2018.pdf

OECD (2018a): Revenue statistics 2018 - Slovenia

<https://www.oecd.org/tax/revenue-statistics-slovenia.pdf>

OECD (2018b): Tax Policy Reviews: Slovenia 2018.

<https://books.google.hu/books?id=1kpqDwAAQBAI&pg=PA148&lpg=PA148&dq=slovenia+agriculture+tax&source=bl&ots=eQqfblTdq4&sig=ACfU3U1Q0lPOWrvlNVV3OdyZLWNbgu04Hg&hl=hu&sa=X&ved=2ahUKewiajILwxIrkAhUwiIsKHSwdC1A4ChDoATAAgQICRAB#v=onepage&q=slovenia%20agriculture%20tax&f=false>

Value added tax (VAT) and VAT registration in Slovenia

<http://eugo.gov.si/en/running/taxes/value-added-tax-vat/>

WTS (2019): Tax reform in Slovenia 2019-2022

<https://wtsklient.hu/2019/03/14/tax-reform-in-slovenia/>

⁴³ Megtalálható www.kisleptel.hu PUBLIKÁCIÓ/BOND PUBLIKÁCIÓ

mezőgazdasági és erdészeti termékeik értékesítéséért kompenzációra jogosultak, melynek mértéke az értékesítési ár 8 százaléka.

II.3 Kezdő vállalkozások segítése

Nagyon lényeges segítő szabályozás az, amikor a kezdő vállalkozás részére biztosítanak lehetőséget arra, hogy kipróbálhassa tevékenységét, legyen az egyéni gazdálkodó vagy szervezet. Vannak olyan jó példák ahol a kezdő vállalkozói státusz csak egy évre szól de van ahol akár – időben változó módon – 5 évre is kedvező környezetben tevékenykedhetnek. A kedvező szabályozás lehetővé teszi egyes országokban, hogy kezdőtőke befizetés nélkül tevékenykedjen egy kezdő vállalkozás, vagy nyereségadó kedvezményt kap, illetve a foglalkoztatással járó járulékokterhek lehetnek kisebbek.

II.3.1 Ausztria

Az osztrák **társasági adó**⁴⁴ mértéke általában egységesen 25%. A korlátolt felelősségű társaságok (GmbH) minimál adó fizetnek, melynek mértéke a törvényes minimum tőke 5%-a, azaz 1750 euró/év. Ezen felül társasági adókedvezmény illeti meg 10 évig azokat a korlátolt felelősségi társaságokat, amelyek 2013. június 30-a után jöttek létre. Ennek értelmében a megalakulástól számított első öt évben 500 euró/év társasági adót kell fizetniük, az ezt követő öt évben az adó mértéke pedig 1000 euró/év.

II.3.2 Franciaország ⁴⁵

Franciaországban az első letelepedés megkönnyítése érdekében az állam támogatást nyújt fiatal gazdálkodóknak⁴⁶, ezek a támogatások a következőkből állnak:

- tőkeinjekció (készpénz)
- közértávú kölcsön

Az állami támogatásban részesülő fiatal mezőgazdasági termelők ráadásul

- a mezőgazdasági nyereségük 50% -át kötelezőek csak elszámolni bevételként első 5 évben (a tőkealapú támogatás kifizetésének évében 100% -os csökkenés).
- A nem beépített ingatlanra és földterületre kivetett ingatlanadó 50% -ának 5 évre történő csökkentését is élvezik (a helyi hatóságoknak lehetőségük van a fennmaradó 50% -ot lecsökkenteni).
- A mezőgazdasági társadalmi biztosítás (MSA) a szociális biztonsági járulékok részleges mentességét biztosítja öt évre 18-40 éves korú mezőgazdasági termelő esetén, az első letelepedésekor (a kedvezmény nem kapcsolódik az állami támogatáshoz).

Induló vállalkozások olyan segítséget kapnak, hogy egy gazdasági tevékenységet legfeljebb három éves időszak alatt kipróbálhatják. Ez azt jelenti, hogy projekt tulajdonosa nem köteles

⁴⁴ BGBl. Nr. 401/1988. über die Besteuerung des Einkommens von Körperschaften (Körperschaftsteuergesetz) 22 -24§
<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10004569>

⁴⁵ Guide de l'installation des jeunes agriculteurs, Rosanne Aries, Ed France Agricole. Les espaces tests agricoles, étude juridique, fiscale et sociale concernant les couveuses en agriculture, Francis Varennes, Ed IPSO FACTO
L'espace test en agriculture / www.civam.org

⁴⁶ Aide à l'installation : articles D343-3 à D343-24 du code rural, Abattement fiscal : article 73B du code général des impôts
www.msa.fr

jogi formában végezni a tevékenységét, céget alapítani és bejegyeztetni, hanem tevékenységét „induló vállalkozásként” jegyzik be a hatóságnál, de a projekt tulajdonosa felelős a saját terméke fejlesztéséért. Az „induló vállalkozást” egy ún. CAPE (Contrat d'appui au projet d'entreprise) szerződéssel hozzák létre.⁴⁷

II.3.3 Lengyelország

A kezdő társas vállalkozások kedvezményes 15 százalékos társasági adó kulcsot alkalmazhatnak az általános 19%-os kulcs helyett.

II.3.4. Románia

Romániában létezik az úgynevezett kezdő vállalkozási forma, a kezdő korlátolt felelősségű társaság (*Societate cu răspundere limitată debutant* – SRL-D). Ez a forma akkor alakul át a hagyományos korlátolt felelősségű társasággá, amikor az éves árbevétele meghaladja a félmillió eurót, vagy ha a bejegyzés óta már eltelt 3 év. Előnye, hogy 3 éven keresztül legfeljebb 4 alkalmazott esetén a vállalkozás társadalombiztosítási engedményekben részesül, és a bejegyzési költségeket nem kell megfizetni. Továbbá pályázni lehet egy vissza nem térítendő 10 000 euro összegű állami támogatásra (50% önrészt fel kell mutatni).⁴⁸

II.3.5 Szlovákia

Az önfoglalkoztató magánszemélynek (egyéni vállalkozónak⁴⁹) a vállalkozás indításának évében nem kell bejelentkeznie tevékenységét illetően a Társadalombiztosító Intézethez, és társadalombiztosítási járulékot⁵⁰ sem kell fizetni.⁵¹

II.3.6 Egyesült Királyság

Kezdő önfoglalkoztató vállalkozóknak nem kell fizetnie az önfoglalkoztatással járó nemzeti társadalombiztosítási díjat, amíg a vállalkozás nem éri el 6 025 font nyereséget.⁵²

⁴⁷ Az üzleti projekt támogatási szerződése (CAPE) lehetővé teszi egy üzleti vállalkozás létrehozását vagy átvételét. A támogatás keretében a vállalkozás konkrét és folyamatos segítséget kap (például anyagi és pénzügyi eszközöket). Cserébe a vállalkozás vállalja, hogy követi az üzleti vállalkozások létrehozására, helyreállítására és kezelésére való felkészülés programját. A CAPE nem munkaszerződés. <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F11299>

⁴⁸ <https://www.onrc.ro/index.php/ro/inmatriculari/persoane-juridice/societati-cu-raspundere-limitata-debutant-srl-d?id=47>

⁴⁹ Az egyéni vállalkozás szlovák megnevezése a „samostatne zárobkovo činná osoba”, amelynek a rövidítése SZČO. A szakirodalomban és a törvényekben gyakran találkozunk ezzel a rövidítéssel. A tükörfordítása „önálló kereseti tevékenységet végző személy”. (<https://vallalkozasszlovakiaban.hu/egyen-vallalkozo-biztositasa-szlovakiaban/>)

⁵⁰ www.financnasprava.sk A biztosítás két különálló rendszerbe tartozik. Az egészségügyi biztosításról az 580/2004 számú törvény, és a szociális biztosításról a 461/2003 számú törvény rendelkezik.

⁵¹ 461/2003 törvény a társadalombiztosításról Zákon č. 461/2003 Z.z. Zákon o sociálnom poistení <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2003-461>

⁵² <https://www.talk-business.co.uk/2018/09/14/national-insurance-for-start-ups/> Self-employed/ sole trader – kezdő önfoglalkoztató

III. A piacra jutást segítő jogi szabályozás

A piacra jutás elősegítése szempontjából legmagasabb szintű együttműködési forma a szövetkezeti működés, ezért a szövetkezeti szabályozások bemutatásának külön alfejezetet szenteltünk. A szövetkezeti együttműködés is sokféle lehet, így több módszer közül választhatnak azok, akik egy ilyen struktúra kidolgozásán fáradoznak. Mivel a szövetkezetekről sok nemzetközi kutatás született, itt csak az alapokkal foglalkozunk, amelyek segítséget nyújthatnak abban, hogy milyen opciók között lehet választani az útkeresés során.

A családi és szervezeti együttműködés mellett további, a piacra jutást elősegítő módszereket is azonosítottunk a jogi jó gyakorlatok között. Ezek közül legáltalánosabb jó gyakorlat az, amikor a termelők együttműködését úgy segíti a jogrendszer, hogy a termelő – kisebb hányadban – más termékét is értékesítheti, illetve feldolgozhatja, majd azt saját terméként értékesítheti.

A piacra jutás sikeréhez nagyban hozzájárul a REL, azaz a Rövid Ellátási Láncok mentén formálódott termelői-fogyasztói együttműködések. A REL típusú kooperációkat az EU is támogatja, felismerve ezek hatékonyságát, rugalmasságát és pozitív társadalmi hatását.

A támogatási struktúra kialakítása érdekében az Európai Bizottság a REL fogalmát az EMVA támogatási rendeletben (1305/2013), az alábbi módon határozta meg: olyan korlátozott számú gazdasági szereplők közötti együttműködés (termelő, fogyasztó, feldolgozó), akik elkötelezettek a helyi gazdaságfejlesztés iránt és közöttük szoros földrajzi és társadalmi kapcsolat található.

A REL fogalom értelmezésével, jó gyakorlatok leírásával több projekt is foglalkozik⁵³, illetve EIP fókuszcsoporthi munka (2016) is kapcsolódik hozzá⁵⁴. Az EIP fókuszcsoporthi munka alapján, a REL:

A következő fejezetben tehát a szövetkezeti formák mellett azokat a REL-ekben alkalmazott piacra jutást segítő jogszabályokat mutatjuk be, amelyek a közvetlen értékesítés csoportos mintáit helyezik előtérbe.

III.1. Szövetkezet

A közös cselekvés egyik formája, a szövetkezet. A szövetkezetek, a szövetkezeti mozgalom nagy múltra tekint vissza, ám kialakulásának és fejlődésének mozgatórugója országonként eltérő volt. Az Egyesült Királyságban Roacdale óta a szövetkezeti mozgalom a munkásmozgalommal fonódott össze⁵⁵. XIX. század végére piaci előnyök által vezérelve, különösen Dániában és Hollandiában természetes úton fejlődtek a szövetkezetek. Ebbe az időszakban Németországban, Ausztriában és Magyarországon a szövetkezetek a szociálisan hátrányos helyzetben lévőket próbálták segíteni, azaz az első szövetkezetek kölcsönös hitelszövetkezetek voltak Friedrich Wilhelm Raiffeisen által indított kezdeményezés alapján⁵⁶. Finnországban a szövetkezeti mozgalom a függetlenség kivívásának az eszköze volt a XX. század elején.

A közép-kelet-európai országokban a szövetkezeti mozgalom a több mint 50 évig (1945-1990) tartó szocializmus ideje alatt megtorpant. A szövetkezetesítés eredményeképpen a kolhoz típusú munkaalapú szövetkezetek, illetve nagy méretű állami tulajdonú gazdaságok

⁵³ <https://www.smartchain-h2020.eu/>

⁵⁴ <https://ec.europa.eu/eip/agriculture/en/focus-groups/innovative-short-food-supply-chain-management>

⁵⁵ EFPF/Roberst, S. – Rawson, D. (2014): Conditions, attitudes and structures of successful POs and cooperatives https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/agri-markets-task-force/contributions/2016-05-24/ukdefracoop_en.pdf

⁵⁶ Jahn, G. – Zenger, C. – Peter, S. - Knickel, K (2007): Status Quo Analysis (WP3) European Comparative Report (D3.3) COFAMI http://www.cofami.org/fileadmin/cofami/documents/WP3_Status_Quo_EU.pdf

működtek és csak az 1990-es években, Szovjetunió széthullása és a rendszerváltás idején nyílt meg a lehetőség ezekben az országokban a piac alapú működésre, beleértve a gazdák önálló mezőgazdasági tevékenység végzését⁵⁷.

1990-et követően a volt szocialista országokban az állami tulajdoni tervutasításos gazdaságból a piacgazdaság kialakítása egy hosszan tartó folyamat volt. Ez az átmeneti időszak körülbelül a 2000-es évekig tartott, amely időszak alatt zajlott le privatizáció, az állami tulajdon magán tulajdonná alakítása, a szocialista típusú szövetkezetek átalakítása és szabályozásának új alapokra helyezése. Magyarországon például 1992-ben fogadták el az új szövetkezeti törvényt, amelyet 1994-ben jelentősen módosítottak, majd 1995-ben hatályon kívül helyeztek; az új szabályozás 2000. évben jelent meg, amelyet 2006-ban új törvényre cseréltek és végül 2013-ban az újrakodifikált Polgári Törvénykönyv jogi személyek részében kapott helyet a szövetkezetekre vonatkozó szabályozás⁵⁸. Romániában Vallasek (2007)⁵⁹ szerint a szövetkezeti szabályozást jogalkotási káosz jellemzi: 1990-ben megszületet a szövetkezeti törvén, de ezt követően egymást követték különböző jogszabályok, amelyeket aztán későbbi jogszabályok módosítottak vagy hatályon kívül helyeztek és ez a jogszabály alkotási, módosítási és hatályon kívül helyezési tendencia napjainkban is tart Romániában. Mindez azt jelenti, hogy a mezőgazdasági termelők szövetkezési hajlandóságát nagyon sok tényező befolyásolja, és sajnos ebbe a körbe a jogi bizonytalanság is beletartozik.

Ebből következően az Európai Unióban az eltérő történelmi és gazdasági fejlődés miatt nem lehetséges a szövetkezés kérdését egységesen tárgyalni, illetve kezelni.

⁵⁷ Különleges helyzetben volt Lengyelország a szocializmus idején, ugyanis itt nem hajtották végre a szovjet típusú szövetkezetesítést.

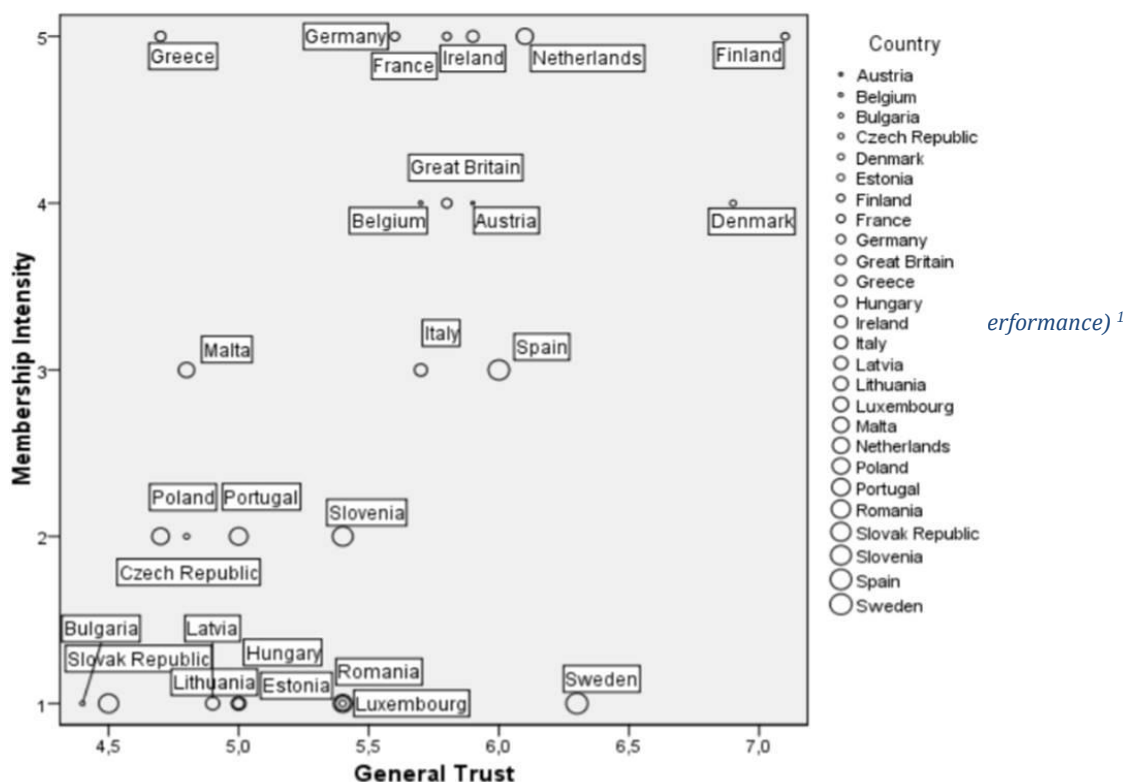
⁵⁸ Fekete, J. (2008): A szövetkezetek jogi szabályozása a rendszerváltástól napjainkig (Legal regulations for cooperatives for transition to present day), Szövetkezés XXIX. évf. 2008. 1-2. sz. K.: Szövetkezeti Kutató Intézet Budapest http://www.szovetkezetikutato.hu/letoltes/atemelt_03.pdf

⁵⁹ Vallasek, M.M. (2007): A szövetkezetek jogi szabályozása a rendszerváltástól napjainkig in Somai, J (editor): Szövetkezetek Erdélyben és Európában, Romániai Magyar Közgazdász Társaság, Kolozsvár http://adatbank.transindex.ro/html/alcim_pdf2628.pdf, https://www.academia.edu/2563312/Sz%C3%B6vetkezetek_Erd%C3%A9lyben_%C3%A9s_Eur%C3%B3p%C3%A1ban_Co_operatives_in_Transylvania_and_in_Europe

Szociális tőke

Az EFP tanulmány⁶⁰ azt mutatta ki, hogy annak ellenére, hogy a gazdák jobbra tudatában vannak annak, hogy a szövetkezés több előnnyel jár, piaci pozíciójukat megerősíti, de több országban a történelmi okok miatt erős ellenállás van a szövetkezeti vagy termelői szervezeti formában való együttműködéssel szemben, különösen akkor, hogyha az együttműködéshez még jelentős beruházás is szükséges, amely akár pénzügyi, akár pedig egyéb elkötelezettséget jelent. EFP tanulmány kimutatta, hogy a gazdák leginkább amiatt nem kívánnak szövetkezni, mert így önállóságukat veszítik el. A gazdákat csak úgy lehetne a szöveti formában való együttműködésre ösztönözni, ha meggyőződnenek arról, hogy az együttműködés több előnnyel jár, mint hátránnyal.

1. ábra: A bizalom és a szövetkezeti teljesítmény kapcsolata⁶¹

A kelet-európai országokban a szövetkezeti típusú együttműködések kialakításához a volt szocialista szövetkezetesítés örökségeként nagyon alacsony a gazdák piaci illetve marketing tudása és gyakorlata, és az alulról jövő kezdeményezések hiányoznak. A kelet-európai országok jelenleg azzal a kihívással küszködnek, hogy a szövetkezeteket, a szövetkezeti mozgalmat (újra) meg kell ismertessék a gazdákkal.

Mi az a szövetkezet

⁶⁰ Roberst, S. – Rawson, D. (2014): Conditions, attitudes and structures of successful POs and cooperatives https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/agri-markets-task-force/contributions/2016-05-24/ukdefracoop_en.pdf

⁶¹ Bijman, J. - Iliopoulos, C. - Poppe, K.J. - Gijssels, C. - Hagedorn, K. - Hanisch, M. - Hendrikse, G.W.J. - Kühl, R. - Ollila, P. - Pyykkönen, P. - van der Sangen, G. (2012): Support for Farmers' Cooperatives, Final Report, https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/external-studies/2012/support-farmers-coop/fulltext_en.pdf

A szövetkezet a gazdasági társaságoktól eltérő, egy másfajta vállalkozási forma, működése túlmutat a vállalkozási elemeken, azaz szociális, közösségi elemeket is tartalmaz. A szövetkezetek működése az 1844-i rochdale-i elveken alapul, amelyet az Nemzetközi Szövetkezeti Szövetség (ICA⁶²) 1995-ben a Manchesteri Nyilatkozatban újrafogalmazott.

Egyes országokban az ICA által megfogalmazott szövetkezeti alapelvekre maga a nemzeti szövetkezeti szabályozás kifejezetten utal, ilyen a spanyol, a portugál és a román szövetkezeti törvény.

- önkéntes és nyitott tagság elve;
- demokratikus tagi ellenőrzés;
- a tagok gazdasági részvétele;
- autonómia függetlenség;
- oktatás, képzés és tájékoztatás;
- szövetkezetek közötti együttműködés;
- felelősség a közösségért.

A szövetkezetek általános meghatározását az ICA adta meg, e szerint: a szövetkezet olyan autonóm személyek társulása, akik önkéntesen egyesültek abból a célból, hogy közös gazdasági, társadalmi és kulturális szükségleteiket és törekvéseiket közös tulajdonú és demokratikusan irányított vállalat útján megvalósítsák.

A szövetkezetek szociális jelentőségét az olasz állam az Alkotmányában (45 §) is elismeri, kimondva a szövetkezetek kölcsönösségen és non-profit alapon való működésének elvét: „A Köztársaság elismeri, hogy a szövetkezetek társadalmi szerepe kölcsönös jellegű, és nincs magán spekuláció célja. A törvény elősegíti és támogatja a kibővítést a legmegfelelőbb eszközökkel, és megfelelő ellenőrzésekkel biztosítja természetét és céljait.”

A szövetkezetekre vonatkozó nemzeti szabályozás sokféleséget mutat. Vannak országok, ahol külön szövetkezeti törvény szabályozza a szövetkezeteket (Spanyolország, Portugália, Románia, Horvátország, Szlovénia, Norvégia, Egyesült Királyság, stb.), másutt a Polgári Törvénykönyv rendelkezési között találhatóak a szövetkezetekre vonatkozó szabályok (Olaszország, Franciaország), másutt a kereskedelmi törvény szabályozza (Szlovákia), vagy a társasági törvény (Cseh Köztársaság). Ez azt jelenti, hogy egyes országokban szövetkezetként csak sui generis szövetkezeti formában lehet működni (és egyes helyeken előírás, hogy a cégnévben szerepeljen a „szövetkezet” szó pl. Lengyelország, Magyarország), míg másutt szövetkezetet lehet más gazdasági társaság formájában is megalakítani, pl. Franciaországban, Egyesült Királyságban. Az egyes országok szövetkezetre vonatkozó jogszabályok listája a B. mellékletben⁶³ található.

A tagokról szólva: egyes országokban a szövetkezet létrehozásához igen magas a megkívánt minimum létszám, ilyen például Lengyelország (10), Magyarország, Horvátország és Németország (7), Románia és Szlovákia (5), ezzel szemben Finnországban egy fővel is alapítható szövetkezet, de az általános a három fő.

A szövetkezetek típusait a tagok érdekében végzett tevékenység alapján szokták csoportosítani⁶⁴: fogyasztási, termelési (ebbe a körbe tartozik a mezőgazdasági), pénzügyi, szociális, lakás szövetkezetek. Érdekesség, hogy Norvégiában a jogszabály kifejezetten tiltja, hogy a szövetkezetek pénzügyi, illetve banki, tőzsdei tevékenységet fejtsenek ki.

A szövetkezeteket tradicionálisan önszervezési céllal alapították, azonban megfigyelhető Nyugat-Európában, hogy a szövetkezetek átalakulóban vannak, egyre több szövetkezet nemzetközi piacokra lép. A globalizált kereskedelmi kihívások miatt, új üzleti és marketing stratégiákat, ügyvezetési struktúrákat kell kialakítaniuk versenyképességük megőrzése érdekében. Ennek eredményeképpen bekövetkezett a szövetkezetek koncentrációja,

⁶² <https://www.ica.coop/en/cooperatives/cooperative-identity>

⁶³ Megtalálható www.kisleptel.hu PUBLIKÁCIÓ/BOND PUBLIKÁCIÓ

⁶⁴ <https://youth.ecoope.eu/2017/08/25/types-of-co-operatives/>

szövetkezeti társulások jönnek létre és a működésük az agro-ipari vállalkozásokkal azonos működést mutat. Ez azt eredményezi, hogy a szövetkezetekben az egyes tagoknak egyre kevesebb befolyás jut, maradt. És egyben azt is jelenti, hogy a demokratikus tagsági döntési mechanizmusok helyébe a menedzsment vezetés lépett. Sőt több esetben a szövetkezetek a hatékony működésük megőrzése érdekében egyes tevékenységeik végzésre gazdasági társaságot alapítanak vagy átalakulnak maguk gazdasági társasággá.

A szövetkezetet más gazdasági szervezettől az különbözteti meg, hogy a működése demokratikus alapon az egy tag egy szavazat elve alapján működik. Azonban az új globális kereskedelmi kihívások a szövetkezeti alapelveket is alaposan fellazították a szövetkezeti tagok tulajdona, ellenőrzése és részesedése terén.

Az egy tag egy szavazat mára már nem minden országban megkerülhetetlen alapelv. Ausztriában, Spanyolország, Franciaország a szövetkezet tevékenységében való részvétel alapján a szavazati jog mértéke eltérő lehet. Portugáliában is lehetséges eltérő szavazati mérték, de többféle megkötéssel és csak bizonyos szektorban tevékenykedő szövetkezetek esetében. Különbséget szoktak tenni a szavazatokkal kapcsolatban, hogy az a szövetkezet kizárólag magánszemélyekből áll vagy jogi személyek is lehetnek a tagjai, például Finnországban, hogyha a szövetkezetnek többségében szövetkezet, vagy más jogi személy tagjai vannak, úgy egy ilyen tagot akár 10 szavazat is megillethet. Norvégiában is a jogi személy szövetkezeti tagot megillethet több szavazat.

A szövetkezetek működésében az alultőkésítetttség, a működéshez szükséges tőke folyamatos gondot jelent. Erre alakult ki az a megoldás például Németországban, hogy az a tag, amely „rendkívüli hozzájárulást” fizet maximum három szavazattal rendelkezhet. Spanyolországban jogszabály megengedi a befektető tagot, de számuk nem haladhatja meg a tagság 15%-át, Magyarországon ez a szám 25%. **A befektető tagok** nem vesznek részt a szövetkezet működésében, nem veszik igénybe a szövetkezet által nyújtott szolgáltatásokat és szavazati joguk általában korlátozott. De például Franciaországban és Olaszországban szavazati jog illeti meg a befektető tagot még hozzá a befektetett tőkével arányosan.

Minimum **tőkekövetelményt** Horvátország (130 euro), Portugáliában (1500 euro), Romániában (first-degree: 114 euro, second-degree: 2275 euro), Szlovákia (1250 euro) jogszabálya ír elő. Ugyanakkor előírás szokott lenni, hogy a tagnak kell pénzbeli hozzájárulást teljesíteni, pl. Magyarország.

Az ENSZ Munkaügyi Szervezete (ILO) szövetkezetekre vonatkozó statisztikai adatgyűjtése akkor tekinti szövetkezetet for-profit szervezetnek, hogyha jogszabály (és az alapján az alapszabály) lehetővé tesz tagjai számára a tőkebefektetéshez kapcsolódó nyereség felosztását⁶⁵. Ezt az osztrák és román szabályok lehetővé teszik, míg Portugáliában kamat fizetést engednek a nettó bevétel 30%-ig.

Egy szövetkezet működésének célja tipikusan nem a tagok által biztosított tőke megtérülésének az előteremtése, hanem a tagokkal való tranzakciók lebonyolítása. Ez azt jelenti, hogy az egyes tranzakciók során elért többlet felosztását a szabályok megengedik a taggal folytatott tranzakció mértékével arányban. Finnországban a szövetkezet törvény kifejezetten kimondja, hogy szolgáltatást nemcsak tagja, hanem külső személyek részére is végezhet, míg Franciaországban és Spanyolországban forgalomhoz kötött korlátozással.

Ahhoz, hogy a szövetkezetek eredményesen és tartósan működhessenek megfelelő eszközrendszerrel kell kialakítani, amelybe a pénzügyi feltételek, az adózás is beletartoznak. Ezzel a piaci versenyképességük megnő, ugyanakkor meg lehet őrizni a kölcsönösségi,

⁶⁵ https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/meetingdocument/wcms_648558.pdf

szolidaritási és demokratikus működésüket is. Olaszországban a kölcsönösség a szövetkezeti modell középpontjában áll, amelyet az olasz jogszabályokban különféle kedvezménnyel támogatják. A legtöbb szövetkezet nyereségének 57% -át nem terheli társasági adó, hogyha azt oszthatatlan tartalékba helyezik, ez a szabály a fogyasztási szövetkezetek esetében 32%; a mezőgazdasági szövetkezetek esetében 77%, a szociális szövetkezeteknél pedig 97%⁶⁶. Ez az adókedvezmény abban az esetben illeti meg a szövetkezetet, hogyha a Codice Civile 2512 §-ában⁶⁷ előírt kölcsönösségi szabályt alkalmazzák, azaz hogyha a szövetkezet tevékenységét főképp tagjai, illetve a tevékenységi körébe tartozók részére fejti ki és a szövetkezet alapszabályában kifejezetten ki kell mondani, hogy osztalékot, illetve nyereséget a Codice Civile 2514 §-ában írt korlátozások szerint fizet és betartja a tartalék felhasználásra vonatkozó szabályokat.

A tanulmány során a kistermelőkkel, az ő piaci lehetőségeinek jogszabályi támogatásával sokat foglalkozunk. Tesszük ezt azért, mert úgy gondoljuk, hogy a kistermelőket a megerősödött gazdasági eredményeik fogják arra sarkalni, hogy a tovább fejlődés érdekében közös cselekvéseket alakítsanak ki más termelőkkel, szolgáltatókkal, amelynek az egyik lehetséges formája a szövetkezet. Általánosságban megállapítható, hogy a kisvállalkozások, kistermelői működés kisebb bevételt eredményez a vállalkozók, a farmerek számára, és azt az Európai Unió hozzáadottérték-adó (általános forgalmi adó) rendszere úgy ismeri el, hogy lehetővé teszi a tagállamok számára, hogy nemzeti ÁFA szabályozásukban egy bizonyos bevételi határig alanyi áfamentességet állapítsanak meg⁶⁸. Ugyanakkor ha a kistermelők szövetkezetet alapítanak arra, hogy termékeiket jobb piaci pozícióból tudják értékesíteni, úgy az értékesítés volumene sok esetben az alanyi áfamentességi határt átlépi. Így a szövetkezetek minden áruértékesítésük, minden egyéb tranzakciójuk után ÁFA-t számítanak fel. Ennek nincs hatása a szövetkezettel üzletelő olyan vállalkozásokra, amelyek maguk is ÁFA alanyok. Az egyetemes ÁFA-eljárásokkal összhangban ezek a jogi testületek egyszerűen beszámítják a szövetkezet által felszámított ÁFA-t saját kumulatív ÁFA- kötelezettségeik ellenében, míg a szövetkezet beszámítja az ügyfelek által felszámított ÁFA-t saját kumulatív ÁFA-kötelezettségeivel. Ily módon csak a fennmaradó ÁFA összeget fizetik ki ténylegesen a ÁFA-hatóságoknak. Ellenben azok a kistermelők, akik nem regisztráltak ÁFA- fizetők, hátrányos helyzetben vannak. Egyrészt a szövetkezet által tranzakcióik során kivetett ÁFA-t semmivel sem ellensúlyozzák, és ez növeli költségeiket. Másrészt a szövetkezet köteles kiszámolni a ÁFA teljes összegét a kistermelőkkel kötött tranzakciók során, és a teljes összegért a ÁFA- hatóságok felé tartozik felelősséggel, nem pedig csupán a tranzakciók láncának utolsó láncában szereplő növekményes összeg helyett. A szövetkezet természetesen megpróbálja ezt a többletköltséget felszámítani a kisgazdának, az eredeti számlánál kevesebb összeget fizetve a kapott termékért. A kistermelő tehát egyértelmű hátrányban van, amikor termékeit szövetkezetnek (vagy valójában bármely jogi személynek) ad el, vagy ha szövetkezettől vásárol.

Ennek a problémának a kiküszöbölésére találtunk egy ma már sajnos hatályok kívül helyezett példát: Moldovában több éven keresztül az Adó Kódex [2013. verzió, III. rész 4 fejezet 103(1):22]⁶⁹ a szövetkezetek által a tagok részére nyújtott mezőgazdasági szolgáltatások tekintetében áfa mentességet írt elő.

A másik jó példa az Egyesült Királyságból származik, ahol a szövetkezet és tagja kettős adóztatásának elkerülését teszik lehetővé. Az szövetkezetek közös kereskedési státusz

⁶⁶ Mauro Lengo, legal director of LegaCoop: The Italian legislation about cooperative company

⁶⁷ <https://www.brocardi.it/codice-civile/libro-quinto/titolo-vi/capo-i/sezione-i/art2512.html>

⁶⁸ https://europa.eu/youreurope/business/taxation/vat/vat-exemptions/index_en.htm#shortcut-3

⁶⁹ <https://www.fisc.md/codulfiscalalrm.aspx>

regisztrálhatnak az adóhivatalnál⁷⁰, de ennek alkalmazás igen szigorú keretek között lehetséges. Csak olyan szövetkezet esetében alkalmazandó, amely csakis és kizárólag a tagjaival kereskedik. Tehát például a közhasznú szervezetek nem kaphatnak, mert szolgáltatásokat nemcsak tagjainak, hanem a társadalom szélesebb rétegeinek nyújtják. A szövetkezet alapszabályának ki kell mondania, hogy a nyereséget csak a tagok között lehet felosztani, vagy ha nem osztanak fel nyereséget, úgy azt a szövetkezet tartalékába kell helyezni, és a tartalékot is csak a tagok között lehet felosztani. Ezzel elkerülhető az, hogy a szövetkezeti tag kettős adózó legyen (a szövetkezet által fizetendő társasági adó és a szövetkezeti tag által fizetendő személyi jövedelemadó), a nyereséget csak akkor adóztatják meg, hogyha azt a tagnak kifizetik ki. Franciaország is ezt az adózási környezetet biztosítja a szövetkezetek részére, amennyiben a szövetkezet kizárólag tagjai számára folytat tevékenységet, úgy az Adókodek értelmében ezen tevékenység adómentes.

Ausztria az osztrák mezőgazdasági tevékenységet egyedi, támogató adózási rendszerrel segíti. Ehhez hasonló támogató adózási jó gyakorlatot a mezőgazdasági szövetkezeti adózási szabályokban is találtunk. Eszerint A mezőgazdasági termelőeszközök beszerzésére létrehozott, illetve kifejezetten saját maguk által megtermelt alapanyagok feldolgozásával foglalkozó szőlészeti-borászati szövetkezeteket mentesülnek a társasági nyereségadó alól.⁷¹

A BOND konzorcium tagjai megosztották országukban a szövetkezeti mozgalommal kapcsolatos jó példákat. A francia CUMA példáját a C. mellékletben⁷², a norvég szövetkezetiséget a D. mellékletben⁷³ mutatjuk be. Az E. melléklet⁷⁴ a BOND partner országai közül Csehország, Lengyelország Norvégia, Olaszország és Románia szövetkezeti jogát mutatja be részletesebben.

⁷⁰ <https://www.uk.coop/the-hive/sites/default/files/uploads/attachments/what-is-mutual-trading-status.pdf>

⁷¹ BGBl. Nr. 401/1988 über die Besteuerung des Einkommens von Körperschaften (Körperschaftsteuergesetz) <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10004569>

⁷² Megtalálható www.kisleptel.hu PUBLIKÁCIÓ/BOND PUBLIKÁCIÓ

⁷³ Megtalálható www.kisleptel.hu PUBLIKÁCIÓ/BOND PUBLIKÁCIÓ

⁷⁴ Megtalálható www.kisleptel.hu PUBLIKÁCIÓ/BOND PUBLIKÁCIÓ

III.2 Versenyjog

A közös agrárpolitika és versenyjog az Európai Unióban

A versenyjog feladata annak elősegítése, hogy a piacok jól, vagyis versenybarát módon és a fogyasztók hasznára működjenek. A mezőgazdaságban azonban nem elegendő csupán a versenyhez fűződő közérdeket, és az abból fakadó fogyasztói jóléti nyereséget nézni, hanem itt felmerül specifikusan a termelés ciklikussága, a külső tényezőkből (különösen az időjárásból) fakadó kockázatoknak kitettség, az egyes piaci szereplők egymáshoz viszonyított eltérő piaci helyzete és ebből kifolyólag alkuerejük különbsége.

A mezőgazdasági ágazat további, strukturális sajátossága, különösen a kelet-európai országokban a kis üzemméret, az alacsonyabb koncentrációs szint a vertikum egyéb szintjeihez képest, és az integrációs formák hiánya. A mezőgazdasági üzemek gyengeségének további forrása lehet a tőkeerő különbség és ismerethiány is.

Versenypolitika

azt hivatott a versenyjogi szabályok alkalmazása révén biztosítani, hogy a vállalatok tisztességesen versenyezzenek egymással és ezzel a fogyasztók érdekeit szolgálja, hogy a fogyasztók minél jobban részesüljenek a szabadpiaci rendszer előnyeiből minél szélesebb választékot biztosítva a számukra, valamint hozzájáruljon az árak csökkenéséhez és a minőség javulásához.

A verseny megőrzése érdekében versenyfelügyeleti hatóságok a következő területeket ellenőrzik:

- a kartellek, azaz konkurens vállalkozások egymás közötti versenykorlátozó megállapodásai (pl. árak rögzítése, piac felosztása egymás között), elleni küzdelem [EUMSZ 101. cikk];
- a piaci erőfölénnyel való visszaélések (kisebb versenytárs piacról való kiszorítása) (EUMSZ 102. cikk);
- versenytorzító típusú állami támogatások (pl. egyes vállalkozások számára biztosított állami kölcsönök és vissza nem térítendő támogatások; adókedvezmények; kedvezményes áron hozzáférhető áruk és szolgáltatások értékesítése; állami garanciák nyújtása) (EUMSZ 107. cikk);
- a vállalkozások közötti összefonódások (vállalat fúzió, vállalkozások egyesülése, egymásba beolvadása, amellyel túl nagyméretű piacon szerez ellenőrzést, egyeduralmat) ellenőrzési eljárásra (139/2004/EK rendelet).

Közös Agrárpolitika (KAP)

A KAP céljait az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés [EUMSZ]¹ 39. cikke rögzíti:

- a mezőgazdasági **termelékenység növelése** a műszaki fejlődés előmozdításával, valamint a mezőgazdasági termelés **ésszerű fejlesztésének és a termelési tényezők, így különösen a munkaerő lehető legjobb hasznosításának biztosításával;**
- b) **ily módon a mezőgazdasági népesség megfelelő életszínvonalának biztosítása, különösen a mezőgazdaságban dolgozók egy főre jutó jövedelmének növelésével;**
- c) **a piacok stabilizálása;**
- d) **az ellátás hozzáférhetőségének biztosítása;**
- e) **a fogyasztók elfogadható ár ellenében történő ellátásának biztosítása;**

EUMSZ 39. cikk

A mezőgazdaság az Európai Unió kiemelt gazdasági területe így speciális politikát, az *európai közös agrárpolitikát* vezetett be, azzal az alapvető céllal, hogy Európa élelmiszer biztonságát megteremtse.

Az Európai Unió Közös Agrárpolitikája mellett az egyes tagállamok is a fenti megfontolások miatt, a helyzeti hátrányok kezelésére az agrárium területén beavatkozásokkal – támogatások,

intervenciók, kvóták, adókedvezmények, jogi többletvédelem stb. – élnek. Ezek az intézkedések egyébiránt sértenék az Unió versenyjoga által tilalmazott korlátozó megállapodásokat, a tilalmazott összehangolt magatartásokat és az erőfölénnyel való visszaéléseket, azaz torzulásokat okozhatnak a piaci versenyben.

A Római Szerződés, majd pedig az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés (EUMSZ)⁷⁵ tehát úgy rendelkezett, hogy a Közös Agrárpolitika elsőbbséget élvez⁷⁶ a versenyjoggal szemben és általában a piacszerző lépések nem ütköznek a versenyjog tilalmába.⁷⁷ Ez azt jelenti, hogy a versenyszabályok lehetővé teszik a termelők számára, hogy –termelői, vagy más típusú szerveződések keretében – együttműködjenek⁷⁸, összehangolják piaci tevékenységeiket egymással, amely révén hatékonyabbá, versenyképesebbé válhatnak, s akár alkuerejük is nőhet üzleti partnereikkel szemben.⁷⁹ Ennek tipikus formája a termelői szervezetek. A részletesebb szabályokat 1308/2013 EU rendelet tartalmazza.

A rendelet általános és speciális kivételeket határoz meg, amelyek lehetővé teszik a gazdálkodóknak, hogy együttműködjenek közös értékesítési tevékenységekben, melyek egyébként tilosak lennének számukra.

Általános rendelkezések: Az általános kivételek közzé tartozik valamennyi, a rendelet hatálya alá tartozó mezőgazdasági termék, valamint az uniós versenyjog hatálya alá nem tartozó mezőgazdasági termékek termelése és kereskedelme, mely a KAP célkitűzésének eléréséhez szükséges; e termékek kapcsán működő gazdálkodók, gazdálkodói együttműködések, termelői szervezetek.

Speciális kivételek: Három szektorra vonatkoznak speciális kivételek: olívaolaj, marha, borjú és szántóföldi növények, valamint kizárólag a termelői szervezetek e termékekkel kapcsolatos tevékenységére vonatkozik.

Az EUB kimondta továbbá, hogy a mezőgazdaság nem egy „versenymentes zóna”, hiszen az EUMSZ (40. és 41. cikke) kifejezetten rögzít versenyjogi rendelkezéseket. Azonban a mezőgazdaságban a verseny önmagában véve nem cél, hanem egy eszköz a KAP céljainak megvalósítására.

A 2020 utáni KAP - Javaslatok:

⁷⁵ **Az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata** - <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>

⁷⁶ EUMSZ 40-42. cikk

⁷⁷ Csépai, B. (2018): Bitter Endives? A Long Awaited Clarification of the Relationship of Agricultural and Competition Rules of the E, Nemzeti Közszerződés Egyetem, Európai Tükör, 2018. 2. szám, https://folyoiratok.uni-nke.hu/document/nkeszolgaltato-uni-nke-hu/Csepai_Keseru_endivia_Europai_Tukor_2018_2_jav.pdf, letöltve: 2019. szeptember 9.

⁷⁸ Az 1308/2013/EU rendelet teremtette meg a mezőgazdasági termékek közös piacszerzését (a Közös Piacszerzésről szóló rendelet). A rendelet 209. cikke rendelkezik a mezőgazdasági termelők és társulásai számára biztosított eltérésekről a KAP célok vonatkozásában

⁷⁹ Ugyanakkor ennek pontos kereteit a francia endívia ügy (C-671/15.) pontosította, azaz mezőgazdasági szakmaközi szervezetek által kötött megállapodások is csak szigorúan a közös agrárpolitika céljainak korlátai között maradva tekinthetők a versenyjogi tilalom alól mentesülőknek. Ez a pontosítás azonban nem vonatkozik az elismert termelői szervezetekre az EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS (EU) 2017/2393 rendeletet követően.

Az ítélet lényege:

Egyrészt a Bíróság az Endives ítéletben⁷⁹ úgy határozott, hogy az EUMSZ 101. cikke alapján tilos a mennyiségi és árképzési politikák összehangolásának gyakorlata, valamint a kereskedelmi szempontból érzékeny információk cseréje a termelői szervezetek és azok társulásai között. A Bíróság megállapította, hogy bizonyos feltételek esetén az EUMSZ 101. cikke nem alkalmazható az elismert termelői szervezeteken és termelői szervezeti társulások belül, adott termelői szervezet/termelői szervezeti társulás által végzett tevékenységek vonatkozásában. A szóban forgó gyakorlatoknak feltétlenül szükségesnek kell lenniük az uniós jogban a termelői szervezetek/termelői szervezeti társulások vonatkozásában meghatározott célok eléréséhez, és azokkal arányban kell állniuk.

Másrészt pedig 2018.január 1-jétől a KPSZ salátarendeleettel módosított 152. cikke eltérést biztosít az EUMSZ 101. cikkétől az elismert termelői szervezetek/termelői szervezeti társulások számára. Az eltérés alkalmazásához a termelői szervezet/termelői szervezeti társulás köteles integrálni a termelő tagok legalább egy tevékenységét (pl. szállítás, raktározás), ténylegesen folytatni a tevékenységet, összefogni a kínálati oldalt, és forgalomba hozni a tagjai által előállított termékeket.

Az Európai Parlament Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Bizottsága megbízásából készített javaslat értelmében⁸⁰ a mezőgazdasági termékek közös piacszervezésére vonatkozó versenyszabályok további erősítése és pontosítása szükséges a mezőgazdasági termelők és társulásaik alkupozíciójának erősítése érdekében:

- ne vonatkozzon kartelltilalom a KAP által meghatározott szervezetek feladatára és céljaira
- a gazdálkodók és az ilyen együttműködések jogszerűsége vélelmezett legyen, azaz a versenyhatóságok esetleges ezzel ellentétes döntései csak jövőbeli hatállyal érvényesüljenek
- lehetővé kell tenni a gazdálkodóknak, hogy közös kereskedelmi árat alkalmazzanak (mint azt teszik az észak-amerikai gazdálkodók 1992 óta)
- a termelői szervezetek tagjai nevében végzett közös tárgyalási tevékenysége kizárólag a tulajdon átruházás nélküli nem kereskedelmi szervezetekre vonatkozzon
- ki kell terjeszteni a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatról szóló irányelv hatályát az élelmiszerláncban belül, hogy lefedje valamennyi mezőgazdasági terméket és élelmiszert, azon belül valamennyi szolgáltatót, kivéve a kkv-kat.

⁸⁰ Catherine Del Cont – Antonio Iannarelli: Research for AGRI Committee – New competition rules for the agri-food chain in the CAP post 2020. European Union, 2018.
[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/617497/IPOL_STU\(2018\)617497_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/617497/IPOL_STU(2018)617497_EN.pdf) letöltés ideje: 2019. 09. 02.

III.3 A mezőgazdasági termelők értékesítési együttműködésére vonatkozó egyéb jó gyakorlatok

Az együttműködések sikere az értékesítési területen sok esetben nem a jogszabályi környezeten múlik, hanem a termelők innovációin, a sikeres védjegy használat bevezetésén és a marketingen. A felmérések során a projektpartnerek is az együttműködések egyéb aspektusaira mutattak rá, melyek a következők:

- a) **Online elérhetőségek:** Csehországban a Gazdák Címjegyzéke weboldalon⁸¹ megtalálhatóak elérhetőségekkel a kis- és közepes gazdálkodók, pékek, és tejtermelő gazdaságok, közösség által támogatott rendszerek, kisboltok, és minden, ami helyi termékkel kapcsolatos (jelenleg 500 gazda regisztrált a rendszerben), és a gazdaságokat különböző szempontokból értékelni is lehet.
- b) **Stratégiai megállapodások:** Norvégiában a Trøndersk-i Élelmiszer Nyilatkozat [Trøndersk Food Manifest]⁸² mentén a térségi és helyi szereplők megállapodást kötöttek az élelmiszertermelés és élelmiszerkultúra fejlesztésére a Trøndelag régióban. Milánóban, Bristolban és számos helyen Helyi Élelmiszer Stratégiát⁸³ dolgoztak ki. Ezeknek a stratégiáknak a lényege, hogy a termelők, önkormányzatok, konyhák, helyi vállalkozások együttműködésére építve a helyben előállított termékek jussanak el a fogyasztókhoz a társadalmi igényeket kiszolgálva. Több esetben ezek az együttműködések szociális ellátás biztosításával (pl.: iskolások vagy hátrányos helyzetű csoportok bevonása a termelésbe) is párosulnak, ami egyéb közjavak előállítását is lehetővé teszi.
- c) **Alternatív értékesítési csatornák** működtetése: Norvégiában a REKO-hálózatban minden gazdálkodó a saját termékét értékesíti, ugyanabban az időben, egy adott helyszínen. A vevők rendeléseiket Facebook csoporton⁸⁴ keresztül adják le. Több országban működik a közösség által támogatott mezőgazdaság (CSA), amelynek európai alapjait Franciaországban tették le az ún. AMAP rendszerben (Associations pour le Maintien d'une Agriculture Paysanne – francia mozaik szó, jelentése: Szövetség a Paraszti Mezőgazdálkodás Fennmaradásáért). Az AMAP ötlete 2001-ben született meg Daniel és Denise Vuillon fejében, akik egy amerikai farm értékesítési mintáját követve, klasszikus CSA alapok mentén alkották meg saját rendszerüket. Olyan jól sikerült, hogy mára csak Franciaországban több mint 2000 AMAP rendszert tartanak számon, de szinte minden európai tagállamban megtalálhatóak. Franciaországban az AMAP jogi formában is működő érdekvédelmi tömörülés. Az AMAP-nál a fogyasztó részéről az elköteleződés foka meglehetősen magas (pl. egy szezonra való előre fizetés), ami nem feltétlenül igaz minden CSA rendszerre. A CSA / AMAP rendszer azon közösségi elven alapszik, hogy a fogyasztókat és a kistermelőket közvetlenül összekapcsolja. Ezáltal szinte lenullázza a közvetítési költséget és persze a kereskedők hasznát. A vásárlónak rentábilis áron biztosít friss- és szezonális változatosságot kínáló-, egészséges-bioterményeket. Az AMAP rendszer egyik lényegi eleme, hogy a biotermesztés bár nem kötelező (viszont erősen ajánlott, majdhogynem elvárt) de műtrágya pl. egyáltalán nem használható a gazdaságban.

⁸¹ www.adresarfarmaru.cz/

⁸² <http://oimat.no/oimat/trondersk-matmanifest/>

⁸³ www.milanurbanfoodpolicyproject.org/ és www.bondproject.eu/wp-content/uploads/2018/06/BOND-REPOSITORY-UK-Bristol-City-Food-Network.pdf

⁸⁴ www.facebook.com/rekonorge/

A fogyasztók elkötelezik magukat egy környékbeli kisgazdálkodó mellett egy évre (CSA esetben ez lehet rövidebb időszak 3-6-9 hónap), hogy ez alatt az idő alatt, a gazda által termelt terményeket (ez gazdaságtól függően lehet pl.: gyümölcs, zöldség, tojás, kenyér, sajt, stb.) és az ebből egységesen, heti rendszerességgel összeállított dobozokat egy előfinanszírozásos rendszerben vásárolják meg tőle. Vagyis a gazda előre megkapja a termeléshez szükséges pénzügyi forrásokat. Cserébe a gazdálkodó elkötelezi magát, hogy zöldségeket, vagy egyéb eredményeket termel legjobb tudása, képességei szerint és azokat rendszeresen elvisz egy elosztó pontra vagy megbeszélt időben a gazdaságában átadja. A rendszer fontos eleme a közös kockázat. Tehát a fogyasztó az adott termelési évnél megfelelően bizonyos terményekből kevesebbet, bizonyos terményekből többet fog kapni a tervezettnél.

Olaszországban a szolidáris bevásárló közösségek működést már jogi keretek is segítik. Horvátországban (Grupe Solidarne Razmjene - GSR). Csehországban a Polopo (Kft.)⁸⁵ helyi és öko termékeket értékesít, illetve a Lokalmarket Kft.⁸⁶ egész Csehországban kis és közepes gazdák termékeit árusítja, a francia La Ruche qui dit Oui (A Kas, aki igent mond) minta alapján. Ez egy közösségi értékesítési forma, amelyben egy szervező összegyűjti a megrendeléseket és egy átvadó ponton átadja azt 7,5 %-os árrésszel. A rendszernek fontos eleme, hogy nincs raktározási költség, teljesen alacsonyan tartják a működési költségeket, ezért tudnak alacsony áron értékesíteni.

- d) Értékesítés innovatív módon:** Az innováció lehet technológiai (helyi termék automaták) vagy társadalmi vonatkozású (pl. alternatív csatornák vagy piacszervezési módszerek). Egy helyi termék piac szervezését sok esetben lelkes civil szervezetek, magánszemélyek próbálják megvalósítani, ugyanakkor a szervezés, ellenőrzés sok időt és energiát kíván. Érdekes megoldást olvashatunk Olaszországi Montevarchi piaci⁸⁷ működéséről, ahol a gazdák és a piac között beszállítói szerződés jön létre, melyben az értékesítésre kerülő termékek típusát, mennyiségét és minőségét is meghatározzák. Az ellenőrzéseket maga a piac végzi. Arról, hogy mi minősül helyi terméknek egyedi megállapodásuk van. A gazdák a piaci bevételük 10-15%-val járulnak hozzá a piac fenntartásához úgy, hogy a piacon csak egy pénztárgép van, a nyugtát pedig vonalkód alapján adott termék előállítójára állítja ki. Az értékesítési adatokat egy speciális software segítségével gyűjtik, mely a könyvelés ellenőrzését végzi és lehetővé teszi a gazdálkodók bevételeinek kiszámítását az eladott termékek mennyiségének megfelelően. Lehetőség van a piacon élelmiszer feldolgozásra, kulturális esemény szervezésre, bemutatókra, oktatásra, amely tevékenységek a vidéki életéhez tartoznak.

A közös piacra jutást segítő jogi megoldások közül az egyik legkézenfekvőbb az, amikor a jogszabály megengedi, hogy kisebb mértékben más termelő termékét is értékesíthesse a gazda úgy, hogy még nem minősül kereskedelmi vállalkozásnak. Erre találunk példát Horvátországban, Ausztriában, Olaszországban, Franciaországban is. A másik jellemző jogi megoldás, amikor speciális, közös értékesítési formára ad lehetőséget a jogszabályi keret, ilyen eseteket láthatunk Franciaországban, Olaszországban, Ausztriában.

Jó példák egyes országokból

⁸⁵ www.polopo.cz

⁸⁶ www.scuk.cz

⁸⁷ www.bondproject.eu/wp-content/uploads/2018/06/BOND-REPOSITORY-IT-Mercatale-di-Montevarchi.pdf

III.3.1 Ausztria

Az egyik kiemelendő együttműködéseket ösztönző értékesítési lehetőség, ami Ausztriában elérhető a **közös értékesítési hely a gazdaságban** (*Bauernladen-Gemeinsamer Verkauf*). Ez gyakorlatilag a kis farmok együttműködését jelenti. A Polgári Törvénykönyv 1175§⁸⁸ szerint az együttműködés ezen formája nem rendelkezik jogi személyiséggel, az együttműködés valamilyen polgári jogi társasági formában működik, vagy egyesületi formában az egyesületi törvény⁸⁹ értelmében. Nem rendelkezik működési engedéllyel, és nem jegyzik be nyilvántartásba. Kivétel az Áfa törvény⁹⁰, mivel e törvény szerint a közös értékesítési hely rendelkezik kvázi jogi személyiséggel. Lényege a közös előny érdekében a tőke, pénzübeli juttatások vagy a munka összefogása. Fontos, hogy az értékesített termékről kiállított számlán rajta legyen a termelő neve és adószáma, és a gazdák váltják egymást termékeik értékesítése során.

III.3.2 Franciaország

Az V. fejezetben bemutatott mezőgazdasági tevékenység fogalom meghatározás lehetővé tette, hogy Franciaországban egy termelő a saját termékei mellett más termelő termékét is értékesítheti, ha ez az értékesítésből származó teljes bevétel 50%-át nem érheti el. Sok országban a termelők közös értékesítési formájára szinte csak a szövetkezeti forma elérhető, Franciaország a szövetkezeti együttműködés mellett több egyéb együttműködési forma is működik, melyek közül kiemelendő a közös értékesítési pont.

A közös értékesítési pontok/termelői boltok, azaz franciául PVC-k (*point de vente collectif*)⁹¹ több jogi formát választhatnak, de ezek közül egy nagyon gyakran alkalmazott a közös érdektársulás azaz GIE (*Groupement d'intérêt économique*)⁹². A GIE célja, hogy megkönnyítse vagy fejlessze a tagok gazdasági tevékenységét és erősítse, növelje a tevékenység hatékonyságát. Mivel a GIE "felvásárlási áron" értékesíti a termékeket (de nem veszi meg a terméket, mivel ez egy csoportos értékesítési forma és nem köztes szereplő), azaz nincs jövedelme a termelőktől beérkező terméken, így a GIE önállóan mentesül az ÁFA megfizetése alól. Az Áfa fizetési kötelezettséget kiszámlázza a GIE az Áfa fizetésre kötelezett termelőknek. Tehát a GIE, mint "egyesülés" értékesít, és tagjai felé a havi/negyedéves/féléves/éves elszámolás során a termékek árának kifizetése mellé számlázza a befizetendő Áfát. Tagjainak száma minimum 2, a maximális tagszám nincs megszabva.

Az úgynevezett „Commission”, a termelői hozzájárulás vagy tagdíj értéke eltérő. A GIE ezt az értéket használhatja fel bérleti díjra, a munkabérekre, bankkártya szervizdíjra, illetve a termelők részéről felmerülő egyéb költségek térítésére.

A közös értékesítési pont (*point de vente collectif - PVC*) kizárólag azokat a termékeket értékesítheti, amit azok a termelők termeltek meg, akik tagjai a PVC-nek. A PVC bolt

⁸⁸ JGS Nr. 946/1811 Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesamten deutschen Erbländer der Oesterreichischen Monarchie <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001622>

⁸⁹ BGBl. I Nr. 66/2002: 66. Bundesgesetz: Vereingesezt 2002 - VerG

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20001917>

⁹⁰ BGBl. Nr. 663/1994 Bundesgesetz über die Besteuerung der Umsätze (Umsatzsteuergesetz 1994 - UStG 1994)

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10004873>

⁹¹ Note de service du ministère de l'agriculture du 07/04/2010 DGAL/SDSSA/N2010-8103,

<https://info.agriculture.gouv.fr/gedei/site/bo-agri/instruction-N2010-8103>

⁹² Code de Commerce Art. L. 251-1 et s., Art. R. 251-1 et s.

https://www.legifrance.gouv.fr/affichSarde.do?jsessionid=13FBE2B5E00640170F150EF9474BE12D.tplgfr34s_3?reprise=true&page=1&idSarde=SARDOBJT000007111725&ordre=null&nature=null&g=ls

vezetésének és jogi formáját közösen döntenek el. A PVC akár mezőgazdasági szövetkezet is lehet pl: Cuma terres d'ici en Aveyron. Minden egyes termék a termelő tulajdona marad egészen addig, amíg a fogyasztónak való értékesítés pillanatáig, közvetlen az értékesítés (rövid élelmiszerlánc), a PVC nem köztes szereplő csak csatorna. A megmaradt termék felett is gazda rendelkezik. Ez a közvetlen kapcsolat teszi lehetővé, hogy a PVC-n keresztüli értékesítés mezőgazdasági tevékenység maradjon adózási alapon is. A termelők által végzett értékesítés a PVC és a termelő által kötött szerződés szerint kerül szabályozásra.

III.3.2 Olaszország

Számtalan olasz régióban a rövid ellátási lánc támogatását célzó szabályokat hoztak, amelyek nagy számban kereskedelmi tevékenységgel kapcsolatosak voltak. Ezek közül néhány⁹³:

- a közvetítésben a helyi termék részarányának növelését írták elő pl. Szardínián a 1/2012. számú regionális rendelettel, illetve Friuliban a 4/2010 számú regionális rendelettel;
- helyi terméknek a kiskereskedelmi boltokban való értékesítésének elősegítése Friuliban a 4/2010 számú regionális rendelettel, Lazióban a 29/2008. számú regionális rendelettel, Pugliában a 9/2009. számú regionális rendelettel;
- a Lazio a 29/2008. számú regionális rendelete szabályokat állapított meg az internetes értékesítésre is, létrehozva egy úgynevezett eladói csoportot, amely hasonlóan működik, mint a fogyasztók vásárlóközössége.

Olaszországban a Filiera corta és a GAS kezdeményezések különlegesen jó gyakorlatát kell kiemelni.

A Filiera corta keretében egyre több olyan fogyasztói mozgalom indult az elmúlt időszakban, amely azt tűzte célul, hogy visszaállítsa a termelés, előállítás, az eredet jelentőségét, amely elvezet a rövid láncú értékesítéshez, amely a helyi értékek megőrzését, a felelősségteljes, a természet értékeit megőrző, szociális alapú termelést biztosít.⁹⁴

Az növekvő érdeklődésre tekintettel a Toszkán Régió a Mezőgazdasági Fejlesztési Program 2007-2013 programozási időszakban bevezette az 5.3.3.2.1. számú intézkedést (Misure intese a migliorare la qualità della vita nelle zone rurali)⁹⁵, amellyel pénzügyi alapokat biztosít a termelői piacok ösztönzésére a vidéki, kevésbé fejlett részeken is.

A támogatások másik intézményesített formáját a 335/2007. DGRT (Toszkán Régió Kormányzatának rendelete) adta meg, a *Filiera corta – Rete regionale per la valorizzazione dei prodotti agricoli toscani*⁹⁶ [Rövid ellátási lánc - Regionális hálózat a toszkán mezőgazdasági termelés értéknövelésére]. Ez egy toszkán régiós projekt, amely hatalmas lökést adott a közvetlen értékesítésnek. Számos pályázatot hirdetett meg a különféle közvetlen értékesítési formák ösztönzésére a 2007-2009 időszakra. A pályázatok finanszírozásában 80%-nyi rész

⁹³ Irene Canfora: From the land to the territory: the role of the farmer in the short chain, University of Bari. FARMERS AND SHORT CHAIN Legal profiles and socio-economic dynamics edited by Francesca Giarè and Sabrina Giuca, NATIONAL INSTITUTE OF AGRICULTURAL ECONOMICS, 2013. http://dspace.inea.it/bitstream/inea/770/1/Farmers_short_chain.pdf

⁹⁴ Naziri, Diego (2009) *Direct sale as a means for promoting the sustainable use of plant genetic resources: The case of the Tuscany Region*. Journal of Agriculture and Environment for International Development, 103 (1/2). pp. 65-80. ISSN 2240-2802

⁹⁵ Ez Magyarországon a 2007-2013. programozási időszak III. tengelye.

⁹⁶ Ruling of the Tuscany Regional Government Nr 335 of 14 May 2007: Regional Project Filiera Corta - Rete regionale per la valorizzazione dei prodotti agricoli toscani, Official Regional Bulletin Nr 22 of 30-5-2007, valamint Ruling of the Tuscany Regional Government Nr 843 of 13 November 2006: Reg. CE 1698/05 - Rural Development Programme of the Tuscany Region for the period 2007-13, Official Regional Bulletin Nr 48 of 28-11-2007

vissza-nem-térítendő támogatás, de azzal, hogy a 3-éves időtartam alatt a projekteknek önálló finanszírozásúvá kell válniuk. Ennek köszönhetően elsők között hozták létre a Montevarchiban működő „Tuttigiorni” (mindennap) elnevezésű közös termelői boltot, ahol 50 helyi termelő értékesíti az áruját, valamint a Sienna járásban 10 termelő ált össze és a „Dal podere al plato” (farmtól az asztalig) elnevezés alatt értékesítik termékeiket. Ennek keretében jöttek létre a mára már oly híres toszkán bor-, olaj-utak és helyi minőségi ételt kóstoltató utak hálózata⁹⁷. A támogatások alapmotívuma a diverzifikált, azaz a több lábon álló mezőgazdasági termelést volt hivatott elősegíteni fenntartható módon, azaz hosszú távon.⁹⁸ Ebből fakadóan a projekt részét képezte a helyi kézműves termékek és az agro turizmus fejlesztése is.

A Filiera Corta rendelet főképp a mezőgazdasági tevékenységre hozott szabályokat előírva, hogy az kaphat támogatást, akinek az éves bevétele nem haladja meg a 7,000 eurót és bevételeik legalább 2/3-a egy külön rendeletben meghatározott lista szerinti tevékenységekből származó jövedelemből tevődik össze. Ebben a formában egyénileg, illetve a gazdák társulásai is értékesíthetnek, úgy is, hogy nemcsak saját terméket, hanem harmadik féltől vásárolt terméket árusíthatnak. A szabályozás fontos részét képezte, hogy a fenti kritériumoknak megfelelő gazdák Áfa-mentesen értékesíthetik termékeiket.

Mindennek az alapját az olasz orientációs törvény alapozta meg, amely lehetővé tette a parasztgazdaság diverzifikált tevékenységét, valamint a gazdák közös értékesítését collective action keretében. Az orientációs törvény nem a gazdák speciális kereskedelmi tevékenységére vonatkozó szabályt állapított meg, hanem a Codice Civile 2135 cikkében meghatározott mezőgazdasági termelőt határozta meg speciális jogalanyként. Az olasz orientációs törvényről a tanulmány V. alfejezete ír bővebben.

A kereskedelemre vonatkozó szabályokat regionális, illetve helyi szinten szabályozzák Olaszországban. Ezek a regionális/helyi szabályok kedvező jogszabályi környezetet teremtettek, a helyi termékek fejlesztését támogatták és azt, hogy a helyben termelt termékek helyben találjanak értékesítési csatornákra sok esetben kimondottan, vagy közvetve a multinacionális élelmiszerláncok térhódításának ellensúlyozása volt a cél. Ez egyben a KAP vidékfejlesztési politikájával messzemenően összhangban van.

GAS (Gruppi d'Acquisto Solidale), szolidáris vásárlói kör

A GAS a fogyasztók önszerveződő csoportulási formája, amelyet a 2007. évi költségvetési törvény⁹⁹ is elismert, és amelyet nonprofit egyesülésnek definiált. Abból a célból hozták létre, hogy termékeket vásároljon és osszon szét a csoport tagjai között, haszonszerzés nélküli, az etikus, szocio-szolidaritási és a környezetvédelmi fenntarthatósági törekvésekkel. A szabályozók az ilyen csoportok számára lehetővé teszik, hogy üzleti tevékenységet folytassanak a nem kereskedelmi célú vállalkozásokra vonatkozó adózási jogszabályok szerint.

Közvetlen értékesítés megkezdése esetén közterületen, vagy magán területen elég, ha a tevékenység folytatásának helye szerinti önkormányzatnak bejelenti a gazda értékesítési

⁹⁷ Tuscany Regional Law Nr 45 of 5 August 2003: *Discipline of the 'strade del vino, dell'olio extravergine di oliva' and quality agricultural and food produce*, Official Regional Bulletin Nr 36 del 14-8-2003 (A borutak szervezését és szabályait bemutatja: http://www.cofami.org/fileadmin/cofami/documents/WP3_Status_Quo_IT.pdf)

⁹⁸ lásd 46. lábjegyzet: Naziri, Diego (2009) Direct sale as a means for promoting the sustainable use of plant genetic resources: The case of the Tuscany Region. *Journal of Agriculture and Environment for International Development*, 103 (1/2). pp. 65-80. ISSN 2240-2802 (<http://www.iao.florence.it/JAEID/index.php/JAEID/article/download/25/28>)

⁹⁹ DECRETO 20 novembre 2007 Attuazione dell'articolo 1, comma 1065, della legge 27 dicembre 2006, n. 296, sui mercati riservati all'esercizio della vendita diretta da parte degli imprenditori agricoli, <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2007/12/29/07A10862/sg>

szándékát, és nem kell megvárni a jóváhagyást. Ugyanez az egyszerűsített eljárás alkalmazandó a **mozgó** árusításra (5/2012 rendelet, 27 §)¹⁰⁰.

A piacrajutás komplex szolgáltatáscsomagok kialakításával is ösztönözhető, melynek egyik eszköze lehet az agroturizmus. 228/2001. rendelet¹⁰¹ értelmében az agroturisztikai szolgáltatást nyújtó termelőknek tanúsítványt adó régiós képzésben kell részt venniük. Az agroturisztikai tevékenységekhez használt épületek és berendezések egészségügyi és higiéniai követelményeit szintén a régiók határozzák meg. A követelmények meghatározásakor figyelembe veszik az épületek és a vidékiességi sajátosságait és a terület/vidék jellemzőit, az szobák méreteit, belmagasságát, valamint a végezni kívánt tevékenység sajátosságait. Az egészségügyi hatóság a követelmények meghatározása és az ellenőrzések során figyelembe veszi a tevékenységek diverzifikációját, az előállított termékek korlátozott mennyiségét, a hagyományos feldolgozási módszereket, valamint a saját mezőgazdasági termékek feldolgozását. Ebben a tevékenységi körben maximum 10 fő részére nyújtható szállás, és 10 főig engedélyezik a saját konyha használatát az ételek elkészítéséhez az étkeztetésnél.

III.3.4 Románia

A 145/2014. évi rendelet¹⁰² 13. cikke szerint a kereskedelmi helyek (a jogszabály kis- és nagykereskedelmet is említ) 40 %-át helyi (kistermelői igazolással rendelkező) termelő részre kell fenntartani.

Azok a kereskedők, akiknek forgalma 2 millió euró vagy annál nagyobb, kötelesek bizonyos termékek – hústermékek, tojás, zöldség, gyümölcs (kivéve trópusi gyümölcs) méz, tejtermék és sütőipari termékek - legalább 51%-át beszerezni a "rövid élelmiszerláncból"¹⁰³. 2017. február 15-én az Európai Bizottság 20162148. szám alatt kötelezettségszegési eljárást indított, mert álláspontja szerint a szabályozás az európai jogot sérti, azaz pontosabban az áruk szabad mozgásának elvét. Az Európai Bizottság kötelezettségszegési eljárásokról beszámoló oldala szerint¹⁰⁴ az ügy jelenleg folyamatban van¹⁰⁵.

III.4 Együttes fellépések a helyi, tradicionális élelmiszerekért

Az Európai Unió jogszabályokon¹⁰⁶ alapuló földrajzi-, eredetvédelmi-, és hagyományos különleges termék **árjelzők** minden EU tagországban egyértelmű módon jelzik és biztosítják az adott termék adott helyhez kötődését, egyediségét.

¹⁰⁰ DECRETO-LEGGE 9 febbraio 2012, n. 5 Disposizioni urgenti in materia di semplificazione e di sviluppo. (12G0019), https://www.gazzettaufficiale.it/atto/serie_generale/caricaDettaglioAtto/originario?atto.dataPubblicazioneGazzetta=2012-02-09&atto.codiceRedazionale=012G0019&elenco30giorni=false

¹⁰¹ Decreto Legislativo 18 maggio 2001, n. 228 "Orientamento e modernizzazione del settore agricolo, a norma dell'articolo 7 della legge 5 marzo 2001, n. 57", <http://www.camera.it/parlam/leggi/deleghe/01228dl.htm>

¹⁰² Legea nr. 145/2014 pentru stabilirea unor măsuri de reglementare a pieței produselor din sectorul agricol, <https://lege5.ro/Gratuit/gqydmojzgm/legea-nr-145-2014-pentru-stabilirea-unor-masuri-de-reglementare-a-pieteii-produselor-din-sectorul-agricol>

¹⁰³ Lege nr. a 321/2009 privind comercializarea produselor alimentare <https://legeaz.net/monitorul-oficial-761-2016/legea-321-2009-comercializare-produse-alimentare-republicata>,

¹⁰⁴ http://ec.europa.eu/atwork/applying-eu-law/infringements-proceedings/infringement_decisions/index.cfm?lang_code=EN&typeOfSearch=true&active_only=1&noncom=0&r_dossier=20162148&decision_date_from=&decision_date_to=&EM=RO&title=&submit=Search

¹⁰⁵ https://ec.europa.eu/atwork/applying-eu-law/infringements-proceedings/infringement_decisions/index.cfm?lang_code=EN&typeOfSearch=false&active_only=0&noncom=0&r_dossier=20162148&decision_date_from=01%2F01%2F2017&decision_date_to=07%2F04%2F2017&title=&submit=Search

¹⁰⁶ 1151/2012/EU RENDELETE

Vannak tagországok, ahol ezen jelzéseket erősen alkalmazzák a helyi termék marketingben, és vannak ahol kevésbé. Gyűjtőoldalon¹⁰⁷ (DOOR) minden érdeklődő megtekinthet melyik ország milyen termékeket vetetett már lajstromba, és mi van folyamatban.

2. ábra földrajzi-, eredetvédelmi-, és hagyományos különleges termék **árjelzők**

Forrás: https://en.wikipedia.org/wiki/Geographical_indications_and_traditional_specialities_in_the_European_Union

A hagyományos jellemzőkkel rendelkező élelmiszerek vonatkozásában egyes Európai Unió szabályozások¹⁰⁸ többek között azokat a feltételeket állapítják meg, amelyek mellett a tagállamok a higiéniára vonatkozó jogi követelmények bizonyos kiigazításait engedélyezhetik. A hagyományos tulajdonságokkal rendelkező termékek előállítása érdekében bizonyos esetekben rugalmasabb szabályokra van szükség, amelyek egyenértékűek a földrajzi korlátozások által kitett régiókban található létesítményekre alkalmazandó szabályokkal, feltéve hogy a higiénia és az élelmezésbiztonságot nem veszélyeztetik. A gazdasági válság okozta gazdasági problémákat és sérülékenységet, a környezetszennyezést és a társadalmi feszültségeket, egyenlőtlenségek problémákat beazonosítva, az Európai Unióban (EU), fokozatosan a folyamatok mozgatórugóivá váltak a gazdaságfejlesztés mellett a társadalmi, környezeti problémák megoldását szolgáló fejlesztési irányok és az ezeket az irányokat segítő szabályozások.

A tagállamok, együttműködő szervezetek sok esetben nemzeti **védjegyek, márkák címkék** segítségével több – kevesebb sikerrel segítik a helyi, regionális termékeket a piacra jutásban.

III.4.1 Ausztria

Ausztriában az AMA Marketing Kft. (GmbH.) szakemberei újabb jelszava, hogy „Regionalitás az új Bio”. A termékek árában is ez magasabb értékkel jelenik már meg Ausztriában, ami segíti a gazdasági fenntarthatóságot, illetve a regionalitást tanúsító védjegyek segítik a piacra jutást is.

Genuss Region (Íz Régió): első komplex nemzeti program. 2005-ben az osztrák mezőgazdasági minisztérium és az AMA Marketing GmbH. létrehozta a francia Euroterroirs mintájára a gyűjteményt és a védjegyet. Jelenleg 120 régió termékei képezik a rendszert. A régiók a termelők/termékek körüli 50-100 km-es tájegységek, települési térségek. A kritérium rendszer szerint meg kell felelni a a régióra jellemző termék és előállítási módnak, hagyománynak, az alapanyag helyből kell származzon, a feldolgozás és a termék minősége

¹⁰⁷ <https://ec.europa.eu/agriculture/quality/door/list.html>

¹⁰⁸ 852/2004 / EK , 853/2004 / EK , 2074/2005 / EK , 852/2004 / EK

magasabb legyen (szabvány szerint). A termékek a már meglévő AMA védjegyek, EU földrajzi árujelzők szerint kell tanúsítsák a megfelelő minőséget. Feltétel, hogy a régió rendszeresen országos jelentőségű rendezvényt tartson erre alapozva. A megalakulást követően 3 képzésen részt kell venni a tagoknak (termelők, feldolgozók turisztikai szolgáltatók) az együttműködés, profilépítés céljából. A szemináriumon elemzik, hogy a régió milyen minőségű, mennyiségű termék előállítására képes, milyen értékesítési csatornák vannak, és mit szeretnének elérni. Működési koncepciót, akciótervet készítenek, melynek eleme a marketing is.

III.4.2 Cseh Köztársaság

A Cseh Köztársaságban Regionális termék¹⁰⁹ logót és oldalt fejlesztettek ki.

III.4.3 Hollandia

Hollandia északi szigetén "Waddengold" minőségi tanúsító védjegy bevezetése hozott sikert¹¹⁰.

III.4.4 Olaszország

Veneto régió törvényhozása 2008-ban¹¹¹ megalkotta az un. '**0 km-es termékek**' szabályát, azaz amely utal a termékek előállításának és a fogyasztás helye közötti rövid távolságra. A jogszabály átfogóan támogatta a '0 km-es termékek' értékmegőrzését, és jogszabályi keretet alkotott a '0 km-es termékek' marketingjére és fogyasztására, a termékek eredetére, jellemzőire és árára vonatkozó fogyasztói tájékoztatásra. A magán és közszeaktor közétkeztetésébe történő beszállítás támogatására vonatkozó szabályokat állapított meg, annak érdekében, hogy fellendítse a termelők és fogyasztók közötti közvetlen értékesítést. Meghatározta a „minőségi termék”, a „tradicionális termék”, a „szezonális termék” és szabályokat tartalmazott a környezetvédelmileg fenntartható termékekre.

A program ösztönző szabályozási része, hogy a közétkeztetésben un. '0 km-es termékeket' használjanak, ez kiválasztási szempont is a pályázatok elbírálásakor.

Az önkormányzatok számára lehetővé vált, hogy a piacterület 15 %-át fenn kell tartani olyan mezőgazdasági termelők számára, akik közvetlenül a fogyasztók számára értékesítenek. Sőt, az önkormányzati rendezési terveknek ki kell terjedniük a helyi termelői piacokra is.

A jogszabály lehetővé tette az 5. paragrafusában, hogy azok a vállalkozások, akik regionális körben működnek, és az éves forgalmuk 30 %-ában helyi terméket értékesítenek egy speciális a helyi termék promócióját szolgáló logót használhatnak.

A jogszabályalkotást megelőzte egy széles társadalmi mozgalom, amelynek az élén a Coldiretti gazdaszövetség állt, amely a jogszabály tervezetét fogalmazta meg, és egy petíció kíséretében nyújtották be 25.000 támogató aláírással, kérve a jogszabály elfogadását. A tervezet lényege az volt, hogy előírta, hogy a közétkeztetésben, a kórházakban és más közpénzekkel finanszírozott szervezeteknél az érkezéshez felhasznált alapanyagoknak az 50%-a helyi termék legyen éves szinten.

¹⁰⁹ www.szif.cz/cs/znacka-regionalni-potravina#

¹¹⁰ www.bondproject.eu/wp-content/uploads/2018/06/BOND-REPOSITORY-NL-Waddengroup-Foundation.pdf

¹¹¹ Legge regionale 25 luglio 2008, n. 7 (BUR n. 62/2008)

(<https://bur.regione.veneto.it/BurVServices/pubblica/DettaglioLegge.aspx?id=208104>) és annak 2010-es módosítása: Leggi N. 3 del 22 gennaio 2010 (Bur n. 8 del 26/01/2010)

<https://bur.regione.veneto.it/BurVServices/pubblica/DettaglioLegge.aspx?id=221779>

III.4.5 Románia

Romániában a helyi alapanyag felhasználást és hagyományos módszerek alkalmazását segíti a hagyományos termékekről szóló jogszabály.

A helyi, termelői termékek piacra jutását több szabályozás is segíti. Ilyen a hagyományos termékek szabályozása¹¹², melyben a helyi alapanyag is definiálva van, és ilyen az a szabály amely a kiskereskedelmi egységek részére szab meg termelői termék értékesítési kötelezettséget. Egyféle segítség a kezdő vállalkozások tevékenységének indításához nyújtott adminisztratív és adózási könnyítés is. **A rendelet megszabja azt a kis mennyiséget is amely által még hagyományosnak tekinthető a termék:** A termelési kapacitás - egy év 365 napjával számolva, - nem haladhatja meg a tanúsított termék esetében az átlagos napi 150 kg / liter mennyiségét, és naponta legfeljebb 400 kg -t, (a hagyományos kenyér és péksütemények kivételével amely napi átlaga nem lehet több mint 300 kg, és legfeljebb 800 kg lehet naponta.

III.4.6 Spanyolország

Spanyolországban Valenciában részvételi tanúsító rendszert működtetnek az agroökológiai termékek tanúsításához, népszerűsítéséhez, Franciaországban az ún. URGENCI¹¹³ projekt keretében közösségi részvétellel tanúsító rendszert hoztak létre.

III.5 Higiéniai rugalmasság

Az Európai Unióhoz később csatlakozott tagországokban, több helyütt az Európai Unió előírásokat félre értelmezve a kis gazdaságokra, kis mezőgazdasági és élelmiszerelőállító vállalkozásokra **is** egy túlszigorított szabályozást vezettek be, aminek eredményeként ezen vállalkozások közül sokan kénytelenek voltak feladni tevékenységüket. Ugyanakkor a fogyasztói szokások változásával és más gazdasági, társadalmi fejlődés eredményeként egyre több helyen van igény újra a helyi termékekre, a kis gazdaságból származó kézműves feldolgozással előállított élelmiszerekre, a kisléptékű, környezetileg fenntartható gazdaságból származó termékek iránt, ezért az erre vonatkozó szabályozás részletszabályai fontosak ezen gazdálkodói csoport tevékenységének előmozdítására.

Az Európai Unió élelmiszer és élelmiszerbiztonsági, higiéniai jogrendszerében is vannak rugalmasságot engedő lehetőségek, de ezeket kevesen ismerik, még annak ellenére is, hogy a rugalmas intézkedési lehetőségek tagországi alkalmazásának elősegítésére az Európai Bizottság útmutatókat is készített. A higiéniai rugalmas szabályozási lehetőségeket foglaljuk először össze – a szokásosnál hosszabban - a bevezetőben, kigyűjtve az uniós szabályokból és útmutatókból azon fejezetrészeket, amelyek kifejezetten a kis, marginális helyi termék előállítását és ezzel a hagyományos élelmiszerelőállítás és feldolgozás megőrzését szolgálják.

A rugalmas szabályok alkalmazásának feltételeit alap esetben

- a tevékenység alkalmi jellege
- az előállított termékek kis mennyisége, marginális jellege határozza meg.

¹¹² Ordinul nr. 724/1082/360/2013 privind atestarea produselor tradiționale,
<https://lege5.ro/Gratuit/gm3tomjwg4/ordinul-nr-724-1082-360-2013-privind-atestarea-produselor-traditionale>

¹¹³ <https://urgenci.net/>

Általánosságban az élelmiszer higiéniai követelmények uniós szabályozása kimondja, hogy amennyiben az élelmiszert a 178/2002 EK¹¹⁴ rendelet és 852/2004 EK¹¹⁵, valamint az egyes állati termék előállítás esetén a 853/2004¹¹⁶ EK rendelet, továbbá a 1169/2011/EK¹¹⁷ rendelet szerint állították elő, illetve hozzák forgalomba, úgy az az Unión belül biztonságosnak tekinthető.

178/2002 EK rendelet az élelmiszerjog általános elveiről és követelményeiről főbb megállapításai:

- Az „**élelmiszer**” fogalmába beletartozik az ital, a rágógumi, valamint az előállítás, feldolgozás vagy kezelés során szándékosan hozzáadott bármely anyag, többek között a víz is.
- Nem biztonságos élelmiszer nem hozható forgalomba¹¹⁸.

Lényeges, hogy a rendelet melléklete tartalmazza az alapfogalmak definícióit, azaz például azt, mit tekint **élelmiszeripari vállalkozásnak** (a nonprofit vállalkozás is az), vagy azt, hogy mit tekint **kiskereskedelemnek** (a közétkeztetés is az).

A **852/2004/EK** rendelet az élelmiszer-higiénéről is rögzít több fontos alapfogalmat, többek között azt, mit tekint **alapterméknek**, és mit **feldolgozott terméknek**.

A rendelet megfogalmaz **könnyítéseket** is. A könnyítések - többek között - a termelő és fogyasztó közötti **közvetlen kapcsolat** esetében indokoltak, azaz amikor az élelmiszer lánc határozottan lerövidül, így az értékesítés a **rövid élelmiszerláncban** valósul meg. További szempontok, feltételek: a **kis mennyiség, a marginális, helyi és korlátozott tevékenység**.

A 852/2004/EK rendelet útmutatója¹¹⁹ alapján: Általánosságban a „kis mennyiségek” fogalma széleskörűen magában foglalja többek között a mezőgazdasági termelő általi **közvetlen értékesítést**, pl.: a végső felhasználó számára (pl. a gazdaságból vagy a helyi piacokon), vagy az olyan helyi kiskereskedelmi üzletek és helyi éttermek részére történő közvetlen értékesítést, amelyek a végső felhasználó számára értékesítenek.

A rendelet preambuluma lefekteti a **hagyomány és rugalmasság** elveit, mely egybevágnak az Unió **kulturális sokszínűség** céljaival.

- A (16) preambulumban szerint a rugalmasság alkalmas arra, hogy lehetővé tegye a **hagyományos módszerek** folyamatos használatát az élelmiszerek termelésének, feldolgozásának vagy forgalmazásának bármely szakaszában, valamint a létesítmények szerkezeti követelményeivel kapcsolatban. A rugalmasság különösen fontos a különleges földrajzi korlátokkal bíró régiók esetében.

A 852/2004/EK rendelet (és a 853/2004/EK) kimondja többek között, hogy a rendeletet **nem kell alkalmazni**¹²⁰ az alábbi esetekben:

- a) a magáncélú házi használatra történő elsődleges termelés;
- b) a magáncélú házi fogyasztású élelmiszerek házi készítése, kezelése, tárolása;

¹¹⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?qid=1544485556170&uri=CELEX:32002R0178>

¹¹⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32004R0852&from=EN>

¹¹⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32004R0853&from=EN>

¹¹⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32011R1169&from=HU>

¹¹⁸ 14. cikk

¹¹⁹ az élelmiszer-higiénéről szóló 852/2004/EK rendelet bizonyos rendelkezéseinek végrehajtásáról: 3.2 - 3.4. pont.

https://ec.europa.eu/food/sites/food/files/safety/docs/biosafety_fh_legis_guidance_reg-2004-852_ro.pdf

¹²⁰ 1 cikk (2) bekezdés c) pontja

c) ha a termelők kis mennyiségű alaptermékkel közvetlenül látják el a végső felhasználót, vagy a végső felhasználót közvetlenül ellátó helyi kiskereskedelmi létesítményeket.

A megértést segítő útmutató szerint a 852/2004 rendeletet nem kell alkalmazni a következő alkalmi előállítás és kínálás esetében: „*Olyasvalaki, aki alkalmanként vagy kis volumenben kezel, készít, tárol vagy szolgál fel élelmiszert (pl. templom, iskola vagy közösségi rendezvények és más olyan helyzetek, mint az egyéni önkéntesek bevonásával szervezett jótékonyági összejövetelek, ahol az élelmiszereket alkalmanként készítik) nem tekinthetők „vállalkozásnak” és ennél fogva azokra nem alkalmazandók a közösségi higiéniai jogszabályok követelményei.*”

A 852/2004 EK rendelet II. melléklet III. fejezete rendelkezik a magánlakóházi termék előállításra és a mozgó és/vagy ideiglenes előállító- és forgalmazó helyekre (mint például sátrak, árusítóhelyek, mozgóárusok járművei), valamint árusító automatákra vonatkozó könnyített feltételekről. A melléklet leszögezi, hogy a magánlakóházi termék előállítóknak meg kell felelni a rendelet I. mellékletében leírtaknak, amely az elsődleges termelésre vonatkozó követelmények.

Nyilvántartást kell vezetni:

Állati termékek esetében a takarmányról, az előforduló állati betegségekről, állatgyógyászati készítményekről, kezelésekről, esetleges vizsgálati eredményekről.

Növény termékek esetében nyilvántartást kell vezetni főként a növényvédő szerekről,

Alkalmazandóak még a V–XII. fejezet, és szállítás esetében a IV. fejezetet (az I. és II. fejezetet NEM). A III. fejezet előírja:

- amennyiben ésszerűen megvalósítható, **el kell kerülni az állatok és kártevők által okozott szennyeződés kockázatát** (pl. szúnyogháló)

- szükség szerint biztosítani kell:

- a) „a megfelelő eszközöket a kielégítő személyi higiénia fenntartásához (beleértve a higiénikus kézmosáshoz és kézzárításhoz szükséges eszközöket, a higiénikus illemhelyeket és öltözőhelyiségeket)”. Ez azt jelenti pl., hogy amennyiben a szennyezett ruhával nem keresztezik az élelmiszer előállítás helyét, nem kell öltöző, megfelelő erer akár egy előszoba, folyosó is.
- b) „az élelmiszerrel érintkezésbe kerülő felületeket jó állapotban kell tartani, könnyen tisztíthatónak, és szükség szerint fertőtleníthetőnek kell lenniük. Ez megköveteli a sima, mosható, nem mérgező anyagok alkalmazását, kivéve, ha a hatáskörrel rendelkező hatóság elfogadja az élelmiszer-ipari vállalkozás véleményét, hogy más anyag is megfelelő”. Az útmutató alapján, ami a **hagyomány által bizonyított biztonságát, az biztonságos**. Tehát a tiszta, natur faedény, faeszköz is jó lehet. A forrázás is megfelelő fertőtlenítés, ahol erre már bevált gyakorlat van.
- c) a kis mennyiségű házi élelmiszer előállítás során az élelmiszer tisztítására, készítésére lehetséges időben is elhatárolni egy helyet, vagy több helyiséget, eltérő eszközöket is lehet használni (időbeni vagy térbeni elkülönítés is megfelelő).
- d) A mosás ivóvízzel kell végezni, „**megfelelő hideg és/vagy meleg ivóvízzel való ellátást kell biztosítani**”. A meleg víz előállítás, ha arra szükség van, történhet hőkezelés útján is.

- e) *megfelelő intézkedéseknek és/vagy eszközöknek kell rendelkezésre állnia a veszélyes és/vagy fogyasztásra alkalmatlan (folyékony vagy szilárd) anyagok és hulladékok tárolására és eltávolítására*. Lehet eseti szerződést is kötni egy erre szakosodott szolgáltatóval. Amikor van ilyen „veszélyes” hulladék, akkor azt a szükséges szállítójárművel a szükséges helyre a vállalkozó elszállítja.
- f) *„megfelelő intézkedéseknek és/vagy eszközöknek kell rendelkezésre állnia a megfelelő tárolási hőmérsékleti feltételek fenntartására és folyamatos ellenőrzésére*”. Egy háztartási hűtőben, illetve abban elhelyezett ételtároló edényben is lehetséges a megfelelő hőmérsékleten tárolni, ha hűtés szükséges. A külön hűtő, mennyiség és termék függő. A hőmérséklet ellenőrzés történhet úgy is, hogy csak azt jegyzi fel a termék-előállító, ha nem megfelelő működés (áramszünet, meghibásodás) áll fent.
- g) *„az élelmiszert úgy kell **elhelyezni**, hogy szennyeződésének kockázatát az ésszerűen megvalósítható mértékig el lehessen kerülni*”. Ez azt jelent, hogy pl. kész terméket – még edényben sem - ne tegyen közvetlenül a földre (legyen alatta polc vagy raklap, ne érje szálló por a terméket.

A Good Hygiene Practice (GHP) az alapvető környezeti és működési feltételeket szabályozza, a HACCP erre alapozva a kiemelt kockázatú pontok felügyeletét látja el. A rendelet 15. preambuluma szerint egyes élelmiszeripari **mikrovállalkozásokban a veszélyelemzés során nem állapítható meg kritikus szabályozási pont**. Ilyenkor a Helyes Higiéniai Gyakorlat a kritikus szabályozási pontok felügyeletének helyébe léphet, azaz ha a GHP szerint végzett tevékenység esetén nincs kritikus pont (CCP), **nem kötelező a HACCP rendszer működtetése, azt a jó higiéniai útmutató** alkalmazása kiváltja. A 8. cikknek megfelelően a tagállamok nemzeti szinten az adott termelői kör bevonásával kidolgozhatja a **Jó Higiéniai Útmutatóit**.

853/2004/EK rendelet az állati eredetű élelmiszerek különleges higiéniai szabályainak megállapításáról hatálya alá sem tartozik a magáncélú termék-előállítás. Nem tartoznak a rendelet hatálya alá¹²¹ (de a 852/2004 EK rendelet alá igen) az alábbiak:

- **a növényi** eredetű élelmiszerek, - így az ilyen termék-előállító létesítményeket **nem kell engedélyeztetni** (a bejelentés elégséges).
- a növényi és feldolgozott állati eredetű termékeket egyaránt tartalmazó élelmiszerek,
- a termelők azon tevékenysége, amellyel **a gazdaságban levágott baromfi és nyúlfélék** húsának kis mennyiségével **közvetlenül** látják el a végső felhasználót, vagy a végső felhasználót közvetlenül ellátó helyi **kiskereskedelmi létesítményeket**,
- **végső felhasználót közvetlenül ellátó kiskereskedelem**¹²². „Mivel a kiskereskedelem (a közvetlen értékesítést vagy az állati eredetű élelmiszereknek a végső felhasználó részére történő beszállítását magukban foglaló tevékenységek) nem tartozik a 853/2004/EK rendelet hatálya alá, a **kiskereskedelmi egységek engedélyezése a rendelet értelmében nem kötelező**¹²³. A „**kiskereskedelem**” fogalma alatt azok a **tevékenységek** értendők, amelyek az állati eredetű

¹²¹ 1. cikk

¹²² 1. cikk, 5) bekezdés

¹²³ 853/2004 útmutató 4.1 pont https://ec.europa.eu/food/sites/food/files/safety/docs/biosafety_fh_legis_guidance_reg-2004-853_en.pdf

élelmiszereknek a **végso felhasználó részére történő közvetlen értékesítését vagy beszállítását** foglalják magukba. Ezzel összhangban a „tevékenységek” kifejezés tartalmazza a végso felhasználó számára értékesítő **eladási helyen történő feldolgozást**¹²⁴ (pl. állati eredetű termékeket tartalmazó sütőipari termékek előkészítését, húskészítményeknek a helyi hentesüzletben történő előkészítését);

A rendeletet általában a **nagykereskedelmi tevékenységekre kell alkalmazni** (azaz akkor, ha egy kiskereskedelmi egység azzal a céllal végez tevékenységeket, hogy állati eredetű élelmiszerral lásson el egy másik létesítményt)¹²⁵. Nem tartozik a rendelet hatálya alá az az eset, ha a kiskereskedelmi egység csak más kiskereskedelmi egységeket lát el az állati eredetű élelmiszerral, és ez a nemzeti joggal összhangban csak **marginális, helyi** és korlátozott tevékenység.

A **853/2004/EK rendelethez kiadott útmutató** azt is meghatározza, hogy a **marginális értékesítés** esetében fenn áll a **kis mennyiségű értékesítés, azaz a „marginális, helyi és korlátozott értékesítés”,** mert a végso felhasználót ellátó kiskereskedelmi termékeikkel valójában helyben kereskednek. Így nem folytatnak nagyobb távolságra értékesítést, amely nagyobb felügyeletet igényelne különösen a szállítással és a hűtési láncsal kapcsolatos feltételek vonatkozásában.¹²⁶

A **852/2004 EK rendelet útmutatójának 3.5. pontja** szerint:

- az **alaptermékek feldolgozhatók a gazdaságban** (pl. a **nyerstejet sajtnak dolgozzák fel**), de e műveletek már nem tartoznak az elsődleges termelés körébe, hanem **feldolgozásnak minősül**, és mivel állati termék, vonatkozik rá a 853/2004 EK rendelet.
- Ugyanakkor a **gazdaságban végzett sajtkészítéssel** kapcsolatban, az útmutató MEGJEGYZÉSÉBEN leírja, hogy a „**853/2004/EK rendelet általánosságban kizárja a kiskereskedelmet (azaz az élelmiszer kezelését és/vagy feldolgozását, valamint annak az eladás helyén történő tárolását vagy a végso felhasználó részére történő szállítását) a hatálya alól.** Ez azt jelenti, hogy **amennyiben a sajtot teljes egészében a gazdaságban, vagy a helyi piacon gyártják és értékesítik a végso felhasználók részére, e tevékenységek csak a 852/2004/EK rendeletben – és különösen annak II. mellékletében – megállapított megfelelő követelmények betartásával végezhetők, miközben azonban nem kell megfelelniük a 853/2004/EK rendelet követelményeinek, a nyerstejre vonatkozó követelmények kivételével.**”

A **853/2004 EK rendelet a (12) preambulumban** kimondja, hogy a „**852/2004/EK rendelet előírásai általában elegendőek ahhoz, hogy garantálják az élelmiszerbiztonságot az állati eredetű élelmiszer végso felhasználónak történő közvetlen eladásával vagy leszállításával járó kiskereskedelmi tevékenységet végző létesítményekben.**”

A **853/2004 EK rendelt útmutatója** leszögezi, hogy **nem kell a gazdaságban feldolgozott állati termékek esetében engedélyes üzemet létrehozni**¹²⁷.

Az eddig ismertett jogelvekből, illetve jogszabályokból, útmutatókból is világosan látszik, hogy a **kismennyiségben termelő, azaz a marginális és helyi értékesítés folytatását, könnyített higiéniai szabályokkal az uniós jog megengedi.** A földrajzi közelség, a közvetlen értékesítés, és a **kis mennyiség által indokolt könnyítések** esetén sem adható mentesség a nyomon-

¹²⁴ 853/2004 útmutató 3.5 pont

¹²⁵ (12) preambulumban

¹²⁶ 3.6 pont

¹²⁷ 4.2 pont

követhetőség és a címkézéssel kapcsolatos bizonyos szabályok alól **a fogyasztók védelme érdekében**.

A fogyasztók élelmiszerekkel kapcsolatos tájékoztatásáról szóló 1169/2011/EU rendelete¹²⁸ kimondja, hogy az ilyen tájékoztatás **nem lehet megtévesztő**. A rendelet rendelkezik a tájékoztatás, jelölés, vagy címkézés módjáról, a kötelező adatokról, és az egyes speciális, termékspecifikus előírásokról rögzíti az allergéneket. Ehhez a témakörhöz tartozik, hogy az egyes élelmiszerek elnevezése is lehet megtévesztő. Nem mindegy, hogy valamit lekvárnak nevezünk vagy gyümölcsíznek.

Az élelmiszer higiéniai szempontból fontos további dokumentum a Codex Alimentarius¹²⁹, amely a Codex Alimentarius Bizottság által nemzetközi élelmiszerkereskedelem biztonsága, minősége és méltányossága érdekében kiadott nemzetközi élelmiszer szabványok, útmutatók és jó gyakorlatok gyűjteménye. A Bizottságot, amelyet CAC-nak is neveznek, a FAO/WHO alapította és a FAO/WHO Közös Élelmiszer Szabvány Programjának a középpontjában áll és feladata a fogyasztók egészségének védelme és a méltányos kereskedelmi gyakorlatok támogatása, és annak biztosítása, hogy a fogyasztók az általuk vásárolt élelmiszer biztonságosságában és minőségében bízzanak. A Codex Alimentarius élelmiszer higiéniai, élelmiszer adalékokkal, növényvédő szerek és állatgyógyászati maradványokkal, élelmiszer szennyeződéssel, címkézéssel, mintavételezési és analitikai eljárásokkal, import és export ellenőrzésekkel és igazolásokkal foglalkozik.

Az uniós élelmiszer higiéniai szabályozása tehát lehetővé teszi, hogy a tagállamok nemzeti szabályozást alkossanak a kisléptékű termék-előállítás vonatkozásában a kismennyiség és a marginal, localised and restricted. A BOND keretében megismertük a több projektpartnerünk segítségével a saját nemzeti szabályozásukat, de közzétesszük az általunk már korábban megismert más tagállamok szabályozását. Jelen tanulmányban A G. mellékletben¹³⁰ ismertetjük a cseh, magyar, norvég, lengyel, portugál, román, horvát, szlovák, valenciai kistermelői rendeletet, valamint a cseh kistermelői szabályozást, az Egyesült Királyság kistermelői útmutatóját, továbbá a francia húsfeldolgozásra vonatkozó szabályokat.

A gyógynövények minden nemzet kincsei. Ezért is kulcsfontosságú ezen terület rugalmas – hagyományok megőrzését segítő – szabályozás. Sajnos jelenleg ezen a területen a nagyipari szabályokkal találkozhatunk. Ebből kell kigyűjteni a népi hagyományok adta lehetőség jogszerűségét. Ehhez nyújthat segítséget az alábbi értelmezés, de ezt a témát is érintve a javaslatokban megfogalmazzuk az EU felé a rugalmassági intézkedések szükségességét.

A 1924/2006/EK rendelete¹³¹ az élelmiszerekkel kapcsolatos, tápanyag-összetételre és egészségre vonatkozó állításokról a rendeletben leírtak szerint a hagyományosan élelmiszerként fogyasztott ételekre, italokra az élelmiszer szabályok vonatkoznak akkor is, ha az élelmiszereknek (Pl. csipkebogyó tea, bodza szörp, medvehagyma krém) kedvező hatásuk van az szervezet működésére. Tehát ezen esetekben, nem kell a gyógyszer szabályait alkalmazni.

¹²⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32011R1169&from=EN>

¹²⁹ <http://www.fao.org/fao-who-codexalimentarius/en/>

¹³⁰ Megtalálható www.kisleptel.hu PUBLIKÁCIÓ/BOND PUBLIKÁCIÓ

¹³¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A32006R1924>

A 1934/2006/EK rendelet¹³² kiveszi a hatálya alól azon állításokat, amelyeket „hagyományosan élelmiszerfajták vagy italfajták olyan sajátosságának jelzésére használnak, amely hatással lehet az emberi egészségre – ilyen például az „emésztéssegítő” vagy a „köhögés elleni cukorka” megnevezés”

Ha egy terméket konkrét gyógyhatással szeretne valaki értékesíteni (Pl. vérnyomás csökkentő tea) akkor meg kell feleljen az emberi felhasználásra szánt gyógyszerek közösségi kódexéről szóló 2001/83/EK irányelvnek¹³³, és a hagyományos növényi gyógyszerek tekintetében történő módosításáról szóló Európai Parlament és a Tanács 2004/24/EK irányelvnek¹³⁴.

Megjegyzés, a 2004/24 EK hatályában nem módosítja a 2001/83 EK rendeletet. A 2001/83 EK hatálya csak iparilag előállított gyógyszerekre vonatkozik. **Az EU Bizottság állásfoglalása¹³⁵ alapján a kézműves, kistermelői termékekre nem kell alkalmazni.**

Az állati melléktermékek kérdésköre külön említést érdemel a nyírt gyapjú tekintetében. Mind Magyarországon, mind Horvátországban a kézművesség egyik hagyományokkal rendelkező ága a gyapjú feldolgozás házi, kézműves módszerekkel. Ilyen módszer a nemezelés, a fonás is. A BOND horvát nemzeti workshopon és a magyar szakmai rendezvényen¹³⁶ is akadályként lett azonosítva, hogy kézműves foglalkozáson az iskolások, családok nem tudnak helyi gazdák juhainak gyapjából dolgozni az Uniós ipari előírások miatt. Ebben is szükséges az előrelépés Uniós szinten is.

Egyértelműsíteni kellene, hogy a **142/2011 EU** rendelet¹³⁷ 3. cikk szerinti engedély költség és teher nem vonatkozik a végpontját elért gyapjúra. Továbbá ezzel összefüggésben a nyilvántartásba vett termelő és állomány nyírt gyapjának, szőrének, hatóságilag jóváhagyott (bejelentett) egyéb módszeres kezelése után – így házi mosás, vagy a kézműves közösség, szociális vállalkozás által elvégzett házi mosás/tisztítás után - a gyapjú, szőr végpontját elért termék lehessen, azt a közösség hagyományőrző tevékenysége termékelőállításra felhasználhassa.

A **1069/2009/EK rendelet** 10. cikke h) pontja szerint a nyírt gyapjú a 3. kategóriába tartozó anyag. Tehát nem veszélyes anyag/hulladék! A rendelet 5. cikke (2) bekezdésének és így a XIII. Melléklet VII.-nek megfelelően a származtatott termékek korlátozás nélkül forgalomba hozhatók, így az *“Ipari mosáson átesett gyapjú és szőr, valamint az elfogadhatatlan kockázatok fennmaradását megakadályozó egyéb módszerrel kezelt gyapjú és szőr.”*

Megállapítható, hogy a hagyomány által biztonságát már bizonyított kisleptékű módszer a házi mosás. Az ipari mosás nem életszerű, ha ellenőrzött állományból való állatok nyírt gyapját, szőrét adná át a gazda a közösségek (szakkör, kézműves). Aránytalan terhet jelent. Sajnos az Unió még nem tud ilyen kisleptékű esetekben hivatkozható állásfoglalást adni, pedig nagy szükség lenne olyan útmutatóra, amely a rugalmassági példákat felsorolják, ezáltal segítve a helyi hatóság munkáját is.

Jó gyakorlatok a higiéniai rugalmasságra

¹³² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=CELEX%3A32011R1338>

¹³³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/hu/ALL/?uri=CELEX%3A32001L0083>

¹³⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=CELEX:32004L0024>

¹³⁵ <https://www.kisleptek.hu/gyogynovenyek/>

¹³⁶ https://www.kisleptek.hu/hulladekmegelezes_kisleptekben/

¹³⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A32011R0142#>

III.5.1 Cseh Köztársaság

Csehországban is elindultak azok a folyamatok, amely lehetővé teszi a kistermelők piacra jutását a könnyített higiéniai szabályozások segítségével. Az állategészségügyi törvény¹³⁸ 27a paragrafusa és a Mezőgazdasági Minisztérium állati termékekre megállapított higiéniai szabályai¹³⁹ ezt úgy érte el, hogy könnyített feltételrendszert alkotott a termelői piacok számára és a gazdaságból történő értékesítésre. Így a kis- és közepes gazdák közvetlenül értékesíthetnek fogyasztónak és helyi kis szolgáltatóknak (olyan helyi bolt, amelyet a jogszabály kicsinek és helyinek ismer el), meghatározott mennyiségben.

A felméréseink során a BOND partnerek problémaként említették, hogy a feldolgozott élelmiszerek értékesítéséhez üzleti engedéllyel kell rendelkezni és nincsenek könnyített higiéniai követelmények a kkv-k vagy azok számára, akik feldolgozott termékeiket (dzsemek, sütemények stb.) szeretnék eladni, továbbá az értékesítésre túl szűk területi korlátozást állapítottak meg.

A könnyített feltételekhez meghatározták a kis mennyiség értékesítési határait, melyek pl.:

- friss baromfi: 2000 db/év, illetve 10 db hetente.
- friss nyúl: max. heti 10 db
- őz: a vadász által éves szinten saját vadászatából vadászott mennyiség 30%-a értékesíthető
- nyers tej: csak végfogyasztó részére, a háztartás szokásos napi fogyasztásához
- friss tojás: 60 db egy fogyasztónak és max. 60 tojás hetente helyi szolgáltatónak.
- méhészeti termékek: 2 tonna/év végfogyasztónak vagy helyi szolgáltatónak

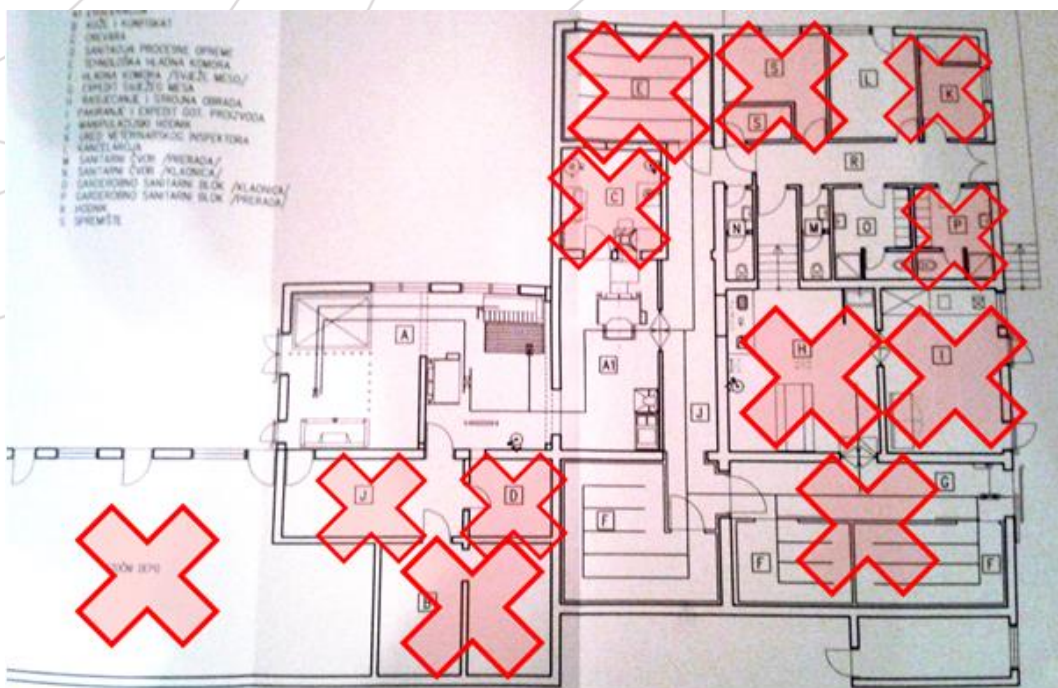
III.5.1 Horvátország

Állati eredetű élelmiszerek, létesítmények követelményei

A horvát jogrendszer sok tagállammal ellentétben ismeri és alkalmazza a kiskapacitású vágóhidak és élelmiszerfeldolgozók fogalmát. Ezzel precedens értékű példát teremtve arra, hogy a legkisebb termelők feldolgozhassák és közvetlenül értékesíthessék állati eredetű termékeiket. A legtöbb európai államban a hústermékek feldolgozása, vágásának logisztikai hiányossága okozza a legnagyobb akadályozó tényezőt. Azaz mivel a vágóhidak létesítése költséges, így a termelők csak több száz kilométert utazva tudják termékeiket feldolgoztatni, ami megdrágítja, vagy ellehetetleníti a termelők működését. A mobil, vagy kiskapacitású vágóhidak engedélyezése lehetővé teszi, hogy több kisebb létesítmény jöjjön létre egy földrajzi egységen belül, így több termelőnek nyílik lehetősége a közvetlen piacra jutásra.

¹³⁸ Zákon č. 166/1999 Sb. Zákon o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon), <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-166>

¹³⁹ Vyhláška č. 289/2007 Sb. Vyhláška o veterinárních a hygienických požadavcích na živočišné produkty, které nejsou upraveny přímo použitelnými předpisy Evropských společenství, <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2007-289>

3. ábra Könnyített higiéniai követelmények is vágóhidak számára

Forrás: Snježana Lugarić, állatorvos, a Horvát Köztársaság Mezőgazdasági Minisztériumának Állat-egészségügyi és Élelmiszer-biztonsági Igazgatósága, előadása a BOND horvát nemzeti workshopon, 2019. szeptember 24-25

4. ábra: Kisvágóhíd, Horvátország

Forrás: Snježana Lugarić, állatorvos, a Horvát Köztársaság Mezőgazdasági Minisztériumának Állat-egészségügyi és Élelmiszer-biztonsági Igazgatósága, előadása a BOND horvát nemzeti workshopon, 2019. szeptember 24-25

A horvát szabályozásból tehát a következőkben néhány részletet mutatunk be a kis vágóhíd, a kis kapacitású vágólétesítmények, a kis tojáscsomagoló központ és a mobil vágóhíd vonatkozásában, amelyek hasznos iránymutatásként szolgálhatnak.

További részleteket a rugalmas horvátországi higiéniai szabályokról a G.1 mellékletben¹⁴⁰ mutatunk be.

III.5.3 Franciaország

Franciaország sok szempontból jó gyakorlattal szolgál a kistermelők támogatására, piacra jutására. Így az élelmiszerhigiéniai előírásokat is érdemes áttekinteni, hisz nemcsak a könnyítés egyes formái figyelhetők meg, hanem a nyomon követés is, ami a fogyasztói bizalom és az élelmiszerbiztonság fejlesztése miatt fontosak számunkra.

Francia húsfeldolgozás a termelői bolt keretei között¹⁴¹ azoknak a termelőknek kínál lehetőséget, akiknek nincs a gazdaságukban húsfeldolgozásra alkalmas helyiségük. Ezáltal kihagyhatóak azok a húsfeldolgozó üzemek/hentesek, ahol a termelői és üzemi húsok keverednek, és a továbbértékesítés miatt elveszik a termelővel való közvetlen kapcsolat. A termelői bolt feldolgozója sok esetben jobb felszereltséggel rendelkezik, mint a kistermelők és az onnan való közvetlen értékesítés az áru frissességét, a megtett út hosszának (a termelőtől a fogyasztóig) csökkentését teszi lehetővé.

A termelőnek ez előnyös, hiszen gyorsabban és könnyebben tud reagálni a fogyasztói igényekre. Minden héten a fogyasztói igényeknek és időjárásnak megfelelően készíthetik elő a szükséges mennyiséget pl.: ha nyáron jó idő van, akkor több húskészítményt gyártanak le grillezéshez. A hentes precízebben és maradékmentesen tudja feldolgozni az állatokat, a termék minősége pedig könnyebben felügyelhető a közvetlen kapcsolat által. Az eszközök, erőforrások közös használata alacsonyabb költségekkel jár, mintha önállóan ruházna be feldolgozóba, de nem feltétlenül olcsóbb, mintha bérfeldolgozást végeztetne hagyományos módon, emellett a termelői közös húsfeldolgozóban a saját ízlés szerinti feldolgozás lehetősége is lehetséges, ellentétben az üzemi feldolgozással.

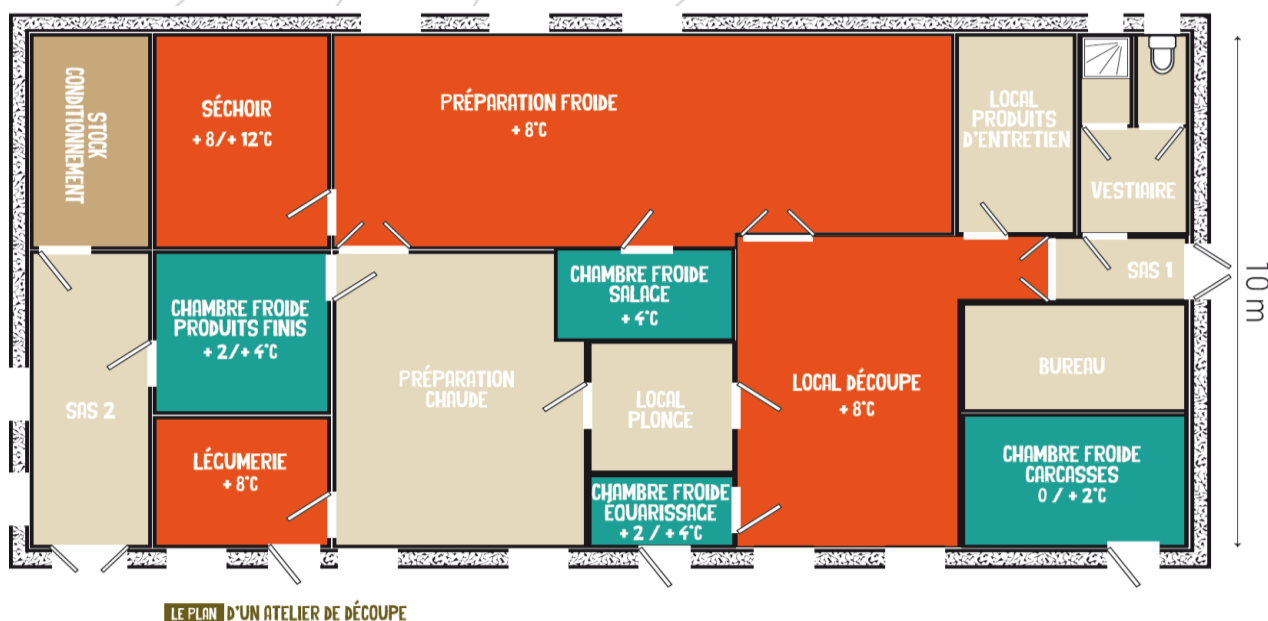
A termelő felel az alapanyagért, a vezetői döntésekért, de a hentes a felelős a feldolgozás élelmiszerhigiéniai követelményeiért, a végtermék minőségéért. A hentes végzi a napi operatív szervezést, mivel ő látja át a folyamatokat, mennyiségi, minőségi fogyasztói igényeket, azaz ő rendeli meg a féltestet, ő dönti el, hogy milyen hentesárut kell legyártani.

A pénzügyi elszámolás tekintetében kettő fő irányt különböztethetünk meg:

- a) A húsfeldolgozó költségei teljesen függetlenek a bolt bevételétől.
- b) Gyakoribb, hogy a feldolgozó a jogilag és könyvelés technikailag is az üzlet része. Ez esetben a finanszírozásnak 3 módja lehet:
 - az üzlet bérfeldolgozást számláz ki a termelőknek szolgáltatásként a bedolgozott hozzávalók költségével együtt,
 - az üzletben tagként működő termelők tagdíjként fizeti meg a költségeket,
 - az üzlet megvásárolja a féltestet a termelőtől és a költségeket a fogyasztói árba építi be. Ez az eset már nem számít közvetlen értékesítésnek.

¹⁴⁰ Megtalálható www.kisleptel.hu PUBLIKÁCIÓ/BOND PUBLIKÁCIÓ

¹⁴¹ www.magasindeproducteurs.fr.

5. ábra: Húsfeldolgozó kisüzem javasolt terve

Forrás: www.magasindeproducteurs.fr

Közös élelmiszer feldolgozó¹⁴²

Franciaországban a rövid élelmiszerláncok együttműködéseknek nagy hagyománya van, főleg a kisebb termelők körében. A hátrányos helyzetű vidéki térségekben a kistermelői feldolgozás egy olyan lehetőség, ami hozzáadott értéket tud teremteni, ha a termelők kész vagy félkész termékeket tudnak előállítani, avagy a közétkeztetésbe tudnak megfelelően előkészített termékeket szállítani.

A multifunkcionális mezőgazdasági tevékenység új kompetenciákat igényel: technológiai, szervezési, kereskedelmi, üzemvezetőit, vállalkozásszervezésit. Ugyanakkor a diverzifikációs tevékenységek hozzájárulnak ahhoz, hogy a mezőgazdaság (akár kistermelői szinten) ne szociális, hanem megélhetést biztosító gazdasági célú tevékenység legyen. A Közös Élelmiszer Feldolgozó (francia rövidítést használva ATC) egy olyan lehetőség, amely ezt a sokszínű termelést és megélhetést teszi lehetővé kistermelői, hagyományos élelmiszerelőállítás terén és segíti az élelmiszerláncok relokalizációját a helyi feldolgozhatóság által.

Az ATC az ún. ATOMIC c. projekt keretében jött létre, amely első számú koordinátora a CUMA volt. A közös feldolgozás iránti igény a REL-ek számának és jelentőségének növekedésével párhuzamosan jelentkezett, hiszen egyre több kistermelő részéről fogalmazódott meg, hogy a higiéniai előírásoknak megfelelő közös feldolgozó pontot kellene létrehozni a költségek csökkentése érdekében. Az ATOMIC projekt tehát azért indult el, hogy tudományos szinten alátámasztva támogassa a termelői innovációt, amely mind szervezés, termék-előállítás terén újszerűnek tekinthető.

¹⁴² Forrás: Mundler, Valorge (2015): Ateliers de transformation collectifs. Educagri. Dijon, Terrieux, Valorge, Mundler (2015): Les ATC en France: définition et regard d'ensemble. <https://www.agriculturepaysanne.org/files/etude-atelier-transformation-collectif-fl.pdf>

Az ATC definícióját a projekt szerint olyan termelők által közösen irányított élelmiszerelőállítás, amelyben a termelők felügyelik, vagy maguk végzik a saját termékeik feldolgozását, így a késztermékek tulajdonosai maradnak annak helyi értékesítéséig.

Ennek a meghatározásnak az eredményeként jött létre az elnevezés is: közös feldolgozó üzem/ Atelier de transformation collectif, ATC. Az ATC megkülönböztetendő a hagyományos értelemben vett szövetkezeti, az egyéni és a bérfeldolgozási formáktól, hiszen ez egyben ad választ arra, hogyan tud a termék végig a gazda tulajdonában maradni, úgy, hogy a saját ízlése szerint történik a feldolgozás. Az ATC gyakorlatilag párhuzamba állítható a közös termelői értékesítési ponttal (a francia pont de vente collective-vel, azaz PVC) (ld. VI.3.2 fejezet), ahol a termelők az értékesítést végzik közösen, a termék mégis a tranzakció végéig az előállító tulajdonában marad (p.40). Az ATC arra is választ ad, - ami sok partner nemzeti workshopján is felmerült - hogy miként lehetséges a kistermelő és az ipari üzemméret között kisléptékű élelmiszerfeldolgozó üzemeket felállítani és szabályozni.

Kritériumok az ATC értelmezésében:

1. Az ATC-t a feldolgozót használó termelők közössége irányítja, ami azt is jelenti, hogy az alaptőkéket a termelők, mint egyének biztosítják, minden egyes termelő tulajdonosa és használója a feldolgozónak és joga van a döntésekben való részvételre. Ennek értelmében többféle jogi forma is alkalmazható: CUMA- termelői géptársulás (ld. a C. mellékletet¹⁴³), SICA - mezőgazdasági termelők közös érdektársulása (société d'intérêt collectif agricole) egy olyan termelői együttműködési forma, ami a szövetkezet jegyeit mutatja, de egyszerűsített feltételek mellett kisebb termelői társulásokat hoz létre, vagy SARL, azaz Kft.
2. Az ATC-ben a termelők maguk dolgozzák fel termékeiket, a saját receptúrájuk, eljárásuk szerint, családi munkaerőt vagy munkavállalót alkalmazva. A termelő a receptúrától bármikor eltérhet, módosíthatja azt, ízlése, igénye, fogyasztói visszajelzések szerint. Tehát az az üzemi forma, amely egy sztenderd eljárás szerint végzi a feldolgozást nem minősül ATC-nek.
3. Az ATC-ben előállított terméket a termelő kizárólag közvetlenül, helyben értékesíti, nem adhatja el felvásárlónak. Kivételt képez a vendégasztal, amikor a termelő maga végez vendégasztal szolgáltatást és a saját vendégasztalán, de egy másik jogi formában értékesíti, főzi meg, kínálja fel a terméket. Ez is REL-nek számít, mivel köztes szereplő csak jogi szinten jelenik meg a számlázási rendszerben, azonban valós tranzakció nem történik. Mindez azt jelenti, hogy a termelő a megtermelője, feldolgozója és kereskedője a terméknek a megtermeléstől a fogyasztóig. **Amennyiben a termelő mégis hagyományos csatornákon úgy értékesít, hogy az értékesítési láncban egy köztes szereplőt meghaladó szereplő értékesít, akkor a könnyített feltételektől (ún. derogációtól) az együttműködés elesik.** Ezért az ATC elsősorban arra jött létre, hogy a termelők közösen oldják meg a feldolgozást és ellenőrzött, helyi szinten értékesítsenek, sok esetben együtt közös termelői ponton keresztül, ill. háztól.

Azonban fontos kiemelni, hogy az ATC-t létrehozó termelők dönthetnek úgy is, hogy a nemzetközi piacra termelnek, így a teljes üzem elesik a kistermelői derogációs lehetőségtől.

ATC higiéniai szabályozása

¹⁴³ Megtalálható www.kisleptel.hu PUBLIKÁCIÓ/BOND PUBLIKÁCIÓ

Mivel az ATC jogi formája és működése még nem kiforrott ezért a pilot projekt keretében elkészült tanulmány csupán ajánlásokat tesz a higiéniai követelményekre. Azonban ezen követelmények és megállapítások a francia hatóságok által felülvizsgálatra kerültek és jóváhagyást kaptak.

A nyomonkövethetőség miatt minden ATC-nek (minden élelmiszerfeldolgozást végző szervezetnek) regisztrációval kell rendelkeznie a megyei társadalmi kohéziós és társadalom védelmi hivatalnál (Direction départementale de la cohésion sociale et de la protection des populations (DD(CS)PP). A hivatal felelős az élelmiszerhigiéniai kockázatok ellenőrzéséért a 852/2004 EU rendelet értelmében. Az előírások a közösség minden tagjára és az eszközök felhasználóira hatályosak. A növényi és állati termék feldolgozásra eltérő szabályok értelmezendők. Állati termék esetén 3 szintet különböztetünk meg a francia élelmiszerhigiéniai szabályozás keretében általánosan (nem csak az ATC-re vonatkozóan):

- a) csak közvetlen értékesítés esetén a DD(CS)PP által kiadott ún. CERFA 13984 dokumentum kitöltése elegendő, azonban az ún. PMS Higiéniai Terv betartása kötelező.
- b) a termékek egy része közvetlen módon 80 km-en belül, másik része pedig köztes szereplőkön keresztül kerül értékesítésre: Ez esetben is kötelező a hivatali regisztráció, és ezen felül be kell tartania a kistermelői derogációra vonatkozó mennyiségi határokat attól függően, hogy a termék 30%-nál kevesebb vagy több kerül értékesítésre közvetítőn keresztül.

Termékkategória	Maximálisan értékesíthető mennyiség hetente	
	A - A termelő által előállított termékek max 30%-át értékesíti közvetítőn keresztül	B - A termelő által előállított termékeket korlátlan módon értékesíti közvetítőn keresztül
Nyers hús	800 kg	250 kg
Feldolgozott hústermékek (készételek, füstölt és szárított húskészítmények)	250 kg	100 kg
Haltermékek nyersen (fagyasztva, hűtve) vagy feldolgozva (sózva, füstölve, előfőzve)	250 kg	100 kg
Csiga (egész félkész vagy konyhakész)	100 kg	30 kg
Konyhakész ételek a fent említett termékekből pl.: közétkeztetésbe, catering	400 adag	150 adag

Forrás: Mundler, Valorge (2015): *Ateliers de transformation collectifs. Educagri. Dijon, Terrieux, Valorge, Mundler (2015): Les ATC en France: définition et regard d'ensemble.*
<https://www.agriculturepaysanne.org/files/etude-atelier-transformation-collectif-fl.pdf>

c) Ha a termelő nem helyben és nem közvetlenül értékesít, és fenti módon egy köztes szereplő által, akkor be kell tartani a nagyüzemi higiéniai követelményeket, amelyet a 853/2004 EU rendelet szabályoz. (Ez utóbbi esetre vonatkozó higiéniai követelményeket jelen fejezetben nem taglaljuk.)

A projekt keretében az élelmezésügyi hivatal és az Atomic kutatók a következő fő irányokat fektették le az ATC higiéniai szabályozásával kapcsolatosan (az egyeztetések 2015-ben a könyv írásakor még zajlottak).

A szervezés módja, valamint a termelők felelőssége szerint különböző konfigurációk lehetségesek:

- egy ATC egyéni engedéllyel (kistermelői derogációval) rendelkezhet, azaz minden termelő, aki feldolgozza saját termékét, saját derogációval (kistermelői engedéllyel feldolgozásra, amely bizonyos könnyített higiéniai szabályokat tesz lehetővé) kell, hogy rendelkezzen;
- egy ATC rendelkezhet közös derogációval, ami az ATC, mint közösség nevére szól. Ez esetben a termelők élvezik a közös kistermelői/kisüzemi derogációs rendelkezés engedményeit, közvetlenül helyben értékesítenek és mentesülnek további engedélyek beszerzése alól.

A második esetben, a közös engedély birtoklásának esetében egy felelős személy kijelölése válik szükségessé, aki a higiéniai szabályok betartásáért felel, mint a szervezet tagja vagy alkalmazottja. Ő felel azért, hogy a szervezet minden tagja betartsa az előírásokat és a helyes higiéniai állapot akkor is fenn legyen tartva, amikor ő nincs jelen. Amennyiben ezt egy termelő vállalja fel, úgy szükség van a megfelelő csoportösszetartásra, abban az esetben ha ezt egy végzettséggel rendelkező alkalmazott végzi, úgy az alkalmazott távozása esetén azonnal biztosítani kell a helyettesítést, különben az üzem elveszti az engedélyét.

Abban az esetben, ha minden egyes termelő rendelkezik saját engedéllyel és avval kívánja elvégezni a feldolgozást, úgy a különböző szintű engedélyek keveredését szükséges megakadályozni. Ez azt jelenti, hogy az a termelő, aki csak közvetlen értékesítésre rendelkezik engedéllyel, és az, aki a termékeit közvetítőn keresztül is értékesítheti sosem találkozhatnak a feldolgozón belül.

Az ATC-nek minden egyes esetben el kell készítenie az ún. élelmiszer-egészségügyi tervet (le plan de maitrise sanitaire PMS), amely a kockázatok megelőzését szolgálja minden egyes feldolgozási módra, illetve belső szabályozással (nem kötelező, de erősen ajánlott), amely megállapítja a tagok jogait és kötelezettségeit. Emellett a termelőknek az alapanyagok szállítására vonatkozó szabályokkal is tisztában kell lenniük. A PMS-sel minden feldolgozónak rendelkeznie kell, akár kistermelői zöldség-, gyümölcs feldolgozással, akár hús-, vagy tejterméket (akár közvetlenül vagy köztes szereplőn adott mennyiségi határokon belül értékesít).

A PMS 3 szintet ölel fel, amit a termelőknek lépcsőről lépésre be kell tartaniuk:

- első a jó higiéniai gyakorlat: ez előírja a feldolgozást végző termelők HACCP végzettségét, az egészségügyi szűrését, vízminőség vizsgálatot, a takarítási eljárás leírását, a hőmérséklet kontrollt, a kártevők elleni védelmi intézkedéseket;
- a második szint a HACCP bevezetését jelenti, amely magába foglalja a címkézési és laborvizsgálati szabályokat is;

- a harmadik szint pedig a nyomonkövetés és nem megfelelés kontrollját foglalja magában, amely részei a beszállítók megfelelő regisztrációja, a felhasznált anyagok regisztrációja, a feldolgozott termékek regisztrációja, valamint a vásárlók, felvásárlók nyomonkövetése.

A működés folyamán a változásokkal együtt járó kockázati tényezőket felül kell vizsgálni és jelenteni kell a hatóság felé. A PMS összeállítása komoly szakértelmet kíván meg, általában külső szakértő bevonásával készül, valamint megfogalmazza a tagokkal szemben támasztott élelmiszerhigiéniai követelményeket is.

III.5.4 Magyarország

Magyarországon rugalmas higiéniai szabályok már léteznek a kistermelőkre, és helyi termelői piacokra, amely egyrészt megfogalmazza a helyi értékesítés fogalmát és távolsági korlátait, valamint a kismennyiség fogalmát termékkörönként. Elfogadásra került a jó higiéniai gyakorlat is a kistermelők részére¹⁴⁴. A 852/2004-es EU Rendelet által biztosított rugalmasság Magyarországon nagy lehetőséget biztosított a hagyományos termékek piacra jutásának, a vidékfejlesztésnek, az elmaradott térségekben a kiegészítő jövedelem megjelenésének.

A kistermelői rendelet (52/2010 FVM¹⁴⁵) a kistermelők (beleértve az őstermelőket) számára lehetővé teszi, hogy saját termelésű terméküket és saját feldolgozott terméküket a 753/2004 EK rendeleten alapuló könnyített higiéniai szabályok alapján értékesítsék.

A kistermelőnek az illetékes járási állategészségügyi és élelmiszer-ellenőrző hivatalnál nyilvántartásba kell vetetnie magát. Kistermelői tevékenységet őstermelőként vagy egyéni vállalkozóként lehet folytatni.

Az alábbi termékféleségeket lehet értékesíteni kistermelőként:

- saját termesztésű, nevelésű, illetve gyűjtött elsődleges termékek;
- feldolgozott termékek;
- falusi vendégasztal szolgáltatás (házi állatvágás lehetséges, hogyha az állatot megfőzték, vagy megsütötték és helyben elfogyasztják.)

A kistermelői értékesítés mennyiségi korlátai (pár példa a rendeletről):

- szarvasmarha hús 2 db/hét
- sertéshús 6 db/hét
- házi tyúkfélé hús 200 db/hét
- Húskészítmény 70 kg/hét, 2600 kg/év
- élő hal: 6000 kg/év
- tej : 200 liter/nap, plusz naponta 40 kg tejtermék;
- tojás: 500 db/hét 20000 db/év.
- növényi alaptermék: 20000 kg/év
- növényi feldolgozott termék (hőkezelt) 150 kg/hét, 5200 kg/év
- párlat 2 hl tiszta szesznek megfelelő párlat

Értékesítés területi korlátozása:

¹⁴⁴<https://elelmiszerlanc.kormany.hu/download/6/ae/e1000/Kistermeloi%20GHP.pdf>

¹⁴⁵ 52/2010. (IV. 30.) FVM rendelet a kistermelői élelmiszer-termelés, -előállítás és -értékesítés feltételeiről, <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1000052.fvm>

A kistermelő értékesítheti az elsődleges növényi alaptermékeket (pl. alma, paradicsom) és a mézet;

- országosan a végfogyasztóknak;
- A gazdaság helye szerinti megyében, és azon kívül légvonalban számított 40 km -en belül, valamint Budapesten a végfogyasztót ellátó kiskereskedelmi egységek, vendéglátó egységek, közétkeztetés részére.

Állati termék értékesítése (tej, tojás, nyers hús, stb.) és bármely feldolgozott termék (sajt, lekvár, kolbász, stb.) értékesíthető a gazdaság helye szerinti megyében, és azon kívül légvonalban számított 40 km -en belül, valamint Budapesten a végfogyasztót ellátó kiskereskedelmi egységek, vendéglátó egységek, közétkeztetés részére.

2017. nyarán a kistermelői Jó Higiéniai Gyakorlat a Földművelésügyi Minisztérium kibocsátotta, amely a minisztérium, a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal és a Kisépték Egyesület jó szakmai együttműködésével került kidolgozásra.¹⁴⁶

A kistermelői rendelet mellett a magyar kormány könnyített higiéniai szabályokat hozott létre a **helyi termelői piac** rendelet (51/2012¹⁴⁷) megalkotásával. Ezáltal vált lehetővé a kis, vidéki piacok könnyebb kialakítása, mert ezek nem üzemi infrastruktúrával kialakított piacok, vásárcsarnokok és itt csak kistermelők értékesíthetnek (kereskedők nem, de hátrány, hogy a kis családi mezőgazdasági vállalkozások, szövetkezetek, és kézművesek sem értékesíthetnek itt). Ez is egy olyan piacra jutási lehetőség, amely a rurális területeken élők kiegészítő jellegű jövedelmének biztosításához járul hozzá. Magyarországon, mint sok közép-kelet európai tagállamban a kistermelők piacra jutása megnehezült a 90-es éveket követően. A nagybani piacok és a kereskedők térnyerése erős árnyomó hatással bírnak, így minden közvetlen értékesítési lehetőség megteremtése komoly potenciállal jár.

Olyan kiskereskedelmi létesítmények (64/2007¹⁴⁸) amelyek végfogyasztónak értékesítenek és feldolgozást is végeznek (pl. hentes bolt), ha kizárólag a végső fogyasztónak értékesítenek állati eredetű élelmiszert, akkor minősülnek marginális, helyi tevékenységet végzőnek, a hús és hústermékek esetében, ha:

- a) * az értékesítés a megyében, illetve az azzal szomszédos megyékben működő kereskedelmi egységekben történik.
- b) * a viszonteladóknak értékesített mennyiség nem haladja meg az adott naptári héten beérkezett- állati eredetű alapanyag mennyiségének 25%-át hetente, de hús esetében legfeljebb az 5 tonnát, ezen felül húskészítmény és darabolt sajt illetve egyéb kimért tejtermék esetében legfeljebb az 500 kg-ot, darált hús és előkészített hús esetében legfeljebb az 500 kg-ot, előkészített halászati termék esetében hetente legfeljebb az 1 tonnát,

¹⁴⁶ https://www.kisleptek.hu/kistermeloi_jhgy_2017/

¹⁴⁷ 51/2012. (VI. 8.) VM rendelet a helyi termelői piacokon történő árusítás élelmiszer-biztonsági feltételeiről, <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200051.vm>

¹⁴⁸ 64/2007. (VII. 23.) FVM-EüM együttes rendelet az állati eredetű élelmiszerek forgalomba hozatalának és az értékesítés helyén történő élelmiszer-előállításnak élelmiszer-higiéniai feltételeiről, <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0700064.fvm>

III.5.5 Norvégia¹⁴⁹

Az EU élelmiszerhigiéniai rendelkezései jelentik a szabályozási keretrendszer a norvég élelmiszer előállítók számára is, annak ellenére, hogy Norvégia nem EU tag (ugyanakkor EGT tag). A sajátos földrajzi adottságok miatt, érdekes az a rugalmassági tényező, hogy a marginális mennyiség mellett az értékesítés helyét egy „**természetes értékesítési terület**” kifejezéssel is meghatározzák. A családi gazdaságok diverzifikációs tevékenységeinek megerősítését tekintve engedménynek számít, hogy az alkalmi rendezvényeken az ételek kínálása nem tartozik a 852/2004 EK higiéniai rendelet hatálya alá. Norvégiában az ilyen típusú közösségi, alkalmi rendezvényeken a magánszemélyek alkalmi értékesítését is engedik.

Norvégiában a termelők két csoportját különböztetik meg:

- Azok a termelők, amelyek az egész EU-ban akarnak értékesíteni, a nemzeti élelmiszerhatóság engedélyével kell, hogy rendelkezzenek. Meg kell felelniük a vonatkozó élelmiszerhigiéniai rendeletnek, és az állati eredetű élelmiszerekre vonatkozó külön szabályoknak.
- **A második csoportba a kisléptékű termelők tartoznak**, akik korlátozott mennyiségben állítanak elő terméket, és akik egy földrajzilag lehatárolt térségben értékesítenek pl.: a farmon. (Az élelmiszerhigiéniai rendelet úgy fogalmaz, hogy „a termelő számára természetes értékesítési területen”). E csoportnak elég regisztrálnia, nem kell engedélyt kérniük az értékesítéshez. , Azonban ennek a csoportnak is meg kell felelnie az általános élelmiszer higiéniai rendeletnek.

A norvég jogi szabályozás egyértelműen megkülönbözteti a kötelezettségeket, ha magánszemély alkalmanként árusít, és ha üzleti vállalkozás értékesít.

Ha a magánszemély alkalmanként értékesít, akkor nem kell regisztrálnia a norvég élelmiszerbiztonsági hatóságnál. Azonban meg kell felelnie az élelmiszerek és az élelmiszer-ellátás biztonságáról szóló törvénynek, beleértve az alapvető higiéniai tanácsokat. Jó példa erre egy útmutatóban leírt eset¹⁵⁰. „*Ha Ön, sportcsapata, iskolai osztálya, zenekara, egyesülete vagy hasonló értékesít gyümölcsöt és zöldséget, süteményt, kolbászt, fagylaltot, vagy esetleg grillezésre kész hamburgert a nemzeti ünnepen vagy más rövid helyi rendezvényeken, akkor nem kell bejelentenie az Élelmiszer-biztonsági Hatósághoz. Mindazonáltal Önre vonatkoznak az Élelmiszeri Törvény követelményei, és köteles gondoskodni arról, hogy a szervezés és a végrehajtás során is a tisztaság és a higiénia szempontjait figyelembe vegyék.*”

Az üzleti vállalkozásként, aki terméket értékesít, annak regisztrálnia kell a rendezvényeken történő értékesítéshez. Ha fesztiválokon stb. akar értékesíteni, akkor **mobil értékesítő helyel rendelkező élelmiszer vállalkozásként** kell regisztrálnia, ami egy különleges forma.

A marginális, a helyi és a korlátozott kiskereskedelmi tevékenység szabályait¹⁵¹ akkor lehet alkalmazni, amikor a kiskereskedőkből származó állati eredetű élelmiszereket kizárólag más kiskereskedőknek szállítják¹⁵². A rendelkezések (17§) alapján a marginális tevékenység

¹⁴⁹ Élelmiszer higiéniai rendelet (Forskrift om næringsmiddelhygiene): <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2008-12-22-1623>

Élelmiszerbiztonsági törvény: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2003-12-19-124>

Forskrift om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket

<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2014-12-19-1817>

¹⁵⁰ https://www.mattilsynet.no/mat_og_vann/matservering/kortvarig_salg_av_mat/kake_eller_polseselger_for_en_dag.5

https://www.mattilsynet.no/mat_og_vann/matservering/kortvarig_salg_av_mat/messer_og_festivaler.149

¹⁵¹ Regulation on special hygiene rules for animal based food <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2008-12-22-1624>

¹⁵² 853/2004 / EK rendelet 1. cikke (5) bekezdésének b) pontja szerint

alatt azt értjük, hogy egy kiskereskedő **hetente 600 kg állati eredetű élelmiszert** szállít más kiskereskedőknek. Ezt heti átlagként lehet kiszámítani legfeljebb 6 hónapra.

A marginális állati eredetű termékek esetén az alábbi szempontokat kell figyelembe venni: a gyártó által levágott baromfi és mezei nyúl kis mennyiségének (10 000 baromfi és legfeljebb 10 000 mezei nyúl húsa a gazdaságban) közvetlen szállításakor, a végső fogyasztó számára vagy a helyi kiskereskedők számára (az élelmiszerbiztonsági hatóság azon régiójában, ahol az egység található, valamint a szomszédos régiókban), akik ezt friss húsként közvetlenül a végső fogyasztónak szállítják.

A helyi tevékenység azt jelenti, hogy egy kiskereskedő állati eredetű élelmiszereket szállít ugyanabban a megyében vagy legfeljebb **100 km** távolságon belül más kiskereskedők számára. Azok a kiskereskedők, akik bizonyítani tudják, hogy **természetes értékesítési területe** meghaladja ezeket a korlátokat, nagyobb területen szállíthatnak.

III.5.6 Lengyelország¹⁵³

A regisztrált mezőgazdasági kiskereskedelmi értékesítés (RHD= rolniczy handel detaliczny=agricultural retail) keretében lehetőség van élelmiszerek feldolgozására végső fogyasztók számára történő értékesítés esetében, valamint 2019. január 1-jétől a saját termékek esetében a végfogyasztót ellátó kiskereskedelmi egységek részére, éttermeknek is lehetséges az értékesítés, korlátozott területi hatállyal.¹⁵⁴

A lengyel kistermelők számára azonban problémát jelent, hogy a termelő a termékelőállításához és az értékesítés során más megbízott külső személyt nem vonhat be kivéve, a kiállításokon, vásárokon, élelmiszert népszerűsítő fesztiválokon való értékesítést.

A mezőgazdasági kistermelői értékesítés részletszabályaként évente értékesíthető maximális élelmiszermennyiséget határozza meg a 2159/2016 decemberi rendelet¹⁵⁵. A részletes felsorolást ld. a G.2 mellékletben¹⁵⁶.

A közvetlen értékesítésre szánt, kizárólag a saját nyersanyagokból készült, az állati termékek előállításakor alkalmazandó állat-egészségügyi követelményekről szóló 1703/2015 rendelet¹⁵⁷ is meghatároz mennyiségi határokat. A közvetlen értékesíthető például az ellenőrzött állományból származó, a gazdaságokban levágott évi 2500 db pulykákból vagy 10000 db egyéb baromfifélékből vagy 5000 nyúlfélékből származó hasított testek vagy belsőségek, továbbá nyers tej, tojás.

A közvetlen értékesítés történhet végső fogyasztó számára:

- - a termékelőállítás, illetve gazdaság helyén,
- piacokon, vagy
- mobil vagy ideiglenes létesítményekből
- a végső fogyasztót közvetlenül ellátó kiskereskedelmi létesítmények számára;

¹⁵³ <https://www.wetgiw.gov.pl/handel-eksport-import/rolniczy-handel-detaliczny>

¹⁵⁴ Dz.U. 2018 poz. 2242 USTAWA z dnia 9 listopada 2018 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ułatwienia sprzedaży żywności przez rolników do sklepów i restauracji
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180002242/T/D20182242L.pdf>

¹⁵⁵ Warszawa, dnia 27 grudnia 2016 r. Poz. 2159 ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ROLNICTWA I ROZWOJU WSI z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie maksymalnej ilości żywności zbywanej w ramach rolniczego handlu detalicznego oraz zakresu i sposobu jej dokumentowania, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20160002159/O/D20162159.pdf>

¹⁵⁶ Megtalálható www.kisleptel.hu PUBLIKÁCIÓ/BOND PUBLIKÁCIÓ

¹⁵⁷ Warszawa, dnia 26 października 2015 r. Poz. 1703 ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ROLNICTWA I ROZWOJU WSI z dnia 30 września 2015 r. w sprawie wymagań weterynaryjnych przy produkcji produktów pochodzenia zwierzęcego przeznaczonych do sprzedaży bezpośredniej, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20150001703/O/D20151703.pdf>

A közvetlen értékesítés határa az állati termékek esetén a vajdaság (voivodeship) amelyben ezen termékek előállítása történik, vagy a szomszédos vajdaságok területén, valamint ezen kívüli tartományokban ezen termékek népszerűsítésére szervezett kiállításokon, fesztiválokon, vásárokon.

A termelői piacokról szóló szabályozásnak a kritikus pontja, hogy a feldolgozott terméket nagyon kis mennyiségben és nagyon helyi szinten lehet értékesíteni. Ha az értékesítés volumene nő, úgy vállalkozást kell alapítani, amit egy kisebb gazdaság ennek működési költségeit nem tudja kigazdálkodni, és már TB fizetési kötelezettség is fennáll ebben az esetben.

III.5.7 Portugália

Portugáliában a 699/2008 számú rendelet¹⁵⁸ a könnyített higiéniai előírásokat enged bizonyos élelmiszerek vonatkozásában. E szerint közvetlen értékesítés a végső fogyasztónak vagy a végső fogyasztó részére értékesítő helyi kiskereskedelem részére, azonban az értékesítés csak az elsődleges termelés helye szerinti önkormányzat területén és szomszédos megyéiben történhet. A rendelkezést nem kell alkalmazni, a regionális termékek promóciós célú forgalmazására, erre a célra szervezett ideiglenes kiállításokon.

A rendelet – ahogy a többi ország esetében is láttuk - meghatározza meg a kis mennyiségek fogalmát is, amely azonban információink alapján nagyon kevés ahhoz, hogy segítse a megélhetést vidéken.

Az elsődleges termelésből

- hetente 350 tojás,
- 500 kg méz évente;
- heti 150 kg halászati termék
- Az ellenőrzött állományból származó nyers tehéntej maximális mennyisége napi 50 l, az elsődleges termelő által közvetlenül a végső fogyasztó részére értékesítve.
- az elsődleges termelő által a gazdaságban levágott - legfeljebb hetente 200 hasított baromfi, nyúlféle és tenyésztett apróvad test (A levágáson, a zsigerek eltávolításán és a bőr eltávolításán kívül más nem engedélyezett.)

III.5.8 Románia

A Kárpát-medencei román területeken még nagyon erősen jelen vannak a kis családi gazdaságok és gazdálkodói hagyományok, melyre nehezen tudják alkalmazni az uniós tagságból adódó élelmiszer-előállítás és - értékesítés, illetve fogyasztóvédelmi, nyomon követhetőségi, higiéniai előírásokat. A jogszabályok rendkívül gyakran módosulnak (pl. sürgősségi rendeletek és jogszabályok visszavonása), és végrehajtásuk a helyi szinten nem egységes, így a területi követelmények nagyon eltérőek is lehetnek. A jobbára idős gazdálkodói kör nem ismeri a szabályokat sok esetben. Románia rendelkezik kiskapacitású vágóhidak minimális üzemi feltételeit leíró szabállyal, illetve meghatároztak kis mennyiségi határokat.

A kis termelők alaptermékének közvetlen értékesítése egy egyszerűbb, az önkormányzat által kiadható - termelői regisztráció és értékesítési nyilvántartási füzet segítségével lehetséges.

¹⁵⁸Portaria n.º 699/2008 Regulamenta as derrogações previstas no Regulamento (CE) n.º 853/2004, do Parlamento Europeu e do Conselho, de 29 de Abril, e no Regulamento (CE) n.º 2073/2005, da Comissão, de 15 de Novembro, para determinados géneros alimentícios, <https://dre.pt/web/guest/pesquisa/-/search/454827/details/maximized>

A 145/2014¹⁵⁹-es törvény szerint a mezőgazdasági termelői tevékenységet folytató természetes személynek rendelkeznie kell

- „termelői igazolással” (*„atestat de producător”*), A polgármesteri hivatal által kiadott termelői igazolás a **mezőgazdaság termelésre, és a saját termelésből származó termékek értékesítésére** nyújt jogilag lehetőséget. Más termelő termékét nem értékesítheti. Ezek a termelők értékesíthetnek nyilvántartással a gazdaságból és a háztól alap és feldolgozott terméket nyugtaadás nélkül, valamint értékesíthetnek piacon, rendezvényen saját alapterméket.
- kereskedelmi nyilvántartási füzetrel (*„carnet de comercializare”*), ahová a termelőnek az értékesítéseit be kell vezetnie, így a számára nem kell pénztárgép.¹⁶⁰ Amennyiben a termelő nem csak háztól, hanem piacon is szeretne feldolgozott terméket értékesíteni, komoly (a kis termelőknek nagyon nehezen megvalósítható) előírásoknak kell megfelelnie¹⁶¹ az illetékes élelmiszerbiztonsági hatóság (A.N.S.V.S.A¹⁶²), és jogi előírások követelményei szerint. A feldolgozott termék piaci értékesítéséhez már vállalkozási formát kell választani, és online pénztárgépet kell használni.

Az állati eredetű alaptermékek közvetlen értékesítése esetén a termelők a nyilvántartásba vételt követően, állategészségügyi igazolás birtokában, közvetlenül a végső fogyasztók részére értékesíthetik a kis mennyiségű¹⁶³ állati eredetű alaptermékeiket és mezőgazdasági elsődleges termékeiket, vásárokon, kiállításokon, vallási eseményeken, vagy egyéb olyan nyilvános rendezvényeken, amelyeket rendszeresen a helyi / megyei hatóságok felügyelnek az egész ország területén.

A saját háztartásukban tartott állatokból származó elsődleges állati eredetű termékeket értékesítő kisvállalkozóknak **negyedévente kell megújítania az állategészségügyi bizonyítványt.**

Az állat-egészségügyi nyilvántartásba vételi eljárás hatálya alá tartozik:

- a) nyerstej** - a tejkvóta szerint;
- b) friss hal** - legfeljebb 300 kg/szállítmány a halászott halak esetében, és 50 kg/szállítmány az édesvízben kifogott halak esetében;
- c) egy nagy vad** és 10 kis vad vadászterületenként;
- d) madarak vagy nyúlfélék** - 10 000 db/ év
- e) élő héjascsigák és puhatestűek** - legfeljebb 50 kg / hét;
- f) tojás** - legfeljebb 50 tojótyúktól

¹⁵⁹ Legea nr. 145/2014 pentru stabilirea unor măsuri de reglementare a pieței produselor din sectorul agricol, <https://lege5.ro/Gratuit/gqydmjzgm/legea-nr-145-2014-pentru-stabilirea-unor-masuri-de-reglementare-a-pietei-produselor-din-sectorul-agricol>

¹⁶⁰ ORDONANȚĂ DE URGENȚĂ nr. 28 din 25 martie 1999 privind obligația agenților economici de a utiliza aparate de marcat electronice fiscale, <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocumentAfis/58763>

¹⁶¹ Legea nr. 150/2004 privind siguranța alimentelor și a hranei pentru animale, <https://lege5.ro/Gratuit/geytinbwg4/legea-nr-150-2004-privind-siguranța-alimentelor-si-a-hranei-pentru-animale>

¹⁶² Autoritatea Națională Sanitară Veterinară și pentru Siguranța Alimentelor <http://www.ansvsa.ro/>

¹⁶³ Legea nr. 145/2014 pentru stabilirea unor măsuri de reglementare a pieței produselor din sectorul agricol, <https://lege5.ro/Gratuit/gqydmjzgm/legea-nr-145-2014-pentru-stabilirea-unor-masuri-de-reglementare-a-pietei-produselor-din-sectorul-agricol> 2 § g. (Megjegyzés. Nincs meghatározott mennyiség, az őstermelői nyilvántartás kiállításakor agrár-szakmai szervezetnek kellene megállapítania, hogy az adott földterületen, állatállománnyal mennyit termelhet a gazda.)

A kis kapacitású vágóhíd (35/2011-es rendelet)¹⁶⁴ - megfelelő terekkel és létesítményekkel kisszámú állat fogadásra, szállásra és vágásra használható.

Kisszámú állatok - maximális száma:

- sertések, juhok vagy kecskék - 100 db / hónap;
- szarvasmarha - 20 db / hónap;
- ezek kombinációja, de legfeljebb 2,5 UVM¹⁶⁵ / nap;

III.5.9 Szlovákia

A kis mennyiségben termelők, marginális termékelőállítók rugalmas higiéniai szabályozását már 2011-ben megalkotta Szlovákia. Lehetővé vált a feldolgozott termékek termelői előállítása és értékesítése is. Külön említést érdemel, hogy meghatározták objektíven, ki nem számít vállalkozónak, így az általa végzett értékesítési tevékenység nem minősül üzletszerű kereskedelmi tevékenységnek, ha 500 euro bevételt meg nem haladóan értékesít, valamint évente maximum 30 napot értékesíti a növényi alaptermékeit kibérelt helységben vagy piachelyen. A 360/2011 számú kormányrendelet 3) bekezdése a helyi kiskereskedelmi egység fogalmát nem km alapon, hanem logikusabban, idő alapon határozza meg (uniós rendeletnek megfelelően), azaz legfeljebb 2 órányi távolságra lévő kiskereskedelmi egységként.

A **360/2011 kormányrendelet**¹⁶⁶ 2016-ban kiegészítette és módosította a **100/2016. kormányrendelet**¹⁶⁷ (jelentősen megnövelve a kismennyiség határokat). A rendelet lehetővé teszi kismennyiségű nem állati eredetű saját termék, **saját helyiségben való feldolgozását**. A rendelet a **növényi és állati eredetű alaptermékek kis mennyiségének** közvetlen értékesítéséről és értékesítésére vonatkozó higiéniai követelményekről, valamint a **tej és tejtermékek** végső fogyasztóknak és más kiskereskedelmi létesítményeknek történő értékesítéséről szól.

A **nyers és hőkezelt tej és tejtermék marginális értékesítése** során a kiskereskedelmi létesítmény naponta legfeljebb 500 l tehéntejből, 250 l juhtejből vagy 100 l kecsketejből szállíthat végfogyasztókat ellátó kiskereskedelmi létesítményekbe olyan tej vagy tejterméket, melynek mennyisége nem haladja meg a teljes feldolgozott tej 35% -át és a heti 35% tejtermékeket, (9-10§)

Kis mennyiségű nyers **tojás** értékesíthető a termelő által a végfogyasztó részére a tojás termelés helyén közvetlenül, illetve helyi piacon legfeljebb 60db/hét, illetve a helyi kiskereskedelmi egységeknek legfeljebb 350db hetente (5§).

¹⁶⁴ ORDIN nr. 35 din 10 august 2011 privind aprobarea Condițiilor minime de funcționare a abatoarelor de capacitate mică http://www.ansvsa.ro/download/legislatie/leg_igiena/ORDIN-nr-35_2011_22082ro.pdf.

¹⁶⁵ UVM (állategység számítás) - a 1698/2005/EK rendelet rendelkezéseinek megfelelően.

Felnőtt szarvasmarhából származó hús = 1,00 UVM;

más kategóriába tartozó szarvasmarhából származó hús = 0,50 UVM;

100 kg-ot meghaladó élősúlyú sertésekből származó hús = 0,20 UVM;

Egyéb sertésekből származó hús = 0,15 UVM

¹⁶⁶ Nariadenie vlády č. 360/2011 Z.z. Nariadenie vlády Slovenskej republiky, ktorým sa ustanovujú hygienické požiadavky na priamy predaj a dodávanie malého množstva prvotných produktov rastlinného a živočíšneho pôvodu a dodávanie mlieka a mliečnych výrobkov konečnému spotrebiteľovi a iným maloobchodným prevádzkarniam, <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2011-360>

¹⁶⁷ Nariadenie vlády č. 100/2016 Z.z. ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 360/2011 Z.z., ktorým sa ustanovujú hygienické požiadavky na priamy predaj a dodávanie malého množstva prvotných produktov rastlinného a živočíšneho pôvodu a dodávanie mlieka a mliečnych výrobkov konečnému spotrebiteľovi a iným maloobchodným prevádzkarniam, <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2016-100>

A 359/2011-es Kormányrendelet¹⁶⁸ szabályozza az alábbiakat:

- egyes, az állati eredetű élelmiszerek kiskereskedelmi létesítményből más kiskereskedelmi létesítményekbe történő értékesítése, a kiskereskedelmi létesítmény **marginális, helyi** (maximum 2 órányi távolságra lévő) **és korlátozott tevékenysége** esetén
- a **baromfihús és a házi nyúl kis mennyiségeinek közvetlen értékesítése** és szállítása az elsődleges termelők, valamint a kis mennyiségű vadon élő vadállatok közvetlen értékesítésére közvetlenül a végső fogyasztónak vagy helyi kiskereskedelmi létesítménynek,
- a **vágóhídon kívül sürgősen (kényszer) levágott állatok húsának jelölése és a vágóhídon kívül levágott állatok kísérő okmánya.**

A rendelet szerint a **kisméretű élelmiszertermelő létesítmény szerkezeti követelményei alól kivételt lehet engedélyezni** az alábbi esetekben:

a) olyan **vágóhídnál**, ahol:

- hetente legfeljebb 30 állati egység¹⁶⁹ vágását végzik,
- előzetes értesítést küld az illetékes hivatalnak, bejelentve az állatok levágást, hogy lehetővé tegye az ante mortem vizsgálat elvégzését, a gazdaságban vagy a vágóhídon,

b) olyan **vágóüzemnél**, ahol legfeljebb 5 tonna kicsontozott húst állítanak elő hetente.

A 7§. szerint kis mennyiségű baromfi vagy házi nyúl telep az, ahol kevesebb mint 10 000 baromfit és 2 500 nyulat tartanak évente.

További részletek a G.3. mellékletben¹⁷⁰

III.5.10 Spanyolország

Spanyolországban, Valencia tartományban civil szervezeti (COAG) és hatósági szoros együttműködés¹⁷¹ eredményeként 2017-ben megszületett a kistermelői rugalmas szabályozást lehetővé tevő 201/2017 rendelet¹⁷². A rendeletalkotás indoklása a bevezetőben maga egy jó példa, ezért ezt bemutatjuk:

A rendelet bevezetője megállapítja, hogy a termelő, vagy a kisméretű élelmiszer feldolgozó termékeinek közvetlen, vagy rövid értékesítési csatornáin keresztül történő értékesítése a mezőgazdasági alaptevékenységet végző gazdaságok jövedelemforrás-diverzifikálásának egyik módja. Ezenkívül elősegíti a vidéki területekhez kapcsolódó mikrovállalkozások létrehozását, valamint helyi termékeket kínál a fogyasztóknak.

¹⁶⁸ Nariadenie vlády č. 359/2011 Z.z. Nariadenie vlády Slovenskej republiky, ktorým sa ustanovujú požiadavky na niektoré potravinárske prevádzkarne a na malé množstvá. <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2011-350>,

¹⁶⁹ a rendelet 2§-ban megadott állategység számítás alapján

¹⁷⁰ Megtalálható www.kisleptel.hu PUBLIKÁCIÓ/BOND PUBLIKÁCIÓ

¹⁷¹ Köszönet Maria Carmen Chinillach Andreu-nak (Servicio de Gestión del Riesgo Alimentario. Dirección General de Salud Pública. Conselleria de Sanidad Universal y Salud Pública. G.V.) és Juan Clemente Abad (COAG) az információkért

¹⁷² DECRETO 201/2017, de 15 de diciembre, del Consell, por el que se regula la venta de proximidad de productos primarios y agroalimentarios. [2018/1589], http://www.dogv.gva.es/portal/ficha_disposicion.jsp?L=1&sig=001766%2F2018
DECRETO 134/2018, de 7 de septiembre, del Consell, por el que se regula el Registro sanitario de establecimientos alimentarios menores y el procedimiento de autorización de determinados establecimientos. [2018/8475], http://www.dogv.gva.es/portal/ficha_disposicion_pc.jsp?sig=008465/2018&L=1

A rugalmas szabályozás elősegíti az életképes és fenntartható gazdaságok létrehozását, fennmaradását. A vidéki térségek gazdasági fejlődése, a helyi erőforrásokhoz kapcsolódó rendszerek több ember megélhetését biztosítja a családi gazdálkodásban. Ez kapcsolódik a hagyományos élelmiszer-kultúra megőrzéséhez is.

A fogyasztókat egyre inkább érdekli az élelmiszerek származása, az előállítás fenntarthatósága, ami elősegítheti az idényjellegű, helyi termékek fogyasztását. E rendelet célja a közvetlenül, vagy rövid kereskedelmi csatornákon a fogyasztóknak értékesített mezőgazdasági termékek és feldolgozott termékek élelmezésbiztonságának garantálása. A területi korlátozással a következőket kívánták elérni:

- Csökkentse az agrár-élelmiszeripari termékek szállításnak, és értékesítési folyamatának hosszát, és csökkentse az ebből származó költségeket a termelés és a fogyasztás érdekében.
- Cél volt a mezőgazdasági termékek hozzáadott értékének növelése, és az azokat előállító emberek jövedelemforrásainak diverzifikálása, növelése és a megélhetés támogatása.
- Ezzel hozzájárulnak a vidéki turizmus megszilárdításához és helyreállításához.
- Egyre nagyobb a társadalmi igény a termelők és a fogyasztók közötti kapcsolatok átláthatósága iránt, és arra, hogy a termékeket helyből, és környezetbarát gyakorlatokból nyerjék.

E rendelet vonatkozik:

- a) Elsődleges termelőkre, akik kis mennyiségű elsődleges terméküket közvetlenül a végső fogyasztóhoz vagy rövid értékesítési csatornákon keresztül szállítják.
- b) Kis mezőgazdasági és élelmiszer-feldolgozók, akik korlátozott mennyiségű élelmiszert dolgoznak fel, vagy csomagolnak a gazdaságban, főként magánháznál vagy munkahelyen használt helyiségekben, és termékeiket szállítják a végső fogyasztó számára, vagy rövid marketing csatornákon keresztül.

A rendeletben definiáltak több fogalmat, így a kisméretű mezőgazdasági élelmiszer-előállító fogalmát is. Ennek alapján olyan regisztrált személy, amely korlátozott mennyiségű élelmiszert dolgoz fel, kezel a saját gazdaságában, és a terméket közvetlenül végső fogyasztónak értékesíti, vagy rövid ellátási láncan keresztül Valenciái Közösség területén.

Azonban vannak olyan termékkategóriák, amelyek értékesítését a rendelet nem engedi meg, ilyen például a nyers tej, élő kéthéjú kagylók, vagy a nem engedélyezett vágóhidakon levágott házállatok húsa (kivéve a rendelet szerinti módon), halászati termékek, magok és csírák.

A feldolgozás lehetséges kismennyiségben az alábbi termékek esetében: növényi feldolgozott termékek, almabor, bor, sör, párlat, méz, méhészeti termékek, olívaolaj, kenyér, péksütemény, cukrászati termék, tészta.

Az elsődleges növényi alaptermékekre nincs mennyiségi korlátozás.

Az állati termékekre az alábbi kismennyiségek lettek többek között megállapítva:

- heti 350 db tojás
- évente 7000 hasított baromfi, vagy nyúlféle test.

A rendelet hatálya alá tartozó kis agrár-élelmiszeripari feldolgozókra, akik korlátozott mennyiségű élelmiszert kívánnak feldolgozni vagy csomagolni és forgalomba hozni, az alábbi követelmények vonatkoznak:

- Be kell jelentkezni a valenciai régió élelmiszer-ipari kislétesítményeik egészségügyi nyilvántartásába és a létesítmény előzetes engedélyét kell kérni.
- Higiéniai követelményeket és veszély-elemzést és kritikus ellenőrzési pontokon alapuló rendszereket kell alkalmazni, követe a rugalmassági kritériumokat, és az egyes termékekre vagy termékcsoporthokra kidolgozott útmutatókat. A termelés és az éves értékesítés korlátait be kell tartani.
- A különféle élelmiszerekhez felhasznált alapanyagoknak mindig helyi élelmiszereknek kell lenniük, kivéve azokat az eseteket, amikor a termék kidolgozásához szükséges összetevő nem a valenciai közösségben található meg.

III.5.11 Egyesült Királyság

Az élelmiszer biztonságért és higiéniaért felelős Food Standard Agency (FSA) 2016-ban a helyi élelmiszerbiztonsági hatóságok számára kibocsátott Angliára, Walesra és Észak-Írországra alkalmazandó iránymutatást¹⁷³, amely állati eredetű termékekkel foglalkozó élelmiszer létesítmények engedélyezéséről szól. Ez, többi más téma mellett, a 853/2004 EK rendelet 1(3) cikkének c), d) és e) pontjaiban írt kivételeket magyarázza, nevezetesen a kismennyiségű elsődleges termékek közvetlen értékesítését.

Az állati eredetű kismennyiségeket az alábbiakban határozták meg:

- tej: legfeljebb 24 pint nyers tejnaponta (ez körülbelül 14 liternek felel meg);
- tojás: legfeljebb 360 tojás hetente azzal a megjegyzéssel, hogy ez kivétel csak akkor alkalmazható, hogyha a termelő közvetlenül a fogyasztónak értékesít a gazdaságból, a termelői piacon, vagy házhozszállítással.
- halászati termékek: legfeljebb 25 tonna évente;
- élő kéthélyű kagylók: legfeljebb 25 tonna évente, de egyes fajtákra kifogása korlátozott.

2018. novemberében a húsoakra vonatkozóan speciális működési eljárási rendet¹⁷⁴ jelentettek meg az EU Higiéniai Csomagjának végrehajtásaként. Ennek B. melléklete a 853/206 EK rendelet 13 preambulumbekzdés marginális, lokális és korlátozott kifejezését az alábbiak szerint magyarázza:

- állati eredetű termékek **marginális** értékesítése:
 - (i) a vállalkozás élelmiszerrel kapcsolatos tevékenysége a teljes tevékenység negyedét nem haladhatja meg;
 - (ii) a friss vagy feldolgozott hús vonatkozásában (de nem vonatkozik a vad húsr) legfeljebb 2 tonna hetente, feltéve, hogy a létesítménynek saját kiskereskedelmi értékesítő boltja van és részben a saját termékeit közvetlenül végfogyasztónak értékesíti;
- Állati termékek **lokális** értékesítését végez az a létesítmény, amely a saját megyéjén belül értékesít, továbbá a szomszédos megyében vagy megyékben, azzal, hogy a létesítmény megyéjétől legnagyobb távolság a megye határtól számított 50 km-nél / 30 mérföldnél nem nagyobb; és
- **Korlátozott:** az állati eredetű termékek értékesítése bizonyos fajta termékekre vagy létesítményekre vonatkozik. Az állati eredetű termékek esetben ez a korlátozás mennyiségi és a marginális alatt írtak szerinti eredeti kiskereskedelmi egységekre vonatkozik.

¹⁷³ <https://acmsf.food.gov.uk/sites/default/files/multimedia/pdfs/enforcement/approvalsguidance.pdf>

¹⁷⁴ <https://www.food.gov.uk/sites/default/files/media/document/meat-estab-approvals-policy-v4-final.pdf>

Végső fogyasztónak élelmiszer lehet postai úton illetve internet útján is értesíteni. Olyan kiskereskedelmi egységeknek nem kell külön engedélyt beszerezni, hogyha jóváhagyott létesítmény mellett működnek.

IV. Környezeti fenntarthatóság

Természet-, és környezetvédelem, biodiverzitás, tájfajta megőrzés, vetőmag önrendelkezés, bio gazdálkodás, agroökológia, részvételi minősítés, regeneratív gazdálkodás, megújuló energia, körkörös gazdaság. Ezek a célok, irányok, elvek egyre hangsúlyosabban jelennek meg a klímaváltozás időszakában. Ezekben a témákban a talán a legismertebb jó jogi gyakorlatokat a biogazdálkodást tanúsításáról szóló uniós rendelet.

A **biogazdálkodásra** külön jogszabály és külön EU támogatási jogcím van. A bio termékeket Uniós jog¹⁷⁵ alapján lehet csak BIO/ÖKO jelzéssel ellátni. Mivel objektív, jogszabályon alapul a minősítés, a tanúsított védjegy, a közbeszerzésnek is odaítélési szempontja, tárgya lehet. A biogazdálkodás állattóléti és növénytermesztésre, növényvédelemre, talajelőkészítésre (pl műtrágya használat tiltott) vonatkozó szabályokat is tartalmaz. A feldolgozás során is meghatározott adalékanyagokat nem lehet használni. Ezek együttesen környezetileg fenntarthatóbb gazdálkodást és egészségesebb élelmiszert jelentek.

IV.1 Élőhely megőrzés

IV.1.1 Hollandia¹⁷⁶

Hollandiában a vizes élőhelyek megőrzésére a KAP támogatások együttműködésekben alapuló módszerét alkalmazzák a környezetvédelmi intézkedések keretében. Ez a módszer lehetővé teszi, hogy egy adott vízészőhelynek alkalmas területen ennek megfelelően, egységesen kezeljék a területet a gazdák, mert csak így jutnak hozzá ehhez a támogatási formához. Ugyanakkor ez a szervezeti szerveződés lényege, hogy a gazdák nem egyénileg hívják le a támogatást, hanem szervezeti formába tömörülve. A Szervezet tartja a kapcsolatot a döntéshozókkal és a gazdákkal, segíti a gazdák adminisztrációját, ellátja az ellenőrzést és tanácsadást is folytat.

A KAP támogatások legnagyobb része Hollandiában a gazdálkodóknak folyósított kifizetésekből áll (hektáronkénti összeg, az ún. Egységes Támogatási Rendszer az 1. pilléren belül). Ez képezi a teljes KAP támogatási összeg legnagyobb részét. Az EU költségvetéséből eredő támogatások csak egy részét képezi a 2. pillérbe tartozó agrár- és környezetvédelmi intézkedések címzettjeinek folyósított összeg.

Az EU vidékfejlesztési szabályai (1305/2013/EU rendelet, 28. cikk) 2014-től lehetővé teszik az agrár-környezetvédelmi és éghajlattal kapcsolatos intézkedések csoportos alkalmazását. Az új együttműködési intézkedés a vidékfejlesztési rendeletben (35. cikk) összekapcsolja és kiterjeszti a korábban létező együttműködések. Ezenkívül az 1. pillér környezetvédelmi intézkedései lehetővé teszik a környezetvédelmi intézkedések kooperatív (szövetkezésben történő) végrehajtását.

A kormány ebben csak a közvetítő, és a szervezetekkel (egyesületekkel) köt szerződést. Az egyéni gazdálkodókkal a szervezetek kötnek majd szerződést: ez az ún. "front door – back door" (legjobb módszer, eljárás-kiskapu) elv. A szerződések magukban foglalják az egyes területeken megvalósítandó konkrét tevékenységeket és kifizetéseket az élőhely tájképi megvalósításához.

A kormányzat jól jár, mert – csökkennek a megvalósítási költségek (beleértve az ellenőrzést) és kevesebb a nem teljesített szerződés. A földhasználóknak is jó a rendszer, mert – az

¹⁷⁵ 889/2008/EK rendelet az ökológiai termelés, a címkézés és az ellenőrzés tekintetében az ökológiai termelésről és az ökológiai termékek címkézéséről szóló 834/2007/EK rendelet részletes végrehajtási szabályainak megállapításáról.

848/2018 rendelet az ökológiai termelésről és az ökológiai termékek jelöléséről,

¹⁷⁶ https://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/w12_collective-approach_nl.pdf

<https://www.bondproject.eu/wp-content/uploads/2018/06/BOND-REPOSITORY-NL-Water-Land-and-Dikes.pdf>

adminisztratív eljárásokat átveszi tőlük a szövetkezet (szervezet), így több idejük marad a gazdálkodásra, támogatást és tanácsadást kapnak a szervezeten keresztül, hogy milyen lehetőségeik vannak agrár-környezetvédelmi célok elérésére, továbbá szorosabb együttműködés jön létre regionálisan köztük.

A „kollektívák” szövetkezeti elvek alapján működnek, és ők képviselik a gazdálkodókat és más földkezelőket, azokat akik önkéntesen szerveződtek a mezőgazdasági természetvédelem és tájgondozás érdekében; pl. a Water Land és Dike Egyesület (Hollandiában 40 terület és kollektíva van). Az egyesület/szervezet nem rendelkezik földdel, de a mezőgazdasági tevékenységeket maga végzi el. A tagjai gazdálkodók és más földkezelők/használók, akik rendelkeznek földterülettel. A területen lévő valamennyi gazdálkodó az egyesület tagjává válhat (pl. aktív gazdálkodók, akik az agrár-környezetvédelmi intézkedések, támogatások részesei).

Hollandia azért választotta ezt a megoldást, mert a vidéki területek biodiverzitásának csökkenése csak a gazdaságok közös összefogásával állítható meg, ez lehetővé teszi, hogy egy adott vízesélőhelynek alkalmas területen egységesen kezeljék a területet a gazdák. Ez a rendszer ugyanakkor a támogatások rugalmas kifizetését tesz lehetővé, ugyanis az adminisztráció a „kollektívák” kezelésben van, és egyúttal a kifizetések lokális finomhangolására is lehetőséget ad.

VII.2 Közétkeztetés

A környezetileg is fenntartható gazdálkodást a fogyasztók egyre nagyobb rétege támogatja a vásárlásával. Különösen erős a fogyasztói elvárás a gyermekek intézményi étkeztetésével kapcsolatban. Az egészséges táplálkozás igénye magától értetődő, de ez már nem csak mennyiségi, hanem minőségi elvárásokat is tartalmaz. A minőségi elvárások viszont nem csak a változatos ételeket, a megfelelő tápanyag arányokat jelentik, hanem az állatjólét, a friss termék, a lehetőleg vegyszermentesen

termesztett, illetve bio/öko alapanyagok felhasználását is. Ezáltal az itt bemutatott példák, ugyan piacra jutás (access to market) témakörébe is tartozhatnának, mégis most a környezeti fenntarthatósági jó példák között mutatjuk be a jogi gyakorlatokat. Ma már hálózatba tömörültek azon települések képviselői, ahol helyi élelmiszerstratégiát alakítottak ki, melynek szerves része a közétkeztetés és annak ellátása helyi, bio alapanyagokkal. Milánóban, Bristolban és számos helyen Helyi Élelmiszer Stratégiát¹⁷⁷ dolgoztak ki.

A közbeszerzéseknél előnyben lehet részesíteni környezetvédelmi és szociális szempontokat az élelmiszerek piacán is. Ehhez több segédanyag is rendelkezésre áll, melyek közül felsorolunk párat:

- Zöld közbeszerzés! A környezetvédelmi szemléletű közbeszerzés kézikönyve, Európai Bizottság, 2016¹⁷⁸

¹⁷⁷ www.milanurbanfoodpolicypact.org/ és www.bondproject.eu/wp-content/uploads/2018/06/BOND-REPOSITORY-UK-Bristol-City-Food-Network.pdf

¹⁷⁸ https://ec.europa.eu/environment/gpp/buying_handbook_en.htm

- Az Európai Bizottság 2019-ben új, önkéntes GPP-(zöld közbeszerzés) kritériumokat tett közzé az élelmiszerek, vendéglátó-ipari szolgáltatások és automaták vonatkozásában¹⁷⁹. Ennek segítségével jelentősen csökkenthető a beszerzési terület környezeti hatása. A GPP-kritérium néhány fő célkitűzése a következő:
 - Az ökológiai termékek részarányának növelése;
 - a veszélyeztetett halak és tengeri termékek fogyasztásának elkerülése;
 - a növényi ételféleségek növekvő kínálatának előmozdítása;
 - az élelmiszer-pazarlás elkerülése és a hulladékgazdálkodás javítása;
 - az egyszer használatos eszközök, cikkek használatának elkerülése;
 - az energiafogyasztás csökkentése a konyhában és az automatában;
 - a konyhai vízfogyasztás csökkentése.
- Útmutató a szociális szempontok figyelembevételéhez a közbeszerzések során, Európai Bizottság, 2010¹⁸⁰

2014/23/EU¹⁸¹ és 2014/24/EU¹⁸² irányelvek támasztják alá azt, hogy a közétkeztetési közbeszerzés során környezetvédelmi vonatkozású koncesszióteljesítési feltételek között szerepelhet például a hulladékminimalizálás vagy az erőforrás-hatékonyság is. A közbeszerzési irányelvek szerint az előzetesen közzétett odaítélési szempont olyan tényezőkre is támaszkodhatnak, amelyek nem tisztán gazdasági jellegűek. Lehetővé kell tenni, hogy az odaítélési szempontok **környezetvédelmi, társadalmi vagy innovációval kapcsolatos szempontokat is tartalmazzanak**¹⁸³. Az ajánlatkérőknek csökkenő fontossági sorrendben kell feltüntetniük az odaítélési szempontokat.

Magyarországon van ugyan egészséges étkeztetést szolgáló közétkeztetési rendelet¹⁸⁴, de ez környezetvédelmi és társadalmi elemeket nem tartalmaz. Nem kezeli a vegetáriánus és egyéb reformétkezési igényeket (a diétás étkezésre szab rendelkezéseket csak). Az 52/2010 FVM¹⁸⁵ kistermelői rendelet megengedi a termelőknek a közétkeztetésbe beszállítást, valamint a közbeszerzési törvény az uniós értékhatárig engedi a helyi friss alapanyagok beszerzését közbeszerzés nélkül is. Ennek ellenére a helyi, környezetvédelmi és szociális szempontok a beszállításnál nem jutnak érvényre, az ár a mérvadó és a kis kockázatú kereskedelmi beszállítás.

Valenciában (Spanyolország) a meghatározott egészséges tápanyagbevitelt előíró szabályozás mellett a környezeti, társadalmi szempontokat is beépítették a közétkeztetési rendeletbe.

Az intézményi étkeztetésre is hatályos 84/2018 rendelet¹⁸⁶ lehatárolja azokat az EU-s irányelveket (2014/23/ és 2014/24 EU irányelvek) amellyel alátámasztja azt, hogy

¹⁷⁹

[https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/190927_EU_GPP_criteria_for_food_and_catering_services_SWD_\(2019\)_366_final.pdf](https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/190927_EU_GPP_criteria_for_food_and_catering_services_SWD_(2019)_366_final.pdf)

https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/toolkit/food_GPP_product_sheet.pdf

¹⁸⁰ http://www.kozbeszerzes.hu/static/uploaded/document/Buying%20social_hu.pdf

¹⁸¹ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=OJ%3AJOL_2014_094_R_0001_01

¹⁸² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex%3A32014L0024>

¹⁸³ 2014/24/EU rendelet 37 bevezető pont

¹⁸⁴ a közétkeztetésre vonatkozó táplálkozás-egészségügyi előírásokról 37/2014. (IV. 30.) EMMI rendelet -

http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=169011.332366

¹⁸⁵ http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=131741.342583

¹⁸⁶ DECRET 84/2018, de 15 de juny, del Consell, de foment d'una alimentació saludable i sostenible en centres de la Generalitat. [2018/6099] http://www.dogv.gva.es/portal/ficha_disposicion.jsp?L=1&sig=006177/2018

környezetvédelmi vonatkozású koncesszióteljesítési feltételek között szerepelhet például a hulladékminimalizálás vagy az erőforrás-hatékonyság is.

A rendeletben szabályozva van a zsír-, cukor-, és sótartalom is valamint ösztönzi a friss gyümölcsök, zöldségek, a **helyi élelmiszerek és az ökológiai termékek, és az egészséges és fenntartható ételek** vásárlását.

Minimum kötelező kritériumként meghatározzák, hogy a nyertes ajánlattévő szolgáltatónak

- a) **Friss szezonális** gyümölcsöt és zöldséget legalább 40%-ban kell tartalmazzon a beszerzés.
- b) **Ökológiai** termékek a teljes beszerzés legalább 3%-t kell tartalmazzon
- c) Ki kell dolgozni a **diétás** betegek igényeihez igazított menüt.

A rendelet előírja, hogy az egészséges menünek a "mediterrán étrend" alapján készülni.

Valenciában a BOND projekt keretében látott jó példa ennek alkalmazására a CUINATUR¹⁸⁷ szolidáris közétkeztetési rendszer.

¹⁸⁷ <http://www.cuinatur.com/wp/>

V. Egyéb jogi jögyakorlatok

Ebben a fejezetben a BOND konzorciumi tagoktól közvetlenül vagy közvetve kapott olyan témákat adunk közre, amely az adott tagok szempontjából, vagy számára lényeges, érdekes, vagy különleges. A szociális gazdaság beleértve szociális farm témája Magyarországon van napirenden, ezzel foglalkozott a WP2.3. magyar nemzeti workshop. A norvég termőföld öröklésre vonatkozó szabály, az udal law egy úgynevezett ősi hagyomány, megismerését fontosnak tartjuk. Ugyancsak emiatt tettük közzé a norvég helyettesítési támogatásra vonatkozó szabályozást, amely a farmerek életminőségének növelését segíti elő. Romániában a commons, ugyancsak hagyományokon alapul, de ennek megóvása és fennmaradása a vidéki közösségek megtartása szempontjából igen lényeges. A valenciai huerta közösség is az több száz éves hagyományt ír le, amely a közösségi vízhasználat különleges példája.

V.1 Szociális gazdaság, szociális farmok a közjóért

Az Európai Unió Gazdasági és Szociális Igazgatósága 2017-ben jelentette meg harmadik a CIRIEC¹⁸⁸ által készített jelentését a szociális gazdaságról. A jelentés alapján, valamint a kigyűjtött helyi élelmiszerrendszerekhez kapcsolódó és szociális gazdaság témában kiadott Európai Unió kommunikációk összevetése után állapítható, hogy a szociális gazdaság előtt álló akadályok sokban hasonlítanak a kis gazdaságok helyi élelmiszerrendszerek előtt álló akadályokhoz.

- fogalmak eltérő értelmezése;
- átláthatóság hiánya;
- nehezen férnek hozzá az uniós forrásokhoz, nem hitelképesek;
- sokféle szabályozása nehezen értelmezhető/alkalmazható a számukra;
- nem rendelkeznek elég tudással, információval és kapacitással;
- nem tudják leküzdeni a bürokratikus akadályokat;
- földhöz jutás, földhasználat nehézségei;
- alacsonyabb gazdasági hatékonyság;
- a célcsoport zömében idős, sérült, kiszolgáltatott; szakmai (sokrétű és professzionális) kompetenciák, szaktudás hiánya¹⁸⁹.

A szociális farmok is a társadalom szükségleteire reagálva nyújtanak kiegészítő tevékenységként szociális szolgáltatást. Erőteljes már a care farming mozgalom Hollandiában, Olaszországban, Franciaországban, Norvégiában, Belgiumban (Flandria), Ausztriában, Németországban és Nagy-Britanniában¹⁹⁰. Ezért a szociális farmok és a szociális vállalkozásoknak is nagy szerepük van a vidéki élet közösségi szervezésében és a gazdák diverzifikált tevékenységének elősegítésében.

Az 1991. évben elfogadott olasz szociális szövetkezeti törvényt követően mára Európában már 19 országban van a szociális gazdaságra vonatkozó szabályozás. Van, ahol külön, önálló jogintézményt állítottak fel (Franciaország, Olaszország¹⁹¹, Lengyelország, Magyarország, Portugália, Spanyolország, stb.), másutt szociális vállalkozásra egy feltétel rendszert dolgoznak

¹⁸⁸Köztulajdonú, Szociális és Szövetkezeti Gazdaság Nemzetközi Kutató- és Tájékoztatóközpontja (CIRIEC 2017) Újabb fejlemények az Európai Unióban a szociális gazdaság terén. A CIRIEC által az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság részére készített jelentés összefoglalása. Brüsszel: European Economic and Social Committee (EESC).

<https://publications.europa.eu/hu/publication-detail/-/publication/c1f1e8e6-bd27-11e7-a7f8-01aa75ed71a1/language-hu>

¹⁸⁹ CIRIEC (2017), (2016/2237(INL)), (2013/2096(INI)), (COM(2011) 682 final), (2011/C 104/01)

¹⁹⁰ <https://www.agronaplo.hu/hirek/szocialis-farmok>

¹⁹¹ szociális szövetkezeti törvény -LEGGE 8 novembre 1991, n. 381 Disciplina delle cooperative sociali, <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:1991-11-08:381!vig=2014-02-24>

ki és ezen feltételek teljesítést követően az az adott szervezetet elismerik szociális vállalkozásnak (Finnország, Olaszország¹⁹², Románia, Szlovákia, Szlovénia).

Horvátországban nincs külön szociális gazdaság törvény, azonban a szövetkezetekről szóló 34/2011 törvény¹⁹³ alapján, a szövetkezeteknek van arra lehetősége, hogy nonprofit szervezetként működjenek, jegyeztessék be magukat. A szociális szövetkezeteket az új 2011. évi szövetkezeti törvény 66 §-a nevesít, speciális tevékenységük alapján, azonban nincs különleges jogállásuk, illetve nincs külön nyilvántartásuk. A szociális szövetkezetet esetében is (sok közöttük munkaintegrációs szociális vállalkozás) non-profit szervezetként be lehet jegyeztetni. És mint ilyen nonprofit szervezetként jogosultak a nonprofit szervezeteknek szánt támogatásokra (például a nemzeti lottóalap támogatásai). A nonprofit szervezetek általában mentesülnek a nyereségadó alól is.

Magyarországon sincs még szociális gazdaságra vonatkozó törvény, viszont Horvátországhoz hasonlóan a szövetkezeti működés¹⁹⁴ speciális for-profit formája a szociális szövetkezet. A szövetkezeti törvény indokolása kimondta, hogy a szövetkezet a szociális piacgazdaság része, amely különbözik az állami és a tőkés piaci szektortól. *„A szociális szövetkezet célja a hátrányos helyzetben lévő tagjai számára munkafeltételek teremtése, valamint szociális helyzetük javításának egyéb módon történő elősegítése.”* Vitatott a szociális szövetkezetek tagságnak összetételére hozott 2017. évi törvény módosítás, mely megszabja, hogy a szociális szövetkezet minimálisan megkívánt hét tagjai között – a természetes személyeken kívül – lennie kell legalább egy helyi önkormányzatnak vagy nemzetiségi önkormányzatnak, illetve ezek jogi személyiségű társulásának, vagy a jogszabályban meghatározott karitatív tevékenységet ellátó közhasznú jogállású szervezetnek. A magyar szabályozás lehetővé teszi, hogy a szociális szövetkezet tagja úgynevezett tagi munkavégzésre irányuló jogviszonyt létesítsen szövetkezettel. Egyes vélemények szerint ennek megteremtésével a magyar jogalkotó speciálisan a közfoglalkoztatásban résztvevők jövedelemszerzését hivatott támogatni, részükre többek között speciális adó és járulékkedvezmények vehetők igénybe.

Áttekintve néhány ország szociális gazdaságra vonatkozó szabályozását, néhány említésre méltó szabályt adunk közre:

A szociális gazdaságra vonatkozó szabályok az újabb csoportja van kialakulóban, amely a szociális gazdaságot tágabban, a szolidaritási, illetve a közjó gazdaság részeként határozza meg.

A szociális vállalkozások hagyományosabb formáiban két féle szabályozási modellt találtunk: Az egyik, amely kizárólag a munkaintegrációra vonatkozó tevékenységet ismeri el szociális vállalkozási tevékenységnek, míg a másik modell a közérdeket szolgáló bármely tevékenységet. A szélesebb tevékenységi kört engedő szabályozások közül Szlovéniában¹⁹⁵ a megújuló energiaforrások használatának és a zöld gazdaság fejlesztését támogató tevékenység is lehet egy szociális vállalkozás tevékenysége. Romániában pedig szociális vállalkozási tevékenység a hagyományőrző tevékenység is.

¹⁹² szociális vállalkozásokról szóló törvény - Legislative Decree of 24 March 2006, no. 155 on impresa sociale, <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:decreto.legislativo:2006-03-24:155!vig=>

¹⁹³ Zakon o zadrugama NN 34/2011 (764) https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2011_03_34_764.html

¹⁹⁴ 2006. évi X. törvény, http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=101963.370202

¹⁹⁵ Zakon o socialnem podjetništvu (Uradni list RS, št.20/11,90/14 - ZDU-1I in 13/18), <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO6175>

V.1.1 Olaszország / Szociális gazdaság a mezőgazdaságban

Olaszországban született meg Európában az első szociális vállalkozásra vonatkozó szabályozás, a szociális szövetkezeti törvény¹⁹⁶, majd ezt követte 2006-ban a szociális vállalkozásról szóló törvény¹⁹⁷. A tanulmány alaptémája szempontjából azonban a legjelentősebb a 2015. évben született a szociális mezőgazdaságra vonatkozó törvény¹⁹⁸.

A törvény kifejezett célja, hogy a mezőgazdasági vállalkozások többfunkciós tevékenységét mozdítsa elő, az egyének, a családok és a helyi közösségek részére, különös tekintettel a vidéki területeken. Szociális mezőgazdasági tevékenységet a magánszemély gazdák, illetve mezőgazdasági társult vállalkozások, valamint szociális szövetkezetek folytathatnak. A hagyományos munkaintegrációs tevékenység mellett számos egyéb tevékenység végzése is szociális gazdasági tevékenységnek minősül. Ilyenek a helyi közösség részre végzett a mezőgazdasági tevékenységhez kötődő szociális és egyéb szolgáltatások, amelyek nemcsak a szociális és munkaintegrációt illetve egészségügyi rehabilitációt segítik elő, hanem lehetnek rekreációs célúak, valamint a mindennapi élethez szükséges tudást adnak át. Továbbá ilyen tevékenység még a környezetvédelmi és élelmiszerekkel kapcsolatos oktatás, a biodiverzitás megőrzésével kapcsolatos tevékenységek, a régióra vonatkozó ismereteinek terjesztése szociális és oktatási gazdaságok keretében, amelybe beletartozik óvodás gyermekek, valamint a társadalmi, fizikai és pszichés nehézségekkel küzdő emberek számára történő foglalkozások tartása. Mindezekre a tevékenységeket (kivéve a munkaintegrációs tevékenységet) mezőgazdasági kiegészítő tevékenységnek minősül. Ugyanez vonatkozik azokra a szociális szövetkezetekre, amelynek a mezőgazdasági tevékenységből származó bevétele meghaladja a teljes bevétel 30 %-át. A szociális mezőgazdaságot végzők előnyt élveznek az iskolai és kórházi közétkeztetési pályázatokon, bizonyos termőföldek esetében elővásárlási és előbérleti joguk van

V.1.2 Norvégia / Szociális farmok

A gazdálkodó számára a szociális farmszolgáltatás kiegészítő tevékenységet jelenthet a farmon. A gazdálkodók kialakították erre saját szövetkezetüket és közös elnevezés (brand) alatt biztosítják a zöld gondoskodási szolgáltatás szervezését, ellenőrzését, minőségét biztosítását (Inn på tunet). A szolgáltatás részét képezi, azaz nem minősül külön szállásadási tevékenységnek a gondozottak elszállásolása. A

szolgáltatást igénybe vevő és fizető általában egy önkormányzat. A gazda által nyújtott szociális farm szolgáltatás után keletkezett adózandó bevétele a gondozottak után fizetett szolgáltatási díj, de az általuk előállított "természetbeni" haszon nem képez a gazdánál adóalapot.

A szolgáltatást igénybe vevők nem vesznek részt a „szokásos” élelmiszer termesztésben, előállításban. Amennyiben mégis, az a gazdálkodó felelőssége, hogy betartsa szabályokat és a minőségirányítás szabályainak megfelelően történjen a termelés.

¹⁹⁶ Law, 8 November 1991, no. 381, on cooperative sociali, <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:1991-11-08:381!vig=2014-02-24>

¹⁹⁷ Legislative Decree of 24 March 2006, no. 155 on impresa sociale, <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:decreto.legislativo:2006-03-24:155!vig=>

¹⁹⁸ <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2015/09/8/15G00155/sg>

V.1.3 Románia

Romániában a 2019/2015¹⁹⁹ számú szociális gazdaságról szóló törvényben érdekesnek tartjuk még azt a rendelkezést, amely szerint azt a vállalkozást ismerik el szociális vállalkozásnak, amely betartja a méltányos bérezés elvét, azaz az 1:8 arányt. Egy egység alkalmazotti fizetésnél nem lehet magasabb a vezetők fizetése, mint az egységnyi fizetés nyolcszorosa.

V.1.4 Spanyolország

Spanyolország egyik tartományának, Valenciának²⁰⁰ 2017. évben megszületett szabályozása a közjó gazdaságot így határozza meg: „*egy stabil társadalmi-gazdasági rendszer kialakításának modellje, amely egy etikus és fenntartható piacgazdaságot fejleszt, ugyanazon alapvető és alkotmányos értékek alapján, amelyek egyetemesen elismertek: méltóság, szolidaritás, ökológiai a fenntarthatóság, a társadalmi igazságosság, az átláthatóság és a demokrácia*”. Ebben a fenntartható gazdaság: növekedés, amely összehangolja a gazdasági, társadalmi és környezeti fejlődést egy versenyképes gazdaságban, elősegíti a minőségi foglalkoztatást, az esélyegyenlőséget és a társadalmi kohéziót, és garantálja a környezet tiszteltetését és a természeti erőforrások ésszerű felhasználása a jelenlegi nemzedékek igényeinek kielégítése érdekében, anélkül hogy veszélybe sodorná a jövő generációk saját igényeik kielégítésének lehetőségét. A szociális vállalkozásoknak hivatalosan akkreditált ellenőrzésnek és értékelésnek kell megfelelni. amelynek célja a gazdálkodó egység által a fenntarthatósági jelentésben megadott, a társadalmi felelősségvállalás és fenntarthatóságra vonatkozó adatok ellenőrzése.

A spanyol alkotmány 128. cikkéhez kapcsolódik a közjó gazdasága, amely szerint "*az ország teljes vagyonának különböző formái (...) másodlagosak az általános jószághoz képest*". A szociális gazdaságról szóló Spanyolországi szociális gazdasági törvény²⁰¹ kedvezményeket biztosít az önfoglalkoztatóknak és a szociális vállalkozásoknak a foglalkoztatás önfoglalkoztatás segítése érdekében, A minőségi és stabil munkahelyteremtés érdekében a támogatás (kedvezmény) segíti a sajátos körülményeik miatt nagyobb nehézségekkel küzdők munkaerő-piaci beilleszkedést. Segíti azokat is akik a társadalmi kirekesztés veszélyének vannak kitéve.

V.1.5 Szlovákia

Szlovákiában a szociális gazdaságról szóló törvény 2018-ban fogadták el²⁰². Ennek 5 § úgy fogalmaz, hogy szociális vállalkozás az, amely mérhető pozitív társadalmi hatást fejt ki. A rendelkezés szerint a pozitív társadalmi hatás a non-profit alapon való működés. Ugyanakkor figyelemre méltó az, hogy a Kereskedelmi Törvényben²⁰³ a vállalkozások meghatározását (2 §) is módosították: hagyományos nyereség érdekelt tevékenység mellé beemelték a szociális vállalkozási tevékenységet is, mint olyan vállalkozási tevékenységet, amelynek mérhető pozitív társadalmi hatása van.

¹⁹⁹ 219/2015 törvény a szociális gazdaságról, (LEGE Nr. 219/2015 din 23 iulie 2015 privind economia socială, http://www.mmuncii.ro/j33/images/Documente/Munca/DO-legislatie/20170922_L219-2015.pdf, és végrehajtási rendelet (Hotărârea nr. 585/2016 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a prevederilor Legii nr. 219/2015 privind economia socială, http://www.mmuncii.ro/j33/images/Documente/Munca/2016/HG_585_2016.pdf)

²⁰⁰ 2/2017 rendelet, http://www.dogv.gva.es/datos/2017/02/06/pdf/2017_902.pdf

²⁰¹ 5/2011 törvény <https://www.boe.es/buscar/pdf/2011/BOE-A-2011-5708-consolidado.pdf> és 31/2015 törvény <https://www.boe.es/boe/dias/2015/09/10/pdfs/BOE-A-2015-9735.pdf>

²⁰² Zákon č. 112/2018 Z.z. Zákon o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov, <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2018-112>

²⁰³ Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník. <http://www.zakonypreludi.sk/zz/1991-513>

Szlovákiában 2019. január 1-től a bejegyzett szociális vállalkozások csökkentett, 10%-os áfa-kulccsal értékesíthetnek.²⁰⁴

V.2 Norvégia – udal law

Norvégiában a termőföld törvény, az amúgy is kevés mezőgazdasági tevékenység folytatására alkalmas földterület elaprózódásának elkerülése érdekében az egye örökös (udal law) - lehet nő vagy férfi - szabályt alkalmazza.

A spekuláció ellen védelmet ad a család ősi joga és a garantált földárak is. E mellett a gazdaságok mérete is korlátozva van.

Udal law (allodiális jog): Ha egy család tulajdonában álló föld eladásra kerül, a vevőnek ehhez szüksége van a hatóság engedélyére. Ha egy farmot egy családon belül értékesítenek, a hatóság engedélyére nincs szükség, de a vevő köteles legalább 5 évig a farmon élni és biztosítani a mezőgazdasági föld megfelelő használatát. A föld eladása hatóságilag szabályozott áron történhet. Az árnak a gazdálkodásból származó lehetséges bevételhez kellene igazodnia, és meg kell előzni azt, hogy a farmot egy pénzügyi befektetés tárgyaként kezeljék.²⁰⁵

Ha egy családi föld eladásra kerül, az allodiális joggal (földtulajdon jogával) rendelkező családtag 6 hónapon belül bejelentheti föld visszavásárlási igényét. Ha egy családtag sem jelentette be föld visszavásárlási igényét, azon a földön már nincs allodiális jog. Az új tulajdonos családja ezt a jogot 20 év múltával szerezhetheti meg. Időközben a földet eladhatják, örökölhetik, mint bármely más tulajdont.

A föld/gazdaság öröklése családon belül csak egy örökös részére lehetséges (nemtől függetlenül).

Helyettesítési támogatás:²⁰⁶

A gazdálkodást egyre kevesebben választják még Norvégiában is hivatásul. Ennek több oka van, melyek közül az egyik, hogy a gazdálkodás állandó jelenlétet, sok esetben erős fizikai munkát kíván. Nincs hétvége, nincs szünidő. Ezen próbált meg változtatni Norvégia az üdülési és szabadidős támogatással. Ez egy olyan visszatérítési rendszer, amely megkönnyíti az állattenyésztők számára, hogy elmehessenek üdülni és rendelkezzenek szabadidővel. A támogatás célja, hogy megkönnyítsék a bérelt munkaerő megfizetését. A rendszereknek hozzá kell járulniuk a Parlament által meghatározott „aktív és fenntartható mezőgazdaság célkitűzéshez.

V.3. Románia - Közbirtokosság

A közbirtokosság főként erdőgazdálkodás, legelőhasználat esetén van jelen ma Romániában.

„A Közbirtokosság, mint tulajdon forma, Románia történelmi kincsének része, és ezáltal garantált, oszthatatlan és elidegeníthetetlen”, mondja ki a 46/2008 számú Erdőrendtartási Törvénykönyv²⁰⁷ 95.számú cikkelye.

A magántulajdon és a köz(állami) tulajdon között helyezkedik el a fogalom.

²⁰⁴ Zákon č. 222/2004 Z. z. Zákon o dani z pridanej hodnoty, <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2004-222>

²⁰⁵ <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1974-06-28-58>

²⁰⁶ <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2014-12-19-1817>

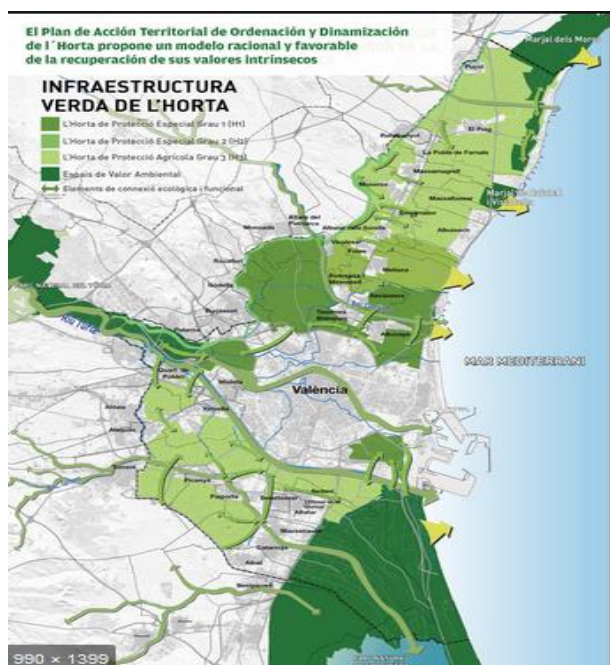
²⁰⁷ Legea nr. 46/2008 privind Codul Silvic, <https://lege5.ro/Gratuit/g42dmmjzgy/legea-nr-46-2008-privind-codul-silvic>

Az obstea erdészeti közbirtokot menedzselő intézmény, szervezet. A döntéseket a falugyűlésen a lakosok demokratikus, többségi szavazással hozzák. Két formája ismeretes,

- (i) amikor az erdő az egész helység tulajdonát képezi, minden lakónak egyforma szavazati joga van, és
- (ii) az eltérő tulajdoni hányad mentén, eltérő szavazati súlyú működés.

V.4 Valencia – huerta

Spanyolország dél-keleti részén, a Földközi-tengerhez közel helyezkedik el València, illetve Murcia városok mellett két különleges spanyol, mediterrán *huerta*, azaz gyümölcsöskert. Mindkét *huerta* öntözőrendszere egy-egy termékeny, de száraz klímájú folyóvölgyet tesz művelhetővé, melyen virágzó mezőgazdasági kultúra – főként zöldség és gyümölcstermesztés – működik évszázadok óta. València városa mellett a mórok építették ki a Turia folyó vizére az öntözőrendszert, ami azóta is hasonlóképpen működik. A folyó vizét nyolc főcsatornába emelik ki vízikerekekkel, amelyek 138 alcsatornára bomlanak és biztosítják, hogy még a csatornától legtávolabbi parcellák is kapjanak vizet²⁰⁸.

6. ábra: System of Huerta in Valencia.

Forrás: <http://www.upv.es/contenidos/CAMUNISO/info/U0549942.pdf>

A Vega València-i Vízelosztó Törvényszék az egyik legrégebb óta működő igazságügyi intézmény Európában. Ma is meghatározó struktúrája a mórok idején alakult ki, feltehetően i.sz. 960 körül.

A Vega València-i Vízelosztó Törvényszéket és a murciai Jó Emberek Tanácsát Spanyolország 1978-ban elfogadott Alkotmányának 125. cikke²⁰⁹ a nép igazságszolgáltatásban való részvételének egyik formájaként ismeri el. Ennek alapján a bírói hatalomról szóló organikus törvény 19. cikke²¹⁰ a szokásjog alapján működő bíróságok között említi ezeket.

²⁰⁸ History of The Water Court. Tribunal de Las Aguas de la Vega de València. <https://www.tribunal delasaguas.org/en/el-tribunal-ing/historia-ing>

²⁰⁹ <https://www.parlamento.pt/Legislacao/Paginas/ConstituicaoRepublicaPortuguesa.aspx>

²¹⁰ Corrección de errores a la Ley 4/2007, de 16 de marzo, de Patrimonio Cultural de la Comunidad Autónoma de la Región de Murcia, http://noticias.juridicas.com/base_datos/CCAA/mu-14-2007.html

7.ábra: öntözéses földművels Huerta rendszerrel

Forrás: <https://www.hortaviva.net/en/we-say/what-is-la-huerta/>

A Vega València-i Vízelosztó Törvényszék València területén illetékes. Nyolc tanácsosból (*sindicos*) áll, akiket a Valènciai Huerta öntözési joggal rendelkező földtulajdonosai demokratikusan választanak maguk közül. A törvényszéket a tagok közül választott elnök (*sindico presidente*) vezeti, munkáját titkár segíti. A törvényszék hatáskörébe tartozik a víz igazságos elosztása a mezőgazdasági földek tulajdonosai között, az öntözési joggal rendelkező földtulajdonosok vitáinak megoldása és az öntözési előírások megszegése esetén szankciók kivetése. Kizárólag főállású földművesek lehetnek tagjai. A törvényszék hetente ülésezik, tárgyalásain azonnal határozatot hoz, ami ellen nem lehet fellebbezni²¹¹.

²¹¹ History of The Water Court. Tribunal de Las Aguas de la Vega de València. <https://www.tribunal delasaguas.org/en/el-tribunal-ing/historia-ing>

A. Meenakshi: ...And ancient wisdom prevails. The València water tribunal has stood strong for a thousand years; will modern-day pressures crush its influence? Sunday 07 June 2015. DownToEarth <https://www.downtoearth.org.in/coverage/in-twilight-zone-14762>

8. ábra A Vízelosztó törvényszék

Forrás: <https://www.tribunaldelasaguas.org/en/el-tribunal-ing/historia-ing>

Hasonló célokat szolgál a murciai Jó Emberek Tanácsa. Tagjai az elnök, a titkár és öt szavazattal bíró tag. Ez a Tanács is hetente egyszer tart ülést és még aznap, vagy legkésőbb a következő tárgyalási napon meghozza az ítéletet. A határozatokat azonnal, egyszerű többséggel hozzák, egyenlő számú szavazat esetén az elnöki szavazat dönt. Ítéletei véglegesek, jogerősek és végrehajthatók²¹².

A valenciai és murciai *huerta* több száz év után, a 20. század második felében kezdett el hanyatlani. Valenciában, a Turia folyón létesített gát miatti biztonságosabb vízutánpótlás, az öntözési technológiák modernizációja a helyi önszerveződés által működtetett több száz éves csatornarendszer és a döntőbíróságok szerepét csökkentette. Valencia és Murcia városok valamint az infrastruktúra (utak, vasutak) koordinálatlan terjeszkedése miatt sok föld elveszett a művelés számára. A gazdálkodás jövedelmezősége csökkent, így egyre többen adják fel e tevékenységet. Mindezek miatt a valenciai és murciai *huerták* területe drasztikusan csökkent²¹³. Az egyedi kulturális, környezeti, gazdasági értékek védelmében 2018-ban a Valenciai Huertáról szóló törvényt²¹⁴ fogadtak el, mely számos eszközzel kívánja a további területvesztést és hanyatlást megakadályozni²¹⁵.

²¹² Specialised courts – Spain – European e-Justice Portal. https://e-justice.europa.eu/content_specialised_courts-19-es-maximizeMS-en.do?member=1

²¹³ J. Romero & C. Melo: Spanish Mediterranean Huertas: theory and reality in the planning and management of peri-urban agriculture and cultural landscapes. Sustainable Development and Planning VII. WIT Transactions on Ecology and The Environment, Vol 193. 2015 WIT Press. DOI:10.2495/SDP150501. p. 585-595 <https://www.witpress.com/elibrary/wit-transactions-on-ecology-and-the-environment/193/33876>

Arancha Muñoz Criado: The Protection Plan for the Valencian Huerta. CONFERENCE METROPOLITAN LANDSCAPES. Ecology and sustainability, 10-11 NOV 2009. http://www.serravalles.pt/documentos/conf_paisagem/Arancha_Munoz_com.PDF

A. Meenakshi: ...And ancient wisdom prevails. The Valencia water tribunal has stood strong for a thousand years; will modern-day pressures crush its influence? Sunday 07 June 2015. DownToEarth <https://www.downtoearth.org.in/coverage/in-twilight-zone-14762>

²¹⁴ LEY 5/2018, de 6 de marzo, de la Generalitat, de la Huerta de Valencia [2018/2459] - http://www.dogv.gva.es/portal/ficha_disposicion.jsp?L=1&sig=002588%2F2018

²¹⁵ J. L. Miralles I Garcia: New policies for the management of periurban agricultural spaces. The case of L'Horta de Valencia (Spain). Int. J. of Design & Nature and Ecodynamics. Vol. 13, No. 4 (2018) 361-372. 2018 WIT Press. DOI: 10.2495/DNE-V13-N4-361-372. <https://www.witpress.com/elibrary/dne-volumes/13/4/2347> Letöltés: 2019.10.13.

Cerrada-Serra, P., Ortiz-Miranda, D. & Arnalte-Alegre, E. (2016) 'Local' level analysis of FNS pathways in Spain. Exploring two case studies: 'New initiatives of peri-urban agriculture' and 'Food and Nutrition Security in remote rural areas'.

MELLÉKLET

TRANSMANGO: EU KBBE.2013.2.5-01 Grant agreement no: 613532.

<http://www.transmango.eu/userfiles/update%2009112016/reports/8%20spain%20report.pdf> Letöltés: 2019.10.13.

A. Melléklet: Mezőgazdasági adózás

A.1. melléklet: Ausztria²¹⁶

Jövedelemadózás

Általános szabályok: Személyi jövedelemadót Ausztriában adóköteles jövedelmük után nemcsak a természetes személyek fizetnek, hanem a jogi személyiséggel nem rendelkező, ún. „személyi társaságok” (Personengesellschaft) is, ezek a KG (Kommanditgesellschaft) és az OG (Offene Gesellschaft). A náluk keletkezett nyereség nem társaságiadó-köteles, hanem a társaság egyes tagjaira a részesedések alapján kalkulált részarányos jövedelmet terheli az SZJA (Herich et al., 2016).

Ausztriában a személyi jövedelemadó **általános** szabálya progresszív adósávokat határoz meg amelyet az 1. táblázat mutat be.

1. táblázat: Jövedelemsávok és adókulcsok az osztrák személyi jövedelemadózá

Adóköteles jövedelem	Adókulcs
0 - 11000 EUR	0%
11001 - 18000 EUR	25%
18001 - 31000 EUR	35%
31000 - 60000 EUR	42%
60001 - 90000 EUR	48%
90000 - 1000000 EUR	50%
1000000 EUR felett	55%*

Forrás: Herich et al., 2016.

* csak 2020-ig, azt követően 50%

Az szja kulcsok nemzetközi összehasonlításban viszonylag magasnak számítanak, ezért az osztrák kormány azok csökkentését tervezi.

Mezőgazdasági tevékenység adózás: Mezőgazdasági-, erdőgazdasági jövedelemnek az elsődleges termelés (mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat, vadászat) minősül. A mező- és erdőgazdaságból származó jövedelem megállapításánál a gazdálkodók négyféle módszer közül választhatnak méretük függvényében.

2. táblázat: Különböző jövedelem megállapítási módok kritériumai az osztrák mezőgazdaságban

²¹⁶ BGBl. Nr. 400/1988 über die Besteuerung des Einkommens natürlicher Personen (Einkommensteuergesetz)

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10004570>

BGBl. Nr. 149/1955 - Bundesgesetz vom 13. Juli 1955 über die Grundsteuer (Grundsteuergesetz 1955 - GrStG 1955).

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10003845>

BGBl. Nr. 166/1960 - Bundesgesetz vom 14. Juli 1960 über die Abgabe von land- und forstwirtschaftlichen Betrieben (AbglufBG),

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10003917>

BGBl. II Nr. 125/2013 Verordnung der Bundesministerin für Finanzen über die Aufstellung von Durchschnittssätzen für die Ermittlung des Gewinnes aus Land- und Forstwirtschaft (Land- und Forstwirtschaft-Pauschalierungsverordnung 2015 - LuF-PauschVO 2015)

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20008404>,

<https://www.finanz.at/steuern/lohnsteuertabelle/> Reichsgesetzblatt No. 70/1783#; Gesetz vom 9.4.1873 über Erwerbs- und Wirtschaftsgenossenschaften)

Méretre vonatkozó kritérium	Teljes átalány	Részleges átalány	Bevétel-kiadás nyilvántartás
Egységérték	max. 75000 EUR önállóan művelt mezőgazdasági és erdészeti földterület	75000 -130000 EUR	max. 150000 EUR
Árbevétel	max. 400000 EUR	max. 400000 EUR	max. 550000 EUR
Egyéb méretjellemző	max. 60 ha megművelt terület és max. 120 állategység, és max, 10 ha intenzív ültetvény	több mint 60 ha megművelt terület vagy 120 állategység	
Adminisztráció mértéke	nincs	Bevételi nyilvántartás	Bevételek, kiadások (pénztár+bank) és az értékcsökkenés nyilvántartása

Forrás: Készült az AKI Pénzügyi és Technológiai Kutatások Osztályán

a. Teljes átalány

Teljes átalány alkalmazásával a gazdálkodó akkor állapíthatja meg jövedelmét, ha az általa művelt mezőgazdasági és erdészeti terület egységértéke nem haladja meg a 75000 eurót, a terület nagysága nem nagyobb 60 hektárnál, az állatállomány nagysága legfeljebb 120 állategység, az intenzív ültetvényé pedig 10 hektár (2. táblázat).

A mezőgazdasági egységérték megállapításához a **kiinduló átalány-egységérték 2400 euró/ha. Ezt korrigálják minden üzem esetében a rá jellemző helyi természetes hozamfeltételekkel – talajklímaszámmal** (talaj jellege és fekvés/lejtésszöge, klimatikus és vízviszonyok) és a **helyileg jellemző gazdasági hozamfeltételekkel** (a helyszín regionális gazdasági viszonyai, a megművelt terület távolsága az üzemtől, a megművelt területek mérete és dőlése, **üzemméret, egyéb körülmények**, mint jégkárveszély, szárazság) (Jankuné et al.).

Amennyiben a teljes átalányt választó gazdálkodó adott év december 31-én meghaladja a 75 000 eurós egységértékhatárt, a 60 hektáros területhatárt, vagy a 120 állategységes limitet, következő év január elsejétől már csak részleges átalányt választhat.

Amennyiben a gazdálkodó két egymást követő évben átlépi a 400 000 eurós bevételi értékhatárt, a jövedelem megállapítását a következő két egymást követő évben nem a választhatja részleges vagy teljes átalány fizetést²¹⁷.

A teljes átalány adóalapja:

- mezőgazdasági tevékenység esetén: az adóalap az irányadó egységérték 42%-a;
- hegyvidéki gazdaság esetén: a mezőgazdasági tevékenységre érvényes arányszám 70%-a;
- erdőgazdaság: 11 000 euró egységértékig az erdőgazdasági egységérték 42%-a, e felett a nyilvántartott bevételekből le kell vonni a költségátalányt (amelynek nagysága további részletszabályok alapján kerül megállapításra);
- kertészet: nyilvántartott bevétel csökkentve a bevételek 70 százalékának megfelelő költségátalánnyal illetve bérekkel (beleértve a béren kívüli munkaerőköltségeket is).

Amennyiben a gazdálkodók tevékenysége részben kívül esik a mezőgazdasági tevékenységen, úgy akkor is van lehetősége, hogy bizonyos határok között a mező- és/vagy erdőgazdasági tevékenysége keretében végezhesse azokat, s ne kelljen önálló

²¹⁷ A gazdálkodó kérelmére a továbbiakban is választható a részleges vagy teljes átalány, amennyiben igazolni tudja, hogy csak átmenetileg lépte át a bevételi korlátokat.

vállalkozási formát létrehozni, amelyhez egy külön adózás is társulna. Az ezekből a tevékenységekből származó bevételeknél külön kerül megállapításra az adóalap.

Mező- és erdőgazdasági melléktevékenység, feldolgozás, paraszt-vendégasztal azon tevékenységek, amelyek gazdasági céljuk szerint alárendeltségi viszonyban vannak a mező- és erdőgazdasági (alap) tevékenységhez képest. Az ezen tevékenységből származó bevétel figyelembevétele a teljes átalány szerinti jövedelem számításnál:

- **mező- és erdőgazdasági melléktevékenység** kiegészítő jellegének igazolása nem szükséges, ha több mint 5 ha mezőgazdasági és erdőszeti területen, illetve több mint 1 ha kertészeti és borkert területen termelnek, illetve a **bevétel a 33000 eurót (áfával együtt) nem haladja meg.**
- **Az gazdaságok közötti együttműködés** (pl. kombájn, bálázó közös használata) Az ilyen jellegű tevékenységből származó bevétel nem haladja meg a 33000 eurót (áfával együtt). Ennél magasabb bevétel esetén alárendeltség akkor állapítható meg, ha az nem haladja meg az összes bevétel 25 százalékát. Fontos megjegyezni, hogy az üzemek közötti együttműködésből származó 33000 euró független a melléktevékenységekből származó 33000 eurótól.

3. táblázat: Nyereség megállapítás a mező- és erdőgazdasági tevékenységek mellett végezhető melléktevékenységek esetén - Forrás: LK, 2015

Tevékenység típusa	Tevékenység	Beszámít-e a kiegészítő tevékenység a 33000 eurós értékhatárába	Nyereségmegállapítás
1	Vidéki szomszédi segítség/ berendezések bérlete ÖKL alapon	Nem*	átalánnyal
2	Szoba kiadása	Nem*	10 ágyig: B-K-SZ ²¹⁸ , 50% / 30% átalánnyal számított kiadások
3	Melléktevékenység (gazdálkodók részére nyújtott szolgáltatás)	Igen	B-K-SZ, ÖKL kulcs ²¹⁹ elszámolása kiadásként
	Melléktevékenység (nem gazdálkodók részére nyújtott szolgáltatás)	Igen	B-K-SZ, 50%-os költségátalány. Valós költségek, ha a gépköltség a meghatározó.
	Közvetlen értékesítés	Igen	B-K-SZ, 70 %-os költségátalány
Főtevékenység része	Mustkimérés	Nem	B-K-SZ, 70 %-os költségátalány

²¹⁸ A nyereség a bevételi-, kiadási és számlanyilvántartás (B-K-SZ) alapján kerül megállapításra.

²¹⁹ Az ÖKL kulcsok az Osztrák Agrármérnöki és Területfejlesztési Kuratórium (Österreichischen Kuratoriums für Landtechnik und Landentwicklung) standard átlagértékei, amelyeket minden évben közzétesznek, és amelyek objektíven szolgálják a gazdaságok közötti együttműködések tisztességes elszámolását.

*az SZJA szerint adózik a jelzett nyereségszámítással

- **Az elsődlegesen feldolgozott termékek** értékesítéséből (és vidéki vendégasztalból) származó bevétel ugyancsak nem haladhatja meg a 33000 eurót (áfával együtt). A bevétel 70 százalékaig költségátalány levonható. A mezőgazdasági- és erdőgazdálkodási bevételekhez hozzárendelhető. Bevételi-kiadási nyilvántartás vezetése kötelező. Fontos: a mezőgazdasági termékek értékesítését 42 százalékos átalány terheli.
- **Szoba kiadása: 10 ágyig** megengedett. Reggelivel történő kiadás esetén a bevétel 50%-a, reggeli nélküli szállás-helyadás esetén 30 százaléka költségként leírható.
- **Mustkimérés:** ültetvény esetén ez nem melléktevékenységnek, hanem közvetlenül a főtevékenység részének tekintendő. Egyébként 70%-os költségátalány terheli.

Az adóalap csökkenthető a társadalombiztosítás részére fizetett járulékkal, az adósság után kifizetett kamattal, fizetett bérleti díjjal (legfeljebb a bérelt területek egységértékének 25 százalékat lehet levonni). Továbbá a **nyereség 13 százaléka adómentes, ezzel az összeggel, de legfeljebb személyenként évi 3900 euróval csökkenthető az adóalap.**

b. Részleges átalány

Részleges átalánnyal akkor állapíthatja meg a termelő a jövedelmét, ha az általa művelt mezőgazdasági és erdészeti terület egységértéke meghaladja a 75000 eurót, de legfeljebb 130000 euró, a terület nagysága több mint 60 hektár, az állatállomány nagysága felülmúlja a 120 állategységet (2. táblázat). Egy további kritériuma a részleges átalány választásának, hogy a társadalombiztosítás megfizetésénél is a járulékalap opciót kell választani. A részleges átalány 75000 euró alatti egységérték esetén is választható, amennyiben 5 éves elkötelezettséget vállalt az adózó az adófizetési opció mellett.

A 400000 eurós bevételi határ betartása itt is az adózási forma választhatóságának egyik feltétele. Amennyiben a gazdálkodó két egymást követő évben átlépi a 400000 eurós bevételi értékhatárt, a következő két egymást követő évben a jövedelem megállapítását nem végezheti részleges átalánnyal.

A jövedelem (adóalap):

- a mezőgazdasági bevételek a nyilvántartás alapján valós összegüknek megfelelően kerülnek figyelembevételre, melyből a költségek 70 százaléka levonható.
- állattartás esetén - sertés, szarvasmarha, juh, kecske, baromfi – magasabb költségarány, az állattartási tevékenységből származó bevételek 80 százaléka vonható le.
- a használt gépek értékesítését (a géppark felújítása során), illetve a káreseménnyel érintett épületek és gépek biztosítói kártérítését (pótlólagos beruházásokhoz) nem kell a bevételek között szerepeltetni.
- erdőgazdasági tevékenységnél ugyancsak a valós bevételekből kerül levonásra a költségátalány,;
- kertészet: nyilvántartott bevétel csökkentve a bevételek 70 százalékanak megfelelő költségátalánnyal, illetve bérekkel (beleértve a béren kívüli munkaerőköltségeket is). A kizárólag viszonteladóknak szállító gazdálkodók területnagyság függvényében meghatározott átlagszámokkal becsülhetnek. Ebben az esetben feltétel, hogy a végső fogyasztó számára történő értékesítés nem haladhatja meg éves szinten a 2000 eurót.

A mező- és erdőgazdasági melléktevékenység, feldolgozás, paraszt-vendégasztal figyelembe vétele a jövedelemnél lényegében a teljes átalányhoz hasonlóan történik. Különbség, hogy a részleges átalányon kívül eső falusi vendégasztal is szerepel a 3. típusú tevékenységek között, amely esetében a bevétel 70 százalékáig számolhat el költségeket a gazdálkodó.

Kettős könyvvitel vezetésére²²⁰ akkor köteles egy gazdálkodó, ha

- a teljes éves árbevétel két egymást követő évben meghaladta az 550000 eurót, vagy
- a mező- és erdőgazdasági egységérték január 1-jétől meghaladta a 150000 eurót.²²¹

Általános forgalmi adó²²²

Ausztriában az ÁFA általános mértéke 20%, amely mellett további két csökkentett kulcs van érvényben, 10%, illetve 13%. Az élelmiszerekre általánosan a 10%-os kulcs érvényes, csakúgy, mint a vízszolgáltatásra, illetve az éttermi szolgáltatásokra. A mezőgazdasági inputok vonatkozásában ugyancsak a 10% a jellemző, kivétel képez ez alól a bizonyos állatok (szarvasmarha, sertés, juh, kecske, baromfi stb.) takarmányozása, és a növénytermesztés, mint szolgáltatás, amely közvetlenül az állatok takarmányozását szolgálja, illetve a mesterséges megtermékenyítés. Ez utóbbiak a 13%-os kulcs alá tartozik. Ugyancsak a magasabb kedvezményes 13%-os kulcs alá tartozik a gazdaságokból közvetlenül értékesített bor, miközben minden más alkoholos italt 20%-os általános forgalmi adó terhel.

Ausztriában az alanyi áfamentesség bevételi értékhatára 30 000 euró. A mező- és erdőgazdasági üzemek számára évi 400000 euró bevétel, és legfeljebb 150000 euró egységértékig választható az áfa átalány alapján történő elszámolása, amely a kompenzációs felárhoz hasonló.

Tőketársaságok adója, a társasági adó

Ausztriában társasági adó alanyai csupán jogi személyek lehetnek:

Az osztrák társasági adó mértéke 25%. Fontos megemlíteni, hogy a tőketársaságok (GmbH) által az adózott eredményből kifizetett osztalékot osztalékadó, vagy „tőkehozadáki adó” terheli, amelynek mértéke a 27,5%. Ez azt jelenti, hogy a GmbH nyereségét, amennyiben az teljes mértékben osztalékként kifizetésre kerül, összesen 45,63% adó terheli.

²²⁰ A gazdálkodó kérelmére a továbbiakban is választható a részleges átalány, amennyiben igazolni tudja, hogy csak átmenetileg lépte át a bevételi korlátokat. BGBl. Nr. 194/1961

²²¹ BGBl. Nr. 194/1961 125 §

²²² angol nyelvű ismertető: <https://www.expaticroatia.com/pdv-value-added-tax-in-croatia/>

A.2. melléklet: Horvátország

Az OPG-k a következő jövedelemadó-státuszok közül választhatnak:

- **Nem adóalany OPG:** a fent említettek szerint, azok az OPG-k, melyek mezőgazdasági tevékenységből származó éves bevétele nem éri el a 85000 HRK összeget, alanyi adómentességet élveznek. Ezek a családi gazdálkodók bevételeikről egyszerű nyilvántartás vezetésére kötelezettek. A nyilvántartási nyomtatványokon fel kell tüntetni a MIBPG azonosító számot, az OIB számot, a mezőgazdasági üzem nevét (az OPG-tulajdonos neve és vezetéckneve), valamint a termékértékesítés dátumát, terméktípust és termékmennyiséget az éves bevételek meghatározása érdekében.

- **Személyi jövedelemadót fizető OPG: könyvvitelt vezető jövedelemadóalany OPG,** mint a természetes személyek a mezőgazdasági tevékenységeik után jövedelemadó fizetésre kötelezettek, ha

- áfa-alanyok, vagy
- adott évben szerzett bevételük meghaladja a 85000 HRK összeget.

A jövedelemadó mértéke (a levonható költségekkel csökkentett bevételre vetítve) az általánosan érvényes mértéknek megfelelően havi 30000 vagy évi 360000 HRK jövedelemig 24%, az e feletti részre 36%.

- **Tételes jövedelemadót fizető OPG:** az önállóan végzett mezőgazdasági tevékenység adófizetési kötelezettsége **átalány alapon** is megállapítható a NN 1/2017 jogszabály alapján (Pravilnik o paušalnom oporezivanju samostalnih djelatnosti), abban az esetben, ha az adófizető

- nem áfa-alany az áfa-törvény értelmében
- előző évi bevétele nem haladja meg el a 149500 HRK-t.

Az adó összege sávos rendszerben a bevétel nagyságától függ (1. táblázat).

1. táblázat: Éves, havi adóalap és adófizetési kötelezettség a bevétel függvényében tételes adózás esetén

Me: HRK

Éves forgalom	Éves adóalap	Éves adófizetési kötelezettség	Havi adófizetési kötelezettség
0,00 - 85000	12750	1530	127,5
85000 - 115000	17250	2070	172,5
115000 - 149500	22425	2691	224,25

Forrás: OECD (2019)

Nem mezőgazdasági tevékenység esetén is választható tételes adózás a nem jogi személyiségű vállalkozási formák esetén. Ezeknél a bevételi értékhatára magasabb, gazdaságok legfeljebb 300 000 HRK-t realizálhatnak, amelynek adóztatásához további két sávval bővül ki a fenti táblázat.

Társasági nyereségadót fizető OPG: az OPG (illetve Horvátországban a nem jogi személyiségű vállalkozások is) szabadon kérheti az adóhatóságnál a nyereségadó fizetését a jövedelemadó fizetés helyett. Ez legalább ötéves elkötelezettséget jelent.

Bizonyos méret felett kötelező az áttérés, amennyiben az éves profit meghaladja a 3 millió HRK összeget, vagy ha az alábbi feltételek közül kettő teljesül:

- az előző adóévben a bevétele meghaladt a 400 ezer HRK összeget,

- a hosszú lejáratú eszközeinek értéke meghaladja a 2 millió HRK összeget,
- az előző adóévben 15 vagy több alkalmazottat foglalkoztatott.

Az OPG-k ezen csoportja kettős könyvvitelt vezet, és éves bevallást nyújt be. Az adó mértéke 12% 3000000 HRK összegig, és felette 18%.

Horvátországban a jövedelemadó vegyes adónak számít, részben központi, részben pedig városi/községi adó. A központi adót növeli a városi/községi adó összege, amelynek mértéke 0-18% között változik. (Zágrábban például 18%-os kulcs van érvényben.)

Általános forgalmi adó²²³

Az ÁFA általános mértéke 25%, de érvényben van két csökkentett kulcs is 13%, illetve 5%, illetve egyes termékek mentesülnek az áfa alól.

- **Az áfamentes** termékek köre mintegy nyolcvan termék kategóriát jelent, amelyek listáját az adótörvény kiegészítése (Zakon o porezu na dodatak) tartalmazza. példa az áfamentes termékek közül pl. oktatás, az apartmanok bérlete. (A föld és ingatlan beszerzés is mentesül az áfa alól, ugyanakkor 4% transzfer adó terheli.)
- **5%-os áfával** adóznak pl. a kenyérfélék és a zsemle, illetve valamennyi olyan tejtermék és élelmiszer, amely az anyatej helyettesítésére szolgál.
- **13%-os áfa** érvényes pl. bizonyos kulturális műsorokra és rendezvényekre, mezőgazdasági inputokra (palánták, magvak, műtrágya, növényvédőszer, egyéb agrokémiai termékek) étkezési olajokra és zsírokra, bébiételekre, feldolgozott gabonalapú élelmiszerekre csecsemők és gyermekek részére, valamint az élő állatokra (kivéve a kedvenceket), állati takarmányokra, friss vagy hűtött halakra, belsőségekre, rákokra, illetve friss és szárított gyümölcsökre, diófélékre, zöldségekre, gumókra, beleértve a szárított hüvelyeseket is, és a tojást.
- **25%-os az általános adó²²⁴** melynek a 24/-ra csökkentését tervezi a horvát kormány, 2020-tól.

Az általános forgalmi adó alóli alanyi mentesség az Áfa-törvény (Zakon o porezu na dodanu vrijednost, 1451 NN73/2013; 2059 NN 106/2018) értelmében azokat a kisadózókat (az országban székhellyel, állandó telephellyel működő jogi személyeket, illetve lakhellyel, tartózkodási hellyel rendelkező magánszemélyeket) illeti meg, akiknek/amelyeknek a termékértékesítésből, vagy szolgáltatásnyújtásból származó éves bevétele a megelőző naptári évben nem haladta meg a 300000 HRK összeget. Mentésülnek²²⁵ az ÁFA alól a jótékonyági, vallási, hazafias, filozófiai vagy egyéb közhasznú nonprofit szervezetek által a tagok javát szolgáló áruk és szolgáltatások megvásárlását, feltéve, hogy ezek nem befolyásolják a piaci versenyt.

²²³ angol nyelvű ismertető: <https://www.expaticroatia.com/pdv-value-added-tax-in-croatia/>

²²⁴ Horvátország korábban tervezte, hogy 2019. január 1-től 24 százalékra csökkenti a standard áfakulcs mértékét. Később a csökkentés dátumát 2020. január 1-re halasztotta. [https://www.tax-news.com/news/Croatia To Delay VAT Rate Cut Until 2020 86885.html](https://www.tax-news.com/news/Croatia%20To%20Delay%20VAT%20Rate%20Cut%20Until%202020%2086885.html)

²²⁵ https://www.cof.org/content/croatia#_end1#_end1

A.3. melléklet - Horvátország

A horvát adórendszer rövid ismertetője²²⁶

Személyi jövedelemadó

Horvátországban a személyi jövedelemadó mértéke 2019-ben az előző évhez hasonlóan 24% illetve 36%. Változtak ugyanakkor a jövedelemsávok, emelkedett az alsó és felső sáv határát jelző érték 210000 kunáról 360000 kunára, vagyis csökkent az adófizetési kötelezettség.

1. táblázat: Személyi jövedelemadó kulcsok Horvátországban (2019)

Jövedelem	Adó mértéke
0-360000 HRK	24%
360 000 HRK -	36

Forrás: <http://taxsummaries.pwc.com/ID/Croatia-Individual-Taxes-on-personal-income#>

Társasági nyereségadó:

A társasági nyereségadó 18%, de a kisvállalkozások 3 000 000 kuna bevétel alatt alacsonyabb 12%-os társasági adót fizetnek.

Általános forgalmi adó²²⁷

Az ÁFA általános mértéke 25%, de érvényben van két csökkentett kulcs is 13%, illetve 5%, illetve egyes termékek mentesülnek az áfa alól. Az áfamentes termékek köre mintegy nyolcvan termékkategóriát jelent, amelyek listáját az adótörvény kiegészítése (Zakon o porezu na dodatak) tartalmazza. Példa a leginkább érdekes áfamentes termékek közül pl. biztosítási és pénzügyi szolgáltatások, egészségügyi szolgáltatások, oktatás, az apartmanok bérlése és szerencsejátékok (kaszinók és bukmékerek) szervezése. (A föld és ingatlan beszerzés is mentesül az áfa alól, ugyanakkor 4 százalékos transzfer adó terheli.)

A kenyérfélék és a zsemle 5 százalékkal adóznak, illetve valamennyi olyan tejtermék és élelmiszer, amely az anyatej helyettesítésére szolgál.

A 13%-os általános forgalmi adót kell fizetni a mezőgazdasági inputokra (palánták, magvak, műtrágya, növényvédőszer, egyéb agrokémiai termékek) szállodai szállásra, villamosenergia-ellátásra, bizonyos hulladékgazdálkodási szolgáltatásokra, étkezési olajokra és zsírokra, bébiételekre, feldolgozott gabonaalapú élelmiszerekre csecsemők és gyermekek részére, valamint az élő állatokra (kivéve a házikedvenceket), állati takarmányokra, friss vagy hűtött halakra, belsejűkre, rákokra, illetve friss és szárított gyümölcsökre, zöldségekre, és a tojásra. Minden más, kifejezetten fel nem sorolt terméket 25%-os adóval²²⁸ terhelnek.

²²⁶ Társadalombiztosítási járulékfizetésről szóló törvény: Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o fiskalizaciji u prometu gotovinom NN 106/2018 <https://info-nik.info/2018/12/30/zakon-o-izmjenama-i-dopunama-zakona-o-doprinosima-nn-106-2018/>

Jövedelemadó törvény: Zakon o porezu na dohodak <https://www.zakon.hr/z/85/Zakon-o-porezu-na-dohodak>
 Önfoglalkoztatók adózásáról szóló törvény: Pravilnik o paušalnom oporezivanju samostalnih djelatnosti NN 1/2017: <http://www.poslovnih-savjetnik.com/propisi/pravilnik-o-pausalnom-oporezivanju-samostalnih-djelatnosti-vazeci-tekst-nn-br-12017>

ÁFA törvény: Zakon o porezu na dodanu vrijednost <https://www.zakon.hr/z/1455/Zakon-o-porezu-na-dodanu-vrijednost>
1451 NN 73/2013; 2059 NN 106/2018

²²⁷ Value Added Tax Act (on 1 January 1998) <https://www.zakon.hr/z/1455/Zakon-o-porezu-na-dodanu-vrijednost>
 Cnossen, S. (2018): VAT and agriculture: lessons from Europe, <https://link.springer.com/article/10.1007/s10797-017-9453-4>

²²⁸ Horvátország korábban tervezte, hogy 2019. január 1-től 24 százalékra csökkentse a standard áfakulcs mértékét. Később a csökkentés dátumát 2020. január 1-re halasztotta. https://www.tax-news.com/news/Croatia_To_Delay_VAT_Rate_Cut_Until_2020__86885.html

Évi 300000 kuna mértéket meghaladó árbevétel esetén választható az általános forgalmi adó alóli mentesség, ami azt jelenti, hogy ezen bevétel alatt nincs áfa fizetési kötelezettség, de nincs is áfa levonási jog.

A.4. melléklet: Cseh Köztársaság²²⁹

Társasági adó

A Cseh Köztársaságban székhellyel rendelkező jogi személyeknek társasági adót kell fizetniük valamennyi (nemcsak Csehországban szerzett) jövedelmük után. A társasági adó mértéke 19 százalék, amelyet a bevétel, és az abból levonható költségek különbözeteként állapítanak meg.

Személyi jövedelemadó

A Cseh Köztársaságban a személyi jövedelemadó alanyai 15%-os jövedelemadót fizetnek, illetve azok az adóalanyok, akiknek a keresetük egy naptári évben meghaladja az átlagkereset 48-szorosát, **szolidaritási különadót** fizetnek, melynek mértéke 7%.

A mezőgazdasági termelésből származó bevételek után adót akkor kell fizetni, ha az meghaladja az évi 20000 CZK-t. (Amennyiben a mezőgazdasági termelést vállalkozó végzi, úgy nem érvényes ez az értékhatár, azután mindenkor adót kell fizetni).

Amennyiben a mezőgazdasági termelést folytató magánszemély jövedelme meghaladja az említett értékhatárt, bevételek és költségek tételes elszámolása mellett átalányadózással állapíthatja meg jövedelmét. **Átalányadózás legfeljebb 1000000 CZK bevétel esetén választható**, ekkor a **mezőgazdasági tevékenységekből és kézműves kereskedeleméből**²³⁰ **származó jövedelem 80%-a a költségátalány, legfeljebb 800000 CZK**²³¹.

Általános forgalmi adó

A Cseh Köztársaságban az ÁFA általános mértéke 21%, amely mellett két csökkentett kulcs is érvényben van, 10, illetve 15%.

A 10%-os kulcs vonatkozik például egyes bébiételekre, illetve gluténmentes élelmiszerekre.

A 15%-os kulcs alá tartoznak többek között az élelmiszerek (a 10%-os termékek kivételével), a nem alkoholos italok, éttermi étkezés elvitelre, vízszolgáltatás, egyes mezőgazdasági inputok.

A többi mezőgazdasági és élelmiszeripari termékre a 21%-os kulcs van érvényben.

A Cseh Köztársaságban a HÉA-nyilvántartás kötelező, ha az áruforgalom tizenkét egymást követő naptári hónapban meghaladja az 1000000 CZK-t (kb. 36977 EUR), vagyis ennyi az alanyi adómentesség hatálya.

Ha az adóalany éves forgalma meghaladja a 10000000 CZK-t, akkor a áfabevallásokat havonta, ha kevesebb, mint 2000000 CZK, akkor negyedévente kell benyújtani.

²²⁹ Jövedelemadó törvény - Zákon č. 586/1992 Sb. Zákon České národní rady o daních z příjmů,
<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-586>,
<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-586>

Hozzáadott érték adó törvény - Zákon č. 235/2004 Sb. Zákon o dani z přidané hodnoty
https://www.mzv.cz/public/94/9a/45/1751502_1431535_1.Act.No.235.2004.concerning.the.value.added.tax.pdf

²³⁰ <https://www.financnisprava.cz/cs/dane/dane/dan-z-prijmu/fyzicke-osoby-poplatnik/podnikatel-osvc>

²³¹ <https://www.mesec.cz/danovy-portal/dan-z-prijmu/pausalni-vydaje-zemedelci/>

A.5. melléklet: Magyarország

Az őstermelői adózás egy speciális adózási formát jelent. A mezőgazdasági őstermelő az a 16. életévét betöltött, nem egyéni vállalkozó magánszemély.

A mezőgazdasági tevékenység egyéni vállalkozóként is folytatható. Az egyéni vállalkozó bevétele függvényében szintén többféle adózási mód közül választhat:

- A személyi jövedelemadó keretében 15 millió forint bevételig átalányadózás alkalmazható, ekkor a bevételből 40 százalékos költségátalány vonható le, kizárólag mezőgazdasági termék-előállításból származó bevétel esetében 80 százalék ez az arány. A fennmaradó rész képezi az adó alapját.
- Másik lehetőség ugyancsak a személyi jövedelemadó keretében a vállalkozó személyi jövedelemadó megfizetése, vagyis a vállalkozói bevételének a költségek levonása után megmaradó vállalkozói jövedelem alapján történő adómegállapítás.

A személyi jövedelemadó szabályozásán kívül eső, de az egyéni vállalkozók által választható adózás, (amely egyszerűsített adminisztrációt vagy jól tervezhető adózást jelent):

- **Egyszerűsített vállalkozási adó (EVA):** évi 30 millió forintos bevételig választható, az adó összege a bevétel (adóalap) 37 százalékát jelenti. Az egyszerűsített vállalkozási adó esetén nincs nyilvántartási kötelezettség.
- **Kisadózó vállalkozások tételes adója (KATA):** évi 12 millió forint bevételig választható, az adó mértéke, mely tartalmazza a járulékokat is, mindentől függetlenül havonta 50 000 HUF (évi 600 000 HUF) főállású adózó és 25 000 HUF (évi 300 000 HUF) nem főállású vállalkozó esetén. Amennyiben magasabb járulékalapot szeretne elérni az adózó havi 75 000 HUF (évi 900 000 HUF) tételes adót is választhat. A KATA-t választhatják a betéti társaságok és közkereseti társaságok is.

Társasági adó

A szabályozás egy bizonyos mértékű elvárt adó megfizetésére ösztönöz. Amennyiben az adózás előtti eredmény vagy az – általános szabályok szerint megállapított – adóalap közül a nagyobb érték nem éri el a jövedelem-(nyereség-)minimum összegét, azaz az árbevétel 2 százalékát, úgy az adózó választhat, hogy a jövedelem-(nyereség-)minimum összegét tekinti adóalapnak, vagy az adóbevallásában nyilatkozatot tesz, és az általános szabályok szerint adózik. Az adó összegét a 100 millió forintnál nagyobb árbevételű vállalkozásoknak két részletben kell megfizetni: december 20-ig meg kell becsülni és fizetni az adóévi várható fizetendő adó összegét, majd az esetlegesen fennmaradó részt a végleges adóbevallás benyújtásával egyidejűleg kell megfizetni.

Hozzáadott-érték adó:

A mezőgazdasági tevékenységet folytató adóalany számára Magyarországon lehetőség van a különleges adózási mód választására. Ez azt jelenti, hogy a különleges jogállású mezőgazdasági adóalany a kibocsátott számlájában áfát nem számít fel, de a rá áthárított áfát sem helyezheti levonásba, és nem keletkezik bevallási kötelezettsége. Cserébe a termék árán felül kompenzációban részesülhet (kompenzációs felár), amelynek mértéke növény, növényi eredetű termék esetén 12 %, állat, állati eredetű termék esetén 7 %. A kompenzációs felár rendszerét a mikrovállalkozások választhatják.

A.6. melléklet: Lengyelország

Mezőgazdasági adó számításának szabályai:

Az adó alapját (ekvivalens hektár) a következő három kritérium alapján határozzák meg.

- az adóköri terület (I.-IV.), amelyhez a földterület tartozik; (gazdasági, termelési és éghajlati viszonyok alapján).
- a mezőgazdasági földterület típusa (szántóföld, gyepek és legelők) és a
- mezőgazdasági földterület minősége (I., II., III.a, III. stb).

A hasznosított mezőgazdasági földterület adója évente 2,5 mázsa²³², míg más földterület esetében 5 mázsa rozs értéke (megelőző adóév átlagos beszerzési ára alapján (6. cikk)).

A mezőgazdasági adómentességet biztosított a jogalkotó például:

- V., VI. és VIz. osztályba tartozó mezőgazdasági földterületre,
- mezőgazdasági hasznosítású földterületen létrehozott erdő vagy cserjés esetében,
- új mezőgazdasági üzemnek kiosztott földterületre vagy a már létező terület bővítésére, amely nem haladja meg a 100 ha-t,
- műveletlen terület művelésbe vonására a fejlesztést követő évtől számított öt évig,
- csatornázott/lecsapolt mezőgazdasági hasznosítású területre, amelyen a növénykultúra a vízelvezetési munkák eredményeként elpusztult.

Beruházási adókedvezményt is biztosított a jogalkotó a mezőgazdasági adózásban a következő költségek/fejlesztések esetén: az állattenyésztéshez szükséges épületek építése és korszerűsítése, öntözőrendszerek, vízelvezető berendezések és **megújuló forrásokból előállított energia** beszerzése. Ez az adókedvezmény a beruházás befejezése után vehető igénybe, és a beruházás dokumentált értéke 25 százalékának megfelelő összegben vonható le a mezőgazdasági adóból. Ez a fajta adómentesség **legfeljebb 15 évre** adható.

Egyéb adókedvezmények a mezőgazdasági adóról szóló törvény alapján, mint például:

- **30%-os adócsökkentés** az I – IIIb. osztályú területeken a hegységek/dombságok lábánál fekvő városokban, és
- **60%-os** a IVa – IVb. osztályok esetében (1984. november 15-i törvény, 13. és 13b. cikk) (Mielczarek, 2017).

Személyi jövedelemadó

A személyi jövedelemadót az 1991. július 26-i személyi jövedelemadóról szóló törvény szabályozza.

A személyi jövedelemadó alapját képező bevételek:

- munkaviszonyból származó jövedelem
- önálló tevékenységből származó jövedelem
- egyéb, nem mezőgazdasági tevékenységből származó jövedelem
- lízing vagy bérleti konstrukcióból származó bevétel
- tulajdonhoz fűződő jogokból származó bevétel
- ingó dolog vagy ingatlan értékesítéséből származó bevétel - egyéb bevételek.

²³² 1 mázsa =100 kilogramm

A személyi jövedelemadó mértéke:

Adóköteles jövedelem (PLN)	Adókulcs
0 – 85528	18%
85 528 -	15395,04 PLN + 32%

Forrás: <https://home.kpmg/xx/en/home/insights/2011/12/poland-income-tax.html>

Az egyéni vállalkozók is a fenti adósávok alapján adóznak, vagy kérhetik a 19%-os lineáris adókulcs alkalmazását.

A személyi jövedelemadó törvény 2. cikke kimondja, hogy rendelkezései nem vonatkoznak a mezőgazdasági tevékenységből származó jövedelemre, kivéve a speciális mezőgazdasági ágazatokat. Ennélfogva a mezőgazdasági üzem jövedelmét nem terheli adó, kivéve a speciális ágazatokat.

Speciális mezőgazdasági ágazatok (kivonat):

- 25 m² feletti fűtött és fűtetlen üvegházakban termesztett növények,
- 50m² feletti fűtött fóliás termesztett növények,
- gombatermesztés 25m² feletti megművelt területen,
- vágóbaromfi 100 állat felett (csirkék, libák, kacsák, pulykák),
- nagyobb tojóbaromfi 80 állat felett prémes állatok (pl. róka és csincsilla, és nyúl több mint 50 anyaállat esetén),
- laboratóriumi állatok,
- selyemhernyó,
- több mint 80 méhcsalád,
- geotermikus fűtésű gazdálkodás,
- állattartás (több mint 5 tehén, több mint 10 borjú, 10nél több vágómarha, a hizlalt állatok kivételével több mint 50 hízósertés, több mint 50 malac; több mint 15 hízójuh, több mint 15 hizlaló juh, vágó ló, tenyészállatok vagy akváriumi halak tenyésztése 700 dm³-nél nagyobb akváriumban, törzskönyves kutyák vagy macskák tenyésztése)

A jogalkotó különféle adókedvezményekről rendelkezik a személyi jövedelemadó vonatkozásában (1991. július 16-i törvény, 21. cikk), amelyek közül a mezőgazdaság számára a legfontosabbak az adó alóli mentességek (Mielczarek, 2017):

- a mezőgazdasági üzem egészének vagy egy részének értékesítéséből származó bevétel (ez a mentesség nem vonatkozik azon földterületek értékesítésére, amelyek így elveszítik mezőgazdasági jellegüket), valamint
- az **agroturizmus** keretében szobák kiadásából és vendéglátásból származó jövedelem (ha a bérelhető szobák száma maximum 5),
- **támogatások**, kiegészítő kifizetések, az állami költségvetésből, kormányzati ügynökségektől, helyi önkormányzati egységektől vagy nemzetközi szervezetektől kapott mezőgazdasági tevékenységgel kapcsolatos juttatások, valamint
- **növényi vagy állati termékek értékesítéséből származó jövedelem az adófizetők saját termeléséből és állattenyésztéséből** (amennyiben nem tartoznak a mezőgazdasági termelés speciális ágainak közé),
- **feldolgozott termékek**, ha növényi termékeket dolgoznak fel, valamint a tejfeldolgozás, vágóállatok vágása, és hasított test feldolgozása, pácolása (darabolás, bontás és osztályozás).

Ez utóbbi két tevékenység akkor minősül adómentesnek, ha az azokból származó éves bevétel nem haladja meg a 40000 PLN-t. Az említett értékhatár felett 2 százalék személyi jövedelemadót kell megfizetni.

Társasági adó

A társasági adó általános mértéke 19%. A társasági adó nem vonatkozik a mezőgazdasági tevékenységre, kivéve a speciális mezőgazdasági tevékenységeket²³³. (Janczukowicz 2015: 346).

Egyéb adók:

A lengyel mezőgazdasági termelők az ingatlanadó mellett a következő adókat fizetik: mezőgazdasági, erdészeti, szállítóeszközök és polgári jogi ügyletek (Pawłowska-Tyszko 2013: 119).

Általános forgalmi adó²³⁴

Az általános forgalmi adó általános mértéke jelenleg 23%, továbbá két kedvezményes kulcsot is alkalmaznak 8%-os és 5%-os mértékben.

A 8 százalékos kedvezményes kulcs vonatkozik többek között az élelmiszerek egy részére (elsősorban feldolgozott élelmiszerek, pl. cukor, levesek, szószok), vízellátás, bizonyos mezőgazdasági, erdészeti szolgáltatások nyújtására, inputokra, vendéglátásra és éttermi étkeztetésre, az ital kivételével.

Az 5 százalékos kedvezményes kulcs érvényes pl. néhány élelmiszerre, gyümölcslelre, tejtermékekre, húusra, baromfihúusra és halra.

0 százalékos kategóriába tartozik pl. az export, a közösségen belüli termékértékesítés, a nemzetközi szolgáltatások.

Lengyelországban, általános forgalmi adó szempontjából csoportos adóalanyiság nem létesíthető.

²³³ ([https://www.paih.gov.pl/polish_law/taxation/cit_illeve_tarsasagi_ado_torveny_\(1992._február_15-i_torveny\)_2._cikk_-Dz.U.1992_nr_21_poz.86_Ustawa_z_dnia_15_lutego_1992_r._o_podatku_dochodowym_od_osób_prawnych_-http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19920210086](https://www.paih.gov.pl/polish_law/taxation/cit_illeve_tarsasagi_ado_torveny_(1992._február_15-i_torveny)_2._cikk_-Dz.U.1992_nr_21_poz.86_Ustawa_z_dnia_15_lutego_1992_r._o_podatku_dochodowym_od_osób_prawnych_-http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19920210086))

²³⁴ Áfatörvény - Ustawa z dnia 8 stycznia 1993 r. o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowy, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19930110050>

A.7. melléklet: Románia

Személyi jövedelemadó

A mezőgazdaságból származó jövedelem után személyi jövedelemadót az alábbi tevékenységből származó bevétel után kell fizetni:

- a) növényi termékek termesztése
- b) szőlőültetvények, gyümölcsösök, gyümölcsfák művelése;
- c) állattenyésztés, ideértve az elsődleges állati eredetű termékeket is.

A mezőgazdasági tevékenységgel összefüggésben adófizetési kötelezettség nem keletkezik, amennyiben a jövedelem a vadonban gyűjtött termékekből származik, illetve ha a végzett tevékenységek nem érik el a termesztett növénytől függően 0,2 hektártól (pl. zöldség termesztés) a 2 hektárt (pl. búza, burgonya, gyógy- és aromanövény) meg nem haladó területet, illetve állattartás esetére az alábbi egyedszámot:

- méhtenyésztés 75 család,
- hízó disznó 6 egyed,
- szárnyasok 100 egyed,
- juh és kecske 50, illetve 25 egyed,
- bivaly, szarvasmarha 2 egyed,

A mezőgazdasági tevékenységből származó bevételek adóztatása előre meghatározott jövedelemnormák alapján történik, amely **megyéenként különböző**, és évente kerül meghatározásra (Bihar megye példája az 1. táblázatban szerepel).

Az adóalapot a jövedelemnormák és terület szorzata adja. Amennyiben a mezőgazdasági tevékenységet több magánszemély közösen folytatja, úgy köztük az adóalap egyenlő mértékben kerül felosztásra.

Táblázat számozás: Példák a Mezőgazdasági tevékenységekre vonatkozó jövedelemnormákról Bihar megyében, 2019-ben

Mezőgazdasági tevékenység	Jövedelemnorma (RON/ha vagy RON/egyed v. méhcsalád)
Gabonafélék	235
Zöldségtermesztés	1700
Gyümölcsfa	1305
Szőlőültetvény	980
Gyógy- és aromanövények	4000
Szarvasmarha	210
Juh, / kecske	21, / 20
Hízósertés	30
Méh	10
Baromfi	2

Forrás: https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/AsistentContribuabili_r/NormeAgricole2019/Bihor_NA_2019.pdf alapján készült a NAIK AKI Pénzügyi és Technológiai Kutatások Osztályán

A kiszámított adó csökkenthető az egy háztartásban eltartottak számától függően, illetve adókedvezmény számítható a 3000 lej meg nem haladó jövedelem után.

A személyi jövedelemadó mértékét 2018. január 1-jétől csökkentették a mezőgazdasági tevékenységre vonatkozóan 10%-ra (64. cikk). Ezzel egyidejűleg viszont a társadalombiztosítási terhek ugyanolyan mértékben megemelkedtek²³⁵.

Társasági adó és mikrovállalati adó

- A társasági adó mértéke jelenleg 16%, azonban a mikrovállalkozások a társasági adó helyett választhatják a mikrovállalati adó megfizetését. Egy társaság akkor tekinthető mikrovállalatnak, ha többek között éves árbevétele nem haladja meg a 100 000 eurót, és a tulajdonosok között nincs állami vagy önkormányzati érdekeltség. (Herich at. aL, 2016)

A mikrovállalati adó alapja a nettó árbevétel, az adó mértéke pedig:

- 2 főnél több alkalmazott esetén 1%,
- 1 fő alkalmazott esetén 2%,
- 0 fő alkalmazott esetén 3%.

Föld adó (463-467. cikk)

Valamennyi magánszemélynek, aki Romániában földterülettel rendelkezik földadót kell fizetnie. A földadó egy helyi adó, azt az illetékes település vagy városrész önkormányzata részére kell megfizetni. Ezt mezőgazdasági terület után is meg kell azokat fizetni. A jogszabály különbséget tesz városon belüli és kívüli terület között (465. cikk). A szántóföld után átlagosan 42-50 lej, rét és legelő után 20-28 lej, szőlő vagy gyümölcsös után 48-56 lej adót kell fizetni évente attól függően, hogy milyen kategóriába tartozik a terület.

Általános forgalmi adó

Az általános forgalmi adó általános mértéke jelenleg 19 %, továbbá két kedvezményes kulcsot is alkalmaznak (9% és 5%). A 9%-os kedvezményes kulcsot alkalmazzák például a következő esetekben:

- az élelmiszerek, alkoholmentes italok, étrend-kiegészítők és állateledelek,
- szálláshely szolgáltatás,
- ivóvíz és mezőgazdasági vízszolgáltatás,
- vendéglátóipari szolgáltatások (kivéve alkoholos ital),

Alanyi adómentességet választhatnak azok az adóalanyok, akiknek a bejelentett vagy realizált éves forgalma kevesebb, mint a 2,25 millió lej, de választhatják a normál rendszer alkalmazását is. Az induló vállalkozások ugyancsak választhatják az alanyi adómentességet, amennyiben nyilatkoznak, hogy a becsült forgalmuk nem lépi át az említett értékhatárt (282. cikk).

²³⁵ ado.hu (2018)

A.8. melléklet: Szlovákia

Szlovákiában a természetes és jogi személyek adózását a jövedelemadóról szóló 595/2003. törvény szabályozza²³⁶.

Személyi jövedelemadó

Természetes személyeknél a hatályos jövedelemadó törvény összesen négyféle adóköteles jövedelmet különböztet meg:

- nem önálló tevékenységből származó jövedelem: bér és fizetés (5. §),
- vállalkozásból származó jövedelem, egyéb önálló kereseti tevékenységből és ingatlan bérbeadásából származó jövedelem (6. §),
- tőkéből származó jövedelem (5. §),
- egyéb jövedelmek (8. §).

A felsoroltak közül vállalkozásból származó jövedelemnek minősül:

- mezőgazdasági termelésből, az erdő- és vízgazdálkodásból származó jövedelem,
- iparengedély alapján végzett (egyéni) vállalkozásból származó jövedelem,
- külön jogszabály alapján végzett, vállalkozói tevékenységből származó jövedelem (pl. ügyvéd, közjegyző, háziorvos)
- a közkereseti társaság cégtársának és a betéti társaság beltagjának jövedelme.

Az egyéni vállalkozók és más önálló tevékenységgel foglalkozó magánszemélyek két módon állapíthatják meg adóalapjukat.

- ha bizonylatokkal alátámasztott kiadásokat számolnak el az adózandó jövedelmük terhére, könyvelést kell vezetniük.
- az általános forgalmi adót nem fizető adóalany 60% költségányadot vonhat le, de legfeljebb évi 20000 euró (havi 420 euró) összegig (6. §).

A személyi jövedelemadó mértéke:

- 19% az összevont éves adóalap azon részéből, amely nem haladja meg az érvényben lévő létminimum 176,8 szorosát;
- 25% az összevont éves adóalap azon részéből, amely meghaladja az érvényben lévő létminimum 176,8 szorosát;
- különadó 5% – Szlovák Köztársasági elnök, Szlovák Nemzeti Tanács képviselői, Szlovák Kormányhivatal tagjai, Szlovák Legfelsőbb Ellenőrzési Hivatal elnöke és alelnöke függő viszonyából származó jövedelméből;
- 19% a tőkéből származó jövedelemből.

1. táblázat: Szlovák személyijövedelemadó-kulcsok

Jövedelem (EUR)	Adókulcs
- 37163,36 (a létminimum 176,8-szorosa; $210,2 \cdot 176,8$)	19%
37163,36 -	25%

Forrás: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2003-595> alapján saját számítás

A szlovák jövedelemadó törvény 9 §-a számos esetben biztosít **mentességet** magánszemélyekre vonatkozó jövedelemadó alól, ebből kiemelendő :

²³⁶ Szlovák jövedelemadó törvény: Zákon č. 595/2003 Z. z. Zákon o dani z príjmov <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2003-595>

az **500 euró alatti jövedelem** nem adóköteles abban az esetben, ha a jövedelem ingatlan bérbeadásából, **alkalmi tevékenységből, vagy alkalmi mezőgazdasági, erdő- és vízgazdálkodási tevékenységből**, valamint ingóságok alkalmi bérbeadásából származik,

Adómentességek

A jövedelemadóról szóló törvény bevezette a természetes személyeknél az **adózatlan jövedelem** fogalmát. Ez azt jelenti, hogy a magánszemélyek aktív jövedelmüket 4 035,84 euróval csökkenthetik éves szinten, de a munkaviszonyból és a vállalkozásból szerzett jövedelem nem csökkenthető. A mennyiben a 2019-es éves adóalap eléri a 37 163,36 eurót, az általános adómentes tétel nullára csökken.

A szlovák adótörvény 2004-ben bevezette az adóbónusz fogalmát. Az adóalany, akinek jövedelme legalább eléri a minimálbér hatszorosát, évi 256,92 euró adóvisszafizetésre jogosult minden eltartott gyermek után.

Társasági adó

A társasági adó jelentős, mértéke jelenleg 21%.

Általános forgalmi adó²³⁷

Az általános forgalmi adó mértéke Szlovákiában jelenleg 20 %, a kedvezményes kulcs 10 százalék. A kedvezményes kulcs többek között gyógyszerekre, fogyatékkal élők életét elősegítő eszközökre, szálláshelyadásra és meghatározott élelmiszerekre alkalmazható (pl. húsfélék, hal, tej, tejszín, vaj, kenyér). 2019. január 1-től a bejegyzett szociális vállalkozások csökkentett, 10%-os áfa-kulccsal értékesíthetnek.

Az általános forgalmi adó adómentes tevékenységnek minősülnek többek között a következők: egészségügyi ellátás, szociális ellátás, oktatási és nevelési szolgáltatások, tagsági viszonyon alapuló egyéb szolgáltatások, és nem vállalkozási célú kulturális szolgáltatások, pénzgyűjtés, ingatlan értékesítése (ha az értékesítésre 5 évvel az építmény használati engedélyének kiadását követően került sor), ingatlan bérbeadása, .

A szlovákiai székhellyel vagy állandó telephellyel rendelkező adóalanyok kötelező általános forgalmi adó-nyilvántartásba vételének küszöbértéke 49 790 euró forgalom az előző egymást követő 12 hónapban. Külföldi társaságok esetében 35 000 euró a regisztrációs értékhatár.

²³⁷ Szlovák áfatörvény: Zákon č. 222/2004 Z. z. Zákon o dani z pridanej hodnoty <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2004-222>

A.9. melléklet: Szlovénia

Személyi jövedelemadó

A szlovén személyi jövedelemadótörvény²³⁸ a keletkező jövedelmek tekintetében hat kategóriát különböztet meg:

- foglalkoztatásból származó jövedelem,
- üzleti jövedelem,
- alapvető mezőgazdasági és erdészeti jövedelem,
- bérleti jövedelem és jogdíjak,
- tőkejövedelmek (kamat, osztalékok és tőkenyereség) és
- egyéb jövedelem.

2. táblázat: Szlovén személyi jövedelemadósávok, 2019

Adóalap (EUR)	Adó mértéke
- 8 021,34	16%
8021,34 – 20400	1283,41 EUR + a 8021,34 EUR feletti jövedelem 27%-a
20400 – 48000	4625,62 EUR + a 20400 EUR feletti jövedelem 34%-a
48000 – 70907,2	14009,65 EUR + a 48000 EUR feletti jövedelem 39%-a
70907,2	22943,46 EUR + a 70907,2 EUR feletti jövedelem 50%-a

Forrás:

[https://www.racunovodja.com/clanki.asp?clanek=10467/Lestvica za odmero dohodnine in olaj%9Aave za let o 2019](https://www.racunovodja.com/clanki.asp?clanek=10467/Lestvica%20za%20odmero%20dohodnine%20in%20olaj%20Aave%20za%20let%20o%202019)

A jövedelem első kategóriájába a **foglalkoztatásból** származó jövedelmek tartoznak, vagyis a fizetések illetve bérek, ideértve a béren kívüli juttatásokat, nyugdíjakat, ideiglenes munkát.

A második kategória, az az **önálló** tevékenységet folytató magánszemély által realizált üzleti jövedelem (például vállalkozói tevékenységből, mezőgazdasági- vagy erdészeti tevékenységekhez kapcsolódó tevékenységeiből, szakmai tevékenységekből vagy egyéb önálló tevékenységekből).

A jövedelem harmadik kategóriája tartalmazza az alapvető **mezőgazdasági és erdészeti bevételeket**, amely a mezőgazdasági és erdőgazdálkodás, a mezőgazdasági és erdőterület használatán alapul. Az adóalapot a jövedelem feltételezett becslése alapján határozzák meg, amely magában foglalja a mezőgazdasági és erdészeti egyéb bevételeket is, például a támogatásokat és az állami támogatásokból származó egyéb bevételeket. A jövedelmet általában kataszteri jövedelem határozza meg, a méhészet kivételével, amelynek bevételeinek alapja a kaptár. A kataszteri jövedelem meghatározását külön jogszabályban²³⁹ tartalmazza.

A kis mennyiségben, saját mezőgazdasági és erdészeti termékek elsődleges feldolgozásából (levágott állatok, liszt és egyéb malomtermékek, adalékanyagok nélküli vaj, tejszín, savanyú tej, író, savó, joghurt, kefir, túró és sajtok, szárított, és egyéb módon tartósított gyümölcs- és zöldségfélék, gyümölcs- és bormust, gyümölcsbor, gyümölcs- és zöldséglé és -szirup, gyümölcs- és bor-ecet, étkezési olajok, kivéve az olívaolaj) származó termékek értékesítéséből származó bevétel nem haladhatja meg évente 3500 eurót gazdaságonként. Ebben az esetben a kis mennyiségű feldolgozást melléktevékenységként kell nyilvántartásba venni, de a pénzügyi hatóság külön nyilvántartásai alapján ez a feldolgozás mentesül az adó alól. Azon 3500 euróig

²³⁸ Személyi jövedelemadó törvény: Zakon o dohodnini (ZDoh-2)

<http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4697>

²³⁹ Kataszteri jövedelem meghatározása: Uredba o določitvi lestvic katastrskega dohodka, pavšalne ocene dohodka na čebelji panj in območij posebnih režimov za kmetovanje in gospodarjenje z gozdovi za obdobje 2017–2019

terjedő bevételek nem növelik az adóalapot, amelyek az „alapvető” kataszteri jövedelem hatálya alá tartoznak.

jövedelemadó alól mentes jövedelem még a ZDoh-2 26. cikke szerint: mezőgazdasági és erdészeti szolgáltatások mezőgazdasági és erdészeti gépekkel történő nyújtásából származó jövedelem a gépkörökben.

A negyedik kategória a **bérleti** jövedelemre és a jogdíjakra vonatkozik, az ötödik kategória a tőkéből származó jövedelemre vonatkozik, a hatodik kategória, az egyéb jövedelem, az első öt jövedelemkategóriába nem tartozó jövedelmet foglalja magában (azaz díjak, ajándékok, versenydíjak, bizonyos ösztöndíjak, önkéntes munka stb.).

Az egyéni vállalkozó az egyszeres könyvvitel szabályai szerint vezeti könyvelését, ha az üzleti évet megelőző évben nem lépett túl kettőt az alábbi feltételek közül:

- az alkalmazottak átlagos száma nem haladta meg a három főt,
- az éves jövedelem nem érte el a 42000 eurót
- eszközeinek állománya (az éves nyitó és záróállomány átlaga) nem érte el a 25000 eurót.

Társasági adó

A társasági adó mértéke 19%, amelyet a magánvállalatok adóköteles nyeresége után kell megfizetni. Speciális, 0%-os adókulcs vonatkozik a befektetési alapokra, a nyugdíjalapokra és a nyugdíjalapokhoz kapcsolódó biztosítói tevékenységre. Azok az adózók, akiknek a bevétele az előző évben nem haladta meg az 50 000 eurót (vagy a 100 000 eurót amennyiben legalább egy teljes munkaidős alkalmazottat foglalkoztatnak minimum öt hónapig) a költségek átalány alapján történő levonását választhatják az éves bevétel 80 százalékáig.

Mentesség vonatkozik a társasági adó megfizetésére jótékonyági szervezetek, szövetségek és más hasonló szervezetek esetében.

Általános forgalmi adó²⁴⁰

Szlovéniában két áfa kulcs van érvényben, a 22%-os standard áfamérték, illetve egy 9,5%-os kedvezményes kulcs.

Kedvezményes kulcs alá tartoznak többek között az élelmiszerek, éttermek (csak ételek készítése), szállás; üdítőitalok, vágott virágok és növények dekoratív használatra és élelmiszer-előállításra.

Mindemellett áfa mentesek – a teljesség igénye nélkül - szociális szolgáltatások, az oktatás, bizonyos non-profit tevékenységek, sport tevékenységek, adományok.

A szlovén áfatörvény az áfa tekintetében különleges opciót kínál néhány esetben, melyek közül kiemelést érdemel:

- A vállalkozások és a magánvállalkozók mentesülnek az ÁFA fizetés alól, ha a megelőző 12 hónapban (és nem naptári év) nem érte el, vagy bizonyos, hogy nem éri el az 50000 euró (15 millió FT) bevételt (ÁFA tv.94 §/Zakon o DDV 94. člen).
- Ugyancsak mentesülnek a mezőgazdasági tevékenységgel foglalkozók az áfa alól, amennyiben a gazdaság összes tagjára számított együttes kataszteri jövedelem nem éri el az utolsó naptári évben a 7500 eurót (ÁFA tv.94 §/Zakon o DDV 94. člen). Ezek a termelők mezőgazdasági és erdészeti termékeik értékesítéséért kompenzációra jogosultak, melynek mértéke az értékesítési ár 8%-a.

²⁴⁰ Általános forgalmi adó törvény: Zakon o davku na dodano vrednost (ZDDV-1)
<http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4701>

B. Melléklet: Szövetkezeti jogszabályok

Ausztria

Gesetz über Erwerbs- und Wirtschaftsgenossenschaften (Genossenschaftsgesetz – GenG)
StF: RGBL. Nr. 70/1873

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001680>

Horvátország

Zakon o zadrugama NN 34/2011 (764)

https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2011_03_34_764.html, in English:

http://zadruga.coop/upload_data/site_files/898564753377311552204436511_law-on-cooperatives-eng.pdf

Cseh Köztársaság

Zákon č. 90/2012 Sb. Zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích) (Art. 552 – 726)

<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-90>

Franciaország

Loi n° 47-1775 du 10 septembre 1947 portant statut de la coopération, version consolidée au 25 novembre 2019

<https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000684004>

Germany

Genossenschaftsgesetz vom 1. Mai 1889 Gesetz betreffend die Erwerbs- und Wirtschaftsgenossenschaften

<https://www.gesetze-im-internet.de/geng/>

Magyarország

2013. évi V. törvény Polgári Törvénykönyvről

http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=159096.357520,

Olaszország

Codice Civile, Libro Quinto, Del lavoro, Titolo VI, Delle imprese cooperative e delle mutue assicuratrici

<https://www.altalex.com/documents/news/2014/11/27/delle-imprese-cooperative-e-delle-mutue-assicuratrici>

Norvégia

LOV-2007-06-29-81 Lov om samvirkeforetak (samvirkelova)

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2007-06-29-81/>

Lengyelország

USTAWA z dnia października 2018 r. o spółdzielniach rolników

http://orka.sejm.gov.pl/proc8.nsf/ustawy/1425_u.htm

Portugália

Código Cooperativo Lei n.º 119/2015

<https://dre.pt/web/guest/legislacao-consolidada/-/lc/70147380/view>

România

Lege nr. 1 din 21 februarie 2005 privind organizarea și funcționarea cooperației,

<http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/59553>

Spanyolország

Ley 27/1999, de 16 de julio, de Cooperativas

<https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1999-15681>

Szlovákia

Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník. <http://www.zakonypreludi.sk/zz/1991-513>,

Szlovénia

Zakon o zadrugah (Uradni list RS, št. 97/09 – uradno prečiščeno besedilo)

<http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO217>,

Egyesült Királyság

Co-operative and Community Benefit Societies Act 2014

<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2014/14/contents>

C. Melléklet: CUMA

CUMA szövetkezetek (Coopérative d'Utilisation de Matériel Agricole) a mezőgazdasági munkagépek, eszközök közös használatát segíti elő, amelyet a második világháború után alapítottak, hogy a francia gazdák talpra tudjanak állni. A CUMA szövetkezetben a termelők közösen üzemeltetnek és használnak mezőgazdasági munkagépeket a hatékonyság és megfizethetőség szellemében. Szövetkezetek nagyobb része betakarításra szakosodott, de vannak olyan szövetkezetek melyek erdőgazdálkodással, öntözéssel vagy vízelvezetéssel foglalkoznak. A mezőgazdaságban tapasztalt technológiai fejlődés miatt ezek a szövetkezetek megújultak, élelmiszer feldolgozással is foglalkozni kezdtek, mivel kistermelők is megjelentek ezen a területen.

Vidéken a CUMA más típusú szolgáltatásokat is nyújt, mint például iskolák fűtéséhez faforgácsot állít elő vagy a havat takarítja el a közutakról, ha arra van szükség.

CUMA típusú együttműködések két célból jöttek létre: munkagépek használati, üzemeltetési költségének a csökkentésére, és a munkagépek közös finanszírozással történő vásárlásának a megkönnyítésére annak érdekében, hogy a közösség azt együtt használhassa. A CUMA szövetkezetek azért alakultak, hogy magánemberek, a pénzügyi és szociális érdeküknek megfelelően szövetkezzenek, és ebben a szövetségben a szükséges munkagépek rendelkezésre álljanak a tagok részére. A gazdáknak az ilyen együttműködése ezen kívül pénzügyi könnyebbséget, megnövekedett hatékonyságot és csökkentett fenntartási költséget tesz lehetővé.

CUMA-k minimum olyan öt ember közreműködésével alapíthatóak, akik az alkalmazandó jog (Mezőgazdasági törvény L521-1 paragrafusa) alapján mezőgazdasági termelőnek minősülnek. Ami az jelenti, hogy a felelősségük a befektetéssel kapcsolatban korlátozott. Minden eszköz a CUMA tulajdona, megkötik a szövetkezet szigorú belső szabályai határozzák meg. A tagok jogai és kötelezettségei egyértelműen meghatározásra kerülnek a szövetkezet belső szabályzataiban és a tagokkal kötött szerződésekben. Tagoknak be kell lépni egy részlegbe, hogy a használhassák a CUMA felszereléseit és munkagépeit. Ehhez a tagnak szerződést kell kötnie, amelyben meghatározzák a használat értékét, ideje vagy egységét. A szerződés tartama általában megegyezik a munkagép két karbantartása között eltelő idővel. (általában 3-5 év)

CUMA finanszírozása három módon történik:

- tagok befektetéseivel
- hitellel
- tagsági díjjal

A CUMA-hoz való csatlakozás feltétele, hogy megállapodjanak pénzügyi hozzájárulás fizetésében, amely a szükséges tőkét biztosítja a CUMA-nak eszközök megvásárlásához. A tag befektetése után nem fizetnek kamatot és a gépek vételárának 20-30%-nak a fedezi. Többnyire a tagok befektetése egyenlőek a különféle ágazatok között.

CUMA-k irányítását és ellenőrzését a

- közgyűlés
- az igazgatóság
- ágazati vezető
- a gépvezető látja el.

Minden tagnak egy szavazata van az igazgatóság tagjainak a választására és a szövetkezeti szabályok kialakítására, függetlenül az ágazatok számától, illetve a befektetés összegétől.

Összefoglalva CUMA-k olyan együttműködési formák, amelyek már 70 éve léteznek biztosítva a korszerűséget és a pénzügyi fenntarthatóságot a családi gazdaságok számára. A közös fellépés lehetővé teszi a legkorszerűbb és magasabb árkategóriájú munkagépek használatát. Csökkenti a befektetési kockázatot és a környezetvédelmi követelmények terhét. A CUMA szövetkezeti modell (pénzügyi, vezetési, irányítási és szavazási jog) jó gyakorlatnak bizonyult, ami más országokban is segíthet a gazdák működésének modernizálásában. Sőt ez egy olyan jogi forma, melyet a CAP is támogat a közös beruházások végrehajtásában.

D. Melléklet: norvég szövetkezeti szabályok

A Szövetkezetekről szóló törvényt 2008-ban fogadták el. E törvény legfőbb eredménye, hogy a szövetkezetek formális jogi státuszt kaptak „szövetkezeti” céggént.

A Versenytörvényben kivétel vonatkozik a mezőgazdaságra és halászatra. Ezzel a kivétellel kijelentik, hogy lehetőséget biztosítanak a termelők közötti együttműködésnek, és elfogadják a domináns piaci pozíciót, ha ez összhangban van a cég piacszabályozási szerepével, vagy megegyezés áll fenn erről a kormány és a mezőgazdasági vagy halászati cég között, amely piacszabályozó szerepet kapott.

A norvég mezőgazdasági szövetkezeteknek hosszú története során fontos rendelkezés volt a mezőgazdasági termékek értékesítésének fejlesztéséről szóló törvénynek (omsetningsloven).

Ebben a törvényben formalizálták és meghatározták a szövetkezetek szerepét a mezőgazdasági termékek bizonyos köre értékesítésének elősegítésében. A törvény fontos a mezőgazdasági termékek piacának szabályozása terén, Norvégiában.

A mezőgazdasági szövetkezetek Norvégiában az egy célra szerveződött szövetkezetek példái. Mivel a különböző szövetkezetek különböző szükségleteket elégítenek ki, a legtöbb gazda egyszerre több szövetkezetnek is tagja. Az egyik a tejtermelők szövetkezete, a másik termelési input beszerző szövetkezet, megint másik hitelt vagy más szolgáltatásokat nyújt a gazdáknak. A három legnagyobb szövetkezet piacszabályozó szerepet kapott a kormánytól a mezőgazdasági termékek piacán. Szerepüket a mezőgazdasági termékek piacának szabályozásáról szóló rendelet határozza meg. Három szövetkezetnek a jogszabály 2 paragrafusában meghatározó szerepet adtak, ezek a Nortura SA, Norske Felleskjøp SA és Tine SA.²⁴¹

²⁴¹ A 2 § Norvégi három legnagyobb szövetkezete - Nortura SA, Norske Felleskjøp SA és Tine SA. - részére piacszerzési jogosítványokat biztosít.

E. Melléklet: Szövetkezetek BOND

A BOND projekt tagjainak kiküldött kérdőívre beérkezett válaszokat foglaljuk össze ebben az anyagban.

E.1. Olaszország:

Cél/meghatározás:

Az olasz szabályozás értelmében a szövetkezet közszükségleteket kielégítő gazdasági és kulturális együttműködés.

A szövetkezet fogalmát az olasz alkotmány határozza meg: „A köztársaság elismeri a kölcsönös segítségén alapuló és spekulációs célokat mellőző szövetkezetek társadalmi rendeltetését.” (az Olasz Köztársaság Alkotmányának 45. cikke²⁴²)

A szövetkezet olyan vállalkozási forma, melynek célja és gazdasági tevékenységének alapja az emberek (tagok) igényeinek kielégítése: ennek nyomán a szövetkezet alapja a tagok közös akarata a fogyasztók, munkavállalók, gazdálkodók, kulturális, szereplők, stb. érdekeinek védelme érdekében. (Codice Civile Art. 2512²⁴³)

Valamennyi szövetkezet megkülönböztető és egyesítő eleme – más szektorális különbségektől eltekintve - abban foglalható össze, hogy míg a hagyományos vállalkozási formák, gazdasági társaságok fő célja a profitszerzés és annak felosztása, ezzel szemben a szövetkezet célja egy közös cél elérése, ami a szövetkezet típusától függően a szövetkezet tagjainak való munkalehetőség, vagy az áruk, szolgáltatások piachoz képesti jobb feltételek melletti biztosítására irányul.

Típus:

Olaszországban a szövetkezet az alábbi szervezeti formákban működhet:

- a) korlátolt felelősségű társaság
- b) konzorciumba szerveződött szövetkezeti társaságok
- c) kisszövetkezeti társaság

Ptk. 2518. cikk Társadalmi kötelezettségekért való felelősség:

A szövetkezet vagyonával felel társadalmi kötelezettségei teljesítéséért.

Tagság:

A Codice Civile Art. 2522 cikke alapján szövetkezet legalább 9 tagból áll.

Ugyanakkor egyes ágazati szabályok eltérő szabályokat is megállapíthatnak, valamint az egyes társasági formákra irányadó szabályok is alkalmazhatóak egy szövetkezetet létrehozása esetében, például legalább három magánszemély is alapíthat szövetkezetet korlátolt felelősségű. Mezőgazdasági tevékenység végzése esetén más társasági forma is lehet tag.

²⁴² <https://www.altalex.com/documents/news/2013/12/19/diritti-e-doveri-dei-cittadini-rapporti-economici>

²⁴³ <https://www.altalex.com/documents/news/2014/11/27/delle-imprese-cooperative-e-delle-mutue-assicuratrici>

Ha a taglétszám a szövetkezet alapítását követően lecsökken a minimális taglétszám alá (az előzőekben meghatározottakhoz képest), egy éven belül fel kell tölteni a tagok létszámát, ellenkező esetben a szövetkezet felszámolás alá kerül.

Továbbá a Ptk kimondja, hogy bizonyos ágazatokban a szövetkezet alapszabálya rendelkezhet a szövetkezet minimális taglétszámáról.

Befektető tag:

Olaszországban a szövetkezeteket újraszabályozó 1992. évi 59. számú törvény²⁴⁴ 4. cikke értelmében vált lehetővé szövetkezetekben a befektető tag (socio sovventore). Ez a technológiai fejlesztéseket vagy a szövetkezet szervezeti átalakulást vagy bővítést/fejlesztést szolgáló befektetések érdekében volt szükséges.

A befektető tagok, a cégtörvény változását követve, a pénzügyi eszközök tulajdonosa kategóriába tartoznak, akik a Ptk 2526. cikke értelmében szavazati joggal rendelkeznek. A társasági szerződés előírhatja pénzügyi eszközök kibocsátását a részvénytársaságokról szóló rendelkezések értelmében. A társasági szerződés meghatározza a pénzügyi eszközök tulajdonosainak (befektető tag) vagyoni és szervezeti jogait, és minden vagyonmozgásra vonatkozó feltételt, aminek meg kell fellelniük.

A nyereség felosztására és a vagyoni hozzájárulás visszatérítése vonatkozó kiváltságok nem terjednek ki a fel nem osztható tartalékra a 2545. cikk értelmében.

A befektető tagok szavazati aránya nem haladhatja meg az összes tag szavazatának vagy az őket képviseltek szavazatainak 1/3-át.

A 2437. és az azt követő cikkek rendelkeznek a befektető tagok szavazati jogának megvonásáról.

A korlátolt felelősségű társaságra vonatkozó szabályok alapján működő szövetkezet kibocsájthat értékpapírt szervezeti jogok nélkül csak minősített befektetőknek.

Befektető tag szavazata:

A befektető tagok szavazati aránya nem haladhatja meg az összes tag szavazatának vagy az őket képviseltek szavazatainak 1/3-át. Befektető tag is lehet igazgatósági tag, ám az igazgatósági tagok többségének szövetkezeti tagnak kell lennie.

Tőke:

Nincs tőkeminimum követelmény a szövetkezet létrehozásához.

Szavazati jog:

A Ptk. 2538. cikk (A tagok gyűlése) rendelkezik a szavazati jogról.

Azok, akiket legalább 90 napon belül bejegyezték a részvényesek/tagok nyilvántartásába, szavazati joggal rendelkeznek a döntéshozó szervben.

Az egy tag egy szavazat elve irányadó, függetlenül a részvények értékétől vagy számától. Az alapító okirat rendelkezhet a részvényhez/értékpapírhoz kapcsolódó szavazati jog korlátozásáról a tagok részére való jegyzésekor.

Az alapító okirat a jogi személy tagok esetében több szavazatról is rendelkezhet a kvóta és tagok száma alapján, de az nem lehet több ötnél.

²⁴⁴ <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/1992/02/07/092G0082/sg>

A szövetkezeti szövetségekben, ahol a tagszervezetek a közös célokat cégek integrációja vagy az integráció egyes fázisai által valósítják meg, az alapító okirat rendelkezhet a szavazati jog részvétel alapján történő biztosításáról. A törvény korlátozza ezeknek a tagoknak a többszörös szavazati arányát, miszerint egyikük szavazatainak száma sem haladhatja meg a szavazatok 1/10-ét. Továbbá ezeknek a tagoknak a szavazata összességében nem haladhatja meg az összes tag vagy az őket képviselő személyek szavazatának 1/3-át.

A döntéshozó szerv határozatképességéhez a tagok többségének jelen kell lennie, és a meghozott határozatok érvényességéhez a tagok többségének szavazata szükséges, mely arányról az alapító okiratban rendelkezik és a tagok szavazatainak számhoz igazodik.

Az alapító okirat rendelkezése alapján a szavazati jogot levelezés által vagy távközlési eszközön keresztül is lehet gyakorolni. Amennyiben a meghívóban szereplő határozati javaslattól eltérő kérdésről szavaznak a tagok, úgy a levél formájában leadott szavazatokat nem számolják.

Tulajdoni hányad:

A Ptk 2525. cikke Részvényes és kvóták (Shares and quotas) rendelkezik a tulajdoni hányadról:

A részvény vagy kvóta névértéke nem lehet kevesebb 25 eurónál, de nem haladhatja meg az 500 eurót.

A törvény eltérő rendelkezése hiányában egyik szövetkezeti tag részesedése sem haladhatja meg a 100.000 eurót, még akkor sem, ha a részvény névértéke meghaladja azt.

Az alapító okirat a több mint 500 tagot számláló szövetkezet esetében az előzőekben meghatározott határérték növeléséről rendelkezhet legfeljebb a tőke 2%-nak megfelelő mértékben. Ezt az értéket meghaladó részvények visszaválthatóak vagy a részvényes érdekébe értékesíti azok az igazgatóság. A relatív vagyoni jogok a 2545. cikk értelmében a fel nem osztható tartalék részét képezik.

A korlátozást nem kell alkalmazni az árukhoz és hitelekhez való hozzájárulásakor a 2545. cikk értelmében, és a szervezeti jogokkal rendelkező nem természetes személy részvényesekre és a pénzügyi eszközök tulajdonosaira.

A részvényekre a 2346., 2347., 2348., 2349., 2354. és 2355. cikket kell alkalmazni, amennyiben azok összeegyeztethetők. A jegyzett tőke, és a csak részlegesen kifizetett részvények nem szerepelnek a részvények jegyzékében.

Nyereség elosztása:

A nyereség felosztásának felosztásáról a Ptk rendelkezik:

- 30%-ot a törvényben előírt tartalékalapba kell elkülöníteni (Ptk. 2545. cikk)
- 3%-ot a befektetési alapba kell elkülöníteni a szövetkezet támogatására és fejlesztésére (1992. évi 59. számú tv. 11. cikk)
- a nyereség fennmaradó részét fel lehet osztani, amelyről a tagok a döntéshozó szerven döntenek: osztalék, részvény /kvóta névértékének megváltoztatása, engedmény a részvényesek érdekében, kvóta/saját tőke értékesítése, más kötelező tartalék a törvényben meghatározott mértékig.

A kölcsönösségen alapuló szövetkezetek esetében a tagok között felosztható osztalék nem haladhatja meg a törvényben meghatározott mértéket (Ptk. 2514. cikk). Ugyanez a rendelkezés vonatkozik a tartalékok bármely formában való felosztásának tilalmára (Ptk. 2514. cikk) a részvényesek között mind a szövetkezet működése során. A szövetkezet

megszűnése esetén a fennmaradó teljes nettó vagyon a részvények névértékének részvényesek számára való visszafizetés és a jegyzett tőke átértékelését követően a befektetési alapba kerül a szövetkezet támogatása és fejlesztése érdekében (1992. évi 59.1 számú törvény 11. cikke).

Tartalékképzés:

Ptk. 2545. cikk Fel nem osztható tartalék

Törvény vagy az alapító okirat rendelkezése alapján a részvényesek között fel nem osztható tartalék még a szövetkezet megszűnése esetén sem osztható fel. A fel nem osztható tartalék a veszteségek fedezését szolgálhatja azután, hogy a szövetkezet tőkeemelés érdekében tartalékot rendelt el, és a felosztható tartalékot felosztották a részvényesek között a szövetkezet megszűnése esetén.

Ptk. 2545. cikk Törvényes, kötelező és önkéntes tartalék

Bármekkora összegű és a törvényes tartalék, ahová az éves nettó nyereség legalább 30%-át el kell különíteni. Az éves nettó nyereség meghatározott részét a közös fejlesztési alapba kell elkülöníteni a szövetkezetek támogatása és fejlesztése érdekében a törvény által meghatározott mértékben és módon.

Ptk. 2545. cikk: A szövetkezeti tagok nyereséghez és tartalékhoz való joga (osztalék)

Az alapító okirat szerint az osztalék akkor osztható fel, a kvóta vagy részvény akkor értékesíthető, vagy a részvényesek részvénye akkor osztható fel, ha a szövetkezet nettó nyereségének és teljes tartozásának aránya eléri az ¼-et. Ez a feltétel nem vonatkozik a pénzügyi eszközök tulajdonosaira. Az alapító okirat biztosíthatja a döntéshozó szervnek, hogy osztalékot adjon a tagoknak, ami felosztható:

- a) a 2526. cikk szerinti pénzügyi eszközök alapján
- b) a jegyzett és kifizetett részvény arányos növelése által, vagy új részvény kibocsátása által a 2525. cikkben foglaltaktól eltérően a részvény eredeti értékének maximum 20%-ig.

Tartalék felosztása:

Nem lehetséges.

Közös vagyon felosztása (Ptk. 2535.):

A részjegy (kvóta) megszüntetése (kifizetése) vagy a részvények visszatérítése az éves pénzügyi beszámolón alapul.

A részvények felszámolása, az esetleges veszteségekkel arányos csökkentés tőkébe való beszámolhatósága az alapító okirat rendelkezésein alapul. Eltérő rendelkezés hiányában, a megtérítés a pótdíjak visszafizetését is magában foglalja, amennyiben megfizették azt és a szövetkezet vagyonában rendelkezésre áll, és nem fordították tőkeemelésre a 2545. cikk alapján.

Gazdasági együttműködés nem taggal:

Főszabály szerint nincs lehetőség a nem taggal való gazdasági együttműködésre. De a mezőgazdasági szövetkezeteknek szigorú korlátozás mellett lehetőségük van rá.

Nem taggal való gazdasági együttműködés a gyümölcs és zöldségszektorban lehetséges. Olaszországban alkalmazzák az 1308/2016/EU rendeletet (PAC) és a 2017/891 felhatalmazáson alapuló rendeletet (lásd: 13. cikk Kiszervezés, 22. cikk Forgalmazott termék

értéke - Kiszámítás alapja). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017R0891&from=IT>

E.2. Románia:

Cél/meghatározás:

A romániai 1/20015 számú szövetkezeti törvény²⁴⁵ értelmében a szövetkezet a tagok gazdasági, társadalmi és kulturális érdekeit szolgálja.

A szövetkezetek célja a gazdálkodók versenyképességének növelése a piacon, munkahelyteremtés, jövedelem növelése, a föld konszolidálása a gazdaságos hasznosítható területeken, uniós forrásokhoz való hozzáférés, aszociális gazdaság előmozdítása, gépek közös használata, drága technológiák beszerzése (ezek a célok a minisztériumoktól származnak, melyek támogatják a szövetkezeteket).

Típus:

A szövetkezet jogi személy, mely jegyzékét a román cégjegyzék tartalmaz. Létrehozásáról és működéséről az alapszabály és a szabályzatok rendelkeznek.

Két típusa van:

- a) a TIER 1 szövetkezet: gazdasági, technikai vagy társadalmi tevékenységet végez természetes személy tagjai (min. 5 tag) számára való termékek, szolgáltatások és foglalkoztatás kizárólagos vagy túlnyomórészt való biztosítása érdekében.
- b) a TIER 2 szövetkezet (vertikális integráció): a szövetkezetnek természetes és jogi személy tagja is lehet

A szövetkezeti törvény az alábbi szövetkezeti típusokat határozza meg: kisipari-, fogyasztói-, értékesítói-, mezőgazdasági-, lakás-, halászati-, szállítási-, erdészeti szövetkezet.

Tagság:

Szövetkezetet minimum 5 taggal lehet alapítani.

- a) Mezőgazdasági szövetkezetet legalább 5 természetes személy taggal lehet alapítani, mely gazdasági, technikai vagy társadalmi tevékenységet végez a tagjai számára való termékek, szolgáltatások és foglalkoztatás kizárólagos vagy túlnyomórészt való biztosítása érdekében. Ezek az ún. TIER 1 szövetkezetek.
- b) A szövetkezetnek jogi személy tagja is lehet, melyek az ún. TIER 2 szövetkezetek. Minimum 5 természetes személy és/vagy jogi személy tagja van, aki a TIER 1 szövetkezet tagja vagy maga a TIER 1 szövetkezet.

Befektető tag:

A román jogszabály nem rendelkezik róla, így nem lehet befektető tagja a szövetkezetnek.

A szövetkezet kötvényt bocsájthat ki a jegyzett és a befizetett tőke 33%-ig, amely maximált kamatozású, forgatható értékpapír.

Befektető tag szavazata:

²⁴⁵ <https://lege5.ro/Gratuit/gy4tinrz/legea-nr-1-2005-privind-organizarea-si-functionarea-cooperatiei>

Nem lehet szavazati joga.

Tőke:

Romániában kötelező a tagok pénzbeli hozzájárulása, minimum 500 RON, ami részjegyenként min. 10 RON. A pénzbeli hozzájárulás mértékét a szövetkezet alapszabályának kell tartalmaznia. Pénzbeli hozzájárulás mellett természetbeni hozzájárulást is a szövetkezet rendelkezésére bocsájthatnak a tagok.

A jegyzett tőke nem osztható fel a tagok között, nem kamatoztatható. A befizetett tőke ellenben felosztható a tagok között és osztalékkal növelhető értéke.

Szavazati jog:

Romániában az 1 tag 1 szavazat elve érvényesül.

Tulajdoni hányad:

A szövetkezet tagjának tulajdoni hányada maximum a jegyzett tőke 20%-a lehet.

Nyereség elosztása:

Osztalék fizetése a tagoknak a jegyzett tőkében való részvételük arányában és/vagy a mezőgazdasági szövetkezet éves forgalma alapján történik.

Tartalékképzés:

A szövetkezet éves bruttó nyereségének 5%-a különíthető el tartalékként, ami nem haladhatja meg a tőkeminimum 1/5-ét.

Tartalék felosztása:

A törvény speciális rendelkezéseket tartalmaz a tartalékképzés kapcsán. A törvény csak azt köti ki, hogy végelszámolás vagy felszámolás esetén a fel nem osztható vagyon feloszthatóvá válik a tagok között.

Közös vagyon felosztása:

A tartalék felosztása alapján történik. Gazdasági együttműködés nem taggal:

A törvény mindösszesen annyiról rendelkezik, hogy a szövetkezet együttműködhet és kellene is együttműködnie más szövetkezettel.

E.3. Cseh Köztársaság

Cél/meghatározás:

A szövetkezet olyan jogi személy (korábbi meghatározása szerint egy olyan közösség), amelyet tagjai támogatása érdekében hoznak létre. A cseh jog értelmében a szövetkezetek a gazdasági társaságokhoz hasonlóan vállalkozásoknak minősülnek. A szövetkezetek és a gazdasági társaságok közötti különbség, hogy a szövetkezet jogosult tagjait toborozni, valamint, hogy a szövetkezetek esetében az egy tag egy szavazat elve alkalmazandó, továbbá a változó tőle elve is megkülönböztető jellemző.

A szövetkezet nevében szerepelnie kell a "družstvo" (szövetkezet) kifejezésnek.

Típus:

Speciális típusú szövetkezeti gazdasági társaság

- lakásszövetkezet
- szociális szövetkezet

További szövetkezeti típus a hitelszövetkezet, melyet külön jogszabály, a hitelszövetkezetekről szóló 87/1995. számú törvény szabályoz.

Tagság:

Legalább 3 taggal lehet szövetkezetet alapítani. Maximum nincs meghatározva.

Befektető tag:

Nem lehet befektető tagja a szövetkezetnek Cseh Köztársaságban.

Tőke:

A törvény nem ír elő a tagok részére minimális tagsági hozzájárulást, de minden tagnak kell hozzájárulást fizetnie a szövetkezet jegyzett tőkéjéhez (alap vagyoni hozzájárulás) és ennek mértéke tagonként eltérő lehet a további vagyoni hozzájárulás útján.

Szavazati jog:

Az egy tag egy szavazat elve érvényesül, de alapszabály egy tagnak több szavazatot is biztosíthat. Az alábbi kérdésekben az egy tag egy szavazat kizárólagos elve érvényesül:

- a) pénzügyi támogatás jóváhagyásáról;
- b) vagyoni hozzájárulási kötelezettségről;
- c) a szövetkezet felszámolásáról;
- d) a szövetkezet átalakulásáról;
- e) részvénykibocsátásról döntenek.

Nyereség elosztása:

Az alapító okiratban lehetőség van arra, hogy a vagyoni hozzájárulás mértékétől eltérő nyereségfelosztás állapítson meg.

Tartalékképzés:

Csehországban nincs a szövetkezetek tartalékképzésére vonatkozó rendelkezés.

A lakásszövetkezet rendelkezik bizonyos tartalékkal, de ezt jogszabály nem nevesíti.

Tartalék felosztása:

Nem lehetséges.

Közös vagyon felosztása:

A nyereséget az alapító okirat szerint a szövetkezet további működésére fordítják, és nem a tagok részére.

A lakásszövetkezet nyereségét csak a lakók lakásbeli igényeire és a lakás további fejlesztésére lehet fordítani.

Gazdasági együttműködés nem taggal:

A szövetkezet alapító okirata alapján, a gazdasági célú szövetkezetek jogilag gazdasági társaságnak tekinthetők s így nem taggal is jogosultak együttműködni.

E.4. Norvégia

Cél/meghatározás:

A szövetkezeti törvény kiterjed valamennyi ágazatra és általánosnak kell tekinteni a szövetkezet céljai tekintetében. A szövetkezet, mint társasági forma minden gazdasági tevékenység esetében működhet, ahol a tagok gazdasági érdekét tudják szolgálni.

Néhány a mezőgazdasági ágazatban működő fő szövetkezet fontos szerepe van az agrárpolitikai célok megvalósításában, végrehatásában. Erről külön, a mezőgazdasági ágazatra vonatkozó jogszabály, mezőgazdasági szervezetek megállapodásai, a kormány és versenyszabályok rendelkeznek.

Típus:

A szövetkezetek önálló társasági formák²⁴⁶, önállóan, külső befolyás nélkül működnek. A tagok és a szövetkezet közötti ügyletek lefolytathatók egy korlátolt felelősségű társaságon keresztül is, mely kizárólag egy szövetkezet tulajdonában van, vagy egy vagy több szövetkezettel együtt közös tulajdonában van.

A szövetkezetek együttműködhetnek más szövetkezettel egy föderatív együttműködési modellben. Példa erre, amikor egy helyi és regionális szinten működő szövetkezet egy nemzeti szinten működő szövetkezetet hoz létre. Ez még létezik a fogyasztói szövetkezetekben. Korábban a mezőgazdasági szektorban volt ez gyakori, de mára a legtöbb ágazatban működő szövetkezet egy egységes nemzeti szintű egységgé (egyetlen szövetkezetté) olvadt össze, melyben a gazdálkodók közvetlen tagok.

A törvény valamennyi szövetkezeti típust tartalmazza, függetlenül azok méretétől.

Tagság:

A szövetkezetnek minimum 2 tagja van. Nincs maximális taglétszám.

Befektető tag:

A szövetkezeteknek nem lehet befektető tagja.

Tőke:

A szövetkezet alapításához nincs törvényileg előírt tőkeminimum. A szövetkezet saját tőkéje csak a tagoktól vagy a fel nem osztott nyereségből származhat.

²⁴⁶ A 2008. évi törvény a szövetkezetekről 1.§ -a határozza meg a szövetkezet fogalmát:

(2) A szövetkezet egy olyan társaság, amelynek fő célja tagjai kereskedelmi érdekeinek elősegítése, támogatása a szövetkezetben vásárlóként, beszerzőként vagy más módon történő részvételekor, amikor

1. a megtérítés vagy a befektetett tőke megtérítésétől eltekintve vagy a szövetkezetben marad vagy a tagok között felosztják a gazdálkodásban való részvételük arányában, és
2. a tagok egyike sem tartozik személyes felelősséggel a szövetkezet tartozásaiért sem részben sem egészben, melyek együtt a teljes tartozást alkotják.

(3) Egy szövetkezet akkor is fennáll, ha a tagok (2) bekezdésben meghatározott érdekeit a tagok kereskedelmi vállalkozása támogatja, amely a szövetkezet egyedüli vagy más szövetkezettel való közös tulajdonában van, bele értve a másodlagos szövetkezetet is. Ugyanezeket a rendelkezéseket kell alkalmazni, ha a tagok érdekeit a tagok olyan kereskedelmi vállalkozása támogatja, amely kizárólag egy másodlagos szövetkezet tulajdonában van. A király egyedi határozatával úgy is rendelkezhet bizonyos esetekben, hogy tagok érdekeit a tagok az előzőekben nem említett, más kereskedelmi vállalkozása.

A szövetkezet alapító okirata határozza meg, hogy a tagoknak kell-e tőkebefektetést/vagyoni hozzájárulást teljesíteni vagy sem (tagi vagyoni hozzájárulás/részcse).
 A mezőgazdasági szövetkezetek esetében van tagi részvény, de meglehetősen kismértékű.

A jogszabály kifejezetten előírja, hogy a szövetkezet működése során biztosítani köteles a működéséhez a megfelelő mértékű tőkét.

Szavazati jog:

Az általános szabály az egy tag egy szavazattal rendelkezik, azzal, a tagok több szavazattal is rendelkezhetnek, ha a szavazati jog mértéke a tagok vagyoni hozzájárulásához igazodik.

Másodlagos szövetkezet esetében is rendelkezhet úgy az alapító okirat, hogy a szavazati jog a tagok személye alapján oszlik meg vagy a földrajzi terület alapján, amelyhez az elsődleges szövetkezte tartozik. Egy tag nem rendelkezhet a szavazati jog többségével.

Tulajdoni hányad:

A törvény értelmében a tagok nem kötelesek tulajdoni hányadot/részvényt jegyezni a szövetkezetben. A törvény nem rendelkezik tulajdoni hányadról. Azt az adott szövetkezet alapító okiratában kell rendezni.

Korábban a mezőgazdasági szövetkezet esetében jellemző volt a tagok tulajdoni hányada, ami gyakran a farm nagyságához/szövetkezettel való várható együttműködéshez igazodva változott. Ez ma a legtöbb esetben leegyszerűsödött tagonként egy tulajdoni hányadra.

A tagok által részesedés fizetése kötelező annak érdekében, hogy a tagok felelősséget vállaljanak a szövetkezet gazdálkodásáért. Ez a részesedés nem biztosít jogokat a tagoknak. A tagság, a szavazati jog és a gazdasági jogok a tagok és a szövetkezet közötti kereskedelmen alapszik.

Nyereség elosztása:

Csak abban az esetben lehetséges, hogyha a szövetkezet működést nem veszélyezteti.

A szövetkezet állandó saját tőkéje nem osztható fel. Kizárólag az elmúlt év nyeresége osztható fel. Azonban bizonyos tőkekereskedések lehetővé teszik, hogy a saját tőke bizonyos részét elkülönítsék a tagok között későbbi időpontban történő felosztása érdekében.

Tartalékképzés:

Nincs külön rendelkezés a tartalékképzésre vonatkozóan. Erről a megfelelő saját tőke követelményére vonatkozó rendelkezések szabályozzák (25.§)

Tartalék felosztása:

A tagok között az „ideiglenes tartalék”, a jövőbeli kifizetési tartalék és a tagi tőkeszámla osztható fel. Más tartalék nem osztható fel.

Közös vagyon felosztása:

Az általános szabály az, hogy a szövetkezet felszámolása után fennmaradó vagyont a szövetkezet társadalmi vagy non-profit céljaira kell fordítani. Lásd szövetkezeti törvény 135.§ (4) bekezdés

Azonban ha az alapító okirat úgy rendelkezik, a fennmaradó vagyon felosztható a tagok között. A felosztás a tag és a szövetkezet közötti együttműködésen alapszik. Lásd 135.§ (5) bekezdés Ez a rendelkezés alkalmazandó a mezőgazdasági szövetkezeteknél.

Gazdasági együttműködés nem taggal:

A szövetkezet mind a tagokkal mind nem tagokkal is együttműködhet. A szövetkezeti törvény nem tartalmaz erre vonatkozó korlátozást. Azonban bizonyos szövetkezetek esetében az adózási szabályokat tekintve, az együttműködésnek 50%-át a tagokkal kell folytatni.

A tagokat közvetlenül nem érintő tevékenységek esetén (ipar, értékesítés. stb.) a szövetkezet tevékenykedhet úgy, mint bármely más gazdasági társaság, és együttműködhet bármely partnerrel.

E.5. Lengyelország

Cél/meghatározás:

4.2. cikk

Szövetkezet a törvény 6. cikk 6. pontjában felsorolt mezőgazdasági termék, termékcsoporthoz vagy hal vonatkozásában alapítható (a továbbiakban termékek vagy termékcsoporthoz).

2. fejezet

Mezőgazdasági szövetkezet alapítása, szervezete, céljai és tagsága

6. cikk

1. A szövetkezet célja, hogy tagjai érdekében gazdasági tevékenységet végezzen:

- 1) a termékek vagy termékcsoporthoz előállításának megtervezése és a piaci feltételekhez igazítás terén, különös tekintettel a mennyiségre és minőségre;
- 2) a kínálat koncentrációja és a termékek, termékcsoporthoz értékesítésének megszervezése terén;
- 3) a kereslet koncentrációja és a termékek, termékcsoporthoz előállításához szükséges eszközök beszerzésének megszervezése terén.

2. Az első pontban meghatározott tevékenységek végzésén túl a szövetkezet gazdasági tevékenységet végezhet még:

- 1) a termék vagy termékcsoporthoz raktározása, csomagolása és szabványosítása terén;
- 2) a termék vagy termékcsoporthoz feldolgozása és az így kapott feldolgozott termék értékesítése terén;
- 3) termék vagy termékcsoporthoz előállításához kapcsolódó szolgáltatásnyújtás terén;
- 4) termék vagy termékcsoporthoz értékesítése terén;
- 5) a tagok között környezetbarát művelési módszerek, termelési technikák és hulladékgazdálkodási módszerek terjesztése terén;
- 6) a 3. pontban foglaltaktól eltérő, a tagok számára való szolgáltatásnyújtás terén.

3. A szövetkezet szociális, oktatási és kulturális tevékenységet végezhet tagjai és környezete érdekében.

4. A 6.2. cikk 6. pontjában és a 6.3. cikkben meghatározott gazdasági tevékenységek végzéséből származó bevétel együttesen nem haladhatja meg a szövetkezet éves bevételének 25%-át.

5. A szövetkezet tagjai egy meghatározott termék vagy termékcsoporthoz mentén szerveződő szövetkezetek tartozhatnak.

6. A mezőgazdasági piacokért felelős miniszter rendeletben határozza meg, hogy mely termékek vagy termékcsoporthoz mentén alapítható szövetkezet, figyelembe véve az egyes mezőgazdasági termékek gazdasági jelentőségét a hazai mezőgazdasági termelés és gazdálkodás vagy haltenyésztés szempontjából.

Típus: A lengyelek által itt leírtak a tagsághoz kapcsolódnak

7.1. cikk Gazdálkodók alapíthatnak szövetkezetet, akik száma nem lehet kevesebb 10 főnél.

2. A szövetkezetnek legalább 10 gazdálkodó tagja van, kivéve ha az alapszabály ettől nagyobb taglétszámot határoz meg.

3. Egy szövetkezet nem tagadhatja meg egy gazdálkodó személy vagy egy nem gazdálkodó szervezet tagként való elfogadását, amennyiben megfelel a törvényben és az alapszabályban foglalt követelményeknek.

4. Amennyiben egy szövetkezetnek kizárólag jogi személy tagja van, és az alapszabály a szövetkezeti törvény 36. cikk 1) 1. mondatában megfogalmazottaktól eltérően határozza meg a szavazatok számát, akkor a tagok egyike sem rendelkezhet a közgyűlésen az összes szavazat több mint 20%-val.

Tagság:

Minimum 10 tagja van egy szövetkezetnek.

Befektető tag:

A 7.4 cikk rendelkezik róla.

Amennyiben egy szövetkezetnek kizárólag jogi személy tagja van, és az alapszabály a szövetkezeti törvény 36. cikk 1) 1. mondatában megfogalmazottaktól eltérően határozza meg a szavazatok számát, akkor a tagok egyike sem rendelkezhet a közgyűlésen az összes szavazat több mint 20%-val. Közvetlenül:

1) zálogjogosult vagy egy jogi személy igazgatósági tagja, aki egy szövetkezet tagja is, a közgyűlésen, a részvényesek gyűlésén vagy a taggyűlésen közvetlenül vagy közvetve rendelkezhet a szavazatok többségével a megállapodás alapján.

2) ha egy jogi személy igazgatóságának tagjai, akik egyben egy szövetkezet tagjai is, többséget alkotnak a jogi személy igazgatóságában, rendelkezhet a szavazatok többségével.

Befektető tag szavazata:

3. fejezet

10. cikk A szövetkezet működése és gazdálkodása

Az alapszabály rendelkezhet úgy, hogy a tagok vagyoni hozzájárulása:

- a) egy meghatározott összeg, vagy
- b) a szövetkezet alapszabályban meghatározott hányadán és a tagok számán alapul – a tag szövetkezethez való csatlakozását közvetlenül megelőző év végén.

11. cikk

1. Az alapszabály rendelkezhet a tagok vagyoni hányadáról, amire jogosultak.

2. Az alapszabály az 1. pontban meghatározottól eltérően is meghatározhatja a részesedések számát.

3. Az 1. pontban meghatározott esetben:

1) a részesedés mértékének megállapításához jelenlévő tagok legalább 2/3-nak és az összes tag felének szavazata szükséges

2) az alapszabály határozza meg a részesedéshez kapcsolódó további kifizetések vagy a visszafizetések módját és határidejét.

Tőke:

A törvény nem rendelkezik minimális tőkemennyiségről. DE

3. fejezet

10. cikk A szövetkezet működése és gazdálkodása

Az alapszabály rendelkezhet úgy, hogy a tagok vagyoni hozzájárulása:

- c) egy meghatározott összeg, vagy
- d) a szövetkezet alapszabályban meghatározott hányadán és a tagok számán alapul– a tag szövetkezethez való csatlakozását közvetlenül megelőző év végén.

Szavazati jog:

7. cikk

4. Amennyiben egy szövetkezetnek kizárólag jogi személy tagja van, és az alapszabály a szövetkezeti törvény 36. cikk 1. pont 1. mondatában megfogalmazottaktól eltérően határozza meg a szavazatok számát, akkor a tagok egyike sem rendelkezhet a közgyűlésen az összes szavazat több mint 20%-val. Közvetlenül:

1) zálogjogosult vagy egy jogi személy igazgatósági tagja, aki egy szövetkezet tagja is, a közgyűlésen, a részvényesek gyűlésén vagy a taggyűlésen közvetlenül vagy közvetve rendelkezhet a szavazatok többségével a megállapodás alapján.

2) ha egy jogi személy igazgatóságának tagjai, akik egyben egy szövetkezet tagjai is, többséget alkotnak a jogi személy igazgatóságában, rendelkezhet a szavazatok többségével.

Tulajdoni hányad:

Szintén a 7.cikk 4. pont

És a 11. cikk

Nyereség elosztása:

13. cikk

1. A közgyűlés rendelkezik a tartalék felosztásáról.

2. A szövetkezet saját pénzügyi alapokat/tartalékot hoz létre:

- 1) részvény/részesedési alap, amely a tagi részesedésekből adott hozzájárulásokból áll
- 2) „erőforrás” alap, amely a tagok belépéskori vagyoni hozzájárulásából áll, ami nem kevesebb, mint a mérleg szerinti többlet 10%-a
- 3) befektetési alap, amely nem kevesebb a mérleg szerinti többlet 3%-t kitevő kifizetéseknél.

3. A szövetkezet létrehozhat más, külön rendelkezések, vagy az alapszabály szerinti alapokat is.

4. A 11. cikk 6. pontjában meghatározott esetben a részvény/részesedési alaphoz való jogot átruházzák az új tagja, kivéve a felek eltérő megállapodása esetén.

5. Az elhunyt tag örököse jogosult a részvény/részesedési alaphoz.
6. Az alapszabály kizárhatja egy tag részvételi alaphoz való jogát, akit kizártak a szövetkezetből.
7. A befektetési alaphoz felhalmozódott összeget a szövetkezet fejlesztésére és támogatására kell elkülöníteni.
8. A 2. pontban meghatározott alapok elkülönítése után fennmaradó mérleg szerinti többletet a közgyűlés által meghatározott célokra kell elkülöníteni.
9. A mérleg szerinti veszteséget az „erőforrás” alaphoz kell fedezni, az azt meghaladó részt – a szövetkezet többi alaphoz kell fedezni, kivéve a befektetési alaphoz – az alapszabályban meghatározott módon és feltételek mellett kell fedezni.
10. Ha a veszteséget nem tudja a szövetkezet a 9. pontban meghatározottak szerint fedezni, akkor azt a következő 5 év nyereségéből lehet fedezni.

14. cikk

A közgyűlés feloszthatja a mérleg szerinti többlet egy részét a tagok részesedése alapján. A kamat mértéke nem haladhatja meg a lengyel nemzeti bank által az adott évben meghatározott váltó viszontleszárolási kamatának legmagasabb mértékét, plusz maximum 3 százalékpontot. Az alapszabályban kell rendelkezni a kamat mértékének megállapításáról és a kifizetés módjáról.

Tartalékképzés:

10%

13. cikk 1-3 pontja rendelkezik erről.

Tartalék felosztása:

13. cikk rendelkezik erről. De az alapszabálynak is kell róla rendelkeznie.

Közös vagyon felosztása:

14. cikk

A közgyűlés feloszthatja a mérleg szerinti többlet egy részét a tagok részesedése alapján. A kamat mértéke nem haladhatja meg a lengyel nemzeti bank által az adott évben meghatározott váltó viszontleszárolási kamatának legmagasabb mértékét, plusz maximum 3 százalékpontot. Az alapszabályban kell rendelkezni a kamat mértékének megállapításáról és a kifizetés módjáról.

17. cikk

A szövetkezet felszámolása esetén, a hitelezők kielégítése és a tagok hozzájárulásának visszafizetését követően megmaradt szövetkezeti vagyont a tagok részesedésének arányában kell felosztani.

Gazdasági együttműködés nem taggal:

A 6. cikk rendelkezik róla. Lásd: Célhatározásnál.

Továbbá a 9. cikk tartalmaz rendelkezéseket.

1. A szövetkezetek létrehozhatnak másodlagos szövetkezeteket tagjaik nevében és javára a 6. cikkben foglalt területeken, vagy csatlakozhatnak másodlagos szövetkezetekhez.

2. A másodlagos szövetkezet végezhet szociális, oktatási és kulturális tevékenységeket is a szövetkezet tagjai érdekében.
3. A törvény (I. rész I. címében foglalt) rendelkezései értelmében az olyan szövetkezet, amelynek kizárólag jogi személy tagja van, csatlakoznia kell a szövetkezetek uniójához.
4. Az Országos Szövetkezi Tanács nyilvántartja a másodlagos szövetkezeteket. A nyilvántartással kapcsolatos alapelvekről és adatokról az Országos Szövetkezi Tanács rendelkezik.

F. Melléklet: Versenyjog

Az egyes tagállamok versenyjogra vonatkozó rendelkezései, jó gyakorlatok ²⁴⁷

F.1. Hollandia:

A holland kormány a KAP modernizációja és egyszerűsítése érdekében 2017 júliusában új rendelkezéseket fogadott el a zöldség és gyümölcs termelői szervezetek vonatkozásában.

A holland Fogyasztóvédelmi és Piacfelügyeleti Hatóság kritikusan állt az új kezdeményezésekhez a versenyjog területén (pl. Tomorrow's Chicken kezdeményezés: célja az volt, hogy a tenyésztett vágócsirkéket kivonják a szupermarketek polcairól, és az érintett felek egy minimum standardot határoztak meg). Ennek leküzdésére vezette be a Gazdasági Minisztérium az ún. *Több helyet a fenntartható kezdeményezéseknek törvényt* (More Room for Sustainability Initiatives Bill), melynek értelmében a piaci szereplők egy eljárás keretében bemutatathatják a Minisztériumnak fenntartható kezdeményezésüket, és amennyiben a miniszter támogatja a kezdeményezést, akkor törvénybe foglalják. A versenyjogi szempontok mellett továbbá a társadalmi érdekek is szerepet játszanak a kezdeményezések értékelésében.

F.2. Ausztria:

Ausztria meglátása szerint egyre sürgetőbb annak megformálása, hogy az EU versenyjoga és a KAP ne határolódjon el egymástól. Ez erősítené a gazdálkodók helyzetét az élelmiszer-láncban. Az 1308/2013/EU rendeletet (152., 206., 209. és 210. cikk) szükséges módosítani. A reform célja:

- Védett mezőgazdasági státusz kialakítása: a mezőgazdaság és a mezőgazdasági szövetkezetekre vonatkozó általános mentességet a trösztellenes rendelkezések alól (206. cikk).
- A gazdálkodók egyesülése (szövetkezet, termelői szervezet) mentesüljön a versenyjogi rendelkezések alól (209. cikk).
- Európai keretszabályozás megalkotása a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról.
- Sokkal szigorúbban kell kezelni a termékek önköltségi ár alatti értékesítését, és EU szerte tilalmazni kell ezt a gyakorlatot.
- A „releváns piac” fogalom kapcsán lehetővé kell tenni, hogy ellensúlyozzák a termékek koncentrációját az élelmiszer kiskereskedelem oldalán.

F.3. Németország:

A Szövetségi Versenyhatóság 2017 júliusában egy iránymutatást tett közzé a viszonteladási árak élelmiszer ágazaton belüli értékeléséről. Ezek az iránymutatások nemcsak a termékek német vásárlóknak való eladása kapcsán relevánsak, más EU tagállami versenyhatóságok is érdeklődnek eziránt.

²⁴⁷ <http://www.cedr.org/events/2017-congress-lille/>

Németország meglátása szerint egy koncentrált élelmiszer-kereskedelmi ágazatban a gazdálkodók tulajdonában lévő mezőgazdasági szövetkezeteknek is szükséges lenne mentességeket biztosítani a trösztellenes törvény hatálya alatt, hogy biztosítva legyen számukra az egyenlő tárgyalás lehetősége a nagy élelmiszer-üzletláncokkal folytatott tárgyalások során. Következésképpen a mezőgazdasági szövetkezetek közötti egyeztetést is szükséges lenne belefoglalni a 1308/2013 EU rendelet 209. cikkébe.

F.4. Finnország:

Finnország a mezőgazdasági szervezetekre, szövetkezetekre vonatkozóan a versenyjogi rendelkezések kapcsán úgy látja, alkalmazni kell a versenyjogi szabályokat a mezőgazdaság kapcsán. Azonban meg kell teremteni a termelőknek az együttműködés lehetőségét az arra vonatkozó nagyobb hajlandóság érdekében. Az EU jogalkotójának érzékelnie kell, hogy a versenyjogi szabályok nem lehetnek erősebbek az agrárpolitikai rendelkezésektől az EUMSZ-ben. A mezőgazdasági termelőknek is joga van a tisztességes életszínvonalhoz. Jelenleg azonban a versenyjog ennek útjában áll. A versenyjogi szabályok megakadályozzák a gazdálkodókat az együttműködésben, és ugyanúgy kezelik a gazdálkodókat, mint a náluk sokkal erősebb pozícióval rendelkező kiskereskedőket és élelmiszeripari vállalkozókat.

Úgy gondolják, hogy a termelők számára biztosítani kell az együttműködés lehetőségét. A versenyjogi politikának egy lépést hátra kellene lépnie és biztosítani a termelők együttműködését. A gazdálkodók olyan pozícióban vannak mint a fogyasztók, létezik fogyasztóvédelem, de gazdálkodói védelem nem.

x

G. Melléklet: Higiénia

G.1 melléklet: Horvátország

E rendelet²⁴⁸ alkalmazásában a

„Kis vágóhidak” vágóhídi kapacitása legfeljebb 20 számosállat-egység hetente;

„Kis vágóhidak baromfi és nyúlfélék számára” vágási kapacitása akár 10.000 egység havonta.

„Kiskapacitású tejfeldolgozó létesítményben” a nyersanyag nem haladja meg a 10 000 liter tejet naponta;

„Kis kapacitású húsfeldolgozó és / vagy halászati termék feldolgozóban” a hús vagy hal termékek feldolgozása alapanyagonként nem haladhatja meg az 5000 kg-ot hetente;

Az állategység számítás:

- baromfifélék, és tenyésztett vadmadarak (fácán, fűrj) 1 egység,
- a kacska 2 egység,
- pulyka, liba és nyúlfélék 3 egység,
- egyéb baromfi 1 egység;

„Kis tojáscsomagoló központban” évente legfeljebb 3 000 000 darab tojás csomagolható;

Az 51/2015 (1003) rendelet a következő engedélyezett létesítményekben működő élelmiszeripari vállalkozókra vonatkozik:

- a) a különleges földrajzi korlátozásokkal rendelkező területeken található engedélyezett tejüzemekben működő élelmiszeripari vállalkozókra;
- b) vagy:
 - patás állatok, a lófélék és a vadak fajtáinak kisleptékű létesítménye, valamint a patások, lófélék, vadak kis vágóhídi létesítménye;
 - a baromfi és a nyúlfélék levágására szolgáló kis kapacitással rendelkező létesítmény, valamint a baromfi és a nyúlfélék kis vágóhídi létesítménye;
 - kis kapacitású tejfeldolgozó;
 - kis kapacitású létesítmény húsfeldolgozásra és/vagy halászati termékekre;
 - kis kapacitású hajófedélzet a fedélzeten lévő állatállomány számára;
 - mobil vágóhíd;
 - kis kapacitású tojáscsomagoló központ
 - a hagyományos termékek előállítására vagy a hagyományos gyártási módszerek alkalmazására szolgáló létesítmény.
- c) A különleges földrajzi korlátozással rendelkező területeken található tejfeldolgozó létesítményeknek, amelyek 60 napnál hosszabb érlelési időtartamú sajtokat állítanak elő, meg kell felelniük a következőknek:
 - nyers tej mikrobiológiai ellenőrzését

²⁴⁸ 51/2015 (1003) Földművelésügyi Minisztérium rendelete az állati eredetű termékek könnyített higiénijáról Ministarstvo Poljoprivrede Pravilnik o Prodaji o mjerama prilagodbe zahtjevima propisa o hrani životinjskog podrijetla, 51/2015(1003), https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_05_51_1003.html.

- vagy ha nem lehet biztosítani a mikrobiológiai ellenőrzést akkor a termékeket csak akkor lehet közfogyasztásra forgalomba hozni, ha a tejben nincsenek látható változások, és a tőgygyulladás vizsgálat korábban nem eredményezett pozitív eredményt.

A kis kapacitású vágólétesítményekre vonatkozó követelmények:

A patások, juhok és tenyésztett vadak, valamint a baromfi és a nyúlfélék kiskapacitású vágóhidján írásbeli kérelem esetén engedélyezhető a működés, ha:

- a) legfeljebb 5 személyzetet alkalmazó létesítmény hely hiányában nem tud a személyzet számára egy helyet biztosítani, a tiszta és piszkos részek elválasztásához;
- b) ha nincs helye ahhoz, hogy zárható szekrényt biztosítson;
- c) a III. mellékletben felsorolt vágóállatok fogadására és ideiglenes elhelyezésére szolgáló helyiségekkel nem rendelkeznek. Amennyiben az állatok levágását haladéktalanul a helyiségbe való érkezéskor végzik, az állatjóléti rendelkezések rendelkezéseinek sérelme nélkül;
- d) nem rendelkezik külön területtel a beteg és a betegsége gyanús állatok elkülönítéséhez, ha alkalmazzák a megfelelő vágási eljárásokat, amelyek nem sértik a higiéniai és élelmiszer-biztonsági előírásokat, ismertetik a betegségek és a betegség gyanús állatok tüneteit;
- e) nem kell külön helyet biztosítani a III. mellékletben felsorolt állatok szállítóeszközeinek tisztítására, mosására és fertőtlenítésére, megfelelő berendezésekkel, azon vágóhidaknál, ahol legfeljebb 20 km távolságra vannak hivatalosan engedélyezett helyek az állatok szállítására szolgáló eszközök tisztítására, mosására és fertőtlenítésére;
- f) a gyomor és a bél kiürítése és tisztítása az állatok levágására után is sor kerülhet a levágás területén, ha a területen nincsenek hasított testek / levágott állatok. Minden egyes használat előtt a vágási és/vagy hasítási területet alaposan ki kell tisztítani és szükség esetén fertőtleníteni kell;
- g) hús darabolása vágóhidakon megengedett, feltéve, hogy a levágási és elválasztási eljárások időben elkülönülnek, és alapos tisztítást és a fertőtlenítést végeztek a vágás előtt, és a vágási kapacitás nem haladhatja meg a 250 tonnát évente.

Kis baromfi és nyúlfélék vágását végző vágóhidaknál, a baromfi és a nyúlfélék levágása és további feldolgozása ugyanabban a helyiségben is elvégezhető, ahol az öblítést és a kopasztást végzik, feltéve, hogy elegendő térbeli, megfelelő fizikai szétválasztás kialakított úgy, hogy megakadályozza a szennyeződést. Az élelmiszeripari vállalkozó kérésére a baromfi és a nyúlfélék esetében az illetékes állatorvos egyedi esetekben engedélyezheti a baromfi és a nyúlfélék kizsigerelését és további feldolgozását ugyanazon a területen, ahol biztosított, hogy a zsigereléستől és a kopasztástól időben elkülönítetten történjen, és a helyeket alaposan megmossák és fertőtlenítik.

A kis vágóhidakat vagy olyan mozgó vágóhidakat, amelyek lassú technológiai eljárással, nem vágnak több állatot, mint 5 felfüggesztett testet, vagy 500 darab baromfi vagy nyúlfélét naponta, nem kell állandó jelleggel engedélyezni, ha az alábbi feltételek teljesülnek:

- a) ha az illetékes személy nem állapított meg eltérést az ante mortem vizsgálatban;
- b) ha a vágást követő húsvizsgálatot elvégzik legkésőbb 3 órával az utolsó állat levágása után és legfeljebb 6 órával az első állat levágásának megkezdése után;

- c) a lófélék, a patás állatok és a tenyésztett vad esetében a test valamennyi részének egyértelmű a nyomon követhetősége és biztosított minden egyes állat levágását követő húsvizsgálat.
- d) Ha a baromfi és a nyúlfélék esetében csak egy, ellenőrzött állományból vágják le az állatokat, és arra jogosult személy a hasított testet és részeket megvizsgálja a vágás során és vágás után.

A mobil vágóhidakra vonatkozó előírások

A mobil vágóhidak Európában még csak néhány tagállamban kerültek bevezetésre és több helyen pilot szinten működnek. Nem véletlen, hogy a hatóságok nehézkesen kezelik a mobil feldolgozók engedélyezését, hiszen ezek bevezetéséhez számos plusz körülménynek teljesülnie kell.

- a) Az élelmiszeripari vállalkozónak legalább 10 nappal a levágás megkezdése előtt értesítenie kell az illetékes személyt az állatok levágásának helyéről és idejéről a mobil vágóhídon.
- b) Az állatok levágást megelőző vizsgálatát a vágóhíd előtt vagy a mobil vágóhídra történő érkezés előtt legkorábban 24 órával lehet elvégezni egy állattartó gazdaságban.

A mozgó vágóhidaknak nem kell a vágóállatokat és szállítójárműveket fogadó létesítményt kialakítani. A mozgó vágóhidak épületén belül a következő műveletek megfelelően elvégezhetők kell legyenek:

- a) állatok lefogása, és levágása;
- b) bőr, szőr vagy toll eltávolítása;
- c) a hasított testek és szervek feldolgozása;
- d) a hasított testek és szervek *post mortem* vizsgálata;
- e) a hasított test hűtése;
- f) különálló ruhásszekrény és egészségügyi hely az alkalmazottak számára.

Az egészségügyi pecsétjelölést a mobil vágóhidak zárható részén kell elhelyezni, amelyet a hasított testek jelölése után az illetékes hatósági személy lezár. A következő vágás csak akkor végezhető el, ha az előzőleg elhelyezett pecsét nem sérült meg.

Hagyományos gyártási módszerekhez vagy hagyományos termékekhez szükséges eszközök:

A vágóhídon a szállítást megelőzően a 4 hetesnél idősebb házi sertések elkülönítése nem kötelező, ha az ante- és post mortem értékelések eredményei kielégítőek, és a sertések nem idősebbek 6 hónapos kornál.

A megfelelő indokolással és különleges alkalmakkor az élelmiszeripari vállalkozó kérésére az illetékes hatósági személy engedélyezheti, hogy a 12 hónaposnál idősebb szarvasmarhaféltestet ne ossza fel.

Ha a közegészségügyi érdek nem veszélyeztetett, és nem veszélyezteteti az élelmiszer-higiéniai követelmények betartását, megengedett a hagyományos jellemzőkkel rendelkező állati eredetű élelmiszerek előállítása:

- természetes anyagokból készült épületekben a termék sajátos jellemzőihez szükségesek, és/vagy

- a tisztítási és fertőtlenítési intézkedések beállításánál a létesítményekben, figyelembe vehetők a természetes termelési feltételek (specifikus környezetvédelmi flóra),
- a gyártás minden szakaszában természetes anyagokból készült felszereléseket és eszközöket használnak és ilyen csomagolás szükséges a hagyományos termékjellemzőkhöz.

Az élelmiszeripari vállalkozónak kérelmet kell benyújtania az illetékes hatósághoz az ilyen hagyományos létesítmények használatához szükséges engedély kiadásához.

Az illetékes hatóság értékeli a kérelmet és a rendelkezésre bocsátott információkat. Pozitív értékelés esetén az illetékes hatóság a termék nevét a Horvát Köztársaság hagyományos jellemzőivel ellátja a nemzeti terméklistában. A termelési mód és a létesítmény bejegyzésre kerül az állati eredetű élelmiszeripari engedélyezett létesítmények nyilvántartásába.

Más kis kapacitású objektumok eltérő szabályozása

Kis kapacitású tejfeldolgozó, kis kapacitású húsfeldolgozó létesítményekre, kis tojáscsomagoló központokra, ha a közegészségügyi érdek nem sérül, és nem veszélyezteti az élelmiszer-higiéniai követelmények betartását, a következő feltételek érvényesek:

- a) A különböző termékek gyártási és/vagy technológiai szakaszai ugyanabban a helyiségben végezhetők, feltéve, hogy a gyártási szakaszok közötti időeltérés biztosított, és megfelelő tisztítás és szükség esetén mosás és fertőtlenítés történik az egyes szakaszok között;
- b) a nyersanyagok, a késztermékek és a retenciós²⁴⁹ termékek tárolása ugyanabban a helyiségben végezhető el, megfelelő területi elkülönítéssel oly módon, hogy megakadályozzák az esetleges szennyeződést, és feltéve, hogy a lezárt termékek egyértelműen megjelöltek;
- c) a munkavállalók öltözőszekrénye, a csomagolóanyagok tároló helye és a termelési üzem tisztító- és fertőtlenítő helye elkülöníthető a munkadarabtól, amennyiben az az objektumban van;
- d) ugyanazon bemenetek/kimenetek használata a nyersanyagokra, a késztermékekre és a nem megfelelő termékekre vonatkozóan megfelelő időbeni elkülönítés biztosított;
- e) ha ugyanazon területen található a létesítmény, ahol egy magánlakás is, ahol öltözőként és egészségügyi helyként a magánterület használható.

A horvát élelmiszer törvény (46/07) 178/2002 EU rendeleten alapul.²⁵⁰

G.2 melléklet: Lengyelország

A növényi eredetű alaptermékek esetében 1 hektárra vonatkoztatva pl. (a 2159/2016 decemberi rendelet 1. melléklete 124 tételt sorol fel, ebből csak párat mutatunk be)

- tavaszi árpa 8 tonna
- hajdina 2.5 tonna
- mák 1.5 tonna
- burgonya 50 tonna

²⁴⁹ visszatartott

²⁵⁰ https://www.researchgate.net/publication/268278137_Food_Safety_System_in_Croatia

- sárgarépa 70 tonna
- karfiol 30 tonna
- borsó 8 tonna
- alma 25 tonna
- málna 10 tonna
- dió 3 tonna
- bazsalikom 3 tonna

2) Nem állati eredetű feldolgozott termékek esetében pl.: (a rendelet 2. melléklete 16 féle fő kategóriát és több alkategóriát sorol fel)

- Gyümölcskészítmények, gyümölcslevek, 6700 liter
- dzsemek 3400 kg
- szárított gyümölcs 1600 kg
- zöldséglevek 10000 liter
- Zöldségkonzervek 5000 kg
- liszt 16 000 kg
- Gombakészítmények 200 kg
- kenyér 15400 kg
- sütemény és pékáru 2500 kg
- olajok 1000 liter
- ételek (állati és nem állati termékekből) 2500 kg.

3) állati eredetű alapanyagok pl. (rendelet 3. számú mellékletében 7 fő kategóriában több alkategóriával)

- pulyka,/ liba / más baromfi hasított test hetente 50 /500 /200 darab ;
- vadból származó hasított test évente 10 000 kg;
- nyers tej, és kolosztrum hetente 1000 liter;
- nyers tejföl hetente 200 liter
- baromfitojás hetente 2450 darab
- méz és méhészeti termékek 150-2400 kg (maximum 80 méhcsalád)
- halak 1800 kg
- csiga (helix) 1000 kg.

4) feldolgozott állati eredetű termékek – (a rendelet 4. mellékletében

- Friss marha-, sertés-, juh-, kecske-, ló húsból készült nyers húskészítmények vagy darált hús 2300 kg
- Baromfi vagy nyúlfélék friss húsa, vagy nyers húskészítmények vagy darált hús 2100 kg
- Tenyésztett vad húsa, vagy húskészítmények vagy darált hús 1100 kg
- Húskészítmények, Előkészített vagy feldolgozott haltermékek 1400 kg
- Tejtermékek 2600 kg
- Tojástermékek 1300 kg
- Készételek állati termékekből 1400 kg

A marginális, helyi és korlátozott tevékenységekről szóló 451/2016 jogszabály²⁵¹ alapján a végső fogyasztó számára, és a végfogyasztóknak értékesítő kiskereskedelmi létesítmények részére történő szállítás nem haladhatja meg hetente a következő mennyiségeket:

- 1 tonna- friss marha-, sertés-, juh-, kecske-, lóhús vagy nyers húskészítmények vagy ebből a húsból előállított darált hús
- 0,5 tonna - friss baromfihús vagy nyúlfélék, vagy ebből a húsból előállított nyers húskészítmények vagy darált hús
- 1,5 tonna – húskészítmény
- 0,5 tonna - vadhús vagy nyers húskészítmény illetve- halászati termékek
- 0,5 tonna – tejtermék,
- 0,15 tonna – tojástermék
- 1,5 tonna - állati eredetű készétel

G.3 melléklet: Szlovákia

Kismennyiségű növényi eredetű alapterméket (7§) a termelő közvetlenül a végső fogyasztónak értékesíthet, vagy a végső fogyasztót közvetlenül ellátó helyi kiskereskedelmi létesítménynek. A maximálisan értékesíthető mennyiségeket a rendelet éves szinten határozza meg, melyből pár példa: ,

• gabonafélék magvai	500 kg,
• olajos magvak	700 kg,
• burgonya	2 000 kg,
• káposztafélék (torzsások)	2000 kg
• zöldség	500 kg
• gyökérzöldség	500 kg,
• hagymafélék	100 kg,
• hüvelyesek	300 kg,
• almatermésű gyümölcs	2 000 kg,
• bogyós gyümölcs, csemegeszőlő, a must közvetlen fogyasztásra,	250 kg,
• csonthéjas gyümölcsök	1000 kg,
• gyógynövények	50 kg,
• termesztett gomba	50 kg

A 2016-tól²⁵² lehetővé vált a **saját növényi alaptermék feldolgozása**, és értékesítése végfogyasztók és helyi kiskereskedelmi létesítmények részére. A maximális mennyiségi korlát a feldolgozott termékek esetében pl.:

- feldolgozott gyümölcsök, zöldségek 1250 kg nyersanyagból, különösen a jam, lekvár, befőtt, savanyúság, hőkezelt zöldségek.
- savanyú-káposzta 500 kg nyersanyagból,
- 50 kg tartósított vagy szárított termesztett gomba,

²⁵¹ 451/2016 rendelet a marginális, helyi és korlátozott tevékenységek elismerésének részletes feltételeiről 2) (2016. március 21.)

<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20160000451/O/D20160451.pdf>

²⁵² 100/2016 kormányrendelet a 360/2011kormányrendelet módosításáról

Nariadenie vlády č. 100/2016 Z.z. ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 360/2011 Z.z., ktorým sa ustanovujú hygienické požiadavky na priamy predaj a dodávanie malého množstva prvotných produktov rastlinného a živočíšneho pôvodu a dodávanie mlieka a mliečnych výrobkov konečnému spotrebiteľovi a iným maloobchodným prevádzkarniam, <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2016-100>

- szirupok, gyümölcs-, és zöldséglevek, legfeljebb 1250 kg nyersanyagból,
- szárított fűszernövények legfeljebb 50 kg nyersanyagból,
- 400 kg nyersanyagból előállított feldolgozott gabona- és burgonyatermékek, különösen laskák, pogácsák, tésztafélék,
- gyümölcs és zöldség feldolgozásával, legfeljebb 100 kg késztermék, elsősorban ízesített olajos magvak, gyümölcsteák, gyümölcsecetek legfeljebb 200 l legfeljebb 100 kg termékből

H. melléklet: Családi gazdaság jogszabályok

Moldova	egy egyéni vállalkozás a mezőgazdasági föld és más jószágok magántulajdonán, a családtagok (a paraszti háztartás tagjainak) személyes munkáján alapul, amelynek az a célja, hogy elsődleges mezőgazdasági termékek előállítását célzó mezőgazdasági tevékenységet folytassanak, elsődlegesen saját maguk által megtermelt mezőgazdasági termékek értékesítésére. A családi gazdaság elnevezésének az alapító nevét kell tartalmaznia és hogy „gazdaság”. A 2000. évi (március 11) 1353 törvény a paraszti gazdaságról ²⁵³
Lengyelország	Az Állam mezőgazdasági rendszerének az alapja a családi gazdaság A Lengyel Köztársaság Alkotmánya, 1997. április 2. 23 § ²⁵⁴
Portugália	családi gazdálkodás: a családi gazdaságon alapuló szervezett gazdálkodási tevékenység és környezet gazdálkodás és a vidék szociális életének támogatása. 64/2018 törvény rendelet a családi gazdaságokról ²⁵⁵
Románia	A családi gazdaságok támogatásáról szóló 43/2013 sürgősségi rendelet ²⁵⁶ eképpen határozta meg a családi gazdaságot: mezőgazdasági hasznosítási tevékenység, amely egy családi vállalkozáshoz tartozik, vagy olyan jogi személyhez, amelynek a tagjai kizárólag ugyanannak a családnak a tagjai. A mérete (gazdasági dimenziója): 8.000-250.000 standard termelési érték között van. Az azonos család az alábbi jelenti: férj/feleség fel és lemenők harmad iziglen. Ezt a szabályozást hatályon kívül helyezte a 22/217 sürgősségi rendelet ²⁵⁷ .
Magyarország	családi gazdaság: a mezőgazdasági igazgatási szervnél családi gazdaságként nyilvántartásba vett mezőgazdasági üzem; 2013. évi CXXII. törvény a mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról ²⁵⁸ 4. § A Földforgalmi törvény 5. § 4. pontjában meghatározott családi gazdaság alatt - a Földforgalmi törvény 1. § (2) bekezdésében foglalt külön törvény hatálybalépéséig - a gazdálkodó család tagjainak a tulajdonában és használatában álló földek, továbbá a földhöz tartozó, leltárban megjelölt ingatlan és ingó vagyontárgyak - így különösen épület, építmény, mezőgazdasági berendezés, felszerelés, gép, állatállomány, készlet - olyan együttesét kell érteni, amelynek a gazdálkodó család tagjai között létrejött szerződés szerinti hasznosítása egy családtag teljes foglalkoztatásán és a többi családtag közreműködésén alapul, és amelyet a földművelésügyi igazgatási szerv családi gazdaságként nyilvántartásba vett.

²⁵³<http://www.legis.md/cautare/rezultate/108357>

²⁵⁴ lengyelül: <http://isip.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970780483/O/D19970483.pdf>, angolul: <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/angielski/kon1.htm>

²⁵⁵ <https://dre.pt/home/-/dre/115933868/details/maximized>

²⁵⁶ <https://lege5.ro/Gratuit/gm3tcnbyg4/ordonanta-de-urgenta-nr-43-2013-privind-unele-masuri-pentru-dezvoltarea-si-facilitarea-accesului-la-finantare-al-fermierilor-al-beneficiarilor-pndr-2014-2020-si-popam-2014-2020-precum-si-pentru-dezvol>, vagy <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/149085>

²⁵⁷ <https://lege5.ro/Gratuit/ge2timrwhezq/ordonanta-de-urgenta-nr-22-2017-pentru-modificarea-si-completarea-ordonantei-de-urgenta-a-guvernului-nr-43-2013-privind-unele-masuri-pentru-dezvoltarea-si-sustinerea-fermelor-de-familie-si-facilitarea>

²⁵⁸ http://njt.hu/cgi-bin/njt_doc.cgi?docid=161522.370228

	2013. évi CCXII. törvény a mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról szóló 2013. évi CXXII. törvénnyel összefüggő egyes rendelkezésekről és átmeneti szabályokról ²⁵⁹
Horvátország	Az OPG (obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu) egy természetes személy mezőgazdasági termelő gazdasági <i>egységének</i> szervezeti formája, amely önállóan és tartósan végzi a mezőgazdaságot és a kapcsolódó kiegészítő tevékenységeket, saját és / vagy bérelt termelési erőforrások felhasználása, valamint a családtagok munkája, ismeretei és készségei alapján Zakon o obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu, 585 NN 29/2018 ²⁶⁰

²⁵⁹ http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=165413.362790

²⁶⁰ https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_03_29_585.html

I. Melléklet: Beszámoló az “Együttműködési Megállapodások lehetséges partnerei (országok) és tématerületei” c. felmérés eredményeiről

A felmérés célja, körülményei

A BOND projekt keretében, a 4. Munkacsomagban (WP4) nyolc Együttműködési Megállapodás aláírására fog sor kerülni, amelyben a résztvevők a projekt alatt és után megvalósuló közös akciókat vállalnak. Az Együttműködési Megállapodások szövegezésének elkészítésére a Kisléptékű Termékelőállítók Szövetsége kapott megbízást.

Ezzel összefüggésben első lépésként a Kislépték Egyesület felmérést végzett a BOND tagok és partnerek körében a potenciális országok és témák beazonosítására. A felmérésre az Interregionális Fórumon (Córdoba) került sor 2018. szeptember 25-26-án, amely rendezvény a korábbi, jó gyakorlatokat megismerő tanulmányutak tapasztalatainak megosztását célozta. A rendezvényen mintegy 100 résztvevő volt jelen, köztük nemcsak a konzorciumi tagok vettek részt, hanem a tanulmányút célországok házigazdái is.

A felmérésben a részvétel önkéntes volt. A válaszadók három fő tématerületen belül összesen 24 altéma vonatkozásában jelölhették meg plakátokon post-it segítségével, hogy szerintük a saját országukban melyik területen látnak lehetőséget együttműködési megállapodás kötésére, és melyik területen nem. A résztvevőktől azt kértük, hogy a lehetséges partnerek és fontos témák megjelölése mellett azt is jelezzék, hogy melyik fontos együttműködési lehetőséget tartják könnyen és melyiket nehezen megvalósíthatónak a saját országukra nézve. A fő tématerületek és altémák a következők voltak:

- Fenntartható gazdálkodás (Sustainable farming)
 - Termelői együttműködések, pl.: közös élelmiszerfeldolgozás, gépkör, közös értékesítés
 - Multifunkcionális mezőgazdaság elősegítése
 - Adózás egyszerűsítése
 - Adminisztráció egyszerűsítése
 - Egyéb
- Piacra jutás elősegítése (Access to market)
 - Tanulmányutak
 - Nemzeti márkák és védjegyek
 - Szolgáltatások, tanácsadás, tudás- és tapasztalat-átadás kisgazdaságok részére
 - Infrastrukturális fejlesztés
 - Rugalmasabb, egyszerűbb adózási szabályok
 - Adminisztratív és higiéniai előírások egyszerűsítése
 - Városok élelmiszerellátási stratégiája
 - Importvámok a helyi termelés védelmében
 - Közösség által támogatott mezőgazdaság (CSA) vagy egyszerűbb szabályozás a fogyasztói csoportok számára
 - Közös értékesítési pontok kialakítása, helyi piacok működésének elősegítése és szabályozásának egyszerűsítése

- A helyi élelmiszerek piaci hozzáféréseinek növelése, azok támogatása (iskolai vendéglátás, éttermek, közös logisztikai és feldolgozási infrastruktúra támogatása)
- Könnyebb e-kereskedelmi és élelmiszer automatákra vonatkozó szabályzás
- Egyéb
- Környezeti fenntarthatóság (Environmental sustainability)
 - Hozzáférés az információhoz, az oktatáshoz és a környezetbarát gazdálkodás szaktanácsadásához
 - Birtokkoncentráció elkerülése
 - Közösség által támogatott mezőgazdaság
 - Kisgazdaságok KAP támogatáshoz való hozzáféréseinek segítése
 - Ökogazdálkodás/tájgazdálkodás arányának növelése
 - Hagyományos fajokhoz való hozzáférés növelése (agrobiodiverzitás)
 - Közös beruházások és környezetvédelmi előírásoknak való megfelelés támogatása

A válaszadók továbbá azt is megjelölhették, hogy szerintük kik lehetnek a termelők potenciális partneri az Együttműködési Megállapodásban. A következő alternatívák közül választhattak:

- Minisztérium
- Hatóság
- Önkormányzat
- Agrárkamara
- Kereskedelmi Kamara
- Egyéb szervezet

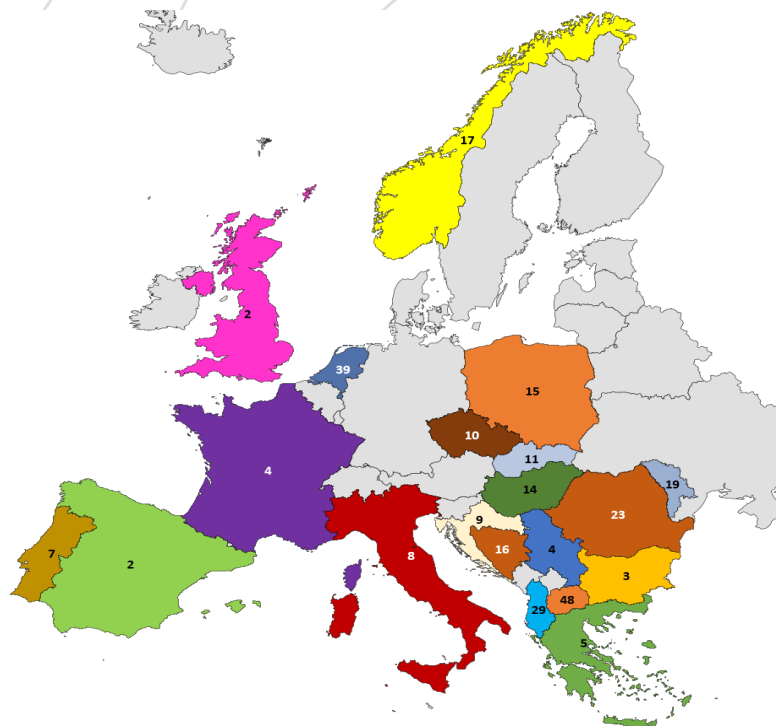
A felmérés nem reprezentatív, az eredmények a rendezvényen résztvevő válaszadók véleményét tükrözik. A válaszadások számát az egyes országok esetében befolyásolta, hogy az adott országot hányan képviselték a rendezvényen, illetve hogy mennyire éreztek indítást a felmérésben történő részvételre.

A felmérés eredményei

A projektben részt vevő országok aktivitása a válaszadásban

Húsz országból együttesen 168 post-it került fel a plakátokra, amelyeken összesen 285 „szavazat” érkezett a lehetséges döntéshozó partnerekre vonatkozóan. A legtöbb szavazatot a macedónok adtak, akiktől összesen 48 db szavazat érkezett, emellett a holland (39 db szavazat) és az albán (29 db szavazat) partnerek nyilvánítottak többes véleményt, habár a kérdés az volt, hogy minden válaszadó egy témához egy szavazatot adjon (1. ábra).

1. ábra A projektben résztvevő országok válaszadásainak száma országonként

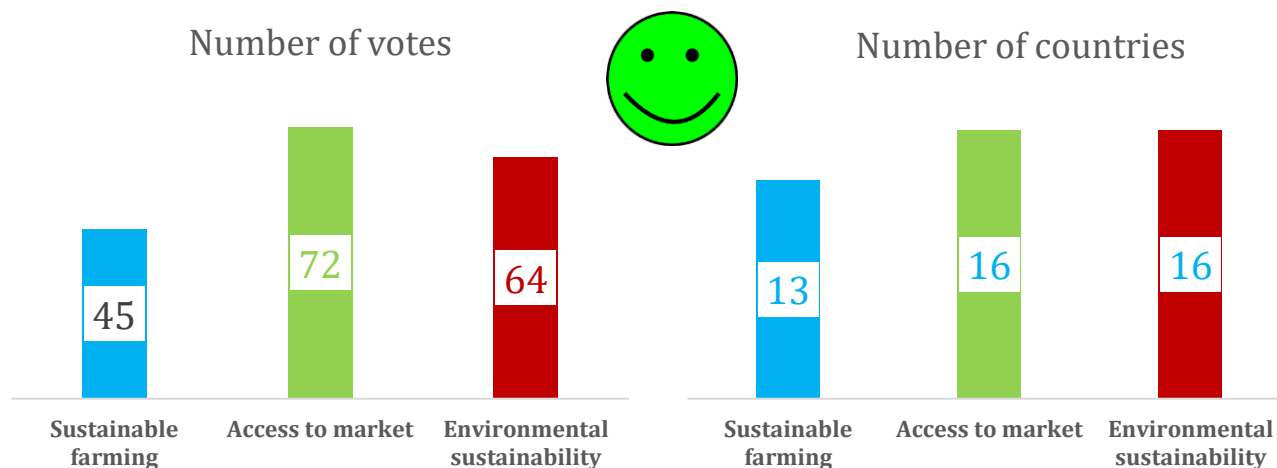
Forrás: A felmérés adatai alapján készítette a Kisléptékű Termékelőállítók Szövetsége

Az együttműködés potenciális területei

A válaszadók a három fő tématerület közül leginkább a piacra jutás tekintetében látták a nagyobb esélyt a legkönnyebben megköthető együttműködési megállapodásra, amelyre 16 országból 72 szavazatot adtak le. Hasonlóan esélyesnek látták a környezeti fenntarthatóság területén is az együttműködést, amelyre ugyancsak 16 országból 64 szavazat érkezett. A harmadik fő tématerület, a fenntartható gazdálkodás az előbbieknél valamivel kevesebb, összesen 45 szavazatot kapott, ugyanakkor e tématerületen is 13 ország látott könnyen megvalósítható együttműködési lehetőséget a termelők és megjelölt partnerük között.

2. ábra Az együttműködést könnyen megvalósíthatónak ítéelő válaszadások, valamint válaszadó országok száma főbb témakörökben

Forrás: A felmérés adatai alapján készítette a Kisléptékű Termékelőállítók Szövetsége

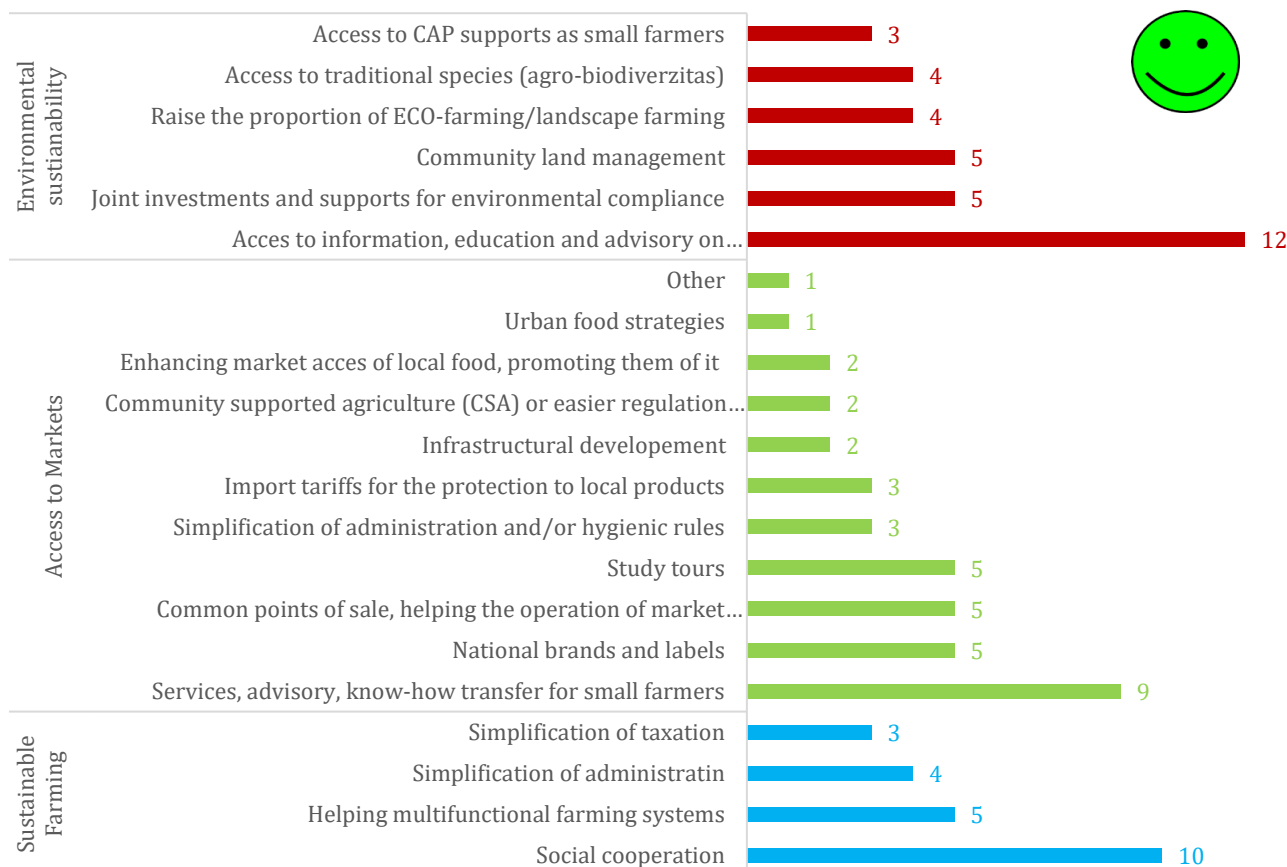
Mindhárom fő tématerületen belül van egy-egy altéma, amelynél a többi altémához képest könnyebben megvalósítható lehetőséget láttak a válaszadók együttműködési megállapodás kötésére.

- A **környezeti fenntarthatóság** témakörén belül „Az információhoz, az oktatáshoz és a környezetbarát gazdálkodás tanácsadásához való hozzáférés” ilyen terület, amelyre összesen 12 országtól érkezett pozitív válasz.
- A **fenntartható gazdálkodásnál** a „Termelői együttműködések, pl.: közös élelmiszerfeldolgozás, gépkör, közös értékesítés” elősegítése terén mutatkozik a legtöbb, 10 országban esély valamilyen együttműködés kialakítására.
- Végül a **piacra jutással** összefüggésben a „Szolgáltatások, tanácsadás, tudás- és tapasztalat-átadás kisgazdaságok részére” altéma kapott szavazatot 9 országból is (3. ábra).

A további altémák jellemzően 3-5 országból kaptak voksokat, mint például a „Tanulmányutak”, a „Közös értékesítési pontok kialakítása, helyi piacok működésének elősegítése és szabályozásának egyszerűsítése”, vagy a „Nemzeti márkák és védjegyek”.

Volt továbbá néhány olyan altéma, amelyben egyáltalán nem láttak könnyen megvalósítható lehetőséget a szavazók. Ilyen volt a piacra jutás esetében a „Rugalmasabb, egyszerűbb adózási szabályok”, illetve a „Könnyebb e-kereskedelmi és élelmiszer automatákra vonatkozó szabályozás” és a „Birtokkoncentráció elkerülése”, de a „Városok élelmiszerellátási stratégiája” is mindössze egy országban kapott szavazatot.

3. ábra Az együttműködést könnyen megvalósíthatónak ítéltó válaszadó országok száma altémakörönként

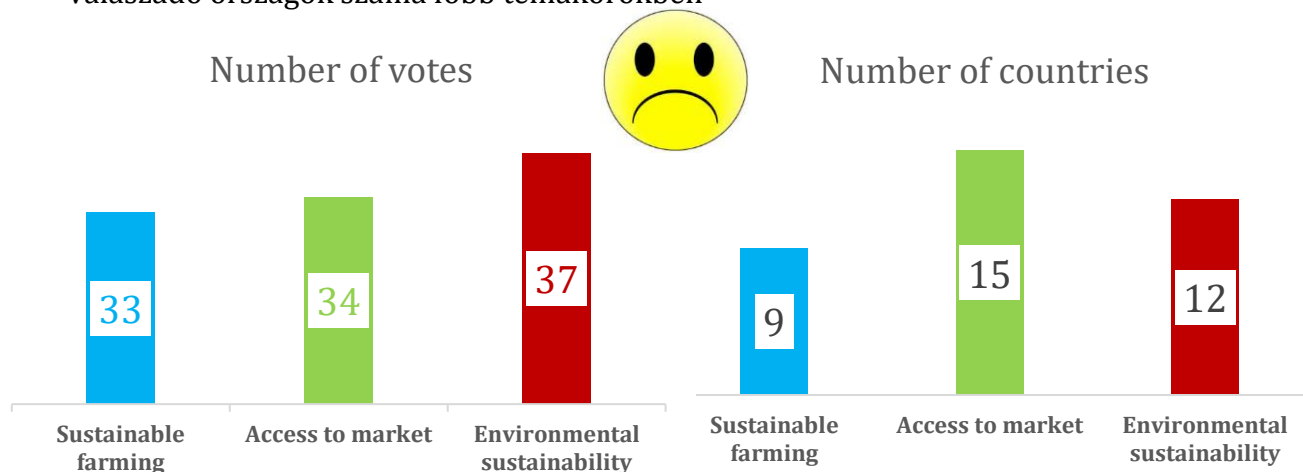

Forrás: A felmérés adatai alapján készítette a Kisléptékű Termékelőállítók Szövetsége

A „fontos lenne, de nehezen megvalósítható az együttműködés”-nek minősített válaszok száma általában véve alacsonyabb volt, mint a pozitívaké. Az együttműködési megállapodásra kevésbé esélyes fő tématerületek vonatkozásában a legtöbb szavazatot (37) a környezeti fenntarthatóság kapta összesen 12 országból.

4. ábra Az együttműködést nehezen megvalósíthatónak ítéltő válaszadások, valamint válaszadó országok száma főbb témakörökben

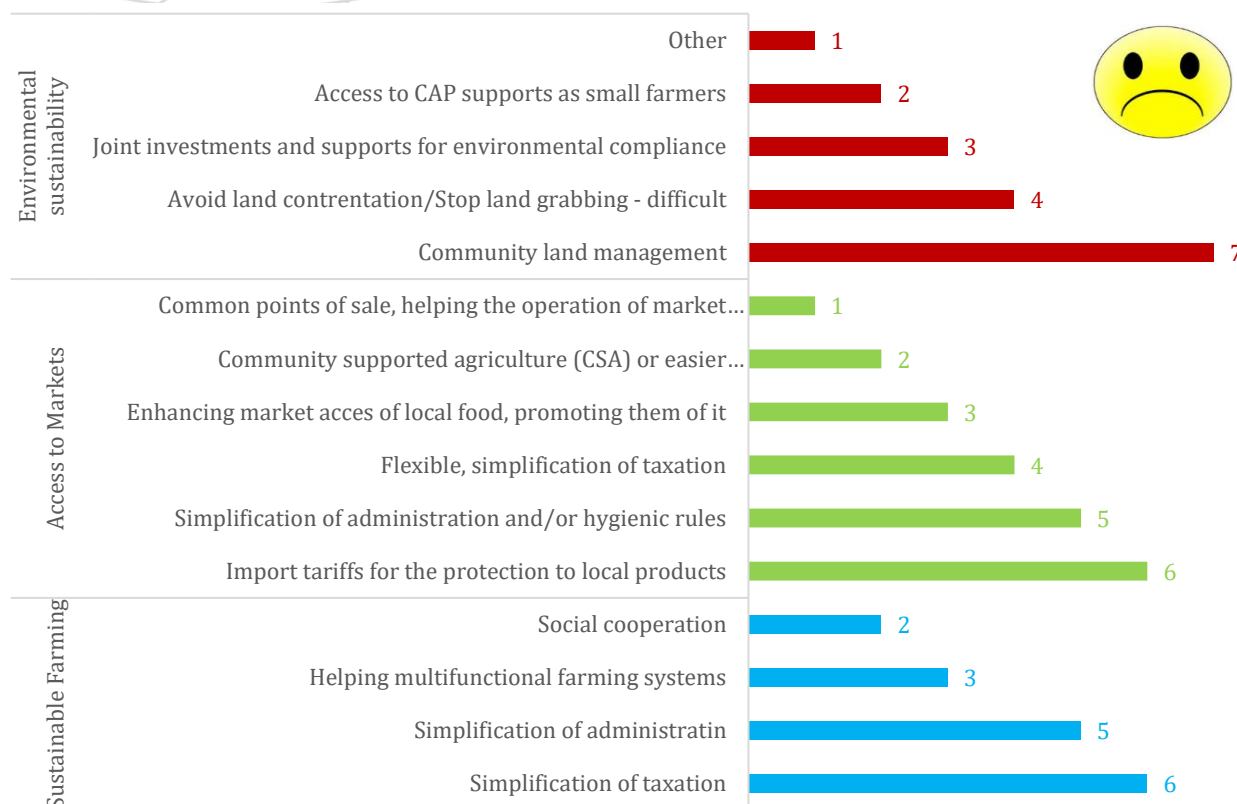
Forrás: A felmérés adatai alapján készítette a Kisléptékű Termékelőállítók Szövetsége

Hasonlóan fontosnak, de nehezen megvalósíthatónak találták a (34) szavazatot kapott piacra jutás témakörét is valamivel több, összesen 15 országból. Végül mindössze egyel kevesebb szavazattal (33) 9 ország jelölte meg a fenntartható gazdálkodást, mint olyan altémát, ahol az együttműködésre nem vagy korlátozott lehetőséget látnak.

A fontos, de nehezen megvalósítható együttműködés területekeinél az egyes altémákhoz tartozó országok száma legfeljebb hét vagy az alatti volt.

- A válaszadók a legtöbb országban (7 ország) a „Közösség által támogatott mezőgazdaság” esetében gondolják úgy, hogy nem, vagy nehezen köthető együttműködési megállapodás,
- hat országtól érkezett ilyen válasz az „Importvámok a helyi termelés védelmében”, illetve
- a fenntartható gazdálkodással összefüggésben az „Adózási szabályok egyszerűsítése” altémákra is hasonló válaszokat kaptunk.
- Fontosnak, de nehezen megvalósítható együttműködésként jelentkezett még 5-5 országban az adminisztráció egyszerűsítése, például a fenntartható gazdálkodás („Adózás egyszerűsítése”) területén; a piacra jutás („Adminisztratív és higiéniai előírások egyszerűsítése”) területén.

5. ábra Az együttműködést nehezen megvalósíthatónak ítélt választ adó országok száma altémakörönként

Forrás: A felmérés adatai alapján készítette a Kisléptékű Termékelőállítók Szövetsége

Az együttműködést nehezen megvalósítható témákat tekintve nem érkezett szavazat (tehát nem nehezen megvalósítható) a piacra jutással összefüggésben az alábbi altémákra:

- a „Tanulmányutak”,
- „Nemzeti márkák és védjegyek”, a
- „Szolgáltatások, tanácsadás, tudás- és tapasztalat-átadás kisgazdaságok részére”,
- az „Infrastrukturális fejlesztés”,
- a „Városok élelmiszerellátási stratégiája”, valamint
- „Könnyebb e-kereskedelmi és élelmiszer automatákra vonatkozó szabályzás”,

Mindössze egy országban bizonyult problémásnak a „Közös értékesítési pontok kialakítása, helyi piacok működésének elősegítése és szabályozásának egyszerűsítése” is.

Ugyancsak nem kapott szavazatot (tehát nem nehezen megvalósítható) a környezeti fenntarthatóság tématerületén

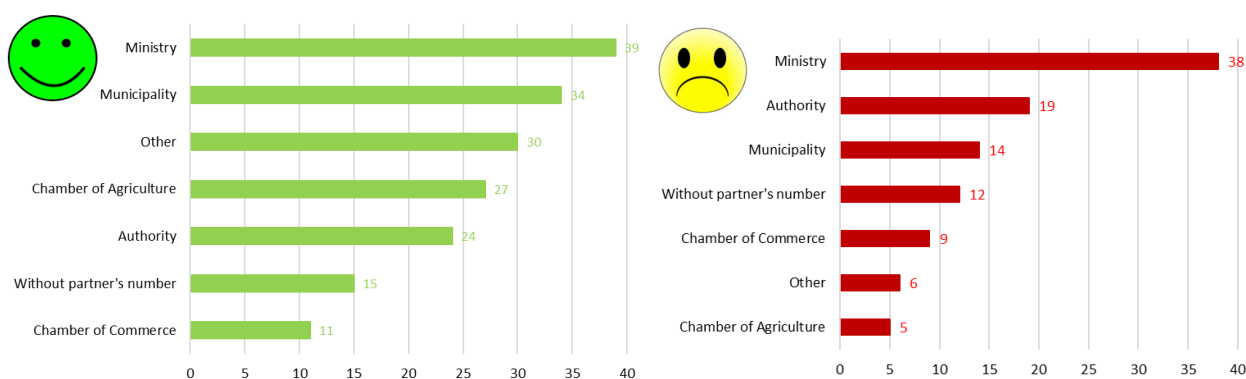
- a „Hozzáférés az információhoz, az oktatáshoz és a környezetbarát gazdálkodás szaktanácsadásához”,
- az „Ökogazdálkodás/tájgazdálkodás arányának növelése” és
- a „Hagyományos fajokhoz való hozzáférés növelése (agrobiodiverzitás)”.

A felmérésben résztvevők összességében a minisztériumokat jelölték meg lehetséges partnerként legtöbbször, mind a könnyen megvalósítható (39db), mind a nehezen megvalósítható együttműködések esetében (38db). A kooperációban végzett feladatok terén az

önkormányzatok szerepe is hangsúlyos volt 34 szavazattal, illetve sok szavazatot kapott az „egyéb” kategória is, amin – amennyiben megjelölték – elsősorban civil szervezeteket és más termelőket értettek a megkérdezettek. A legkevesebb pozitív voksot a kereskedelmi kamara kapta (11db szavazat).

A minisztérium után a második legtöbb negatív szavazatot a hatóságok kapták a válaszadóktól (19db), ezt követte az önkormányzat (14db), mint az együttműködésbe nehezen bevonható partner. A voksolásban résztvevő partnerországok képviselőinek véleménye szerint az agrárkamarával kötött együttműködés minősült a legkevésbé nehezen kivitelezhetőnek, mindössze 5db jelöléssel (6. ábra). Részletes adatokat az partnerországok képviselőinek jelöléseiről a lehetséges partnerek és a jelentősnek ítélt altémák vonatkozásában a mellékelt excel tábla tartalmaz.

6. ábra A válaszadó országok által együttműködés megállapodás kötésére megjelölt altémakörök

Forrás: A felmérés adatai alapján készítette a Kisléptékű Termékelőállítók Szövetsége

Annak érdekében, hogy az országok képviselőiben és a választadási hajlandóság mértékében meglévő különbséget valamelyest enyhítsük, további vizsgálatokat is végeztünk a felmérés adatait felhasználva. Elsőként a szavazatok darabszámának figyelmen kívül hagyásával azt tanulmányoztuk, hogy az egyes országok egyáltalán milyen altémák előmozdításában tartották fontosnak a döntéshozókkal való együttműködést és ezt könnyen, vagy nehezen kivitelezhetőnek ítélté-e. Ezzel együtt az országokat úgy csoportosítottuk, hogy látható legyen az esetleges különbség az EU régi és új tagjai, valamint az EU-n kívüli országok között.

Az 1. táblázat alapján azt az óvatos megállapítást tettük, hogy a vizsgálatba bevont válaszadók véleménye szerint

- az **EU régi tagországai** elsősorban a környezeti fenntarthatóság terén lát könnyen megvalósítható együttműködés kialakítását a témák közül, ezen belül is a „Hozzáférés az információhoz, az oktatáshoz és a környezetbarát gazdálkodás szaktanácsadásához” altéma volt a legtöbb ország számára jelentős ebben a csoportban.
- Az **Unió új tagországainak** képviselői is hasonlóan vélekedtek, de emellett a fenntartható gazdálkodás altémáit is nagyobb számban jelölték meg, mint a régi tagországokból érkezők.
- Az **EU-n kívüli országok** részéről pedig egyértelműen ez utóbbi – fenntartható gazdálkodás - témakör jelentősége és az együttműködés megvalósíthatósága mutatkozott könnyűnek.

A piacra jutás szempontjai közül a tanácsadás és tudásátadás együttműködésben való megvalósítása mindhárom típusú ország csoportban fontosnak és az kooperáció egyszerűen kivitelezhetőnek minősült.

A nehezen megoldhatónak ítélt együttműködések esetében

- az **Unió régi tagjainak** képviselői részéről a helyi termékek import vámokkal történő védelme jelenti a legnagyobb kihívást, emellett a szabályozás és az adminisztráció könnyítése, valamint a közösségi gazdálkodás elősegítése kapott még „nehezen megvalósítható” szavazatot.
- Az **új tagországok** esetében sokkal árnyaltabb a kép, több altémát választottak ki a résztvevők és nem lehet egységes szemléletmód mintázatát felfedezni a válaszokba.
- Az **EU-n kívüli országok** képviselői valamelyest egyetértettek azzal, hogy a közösségi gazdálkodás elősegítése fontos, ám a döntéshozókkal való együttműködés kialakítása ennek érdekében nem, vagy csak nehezen alakítható ki. Összességében pedig ebben a csoportban is jóval kevesebb altémára érkezett szavazat, mint az EU új tagjai körében (2. táblázat).

1. táblázat A válaszadó országok által együttműködés megállapodás kötésére megjelölt témakörök

	Social cooperation, eg.: common food processing, machines joint use, common sale - easy	Helping multifunctional farming systems: all the legislations which enhance multifunctional farming activities - easy	Simplification of taxation - easy	Simplification of administration - easy	Study tours - easy	National brands and labels - easy	Services, advisory, know-how transfer for small farmers - easy	Infrastructural development - easy	Simplification of administration and/or hygienic rules - easy	Urban food strategies - easy	Import tariffs for the protection to local products - easy	Community supported agriculture (CSA) or easier regulation for consumer groups - easy	Common points of sale, helping the operation of market places, easier regulation for them - easy	Enhancing market access of local food, promoting them of it (school catering shop, restaurants, support for joint logistics and processing infrastructure) - easy	Other	Access to information, education and advisory on environmentally friendly farming - easy	Community land management - easy	Access to CAP supports as small farmers - easy	Raise the proportion of ECO-farming/landscape farming - easy	Access to traditional species (agro-biodiversity) - easy	Joint investments and supports for environmental compliance - easy
France																					
Greece																					
Italy																					
Netherlands																					
Norway																					
Portugal																					
Spain																					
UK																					
Bulgaria																					
Croatia																					
Czech Republic																					
Hungary																					
Poland																					
Romania																					
Slovakia																					
Albania																					
Bosnia-Herzegovina																					
Macedonia																					
Moldova																					
Serbia																					

Forrás: A felmérés adatai alapján készítette a Kisléptékű Termékelőállítók Szövetsége

2. táblázat A válaszadó országok által együttműködés megállapodás kötésére nem ajánlott altémakörök

	Social cooperation, eg.: common food processing, machines joint use, common sale - difficult	Helping multifunctional farming systems: all the legislations which enhance multifunctional farming activities - difficult	Simplification of taxation - difficult	Simplification of administration - difficult	Flexible, simplification of taxation - difficult	Simplification of administration and/or hygienic rules difficult	Import tariffs for the protection fo local products - difficult	Community supported agriculture (CSA) or easier regulation for consumer groups - difficult	Common points of sale, helping the operation of market places, easier regulation for them - difficult	Enhancing market acces of local food, promoting them of it (school catering shop, restaurants, support for joint logistics and processing infrastructure) - difficult	Community land management - difficult	Access to CAP supports as small farmers - difficult	Avoid land contrentation/Stop land grabbing - difficult	Joint investments and supports for environmental compliance - difficult	Other- difficult
France															
Greece															
Italy															
Netherlands															
Norway															
Portugal															
Spain															
UK															
Bulgaria															
Croatia															
Czech Republic															
Hungary															
Poland															
Romania															
Slovakia															
Albania															
Bosnia-Herzegovina															
Macedonia															
Moldova															
Serbia															

Forrás: A felmérés adatai alapján készítette a Kisléptékű Termékelőállítók Szövetsége

Az országok csoportosítását elvégeztük a résztvevők által adott értékelések felhasználásával készített statisztikai elemzéssel is.²⁶¹ Klaszteranalízis alkalmazásával 4 eltérő jellemzőjű csoport rajzolódott ki. A csoportok összetétele az alábbiak szerint állt össze.

3. táblázat Válaszadó országok klaszterek szerint

Cluster 1	Cluster 2	Cluster 3	Cluster 4
France Greece Portugal UK Bulgaria Bosnia-Herzegovina Moldova	Romania Macedonia	Italy Norway Spain Croatia Poland Serbia	Netherlands Czech Republic Hungary Slovakia Albania

Forrás: A felmérés adatai alapján készítette a Kisléptékű Termékelőállítók Szövetsége

A fő témaköröket vizsgálva az eredmények alapján összességében a második csoport tagjai jelezték a legtöbb témán belül az egyes altémák jelentőségét és az együttműködések fontosságát, emellett hangsúlyosabb volt számukra az együttműködések körülményes megvalósíthatósága. A legjelentősebb terület a negatívan értékelt környezeti fenntarthatóság témája volt számukra 2,00-es átlagértékkel, a pozitív nézőpontból pedig a fenntartható gazdálkodás altémái. Az első klaszter szintén ezt a területet ítélte a legjelentősebbnek, de a csoportok közül így is csak a harmadik volt a sorban (3,29), a bonyolult együttműködések kialakítása pedig náluk jelentkezett legkevésbé markánsan. A harmadik csoport értékei a könnyen megvalósítható együttműködésekkel támogatott környezeti fenntarthatóság témakörén kívül nem mutatkozott markánsnak. A negyedik csoport számára pedig a fenntartható gazdálkodás mellett a piacra jutás terén vélt bonyolultnak együttműködések kialakítását a döntéshozókkal (4. táblázat).

4. táblázat: A klaszterek átlagértékei a fő tématerületek szerint

	Cluster 1	Cluster 2	Cluster 3	Cluster 4
Sustainable farming - easy	3,29	2,38	4,00	2,80
Access to market - easy	3,54	3,27	3,68	3,56
Environmental sustainability - easy	3,71	2,92	3,11	3,23
Sustainable farming - difficult	4,00	2,38	3,75	2,90
Access to market - difficult	3,64	3,00	3,67	3,23
Environmental sustainability - difficult	3,91	2,00	3,40	3,64

Forrás: A felmérés adatai alapján készítette a Kisléptékű Termékelőállítók Szövetsége

Az egyes partnerországok összesített értékeléseit térképen is szemléltettük, ahol az értékelések átlagát az alábbiak szerint csoportosítottuk:

²⁶¹ Annak érdekében, hogy az országok képviselőinek eltérő száma és a válaszadási hajlandóságból adódó torzítást némileg enyhítsük, az egyes altémákat tekintve országonként 4 fokú skálára redukáltuk a szavazatokat.

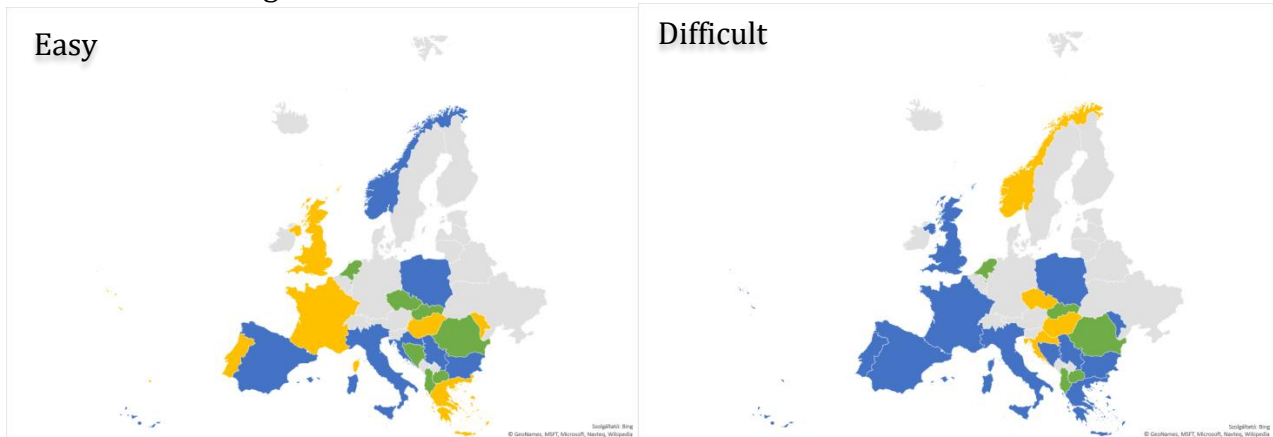
1-es érték = a legtöbb szavazatot számláló altéma (egyforma értékek esetén, mind 1-es értéket kapott)

2-es érték = a második, a 3-as érték = a harmadik helyezett, 4-es érték = azok az altémák, ahova nem került voks. A fő tématerületek értékét az altémák átlagai adták. A legkevesebb érték mutatja a legsúlyosabb, legerősebb választ.

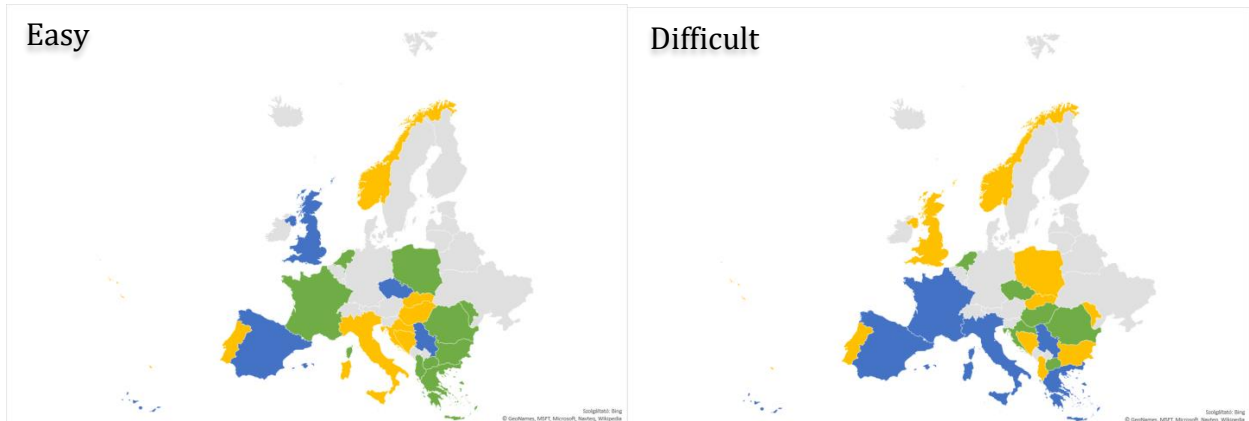
- **zöld színnel** jelöltük azokat az országokat, ahol az értékelés átlaga 3,0 alatt volt, azaz jelentős a téma a kérdést tekintve
- **sárga színnel** jelenítettük meg azokat a partnereket, ahol 3,1 és 3,9 közé esett az értékelések átlaga,
- **kék** színezéssel a 4,0-es, azaz az adott témakörre voksot nem adó országok kerültek megjelölésre (7. ábra).

7. ábra: Az értékelések átlagai alapján kategorizált partnerországok fő témakörök szerint

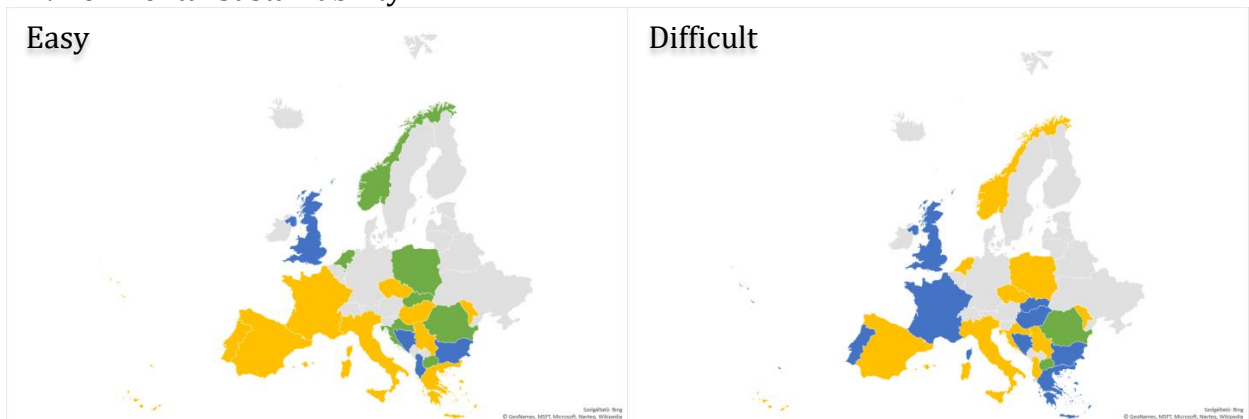
Sustainable farming

Acces to Markets

Environmental sustainability

Forrás: A felmérés adatai alapján készítette a Kisléptékű Termékelőállítók Szövetsége

Összegzés

Röviden összefoglalva a résztvevők a döntéshozókkal való együttműködést a környezeti fenntarthatósággal kapcsolatos információkhoz, képzéshez és tanácsadáshoz való hozzáférés biztosításában látták a legkönnyebben kivitelezhetőnek (Environmental sustainability - Access to information, education and advisory on environmentally friendly farming).

Szintén sok partner vélte úgy, hogy viszonylag egyszerű lenne az országaikban megállapodásokat kötni a közösségi együttműködések elősegítéséhez a döntéshozó szervezetekkel (Sustainable Farming - Social cooperation, eg.: common food processing, machines joint use, common sale).

A legnehezebb együttműködés pedig szintén a környezeti fenntarthatóság témakörben a közösségi birtokmenedzsment (Environmental sustainability - Community land management) terén képzelhető el partnerek részükről, de emellett az adózás egyszerűsítését is fontosnak, de nehezen megvalósíthatónak ítélték.

Néhány országspecifikus példát kiemelve azt az eredményt kaptuk, hogy

- Hollandia számára könnyen megvalósítható feladat a multifunkcionális gazdálkodási rendszerek segítése érdekében létrehozandó megállapodások (Sustainable Farming - Helping multifunctional farming systems: all the legislations which enhance multifunctional farming activities),
- Albánia és Bosznia-Hercegovina számára pedig a nemzeti védjegyek és árujelzők terén remélnek egyszerűen kivitelezhető megállapodásokat a döntéshozóikkal (Access to Markets - National brands and labels).
- A román kollégák a hagyományos fajták megőrzésében (Environmental sustainability - Access to traditional species (agro-biodiverzitas)) látnak együttműködési lehetőséget a döntéshozókkal.
- A norvégok a közös környezetvédelmi területén,
- a macedón partnerek pedig az öko-gazdaságok arányának növelésében értékelik könnyen megvalósíthatónak a megállapodás létrejöttét (Environmental sustainability - Raise the proportion of ECO-farming/landscape farming).

J. Melléklet: Jogi kérdőív

Kérdőív

Tisztelt Partnerünk!

Az alábbi kérdőív a BOND projekt WP3-ban meghatározott feladatok – termelői együttműködések támogató és motiváló jogszabályokra vonatkozó ajánlások összeállítása – elvégzését szolgálja. Célunk, hogy a kérdőív segítségével előkészítsük a nemzeti döntéshozói workshopok szakmai tartalmát, valamint olyan jó gyakorlatokat gyűjtsünk, amelyek európai szinten támogatják a termelőket, termelésszervezők munkáját, a gazdálkodói együttműködések jogi hátterének megerősödését.

Kérjük, hogy tanulmányozza át a munkalap fülenként bemutatott európai szabályozási jó gyakorlatokat és ezek alapján alatta írja le, hogy a saját országában, vagy régiójában létezik-e hasonló vagy a témában újszerű (jó) gyakorlat, amely végeredményként a termelők együttműködését, a termelés környezeti fenntarthatóságát és a mezőgazdasági KKV-k gazdasági működését segítik, figyelembe véve a lokális hagyományokat és tradíciókat!

A szabályozási kérdéseket nagyobb témakörökre osztottuk, és a könnyebb megértés érdekében jó gyakorlatokat mutatunk be először, amelyek inspirálhatják Önöket a saját esetek összegyűjtésére. Minden egyes jó gyakorlat, illetve téma külön munkalapon található. Az első blokkban egy jópéldát talál, majd alatta a színes blokkot kitöltve írhatja le a saját gyakorlatának összefoglalóját, joghelyét, annak linkjét és a szakirodalmi hivatkozást.

Köszönjük szíves együttműködését!

Kérdés esetén az alábbi elérhetőségeken tud nekünk írni:
drmajor@drmajor.hu, kujanikatalin@gmail.com

KITÖLTŐ ADATAI

Név
Cím
Irányítószám, város
Telefon
E-mail cím
Kitöltés helye
Kitöltés ideje

BEMUTATOTT TERÜLET ADATAI

Ország
Régió
Megye
Kontakt személy
Telefon
E-mail cím

Kérdőív 1. oldal

Mezőgazdasági tevékenység fogalmának definiálása

Olasz példa, ami ösztönzi az együttműködés alapú (közös) értékesítést

Az olasz jogrendszer a mezőgazdasági vállalkozóra, termelőre vonatkozó definíciót kiterjeszti úgy, hogy beletartozik

- az elsődleges termelői tevékenységre, és
- a kapcsolódó tevékenységekre is, azaz termékének kezelése, tartósítása, feldolgozása, átalakítása és kereskedelmi forgalomba hozása,
- megengedte, hogy egy gazda ne csak saját termékét értékesíthesse, hanem harmadik személyek termékét is, (saját terméknek meghatározó mértékűnek kell lennie),
- feldogozhat olyan terméket is, amelyet harmadik személytől szerzett be (saját terméknek meghatározó mértékűnek kell lennie).

Joghely, annak linkje

228/2001. számú rendelet a mezőgazdasági szektor irányelveiről és modernizációjáról. LINK:
<http://www.camera.it/pariam/leggi/deleghe/01228dl.htm>

Szakirodalmi hivatkozás

ha releváns

Saját jó gyakorlat bemutatása (rövid leírás) max 3000 karakter:-

Joghely, annak linkje

Szakirodalmi hivatkozás

Kérdőív 2. oldal

Mezőgazdasági tevékenység fogalmának definiálása

A mezőgazdasági tevékenység széleskörű meghatározása, és az ehhez kapcsolódó nemzeti jogrendszerben (AT)

Családi gazdaságok részére, a mező-, erdőgazdasági jövedelemre egyszerűsített adó Mezőgazdasági-, erdőgazdasági jövedelem alá az elsődleges termelés (mzg., erdőg.) De ilyen jövedelem még (de nem tartoznak a mzg-i átalány alá) a:

- másodlagos mzg-i bevétel (feldolgozás, italkimérés) külön adóalap meghatározással már üzletszerű egyéb tevékenység),
- melléktevékenység (bérmunka, bérbeadás, szobakiadás 10 ágyig, falusi turizmus. Mind az SZJA alá tartozik.

A jövedelem számítás módszere lehet

- éves bevétel-kiadás-értékcsökkenés, vagy
- mezőgazdasági egységérték számítás. Ez 2.400 euro/hektár értékkel számol. Az éves természeti, gazdasági (működési) feltételeket, 13%-ban a 1. pillér támogatásait, és 4%

Könnnyített adminisztráció, adó		
Kettős könyvitel	Bevétel-kiadás nyilvántartás alapján	Részleges átalány
Teljes éves árbevétel	Teljes éves árbevétel 550 0000	
Mzg-i egységérték 150 000 euro felett van.		Mzg-i egységérték 75000-130 000 euro között van. Az éves árbevétel nem haladhatja meg a 400 000 eurót.
Kettős könyvitelben	A bevételt, a kiadást	Bruttó bevételt kell
A fentiek szerint kiszámított jövedelem az alábbi		
SZJA		
11 000 euróig		
18 000 euróig		
31 000 euróig		
60 000 euróig		
90 000 euróig		
90 000- 1 000 000 euró		
1 000 000 euró felett		
Földadó:	Mezőgazdasági egységérték alapján az első 3650 euró 1,6 ez	

Kérdőív 3. oldal

Adó- és járulékkedvezmények

Jó gyakorlat adó- és járulékkedvezményre tevékenységét kezdő vállalkozás esetében (Slo)

Szlovákia: Az önfoglalkoztató magánszemélynek (egyéni vállalkozónak) a vállalkozás indításának évében nem kell bejelentkeznie tevékenységét a Társadalombiztosító Intézethez, és társadalombiztosítási járulékot sem kell fizetni.

Joghely, annak linkje

na releváns

Szakirodalmi hivatkozás

Vállalkozás alapítása Szlovákiában, 2013
EuresDanubius
http://www.eures-t-danubius.eu/index.php?option=com_joomdoc&task=doc_details&gid=24&Itemid=67&lang=en,
7. oldal

Saját jó gyakorlat bemutatása (rövid leírás) max 3000 karakter:

Joghely, annak linkje

Szakirodalmi hivatkozás

Közvetlen értékesítésre vonatkozó könnyítések

Mezőgazdasági termelők értékesítési együttműködésére vonatkozó jó gyakorlatok (IT)

GAS (Gruppi d'Acquisto Solidale), szolidáris vásárlói kör. Ez a fogyasztók önszerveződő csoportulási formája, amelyet a 2008. évi költségvetési törvény is elismert (244/2007. évi törvény), és amelyet nonprofit egyesülésnek definiált, amelyet abból a célból hoztak létre, hogy termékeket vásároljon és osszon szét a csoport tagjai között, haszonszerzés nélkül, az etikus, szociális, szolidaritási és a környezetvédelmi fenntarthatósági céllal. A szabályozók az ilyen csoportok számára lehetővé teszik, hogy üzleti tevékenységet folytassanak a nem-kereskedelmi célú vállalkozásokra vonatkozó adózási jogszabályok szerint.

Joghely

244/2007. évi törvény (196/2006) 1§ 1,065 és 1§ 1,064. A részletszabályokat a 114/1998. számú rendelet[1] szabályozta,

Szakirodalmi hivatkozás

[1] Legislative Decree Nr 114 of 31 March 1998: Reform of the law concerning trade Direct sale as a means for promoting the sustainable use of plant genetic resources: „Tuscany Region 79 pursuant to Article (4) (4) of Law Nr 59 of 15 March 1997, Official Gazette Nr 95 of 24-4-1998 - Suppl. Ordinario Nr 80

Saját jó gyakorlat bemutatása (rövid leírás) max 3000 karakter:

Joghely

Szakirodalmi hivatkozás

Kérdőív 5. oldal

Rövid láncú (+1 szereplős) értékesítésre vonatkozó könnyítések

Mezőgazdasági termelők értékesítési együttműködésére vonatkozó jó gyakorlatok (GIE)

GIE (Groupement d'intérêt économique): Közös érdektársulás. Jó gyakorlata azért kiemelendő, mert sok országban a termelők közös értékesítési formájára kizárólag a szövetkezeti forma elérhető. A kistermelők, kismennyiségű termékének bolti, piaci, vagy közös értékesítési ponton történő értékesítése sok esetben jogi akadályokba ütközik.

A közös értékesítési pontok/termelői boltok, azaz franciául PVC-k (point de vente collectif) több jogi formát választhatnak, de ezek közül egy nagyon gyakran alkalmazott a GIE.

A GIE célja, hogy megkönnyítse vagy fejlessze a tagok gazdasági tevékenységét és erősítse, növelje a tevékenység hatékonyságát. Mivel a GIE "felvásárlási áron" értékesíti a termékeket (de ő maga nem veszi meg a terméket, mivel ez egy csoportos értékesítési forma és nem közös szereplő), azaz nincs jövedelme a termelőktől beérkező termékek, így a GIE mentesül az ÁFA megfizetése alól, melyet vagy havonta vagy év végén számíttat ki a termelőknek. Tehát a GIE, mint "egyesület" értékesít, és tagjai felé a havilnegyedéves/féléves/éves elszámolás során a termékek árának kifizetése mellé számíttatja a befizetendő ÁFát, azaz a termelő fizeti meg az Áfa-t. Tagjainak min. száma 2, maximum tagszám nincs.

Az úgynevezett „Commission”, a termelői hozzájárulás vagy tagdíj értéke eltérő. A GIE ezt az értéket használhatja fel bérleti díjra, a munkabéreire, bankkártya szervizdíjra, illetve a termelők részéről felmerülő egyéb költségek térítésére.

Joghely, és annak linkje

Code de Commerce Art. L. 251-1 et s., Art. R. 251-1 et s.

https://www.legifrance.gouv.fr/affichSarde.do?sessionId=13FBIE2B5E00640170F150EF34748E12D.tpigtr34s_3?reprise=true&paqe=1&idSarde=SARDOBJT000007111725&ordre=null&nature=null&g=ls

Szakirodalmi hivatkozás

[http://rhone-alpes.vinagri.com/vinagri/pl.nsf/TECHPJPARCLEF/008663\\$File/Doc%20PVC-%20IECA.pdf?OpenElement](http://rhone-alpes.vinagri.com/vinagri/pl.nsf/TECHPJPARCLEF/008663$File/Doc%20PVC-%20IECA.pdf?OpenElement)

Saját jó gyakorlat bemutatása (rövid leírás) max 3000 karakter:

Joghely, és annak linkje

Szakirodalmi hivatkozás

Helyi termékek közösségi marketingje

Helyi, tradicionális, környezetbarát előállítású, fair trade, szociális stb. gazdasághól származó élelmiszerek promóciója (IT)

Veneto törvényhozása 2008-ban megalkotta az ún. '0 km-es termékek' szabályát⁽¹⁾, azaz amely utal a termékek előállításának és a fogyasztás helye közötti rövid távolságra. A jogszabály átfogóan támogatja a '0 km-es termékek' értékmegőrzését, és jogszabályi keretet alkotott a '0 km-es termékek' marketingjére és fogyasztására, a termékek eredetére, jellemzőire és árára vonatkozó fogyasztói tájékoztatásra, a magán és közszeaktor közétkeztetésébe történő beszállítás támogatására vonatkozó szabályokat állapított meg, annak érdekében, hogy fellendítse a termelők és fogyasztók közötti közvetlen értékesítést.

meghatározta a „minőségi termék”, a „tradicionális termék”, a „szezonális termék” és szabályokat tartalmazott a

környezetvédelemileg fenntartható termékekre.

Ösztönzi a jogszabály, hogy a közétkeztetésben ún. '0 km-es termékeket' használjanak, ez kiválasztási szempont is a pályázatok

elbírálásakor.

Az önkormányzatok számára lehetővé vált, hogy a piacterület 15 %-át fenn kell tartani olyan mezőgazdasági termelők számára, akik közvetlenül a fogyasztók számára értékesítenek. Sőt, az önkormányzati rendezési terveknek ki kell terjedniük a helyi termelők piacokra is.

A jogszabály lehetővé tette az 5. paragrafusában, hogy azok a vállalkozások, akik regionális körben működnek, és az éves

forgalmuk 30 %-ában helyi terméket értékesítenek egy speciális a helyi termék promócióját szolgáló logót használhatnak.

A jogszabály alkotást megelőzte egy széles társadalmi mozgalom, amelynek az élén a Coldiretti állt, amely a jogszabály

tervezetét fogalmazta meg, és egy petíció kíséretében nyújtották be 25.000 támogató aláírással, kérve a jogszabály elfogadását.

A tervezet lényege az volt, hogy előírta, hogy a közétkeztetésben, a kórházakban és más közpénzekkel finanszírozott szervezeteknél az étkezéshez felhasznált alapanyagoknak az 50%-a helyi termék legyen éves szinten.

Számtalan olasz régióban a rövid ellátási lánc támogatását célzó szabályokat hoztak, amelyek nagy számban kereskedelmi tevékenységgel kapcsolatosak voltak. Ezek közül néhány:

- * a közétkeztetésben a helyi termék részarányának növelését írták elő pl. Szardínián a 1/2012. számú regionális rendelettel, illetve Friulban a 4/2010 számú regionális rendelettel;

- * helyi terméknek a kiskereskedelmi boltokban való értékesítésének elősegítése Friulban a 4/2010 számú regionális rendelettel, Lazóban a 29/2008. számú regionális rendelettel, Pugliában a 9/2009. számú regionális rendelettel;

- * a Lazio a 29/2008. számú regionális rendelete szabályokat állapított meg az internetes értékesítésre is, létrehozva egy úgynevezett előadói csoportot, amely hasonlóan működik, mint a fogyasztók vásárlóközössége.

Joghely, és annak linkje

1) ⁽¹⁾ Legge regionale 25 luglio 2008, n. 7 (BUR n. 62/2008) és annak 2010-es módosítása: Leggi N. 3 del 22 gennaio 2010 (Bur n. 8 del 26/01/2010)

2) 3/2010. számú regionális rendelet

3) Szardínián a 1/2012. számú regionális rendelettel, illetve Friulban a 4/2010 számú regionális rendelet

4) Lazóban a 29/2008. számú regionális rendelettel, Pugliában a 9/2009. számú regionális rendelet

Szakirodalmi hivatkozás

https://it.wikipedia.org/wiki/Chilometro_zero

Saját jó gyakorlat bemutatása (rövid leírás) max 3000 karakter:

Joghely, és annak linkje

Szakirodalmi hivatkozás

Nemzeti vagy regionális együttműködést ösztönző marketing programok

Genussregion (AT)

Első komplex nemzeti program. 2005-ben az osztrák mezőgazdasági minisztérium és a AMA Marketing létrehozta a francia Euroterroirs mintájára a gyűjteményt és a védjegyet. Jelenleg 120 régió termékét képezi a rendszert. A régiók a termelők/termékek körül 50-100 km-es tájegységek, települési térségek. A kritérium rendszer szerint meg kell felelni a a régióra jellemző termék és előállítás módnak, hagyománynak, az alapanyag helyből kell származzon, a feldolgozás és a termék minősége magasabb legyen (szabvány szerint). A régió egyesületet, szövetséget kell létrehozson az összes érdeket fel tagságával, ami jogilag is felelősségre vonható. A termékek a már meglévő AMA védjegyek, EU földrajzi árujelzők szerint kell tanúsítsák a megfelelő minőséget. Feltétel, hogy a régió rendszeresen országos jelentőségű rendezvényt tartson erre alapozva. A megalakulást követően 3 képzésen részt kell venni a tagoknak (termelők, feldolgozók turisztikai szolgáltatók...) az együttműködés, profilépítés céljából. A szemináriumon elemzik, hogy a régió milyen minőségű, mennyiségű termék előállítására képes, milyen értékesítési csatornák vannak, és mit szeretnének elérni. Működési koncepciót, akciótervet készítenek, melynek eleme a marketing is.

Joghely, és annak linkje

ha releváns

Szakirodalmi hivatkozás

https://de.wikipedia.org/wiki/Genuss_Region_%C3%96sterreich

<http://www.genuss-region.at/>

https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-211-48606-1_11

(AKG 2016 - Az Osztrák Élelmiszer-gazdaság működésének és sikereinek elemzése)

Saját jó gyakorlat bemutatása (rövid leírás) max 3000 karakter:

Joghely

Szakirodalmi hivatkozás

Kérdőív 8. oldal

Könnyített élelmiszerhigiéniai szabályok a hagyomány a rugalmasság a marginalitás, kis mennyiség és a közösségi élet elvén

Guideline in cooperation in Hungary

Magyarországon 53 civil szervezet közös összefogásával kezdeményezte a kistermelői (kis mennyiségben előállított termelői termékek értékesítéséről, könnyített higiéniai követelményeiről szóló rendelet módosítását.

A 852/2004 EK rendelet 8. cikknek megfelelően a tagállamok nemzeti szinten az adott termelői kör bevonásával kidolgozhatja a Jó Higiéniai Útmutatót.

A kedvezőbb módosítások hatására a kistermelői könnyített higiéniai útmutatót bejelentett két civil szervezet (SZÖVET, KISLEPTÉK), melyet a magyar agrár minisztérium és az élelmiszerbiztonsági hivatal (Food Safety Office) szakmai közreműködésével véglegesítésre és hivatalos (GHP) elfogadásra került.

- lehetséges kis mennyiségben a házi, konyhai termékelőállítás, lehetséges hagyományos eljárások és eszközök megfelelő alkalmazása.

- lehetséges vendégszolgálat éleztetés és e célból házi használati vágás a, feldolgozása.

Joghely, és annak linkje

852/2004 EK 15-16) preambulum, valamint II. melléklet III. fejezete és 52/2010 FVM rendelet

Szakirodalmi hivatkozás

<http://eulelmiszerianc.kormany.hu/download/6/ae/e1000/Kistermeloi%20GHP.pdf>

Saját jó gyakorlat bemutatása (rövid leírás) max 3000 karakter:

Joghely, és annak linkje

Szakirodalmi hivatkozás

A példára vonatkozó kérdés:

Kérjük ismertetesse, hogy létezik-e nemzeti vagy regionális szintű motíváló szabályozás az alábbi élelmiszerhigiéniai témakörökben:

- helyi termékek higiéniai jellegű jogszabályi támogatása
- létezik-e rugalmas, könnyített nemzeti szabályozás, GHP ennek részlete...
- közös termelői feldolgozás szabályozása
- mobil vágópontok és feldolgozók engedélyezése, szabályozása
- food hubokra I (kistermelői szintű együttműködésekben működő csomagoló, kiszerező, raktározó, logisztikai üzemek) speciális szabályozása létezik-e

Kérdőív 9. oldal

Könnyített élelmiszerhigiéniai szabályok a hagyomány a rugalmasság a marginalitás, kis mennyiség és a közösségi élet elvén

UK

Angliában a hatóság külön útmutatót készített a közösségek önkéntes, vagy jótékonyági ételkészítésének, ÉRTÉKESÍTÉSÉNEK segítésére (Magyarországon nem engedik értékesíteni pl. a saját süteményt vállalkozás létrehozása nélkül)

Joghely, és annak linkje

2. <https://www.food.gov.uk/business-industry/caterers/food-hygiene/charity-community-groups>

Szakirodalmi hivatkozás

Saját jó gyakorlat bemutatása (rövid leírás) max 3000 karakter:

Joghely, és annak linkje

Szakirodalmi hivatkozás

A példára vonatkozó kérdés:

Kérjük ismertesse, hogy létezik-e nemzeti vagy regionális szintű motíváló szabályozás az alábbi élelmiszerhigiéniai témakörökben:

- helyi termékek higiéniai jellegű jogszabályi támogatása
- létezik-e rugalmas, könnyített nemzeti szabályozás, GHP ennek részletei...
- közös termelési feldolgozás szabályozása
- mobil vágópontok és feldolgozók engedélyezése, szabályozása
- food hubokra I (kistermelő szintű együttműködésekben működő csomagoló, kiszerező, raktározó, logisztikai üzemek) spekulatív szabályozása létezik-e

Kérdőív 10. oldal

Szövetkezetek működését ösztönző programok

A szövetkezetek működésének adójogszabály támogatása (AT)

Ausztában a szövetkezetek olyan szerveződések, amelyeknek a taglétszáma nem korlátozott. A tagság önkéntes, a tevékenységeik elsősorban tagjaik foglalkoztatásának ösztönzésére, illetve a tagok gazdasági érdekeinek védelmére irányulnak. A mezőgazdasági termelőeszközök beszerzésére létrehozott, illetve kifejezetten saját maguk által megtermelt alapanyagok feldolgozásával foglalkozó szőlészeti-borászati szövetkezeteket mentesülnek a társasági nyereségadó alól.

Joghely, és annak linkje

Reichsgesetzblatt No. 70/1783#; Gesetz vom 9.4.1873 über Erwerbs- und Wirtschaftsgenossenschaften (szövetkezeti törvény)

Szakirodalmi hivatkozás

ha releváns

Saját jó gyakorlat bemutatása (rövid leírás) max 3000 karakter:

Joghely, és annak linkje

Szakirodalmi hivatkozás

Témakörök

Kontaktszemélyek az egyes témakörökhöz további kérdés esetén

Téma	Megközelítés	Kontaktszemély	Elérhetőség
Mezőgazdasági tevékenység	definíció		
	adózás		
Diverzifikáció			
Adózás	kedvezmények		
	adminisztráció csökkentés		
Foglalkoztatás	Kedvezmények családtagoknak		
	munkáltatói kedvezmények		
Értékesítés	szolidáris formák		
	REL-en keresztül		
	kereskedelmi ösztönzők		
Együttműködés			
Élelmiszerhigiénia			
Szövetkezetek			

K. Melléklet: Szövetkezeti kérdőív

KÉRDŐÍV A SZÖVETKEZETEK MŰKÖDÉSÉNEK FELTÉTELEIRŐL

- 1. Létezik-e a szövetkezeti formáknak nemzeti jogszabályban meghatározott definíciója?**

- igen
- nem

Ha igen, kérem írja le:

- 2. A szövetkezeti forma milyen gazdasági/társadalmi célok megvalósítását szolgálja?**

Pl. Franciaországban a szövetkezeti forma célja a tagok érdekeinek figyelembevételével bizonyos termékek vagy szolgáltatások viszonteladói vagy eladási árainak csökkentése, a tagoknak kínált termékek minőségi továbbfejlesztése, a tagok gazdasági és szociális tevékenységeinek támogatása, illetve a tagok képzésének segítése.

- 3. Milyen szervezeti formában működhetnek a szövetkezetek?**

Pl. Olaszországban a szövetkezet formája lehet (1) Korlátlan Felelősségű társaság, (2) Korlátolt Felelősségű Társaság, (3) Konzorciumba szerveződött szövetkezeti társaságok, (4) kisszövetkezeti társaság. Spanyolországban egyesülhetnek gazdasági társaságokkal, Hollandiában pedig az egyesületekre vonatkozó jogi szabályozás az irányadó rájuk nézve, a szervezeti formájuk a szövetkezeti unió.

- 4. Hány tagja lehet egy szövetkezetnek (minimum-maximum)?**

Pl. Ausztriában a tagságnak sem a minimuma, sem a maximuma nem limitált, Portugáliában és Spanyolországban minimum 5 tagnak meg kell lennie.

- 5. Lehete-e befektető tagja a szövetkezetnek?**

Pl. Portugáliában nem lehet befektető tagja a szövetkezetnek, de lehet részjegyet kibocsátani a részvénytőke erejéig, Németországban viszont megengedett, ahogy Magyarországon is, de a számuk nem haladhatja meg a taglétszám negyedét. Spanyolországban is lehet ilyen tag az alapszabály alapján, a részvénytőke maximum 15%-a erejéig.

- igen
- nem

Ha igen, milyen formában/feltételekkel? Kérem, fejtse ki:

- 6. Ha lehet befektető tag, milyen szabályok vonatkoznak a befektetési tag szavazatára?**

Pl. Franciaországban a befektetési tag szavazata arányos a tulajdoni hányaddal, de maximum 45% lehet, Olaszországban pedig a befektetett tőkéhez kötött.

- 7. Van-e előírt tőkeminimum?**

Pl. Hollandiában nincsen, Romániában kötelező pénzbeli hozzájárulás van, emellett lehet még természetbeni hozzájárulást is adni (minimum 500 RON, ami részjegyenként min. 10 RON). A jegyzett tőke fel nem osztható, nem kamatozó. A befizetett tőke felosztható, osztalékkal kifizethető.

- igen
- nem

Ha igen, mi a minimum összeg/feltétel és milyen formában kell teljesíteni?

8. Milyen szabályok vonatkoznak a szavazati jogra?

Pl. Ausztriában az 1 tag 1 szavazat elve a mérvadó, de ettől eltérhetnek pl. a gazdasági tevékenységben való részvétel mértéke szerint. Luxemburgban, Dániában és Svédországban is az az 1 tag 1 szavazat az alap, de az alapszabály ettől eltérően is rendelkezhet. Hollandiában szintén 1 tag 1 szavazat az előírás, de az alapszabály engedhet többet maximum 1 tag 4 szavazatig.

9. Milyen követelmények vonatkoznak a tulajdoni hányad mértékére/feltételeire?

Pl. Nagy-Britanniában minden tag legalább egy részvény jegyzésére köteles, Romániában 1 tag a jegyzett tőke maximum 20%-ig tulajdonolhat. A tulajdoni hányad mértéke Spanyolországban semelyik tagnak nem lehet a tőke 1/3-át meghaladó, Dániában pedig a tagok nem kötelesek "részvény" vásárlásra.

10. Milyen követelmények vonatkoznak a nyereségrészesedésre?

Pl. Portugáliában a törzsrészvények utáni kamat kifizetése lehetséges, maximum az éves nettó bevétel 30%-ig. Görögországban a szövetkezeti tevékenységben való részvétel arányában lehetséges részesedés, kivéve, ha az alapszabály ettől eltérően nem rendelkezik.

11. Milyen követelmények vonatkoznak a tartalékképzésre?

Pl. Ausztriában a szövetkezetek nincsenek tartalékképzésre kötelezve tartalékképzésre, Romániában viszont az éves bruttó nyereség 5%-a a tőkeminimum 1/5-ig.

12. Felosztható-e a tartalék?

Pl. Franciaországban nem lehet, vagy csak közérdekű tevékenységre, ahogy Olaszországban sem, itt a szövetkezet közös alapjába kerül. Nagy-Britanniában viszont megengedett, a részvénytulajdon arányában.

- igen
- nem

Ha igen, milyen feltételek mellett? Kérem, fejtse ki:

13. Felosztható-e a közös vagyon?

Pl. Németországban felosztható a közös vagyon a tagok között, ha felszámolásra kerül sor. Hollandiában szintűgy a részvény vagy vagyoni hozzájárulás arányában.

- igen
- nem

Ha igen, milyen esetekben és milyen feltételek mellett? Kérem, fejtse ki:

14. Engedélyezett-e a gazdasági együttműködés szövetkezeten kívüli partnerrel?

Pl. Spanyolországban engedélyezett az együttműködés a tagokkal bonyolított forgalmazás 50%-ig. Ugyanakkor Olaszországban nem lehet, kivéve a mezőgazdasági szövetkezetnek,

de nekik is csak szigorú korlátozással mellett. Nagy Britanniában szintén a mezőgazdasági szövetkezetek esetében engedélyezett az együttműködés, azzal a feltétellel, hogy a nem tagoknak értékesített áruk utáni árbevétel a tagi értékesítés 1/3-t nem haladhatja meg.

- igen
- nem

Ha igen, milyen feltételek mellett? Kérem, fejtse ki:

15. Amennyiben a szövetkezet működési feltételei jogszabályban meghatározottak, kérem írja le, a vonatkozó jogszabályok számát